

YILANLI DAĞI

ROMAN

SÜLEYMAN SAĞLAM

Süleyman SAĞLAM

YILANLI DAĞI

YILANLI DAĞI

SÜLEYMAN SAĞLAM

Kültür Yayınları Yayın No : 86

ISBN : 978-975-8046-86-7

İletişim:

Kayseri Büyükşehir Belediyesi

Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanlığı

Tel : 0 352 207 16 25

Fax : 0 352 221 08 67

Bu kitap KAYSERİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ' nin bir kültür hizmetidir.

This book is a public service of
KAYSERİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

Eserin tüm hakları saklıdır.

Yazılar kaynak gösterilmeksizin kullanılamaz.

All rights reserved by the book
Can not be quoted without citation

Bu kitap Temmuz 2011 tarihinde 1000 adet basılmıştır.
This book was printed in Temmuz 2011 in a run of 1000

Mizampaj

Erol ATICI

Baskı

Kardeşler Ofset Matbaacılık

0.352 331 61 00

www.kardeslerofsetmatbaa.com

info@kardeslerofsetmatbaa.com

Mehmet Özhaskei
Kayseri Büyükşehir Belediye Başkanı

TAKDİM

6 bin yıllık geçmişi bilinen bu şehrin, bin yıllık kısmında bizim kültür ve medeniyetimizin mührü vardır. Bu mühür Kayseri'nin en önemli belirleyici unsuru haline gelmiştir ve sonsuza kadar da kalıcılığını koruyarak öylece devam edecektir. Bu sebeplerdir ki, geleceğe iyi bir şehir emanet edebilmek için geçmişin birikimi üzerine daha etkisini kalıcı olanlarını ilave ederek Kayseri kültür medeniyetinin alt yapısını aslına uygun olarak yeniden inşa ediyoruz.

Kayseri, tarihinde ticareti ön planda tutmuş ve bir ticari terbiye kuralı oluşturmuş olmakla birlikte, aynı zamanda bir kültür şehri olmanın onuruna da sahip bulunmaktadır. Mazisi yüzyıllara dayanan Selçuklu dönemi medreselerinin varlığı bunun somut işaretidir. Kültür varlıklarımızın tarihi olanından aktüel olanına kadar, bütün değerlerimizin sahibi ve koruyucusu olmanın şuuruyla büyük bir gayret ile çalışmaktayız.

Makarr-ı Ulema (Alimler Şehri) olarak anılan Kayseri, tarihten devraldığı geleneksel değerleriyle modern bilimin imkanlarını bütünleştirerek aynı zamanda güçlü bir bilim ve kültür merkezi haline gelmiştir.

Büyükşehir Belediyesi'nin bu anlayışla yola çıkarak şehir kültürünü besleyen yazılı kaynakları neşretme programı aksatılmadan sürdürülecektir. Bugüne kadar yaptıklarımız gelecekte yapabileceklerimizin en önemli göstergesidir. Bu düşünceyle yeni bir kitabı daha ilgilerinize arz ediyoruz: Yılanlı Dağı;

Böylesine kıymetli bir eseri hazırlama konusunda büyük emek sarfeden Sayın Süleyman Sağlam'a teşekkür ediyor, yayın hayatına kazandırdığımız bu kitabın tüm araştırmacılara, meraklılarına ve okuyuculara yararlar getirmesini temenni ediyorum.

ÖNSÖZ

Toplum yaşayan bir organizmadır. Zaman denen nehirde akıp gider. Ancak zaman içinde güç alabilmek için geride bıraktıklarımızı da bilmemiz gerekir. Ne yazık ki yakın tarihimiz yöresel coğrafyada çok bilinmiyor. Bu nedenle güzel şehrimizin ve güzel insanlarımızın geçmişlerini, çektiğimiz sıkıntılarını, bu kitapta bulabilirsiniz. Birinci cihan harbi bizim belimizi kıran büyük bir felakettir. Buna rağmen devlet olarak ayakta kalabildik. Devletimizin kıymetini, yaşadığımız günlerinin değerini anlayabilmek için 1914 ve sonrasını iyi bilmemiz gerekir. İşte Yılanlı Dağı adlı eserim hem şehrimizle iç içe geçmiş olan Yılanlı Dağı coğrafyasını hem de 1914'te başlayan 1.Cihan Harbinde insanlarımızın fakirliğini, şehitlerimizi ve 'Gâvur Hacı'yı' anlatıyor.

Yılanlı Dağı eserime ilgi duyan ve sizlerle buluşmasını sağlayan Büyükşehir Belediyesi Başkanı Sayın Mehmet ÖZHASEKİ'ye, Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreteri Mustafa YALÇIN'a, Kültür ve Sosyal İşler Daire Başkanı Oktay DURUKAN' a, Mehmet ÇAYIRDAĞ'a ve diğer ilgililere içtenlikle teşekkürlerimi sunarım.

Süleyman Sağlam

YILANLI DAĞI

Alacalı kartal, mavi gökte süzülüyordu. Üzüm çubukları ile kaplı vadiyi, dağları tarıyor av arıyordu. O sıcak öğle vaktinde, kanat çırpmadan uçuyor, beyaz bulutlar arasında dolaşıyordu. Kartala göre uzaklar yakındı ve siyah gölgesi vadiye düşüyordu.

Kartalın kara gölgesi asmalarda, ağaçlarda geziyor, kartal gökyüzünde dönerek yükseliyordu. Cırcır böceklerinin kulak tırmalayan sesi ovayı dolduruyor, rüzgar ılık nefesini yer yüzünde gezdiriyordu. Sarı sıcakta hayat bulan cırcır böcekleri çılgınlar gibi ötüyor, cırcır böcekleri kayısı vaktinin geldiğini söylüyordu. Ağaçların, evlerin gölgesi kısa düşüyor, o sıcakta insanlar ve hayvanlar ağaçların, evlerin duldasından çıkmıyordu.

Yükseklerden yeryüzünü gözleyen kartal, nihayet otlar arasında ki çatal dilli yılanı gördü. Yılanı gören kartalın sevinç çılgılığı, cırcır böceklerinin sesini bastırdı. Keskin çılgılık vadide, Yılanlı Dağı'nın ulu kayalarında yankılandı. Alacalı kartal kanatlarını gerdi, nasırlı ayaklarını karnına çekti, kurşun gibi yeryüzüne indi. Tekrar yükseldiği zaman siyah yılan pençesinde kıvranıyor, kartal gökyüzünün derinliğine yılanı çekip götürüyordu. Yılan kıvrılıp bükülüyor, omurgası kırık, kartalın pençesi sırtında, ancak ölümün kanlı gözlerini fark edebiliyordu. Daha fazla kıvrılıp bükülemedi. Kartalın eğri ve sivri gagası yılanın başına bir kere indi. Yılan anında hareketsiz kaldı. Kartal avını Yılanlı Dağı'nın doruklarına çekecek ve koca kayaların gölgesinde ağır ağır yiyecekti.

Kartal gökyüzünde dönerirken, birden yeryüzüne indiğini ve pençesine geçirdiği yılanla yükseldiğini gören biri daha vardı. Gavur Hacı sırtını Boncuk

Kuyu'nun ağızlığına vermiş, ince kıyılmış tütünden sardığı sigarayı tütürüyor, beline çapraz doladığı fişeklikteki mermilerin sarı kapçıkları gün ışığında parlıyordu. Mavzeri hemen elinin altında ve tıraşsız yüzünde karanlık çizgiler dolaşıyordu. Bütün gün niyette ki evleri kolluyor, arada bir gökyüzünü seyrediyordu.

Gavur Hacı o vadideki evlerin, bağların kendisinden sorulduğuna inanırdı. Kulaklı Bağları'nın orta yerindeki Boncuk Kuyu'dan niyeti gözler, gözüne kestirdiği kişiden haraç isterdi. Bir türlü jandarmanın eline düşmüyordu. Kulaklı Bağları'nda üzüm vaktini bekleyenler bir avuç yaşlı, kadın ve çocuktı. O insanlar, Gavur Hacı'nın şerrinden korkuyor, evlerinden bile dışarı çıkmıyordu.

Yılanlı Dağı'nın çatal doruklarından, Demirci Yazısı olduğu gibi görünürdü. Şehirle Yılanlı Dağı arasında uzanan ovaya Demirci Yazısı denir ve şehirden gelen jandarmalar, Demirci Yazısı'nı baştan sona geçtikten sonra, Mahrumlar Bağı'na, Kulaklı Bağları'na ve Yılanlı Dağları'na ulaşırdı. Jandarma atlılarının çıkarttığı toz, Yılanlı Dağı'ndan hemen fark edilir, asker kaçakları ve eşkıyalar sırra kadem basardı.

Hacı'nın işi Boncuk Kuyu'nun ağızlığına yaslanıp, uykulu gözlerle evleri seyretmekti. Öğle vakti akasya ağacının gölgesi kuyunun ağızlığına kadar uzanıyordu. Hacı gölgeler içinde oturur, kuyunun yalağına konan rengarenk kuşlara bakar, taş çağlayandan öten keklüklerin sesini dinlerdi. Bazen akan bulutları görür, gökyüzünün derinliğini düşünür, fakat engin boşluğa akıl sır erdiremezdi.

İşi, etrafa korku salmak ve haraç almak için plan üzerine plan yapmaktı. Her zaman karnı aç, her zaman uykuluydu. Şimdi de Koyun Baba tarafında dönenen

kasırgayı seyrediyordu. Kasırğa bağlarda, tozlu yollarda döneniyor, kalın toz bulutu, salına salına geziyordu. Hortum bir yılanın dansı gibi hareket ediyordu. Beraberinde sürüklediği otlar, kuru yelkovanlar, yapraklar, toz bulutunun içinde kalıyordu. Kasırğa, bitki örtüsünün seyrek olduğu yerlerde, sıcak hava ile soğuk havanın karşılaşmasından meydana gelmişti. Kasırğa, içine aldığı her şeyi savurup götürürdü. Gözlerini kasırgadan ayıramayan Gavur Hacı, kasırganın içinde ki koca yılanı düşünüyordu. Hayatında en korktuğu şey yılanlardı. İnce yılanlar, kalın yılanlar, sarı yılanlar, siyah yılanlar vardı. Onlardan bazıları insanın boğazına akıyor, karnına çörekleniyor, insanı acılar içinde öldürüyordu. Bu kasırganın içindeki yılan her hal iri bir yıldı. O döndükçe, toz bulutu da dönüyor, toz bulutu yılan gibi kıvrılıyordu. Bu hareketleri iri bir yılan yapabilirdi. Yılan döndükçe kasırğa da dönüyordu. Hacı, yılanlardan çok korkuyor ve onları bulduğu yerde öldürüyordu. Kasırgaların içinde Şahmeran olurdu. Şahmeran yılanların şahı idi. Bütün yılanlar ondan sorulur, onu dinlerdi. Şahmeran yılanının başında boynuzu olurdu ve derisi bin bir renkte, ışıklar saçardı. Gözleri kamaştıran ışıklar içinden bazen peri kızı çıkar, işte şahmeran o zaman peri kızı donuna bürünmüş olurdu. Peri kızını gören insanoğlu çarpılır, insanın ağzı, yüzü eğilir, kamburu çıkardı.

Kasırğa Koyun Baba'dan, Çukur Kuyu tarafına indikçe, küçülüyor ve gözden kayboluyordu. Bir müddet sonra her şey duruldu. Havada ot, çöp, savrulan toz kalmadı. Bu durgunluktan faydalanan bir gurup keklik, Biraderoğlu dereden, Harami deresine uçtu. Cırcır böceklerinin çılgın ötüşü yeniden başladı ve ova eski haline kavuştu. Bir zaman sonra gün döndü ve Yılanlı

Dağı'nın gölgesi vadiyi dolduracaktı. Koyu gölge serin havayı da birlikte getirecekti. Küçük Yılanlı ve Arpa Dağları ile Kulaklı kayalıklarının çevrelediği bağlarda tatlı bir rüzgar esmeye başladı. Bir çift saka kuşu, Boncuk Kuyu'nun su dolu yalağına kondu. Yalağa dalıyor, çırpınıyor, rengarenk tüylerini yıkıyorlardı. Arada bir kırmızı gagalarını suya daldırıyor, sonra başlarını yukarı kaldırıyor ve suyu iştah ile içiyorlardı. Derken Hacı'nın varlığının farkına vardılar. Vardılar da kanat çırpıtlar ve Yılanlı Dağı'na doğru savrulup gittiler.

Hacı, her zaman olduğu gibi yine Boncuk Kuyu'da oturuyordu. Gözdağı verecek ve haraç isteyecekti. Çiloğlu'nun Hacı Mustafa Efendi'yi gözüne kestirmiş, ondan haracını alacaktı. Şamilli'nin Mehmet Efendi ile haber göndermiş, ödünç adı altında elli sarı lira istemişti. Fakat Hacı Mustafa hiç orali olmamış parayı da vermemişti. Para alamayan Hacı'nın canı çok sıkılıyordu. Bu yerler kendinden sorulur, Hacı'nın istediği olurdu. Mustafa Efendi aldırıyor, haberi aldığından bu yana da evinden çıkmıyordu. Bu adam Hacı'nın canına susamıştı. Bağ yolunda, bir yerde rastlasa yapacağını biliyordu. Hacı Boncuk Kuyu'nun ağızlığına yaslı, akasya ve iğde ağaçlarının gölgesinde gözlerini evlere dikmiş, durmadan düşünüyordu.

Kulaklı Bağları, Sallı Bayır'dan sonra Yılanlı Dağı'nın eteklerine kadar uzanırdı. Kulaklı Bağları üzüm asmaları ile kaplı vadi, sanki yeşil bir denizdi. Toprağı kıraç olmasına rağmen, çok eski zamandan beri üzüm yetişirdi. Ne var ki kendiliğinden kaynayan veya akan bir damla suyu yoktu. Niyet ahalisi, kışın kuyulara kar doldurur, karın erimesinden elde ettiği su ile üzüm vaktini beklerdi. Bu yüzden de su çok kıymetli ve hayatın ta kendisi idi. Kuyular birkaç murabba su alan kuyulardı. Kuyularda su tükenince niyet kuyusuna

inilir ve Boncuk Kuyu'nun geniş ve su dolu haznesinden aldıkları bol su ile ihtiyaçlarını giderirlerdi. Niyet kuyusunu Boncukların Hacı emmi, hayrına yaptırmış ve kışın da Boncukların Hacı emmi yine hayrına kuyunun bakımını yapar, lepa lepa kar ile doldururdu.

Kuyu ağızlığı, yoldan bir arşın kadar yüksekte bulunuyordu. Kuyu başı oldukça geniş, akasya ve iğde ağaçlarının gölgeleri ile kaplıydı. Bir kenarda taştan oyulmuş geniş yalakta her zaman su olur, o susuz vadide, su dolu yalakta kuşlar, hayvanlar yararlanır, insanlar ise su dolu kuyudan ihtiyaçlarını giderirdi.

Evlerde ise kar kuyuları evlerin önüne yapılmıştı. Kuyunun bulunduğu yer toprak dolgu ve düzlük haline getirilmişti. Bu yere seki denir, yaz günleri sekiler oturma yeri olarak kullanılırdı. Fakat evlerdeki kar kuyuları ihtiyacı karşılamaz, yazı geçirecek kadar su olmazdı. O zaman insanlar Boncuk Kuyu'da ki sudan yararlanırdı. Boncukların Hacı emmi, ahalinin bitmez tükenmez dualarını alır, ahali onu hayırla anardı. Fakat şimdi Gavur Hacı kuyuyu tutmuş ahaliden kimse kuyuya inemiyordu. Kuyu Kulaklı Bağları'nın tam ortasında ve oldukça geniş bir yol üzerindeydi. Bu yol şehirden Sallı Bayır'a ve Ak Ev'e uzanır, oradan da Koyun Baba'ya kavuşurdu. Koyun Baba kuyusu Kulaklı Bağları'na iki kurşun atımı uzakta derin bir kuru dere yatağına açılmıştı. Ağızlığı, bilezik taşı ve hayvan sulamak için konulan iri yalaklardan, Koyun Baba kuyusunun çok eskiden yapıldığı düşünülürdü. Harami deresi kuyudan sonra başlardı. Harami deresinin sonunda bir boğaz oluşur ve bu boğaz, Yılanlının arka tarafına, Yılanlı Dağı'nın batısını kaplayan büyük bataklığa kavuşurdu. İncesu, Yeşilhisar bataklığı buralardan başlardı. Harami deresini tutan eşkıyalar,

Adana'ya, Diyarbakır'a giden yolcuları buralarda soyardı. Fakat Harami Deresi Boğazı, Kulaklı Bağları'na hayli uzak ve orayı tutan eşkıyalar, üzüm bağlarına gelmez, Gavur Hacı'dan korkar, onun bölgesine girmezlerdi.

Sallı Bayır'dan Boncuk Kuyu'ya ve Ak Ev'e kadar uzanan vadide bağlar ve evler sıralanıyordu. Evler, kurt ağızlı ötmeler, tollar ve tokanalardan ibaretti. Bazen zerzembî ve ahırî olan evler de olurdu. Fakat zerzembî ve ahırî olan evler daha varlıklı insanların evleriydi. Genel olarak tolların önündeki sekiler, kumla kaplıydı. Yaz günleri sekilere yataklar serilir ve çıkan tatlı rüzgarda insanlar yıldızlara baka baka uyurdu.

Yan ve arka tarafı kapalı kurt ağızlı ötmeler bir başka çeşit yapılarıdır. Tollar, sekiler, köşkler yastık taşları ile çevriliydi. Evlerde kapı, pencere bulunmaz ve kimsenin kilit altında saklayacak eşyası olmazdı. Ahali bir özelemde olsa gerek, iki veya üç tarafı kapalı, kapı ve penceresi olmayan harçsız, kuru taştan yapıları köşk derdi. Toprak damlı bu yapılar onların en değerli varlıkları idi. Ahali köşklerinde, sekilerinde, tokanalarında, tollarında üzüm vaktini bekler, üzümde elde ettikleri ile kış geçirmeye hazırlanırdı. Dut kuruları, kayısı kuruları, dut pestilleri, pekmezler, köfterler, o ahalinin en baştaki yiyecekleriydi. Bu yiyecekler olmadan kış geçiremeyeceklerini bildiklerinden, ölüm pahasına bağları bekler, bir salkım üzümü ziyan etmez, içi akrep ve bazen de yılanların ziyaret ettiği harçsız yapılarda, insanlar pekmez vaktinin özlemi ile yaşardı.

1914 yılının, üç Temmuzunda seferberlik ilan edildi. Hemen hemen eli silah tutan herkes askere alındı. Devlet düzeni alt üst oldu ve etraf toza dumana karıştı. Askere alınmayanlar, ihtiyarlar, çocuklar ve kadınlardı.

Aileler bölünmüş, askere gidenlerin gözü arkada, çocuklarını, kadınlarını yalnızlığa bırakmış, askere gidenler, düşmanla boğuştuğu gibi, evlerine, yurtlarına duyduğu hasretlikle de boğuşuyorlardı.

Seferberlikle birlikte her türlü uğursuzluk baş gösterdi. Yokluk, hastalık, eşkıyalık başını almış gitmiş, bunlar yetmezmiş gibi bir de Ermeni meselesi çıkmıştı. Van'da, Erzurum'da ve birçok illerde Ermeniler, Müslümanları boğazlıyor ve Ermeni komitalarının çok yakında buralara geleceği ve savunmasız ahaliyi öldüreceği söyleniyordu. Doğu illerinden gelen haberler buradaki asker ailelerini hop oturtup, hop kaldırıyordu. Gerçekten yıllarca beraber yaşadıkları Ermeni komşular bir garip olmuş, eskisi gibi yürekten komşuluk yapmıyor, konuşmuyor ve gizli gizli silahlandıkları ileri sürülüyordu. Buralarda bombalar yapıldığı ve bu bombaların Anadolu'nun dört bir yanına dağıtıldığı söyleniyordu.

Ermeniler ve Müslümanlar yüzlerce yıl beraber yaşamışlardı. Komşu Ermeniler pişen yemeğinden komşu Müslümanlara tattırır, hastalığında sağlığında ziyareti eksik etmezdi. Ermeniler, zaman zaman işsizlere iş çıkartır, iş bulurlardı. Bu sıcak ilgi Ermeni komitalarının ulaşamadığı bazı Ermeniler arasında hala devam ediyordu. Ama komita yanlısı Ermeniler öyle değildi. Alabildiğine ortamı geriyor, hatta Müslümanlara en ağır hakaretlerde bulunuyordu. Hele Kapalı Çarşı'daki azgın bir Ermeni, kendisinin iri vücut yapısına güveniyor, gelen geçen Müslüman'ın Tanrısına, Peygamberine, ailesine sövüp sayıyor, hatta çevirip dövüyordu.

Bazen esrarlı kayıplar oluyordu. Özel olarak insan avına çıkan komitacılar vardı. Avlananlar köyünden kopup gelen aç ve işsiz köylülerdi. Onları arayıp bulan

komitacılar, iş vaadi ile تنها yerlere götürüyor, önce iş diye güzel bir çukur kazdırıyor, sonrada onu vurup çukura gömüyordu. Ölen köylünün arayanı, soranı olmuyor, ondan bir daha haber alınamıyordu. Söylentiler tüyleri ürpertecek kadar dehşetli ve yaygındı. Uyanan Müslümanlar ıssız yerlerdeki iş vaadine kanmaz oldular. Bu yüzden yine işsiz ve aç kaldılar.

Yetersiz zaptiye ve jandarma kuvvetleri asayişsizlikle uğraşıyordu. Ermeni söylenti ve komita çalışmalarından öte eşkıya zulmü de başını almış gitmişti. Eşkıyalığa soyunan bazı asker kaçakları dağları tutmuştu. Yılanlı Dağlarındaki eşkıyaların en başında söylenen Gavur Hacı vardı. Hacı, o bölgedeki birçok soygun ve cinayetin tek faili biliniyordu.

Hacı'ya başka eşkıyalar meydan okumuştı. Hacı bir punduna getirip onları ortadan kaldırmıştı. Bu sayede namı daha da arttı. Öldürdüklerinin yiyeceklerine, giysilerine sahipleniyor, ölülerin yanı başında onların yiyecekleri ile karnını doyuracak kadar soğukkanlı davranıyordu. Artık Büyük Yılanlı, Küçük Yılanlı, Arpa Dağı, Kulaklı Bağları, Mahrumlar Hacı'nın hayat sahası olmuştu. Hacı'nın namı Harami Deresine kadar uzanıyor, güneyde ise İncik Geçidi ile sınırlanıyordu. İncik Geçidi'nin güneyi ise Kükürt Dağları ve arada yine üzüm bağları vardı. Obruk Çukuru normal seviden daha aşağıya düşmüş, içinde yüz kadar ev ve bağ bulunan bir yerdı. Çukur aslında cesim Erciyes Dağı'nın yan kraterlerinden biriydi. Bilhassa güney yamaçları yalçın, granit kayalar ve uçurumlar ile çevriliydi. Granit kayaların en tepesindeki düzlüğe Küküt denir, mevcut üzüm bağlarına da Kükürt Bağları denirdi.

Obruk ukuru'nun geçit verdiği yer İnecek Boğazı'ydı. İnecek Boğazı'nı, Obruk ukuru'nu ve Kükürt Bağları'nı başka eşkıyalar tutuyor, iş bulamadıkları zaman bataklıktan kamış çeken fukara eşekileri soyuyordu. İnecek Boğazı'nı kontrol altında tutan koruyucular ile eşkıyalar arasında zaman zaman silahlı çatışmalar oluyor, fakat Hacı o yerlerden uzak durmasını biliyordu. Hacı kendi hayat sahasının dışına ıkmiyordu. O asayiişsizlikte eşkıyalar bölgeler oluşturmuş ve her eşkıya kendi bölgesinden haracını alıyordu.

Bölgelerin ayrılması, eşkıyaların rahat soygun yapmasına sebep oluyordu. Kimse kimsenin işine karışmıyor, Kulaklı Bağları'na ise Gavur Hacı'dan başka eşkıyalar gelemiyordu. Hacı başkalarının mallarına, canlarına el koyuyor, gereğinde gözünü kırıpmadan adam öldürüyordu. Taşıdığı mavzer onun en kıymetli dostu ve can yoldaşıydı. Onunla avını gzlyor, onunla uyuyor, ondan g alıyor ve onsuz yaşayamayacağına inanıyordu. Çapraz fişeklikteki mermi kapçıkları güneşte parlıyor ve Hacı'ya başka bir görünüm veriyordu.

şimdi sıra iloğlu'nun Hacı Mustafa Efendi'ye gelmişti. Hacı Mustafa Efendi'nin bir oğlu askerdi ve Çanakkale'de savaşıyordu. Diğer oğlu ise genç irisi idadi mektebini yeni bitirmiş, kapı gibi bir delikanlı idi. Askerlik şubesinden çağırılmış ve yakında askere gidecekti. Büyük oğlu nefer olarak orduya katılmış ve Çanakkale'de çarpışan bölüğün yazıcısı olmuştu. Küçük oğul Ahmet ise ordunun subaya ihtiyaı var diye subay namzedi olarak askere alınıyordu. İki evladı birden asker olmasın istememişse de, ordunun subaya ihtiyaı var diye şube talebinden vazgeçmemişti. Fakat iki oğul da asker olunca Hacı Mustafa Efendi, eşkıya

ya karşı ne yapabilir, bilemiyordu. Ahmet'te, Hacı Mustafa Efendi'de bunu düşünüyor, bir çözüm arıyordu.

Gavur Hacı gözlemine sürdürüyordu. Ağzı kılının Yunus'un evi ile Çiloğlu'nun evi aynı sırada ve yakın komşuydu. Fakat bu gün Yunus'un evinde bir hareketlilik vardı. Evin efendisi Yunus askerdi. Evde kalan kadın ve kızı birçok kereler düşünmüş, fakat punduna getirememişti. Üstelik Çiloğlu'na çok yakındı. Çiloğlu ortadan kalkarsa, o evler de içindekilerle beraber kendisinin olacaktı. Bunu düşündükçe ağzının suyu akıyordu. Şu Çiloğlu'nun oğlu Ahmet, askere gideceğine göre, geride tek kalan Çiloğlu para verse de, vermese de mutlaka icabına bakacaktı.

Bugün Kurban Bayramıydı. Hacı kimin kurban keseceğini bilmiyordu. Şu kendileri çıplak, evleri çıplak ahalinin kurban kesecek hali yoktu. Öyle bir ev çıkarsa o evde mutlaka para ve erzak vardı. Zengin diye bilinenler bile kurban kesecek durumda değildiler. Çiloğlu belki keserdi. Keserse, param yok dediği için Hacı daha fazla kin duyacaktı. Hacı, elindeki dürbüne ayar verdi ve evleri bir kere daha gözledi. Fakat çok şaşıtı. Ağzı kılının evinin sekisinde iri yarı, saçlı sakallı biri oturuyordu. Kalabalığın arasında o iri yarı adam belli oluyor, adamın sakalı göğsüne kadar iniyordu. Ayrıca sekide bir kaynaşmadır gidiyordu. Komşu Mustafa Efendi adamla konuşuyor, oğlu Ahmet'in elindeki ağızdan dolma tüfeğin namlusu parlıyordu. Kaynaşmadan Hacı ürktü.

Hacı, Çiloğlu'nun, oğlu Ahmet, gelini ve karısı ile o sekide ne aradığını çok merak etti. Sekidekiler, o iri yarı sakallı adama sarılmış bırakmıyordu. Sakallı adam kim olabilirdi? Evin kadını Möhübe ve kızı, adama sarılmıştı. Hacı gözlüyor ve dürbünden hiç bir şeyi

kaçırmıyordu. Adamın gür ve uzun sakalı, ona insan azmanı bir görünüm veriyordu. Mutlaka dualar, yakınmalar vardı ama Hacı'nın bulunduğu yerden sesleri duymuyordu. Hacı, tüfeğini okşuyor, bulunduğu yerden adamı devirip deviremeyeceğini düşünüyordu. Fakat adam kimdi, çok merak ediyordu? Birden aklına geldi. Adam, evin kadını ve kızı ile sarmaş dolaş olduğuna göre, onların yabancısı değildi. Öyle ise bu adam kimdi? Kim olabilirdi, ancak evin sahibi olabilirdi? Birden durumu kavradı. Savaş devam ederken o burada ne geziyordu? Demek adam asker kaçağı olmuştu. O da birçokları gibi askerden kaçmıştı demek. Devlet savaşan askerlere izin vermiyordu. O ise şimdi evinde ve hasret gideriyordu. Hacı kargaşayı çözmüştü ama içinden bir ses, Yunus'un kendisi için bir tehlike olduğunu söylüyordu. Fakat Hacı'nın şimdilik beklemekten başka çaresi yoktu. İçindeki canavar ses, ilk fırsatta şu asker kaçağını ortadan kaldırmalı diyordu. Şimdi yapacak bir işi daha çıkmış, Yunus'u da aklının bir köşesine yazmıştı. Sekide baş belası Nazmiye kadın da vardı ve adama sarılmış, bırakmıyordu.

Yunus'un karısı Möhübe halı dokuyor, dokuduğu halılar, para yokluğuna rağmen satılıyordu. Kendisi mağarasına çekildiğinde, bir kaç kadın şehre iniyor, ertesi gün gece yine evlerine dönüyordu. Şehirde kaldıkları gündüz vaktinde, dokunan halıları satıyorlardı.

Hacı düşünüyordu. Möhübe'nin mutlak parası vardı. Bu paralara el koymak için niyetlenmiş, fakat ev bir gün boş kalmamıştı. Genellikle komşu kadınlar, Möhübe'yi yalnız bırakmıyor, ev kalabalık oluyordu. O kalabalıkta Hacı bir şey yapmayı tehlikeli buluyordu. Zamanını kolluyor, kadının parasına mutlaka el koyacağı günü

bekliyordu. Fakat şimdi ise ev insan ile dolup taşıyor, asker kaçağı Yunus'u, komşuları ziyarete geliyordu.

Asker karıları, dul kadınlar, kimsesiz kadınlar, Möhübe ile iş birliği yapıyordu. Nedense kadınlar kıymetli ve kolay bulunmaz olan kendirden örme boş çuval taşıyordu. Çuvalı bulan Möhübe'ye koşuyor, Möhübe'de çuval getirene hak tanıyordu. Bu çuvalların kerametini o kadınlar biliyordu. Kadınlar sanki sözleşmiş gibi sır vermiyordu. Oysa Möhübe elde ettiği çuvalı tel tel söküyor, çuvalın liflerinden ip yapıyor ve meydana getirdiği ipleri boyayarak rengarenk halılar dokuyordu.

Dokunan halıları, pazarda halıcılar inceliyor, yün ipinden dokunmayan halının parlak renklerini gözlüyor, okşuyor, fakat halının nasıl bir ipten dokunduğunu anlamakta büyük sıkıntı çekiyordu. Ecdat yadigarı halıcılıkta kullanılan ip, yünden veya Mançester ipinden olurdu. Fakat Möhübe hanımın halı iplerinin ne cins ip olduğu anlaşılmıyor, göz kamaştıran güzel renklerinin nasıl oluştuğunu ancak işin erbabı biliyordu.

Halılar yeşili, kıızı, beyazı ile enfes bir görünüm sergiliyor, renkler gün ışığında daha da parlıyordu. Möhübe kadın çuvaldan elde ettiği kendir liflerini kazana koyup kaynatıyordu. Şafak vakti özel otlarını aramaya çıkıyor, kök boya otunu, ceviz yaprağını, sütleğeni, cehri çalısı tohumunu ve daha nice otları toplayıp kazanda kaynatıyordu. Bu türlü boya işini asıl Yahyalı kazasından gelen kayın validesinden öğrenmişti. İsteddiği renge göre otları kazana atıyor, istediği renkte, istediği kadar ipi boyayabiliyordu. O iplerle dokuduğu halılar değişik bir görünüm kazanıyor, renkli ipler parlıyor, en nadide yün ipleri ile yapılan halılara taş çıkartıyordu. Halının değişik havasından, parlayan renklerinden halıcılar hoşlanıyor, istenilen

parayı veriyordu. Möhübe Hanım bu buluşu ile ele güne avuç amıyor, en önemlisi kazandığı parayı, çuval getiren, yardım eden kadınlarla paylaşıyordu. Onlar da hayatları pahasına Möhübe'ye boş çuval buluyor, onu koruyordu.

Hacı, kadınların boş çuval taşıdıklarını biliyor, ama bunun ne işe yaradığını bir türlü kestiremiyordu. Hacı bir gün bunu anlamayı kafasına koydu. Hatta evi basmayı düşündü. şimdi ise evin sahibi evine gelmiş, hem de diğer evler için tasarladıklarına engel birisi ortaya çıkmıştı. Yunus belki de koca gövdesine güveniyordu. Fakat onun hakkından bir kurşun gelirdi. Yunus vakitsiz bir zamanda, Ahmet' in askere gideceği zaman gelmişti. Kim gelirse gelsin, Hacı yine de istediğini yapacaktı.

Hacı'nın evin sekisinde gördüğü Yunus'u, Osmanlı ordusu, avuş yapmıştı. Arap llerinde savaşmış, hasretlik bağrını yakmış, birliğini de kaybedince, evine doğru yola koyulmuştu. Gündüzleri saklanmış, geceleri yol almıştı. Daha savaş bitmemiş, Osmanlı mlk kan ve ateş içinde yanıyordu. Osmanlı ordusu düşmanla savaşırken, İngiliz ve Rusların ayaklandırđı Araplarla, Ermeniler ordularımızı arkadan vuruyordu. Dost bildiklerimizin ihaneti, kolay kapanacak yaralar değildi.

Arap llerinde, Yunus avuş kahramanca savaştı. Fakat birliğini kaybedince yapacağı şeyi kalmadı. Evi ve ailesi hiç aklından çıkmıyordu. Sevgili karısı ve yüzünü görmediği kızı Ema'yı hayal edip durmuştu. Her şeye dayanıyor, fakat hasretliğe dayanamıyordu. Sekiz yıllık hasret artık dayanılacak gibi değildi. lden çıkıp, yollara düşmek aslında ölüm demekti. Fakat bunu başardı. Kurban Bayramı arifesinde Danacılar Mahallesi'nde ki evine gelebildi. Evinin kapalı olduğunu görünce yüreği sızladı. Fakat yaz mevsiminde onların

bağda olacağını hatırladı. Kim ölmüş, kim kalmış, karısı ne olmuş çok merak ediyordu. Kızı Esmâ'nın nasıl bir şey olduğunu düşünüyor, onlara duyduğu hasretlikten yanıyordu.

İşte Hacı'nın gördüğü sakallı adam, evine kavuşan Yunus Çavuş'tu.

Yunus Çavuş çölleri aşmış gelmiş uzun yürüyüşünde, çıplak ayakları adeta kösele gibi olmuş, nasır tutmuştu. Kir pas içindeki gömlek ve üst donu, nerede ise beline inen kırçıl sakalı ona insandan ayrı bir görünüm veriyordu. Görenler, saç ve sakalı birbirine karışmış, bit içindeki adamdan korkup kaçıyordu. Oysa Yunus Çavuş yumuşak kalpli ve sevecen bir adamdı.

Şehirden hareketle yola düşen Yunus Çavuş gece yarısı Kulaklı Bağları'na ulaştı. Hemen ortaya çıkmak istemedi. Ev halini görmek ve anlamak istiyordu. Üzüm çubukları ve çalıların arasına saklandı. Oradan evini gözlemeye başladı. Karanlık geçip, vakit gündüze dönünce, karısı ve sekiz yaşındaki kızının, bayram hazırlığı için tokanadan çıktıklarını gördü. Ne vardı da, neye hazırlık yapacaklardı. Fakat bayramlarda erken kalkılırdı. Kalktılar ama ikisi de suskun ve yıldı.

Kızının ufacık ayakları çıplak, saçları dağınık, giysisi yamalı ve yer yer yırtıktı. Kız Esmâ küskün gözlerle anasını ve dünyayı seyrediyordu. Anasına bakıyor ve “ Kız ana babam nerede, ben babamı isterim. Bayramda olsun gelmez mi? Ben babamı isterim” diyordu! Ana suskun, ana dertli, ancak başını sallayabildi. Kızının sözleri yeni değildi ki! Kız Esmâ devam ediyordu. “Ana, bugün bayram değil mi? Babasız bayram mı olur? Babam bayram da olsun gelseydi! Yüzünü bir kere görsem de yeniden gitseydi. Nereye gidiyorsa, oraya gitse! Bu ne biçim bayram, ben babamı isterim “ diyordu. Ana cevap veremiyor, o da dalgın, o da dertli

kızına bakıp duruyor, derinden derine göğüs geçiriyordu. Böyle hayat batsındı! Yıllarca tek başına kalmış, kızı Esmâ'yı büyötmüş, her şeye göğüs germişti. Kimsesiz kızına bakıyordu ve gözyaşlarını göstermek istemiyordu. Kız Esmâ birden küçücük ellerini göğse kaldırdı ve yakarmaya başladı. Gözleri gökyüzünün engin derinliğinde, o söyleniyordu.

“ Allah'ım! Hocalar bayramda ki dualar tutar der. Allah'ım, hani nerede benim babam? Babasız çocuk mu olur. Babamı gönder Allah'ım. Göndermezsen bile bize de, babama da yardımını esirgeme! Babam nasıl bir adam, onu çok merak ediyorum, Babamı tek bir kere görsem de, babalar nasıl olur bilsem diyorum. Onu bir kere görmemi kısmet eyle. Onu bize kavuştur güzel Allah'ım! “ diyordu.

Yunus Çavuş kızını ilk defa görüyordu. Yüreğı kabardı. Hele kızının yakarışı onu yaktı. Demek, kızı ve karısı dünyaya küstüler. Yunus Çavuş bu hale dayanamazdı. Koca çavuşun gözlerinden yaşlar yağmur gibi inmeye başladı. Gözyaşları bitli sakalından yuvarlanıyordu. Oysa kızı Esmâ bu sefer de anasına yakınıyordu.

“ Kız ana! Baba yok! Kurbanlık yok! Bayram şekerı yok! Hiçbir şey yok. Birde şekerler ziyan oldu. Bari şekerleri olsun ziyan etmeseydik, şimdi bayramlık yapardık. Şekerimiz olsa, babamız olsa, evimiz misafir ile dolsa o zaman bayrama bayram derdim. Şimdi kaç bayramdır baba yok, şeker yok, misafir yok, böyle bayram mı olur, bayram olmayınca yaşamak mı olur, ana kız ha? ”

“ He ya! Baban yok, o bizi bırakıp gitti. Şimdi baban da evimizde olsaydı, dünyalar bizim olurdu! Kim bilir nerelerde kalmıştır. Hangi kovukta, hangi siperde kalmıştır. Tek haberi dört yıl önce gelmişti. Böyle hayat

mı olur. İnsanın seveni yanında olmayınca, yaşamanın ne kıymeti var? Yıllardır seni büyötmeye çalışıyorum. Erkeksiz ev mi olur? Eşkıyalar, Ermeniler, kıtlık, hastalık hep bizi buluyor. Kurtar bizi Allah'ım" dedi. Artık onun da kızına göğüs gelecek, felaketlere dayanacak hali kalmamıştı.

Kız Esmâ hala söyleniyordu.

" Bayramda herkes sevdiklerini toplar. Sevdiklerimiz ya asker, ya da hastalıktan ölüp gitmiş. Biraz şeker bulmuş, bayrama saklamıştık, o da ziyan olup gitmiş. Böyle bayram mı olur? Ana ben yatacağım." Böyle diyen Esmâ kahrından ayakta bile durmak istemiyor, dünyaya küs, toldaki mindere doğru yürüyordu.

Kızının acıklı haline kahrolan Möhübe onu yaşlı gözlerle seyretti. Kızı daha bu yaşta, koca bir adam gibi konuşuyordu. Fakat ne de olsa daha çocuktı. Ona bir avuç şeker olsa da verebilse, belki susardı. Yüreğı sızlıyordu. Bayramlık diye sakladıkları şekerini ziyan etmişlerdi. İki okka şeker nasıl da uçup gitmişti!

" Kızım, ne bileceğın şekerin eriyeceğini. Şehirdeki evin zerzembisinin rutubetle dolu olduğı hiç akla gelir mi? O rutubette şekerin eriyip gideceğini kim akıl eder? Şekerini güzelce torbaladım, bayram da şekerimiz olsun diye tavana astım. Ne bileyim kızım, tavana asılı şekerin eriyeceğini. Eriyip gideceğini! Benim çocukluğumda evimizde hep şeker olurdu? Şekerin eriyip gittiğini görünce yüreğıme iniyordu "

Esmâ kız meyus, bitkin uzandığı yerden söyleniyordu.

" Senelerce babamı, aylarca şekerini konuştuk, ikisinin de acısı içimizden çıkmıyor. Babam gitti, iki okka şeker gitti. Hep kader diyorsun. Ne günahımız var da kaderimiz böyle kötü yazılmış. Böyle kader batsın. Ben babamı isterim. Babam nerede ki? Nasıl baba imiş te,

bir türlü haber vermiyor. Yıllar yılı, şu karım, şu kızım ne yapıyor demez mi adam? Daha yüzünü bile görmedim. Her hal, gavurlara hayran oldu da gelmiyor ” diyor, kaderine isyan ediyordu.

“Kızım düşmanlar bize savaş açmış. Bizimkiler ile onlar birbirini öldürüyor. Keşke misafir olarak gelseler de savaşmasalar, birbirini öldürmeseler. Onun için savaş diyorlar. Kim bilir, bu savaş ne zaman biter. Ölür müyüz, kalır mıyız, düşman buraya gelirse, ne yaparız bilmem ki? “

Esmâ kızın düşmanlar umurunda değildi. Babasını istiyor, şeker istiyor, bayramlık istiyordu. Onun içinde anasını suçluyordu. Bir müddet sonra sesi kesildi ve küçücük ruhunu kapkara bir ümitsizlik kapladı.

Kızının kahırlı hali Möhübe'ye çok dokunuyordu. Esmâ zaman zaman böyle oluyor ve durmadan anasını suçluyordu. Möhübe'nin yüreği pança parçaydı. Kendi çocukluğu böyle değildi. Babası evde olurdu, bayramı bayram gibi karşılar, evleri misafirle dolup taşardı. Çok üzülüyordu. Kızı Esmâ'nın şu bayram günü ümitsizlik içinde kıvrınması, babamı isterim diye tutturması onu kahrediyordu. Çare olarak süpürgeyi kapıldığı gibi sekideki kumları düzlemeye başladı. Kum üzerindeki izleri düzeltiyor, çöpleri topluyordu. Bir az kendine geldi. Kızını sevindirecek bir şey yapmalıydı. Un çorbası pişirmeye karar verdi. Eskiden bayram yemekleri bol soğanlı, nohutlu, lepa lep et dolu yahnilerle olurdu. Kocasâ Yunus yanında iken ne mutlu, ne güzel günler geçirmişlerdi. O günleri hatırladıkça derinden göğüs geçiriyordu. Hasretlik bir yandan, kız Esmâ'nın yakınması bir yandan dayanacak gücü kalmamıştı. Gözyaşlarını tutamadı, sessiz hıçkırıklarla sekide ki işini bitirdi.

Koca Çavuş küçücük kızının Tanrı'ya yakarışına dayanamıyordu. Onu bağına basmak küçücük ellerini öpüp koklamak, hasretini gidermek istiyordu. Yokluğun, bin bir tehlikenin üstesinden gelen koca çavuşun da gücü tükenmişti. Karısı ve kızının sözleri, yokluk, kötü talih onu mahvetti. Uzun yıllar onların hasretine nasıl dayandığını bilemedi. Karısı ve kızı yıldı ve isyan ediyor, babalarını sayıklıyordu. Yunus Çavuş artık duramazdı ve kendini sekinin ortasına attı.

“ Ben geldim, ben geldim, babanız geldi korkmayın geldim! ” diyebildi. Kir içinde ve birbirine karışmış saç sakalı, insan azmanı biri ortaya çıkmıştı. Ana kız önce dehşetle kalakaldılar. Sonra da çığlığı bastılar. Tabanlarını yağladılar ve bağıra çağıra evden kaçmaya başladılar.

“ Yetişin, yetişin komşular! Gavur Hacı evi bastı. İmdat, yetişin komşular! ” diyor, arkalarına bakmadan koşuyorlardı. Yunus Çavuş şaşkın, ne yapacağını bilmez halde sekide kalakaldı. Karısı ve kızı çığlıklar atarak kaçıyor.

Onların feryadı en yakın komşuları Çiloğulları'na ulaştı. Onlar da silahlarını kaptıkları gibi sesin geldiği yöne doğruldular. Demek şu Gavur Hacı komşularına saldırmış, kimsesiz, ana kızın başına olmadık işler açıyordu. Hem de bu bayram günü, ne olursa olsun, onları kurtarmalıydılar. Asker ailesi Tanrı'nın emanetiydi. Kendileri eşkiya kurşunu ile ölmüş gam değildi. Ama ırza namusa gelince ölüm bir hiçti.

Baba, oğul ellerinde silahları, çığlık çığlığa koşup gelen ana kıza karşı çıktılar. Yalın ayakta olsa, taşları dikenleri hiçe sayan ana kız nihayet karşı gelenlere kavuştu. Hacı Mustafa Efendi'nin göğsü körük gibi inip kalkıyor, elinde parlayan tabancanın namlusunu, kaza

olmasın diye yukarı tutuyordu. Ahmet ise horozları açık çiftmeyi ileri uzatmış, gelecekleri kolluyordu.

Möhübe kadın bir solukta konuştu.

“ Eşkîya geldi, sekiye dikildi. Hacı baba, yetişin! Şu mübarek günde bayrama hazırlanıyorduk. Asmanın altından bir yabani çıktı. Bir şeyler söyleyip duruyor. Belki de, Gavur Hacı kılık değiştirmiş! Şimdi evin sekisinde ” diyor evini dehşet ve heyecanla işaret ediyordu.

Anasının anlatımı sırasında kız Esmâ korku dolu gözlerle geride kalan evlerini gözlüyordu. Önce Hacı Mustafa Efendi ne yapacağına karar veremedi. Gelen Hacı ise, bizi görür görmez ateş eder diyordu. Fakat Gavur Hacı öyle iri yarı biri değildi. Sakalı ve üst donu yoktu. O hep cepken ve şalvar giyiyordu. Bazen de asker kıyafeti içinde gezerdi. Üstelik Hacı'nın sakalı olmazdı, kendisi köse sayılırdı. Gelen Gavur Hacı olmayabilirdi. Baba oğul bin bir tereddütten sonra eve yaklaşmaya karar verdiler.

Silahlarını hazır tutuyor, en ufak bir harekette ateş etmeye kararlı görünüyorlardı. Büyük bir dikkatle evin arka tarafına geçtiler. Oradan evi gözleyen Hacı Mustafa Efendi, yastık taşına oturmuş ve başı elleri arasında saçlı sakallı dev gibi bir adamın sesli sesli ağladığını gördü. Bir müddet adamı şaşkınlıkla izledi. Bu adam eşkıya olamazdı. Eşkîya ağlamaz ve isterse kadınları yakalardı ve eşkıya mutlaka silahlı olurdu. Oysa adamın görünürde bir silahı bulunmuyor, içini çeke çeke ağlıyor ve bu hali ile çok acı çektiği belli oluyordu.

Sabah güneşinin ışığında göbeğe kadar inen sakal parlıyor, uzun saçları arkadan omuzlarına iniyordu. Kir içindeki üst donu siyah bir renge bürünmüş ve çıplak ayakları nasır tutmuştu ve şare şare yarıktı. Ayaklarda

ki yarıklar açıkça belli oluyordu. Yarıklar ile kaplı ayaklar en kalın köselelerden bile kalın duruyor, ayakların soğuk ve sıcakla aldırmadığı anlaşılıyordu. Adam yastık taşına ilişmiş, seller gibi gözyaşı döküyordu.

Ağlayan adamı baba oğul bir zaman seyretti. Adam, belki de asker kaçağı idi. Kaçaklardan aç kalanlar evlere iniyordu. Fukara dilenciliği onuruna yediremediğinden ağlıyordu her hal. Yoksa başkalarının evinde bağında neden ağlasın? Demek bu adam çaresizdi. Sıkıntıdan ağlıyor, evlerden bir lokma ekmek dilenmenin utancını yaşıyordu. Fakat kesinlikle adam Gavur Hacı değildi. Gavur Hacı olsa, silahını yanından ayırmaz, eline düşeni vururdu. Gavur Hacı gafil davranmazdı. Hatta onun ağladığını ve güldüğünü görende olmamıştı. Şu adam kadınların peşine düşmemiş, aksine evin sekisine oturmuş, arada bir çevreyi gözlüyordu. Toldaki kırık dökük eşyayı bir bir incelediğini hayretle fark ettiler.

Hacı Mustafa Efendi ortaya çıkma gereğini duydu. Oğluna arkada durmasını, darda kalırsa yardımcı olmasını istedi. Sonrada saklandığı duvarın ardından bir gölge gibi çıktı. İhtiyar halinde bile bir kaplan gibi sessiz ve çevik hareket ediyordu. Tabanca elde ateşe hazırdu ve adamı gözlüyordu. Bir müddet olduğu yerde kaldı. Adam hala geldiğinin farkında değildi. Nice sonra dikilip duran Hacı Mustafa Efendi'yi gördü. Görünce de bir elini Mustafa Efendi'yi tutacakmış gibi uzattı. Diğer eli ile de bitli sakalını sıvazlıyordu. Nihayet konuştu.

“ Mustafa amca! Beni tanımadın mı? Ben Yunus'um, Yunus. Yunus, komşun, bu evin sahibi Yunus'um tanımadın mı? ” Sesi ağlamaklı ve sanki boğazında düğümleniyordu. Bir müddet öyle bakıp durduktan

sonra yeniden hıçkırmaya başladı. Hıçkırıklar içinde sarsılıp duruyordu.

Hacı Mustafa Efendi de ne yapacağını bilemiyordu. Adamı daha bir dikkatle inceledi. Sonra birden irkildi. Bu adam eşkıya falan değildi. Elinde avucunda büyüyen komşu Yunus'tu. Arap diyarına savaşa gitmiş ve ondan bir daha haber alınamamıştı. Ancak dört yıl önce bir mektup gelmişti. Başka haber gelmeyince de Yunus'tan ümit kesilmişti. Yunus'un karısı ve kızına, komşular sahip çıkmış ve ayrıca Çiloğlu ve karısı Emine hala elden geldiğince sahiplenmişler, hatta bazen ekmek aş yetiştirmişlerdi. Şu iri kıyım sakallı ve insanlıktan çıkmış yaratık, gerçekten asker Yunus olabilir mi idi? Hacı Mustafa Efendi'nin içi sızladı. Oğlu Mehmet ile Yunus aynı yaşta ve oğlu Mehmet Çanakkale'de İngilizlere karşı savaşıyordu. Acep oğlu da bu kılıkta mı gelecekti. Birden koca sakallı adama yanaştı. Eli ile tuttuğu sakallı başı kaldırdı ve adamın gözlerine dikkatle baktı. Gerçekten bu Yunus'tu. Saç sakal birbirine karışmış, sakalın bulunmadığı yerlerde, çektiği eziyetten olacak, derin çizgiler meydana gelmişti. Sakalın olmadığı yerde yer yer derin çizgilerle kaplı bir yüz vardı. Ayakları çıplak ve sırtında ham kaputtan bir üst donu görünüyordu. Adam koca elini kaldırarak Hacı Mustafa Efendi'ye dokunmak istiyordu. Eli boşlukta sallanıyor, nasırlı ellerin ucundaki tırnaklar kırık ve kirden simsiyah görünüyordu. İsrar ile bakan Hacı Mustafa Efendi, en sonunda Yunus'u tanıdı.

" Vay Yunus'um! " dedi. Dedi de onu tuttuğu gibi kucaklayıp bağrına bastı. Yunus'un sert kıllarla kaplı sakalı Hacı Mustafa'nın yüzüne gözüne batıyor, oysa Hacı Mustafa, Yunus'un yüzünden, sakalından defalarca öpüyordu. Yunus'un gözlerinden hala ip gibi yaşlar iniyordu. Boş durmuyor, Hacı Mustafa Efendi'nin

elini öpmek için diz üstü sürünüyor, yerlere eğiliyordu. Kargaşa sırasında Ahmet'te ortaya çıktı. Yunus'a bakıyor ne diyeceğini bilemiyordu. Nihayet taraflar kendine geldi. Önce Yunus geri çekildi, Hacı Mustafa Efendi'yi dikkatle gözledi. Bunu fırsat bilen Ahmet araya girdi ve onunla da kucaklaştılar. Asker kaçağı Yunus evine dönmüş evine ve komşularına kavuşmuştu.

Olanlardan habersiz Möhübe ve Esmâ, Hacı Mustafa Efendi'nin evinde yüklüğe girip saklandılar. Büyük bir merak ile gelecek haberi beklediler. Ayşe gelin, Hayriye, Emine ana, bir köşede toplanmış, ellerinde oraklar keserlerle, gelen dağ adamını karşılamaya hazırlandılar. Fakat başka şeye gerek kalmadı ve Ahmet'in sesi Möhübe'nin evinden geldi.

“ Hey Möhübe abla, kız Esmâ gelin. Acele gelin, bakın gelen kim! Durmayın çabuk gelin “ diyordu.

Ana kız ve diğer kadınlar çok merak ettiler. Bir tehlike olsa onları çağırılmazlardı. Saklandıkları yerden çıkıp merak içinde eve yöneldiler. Sekide ki adam uzun boyu ve iri bedeni ile ayakta duruyor, bir türlü Hacı Mustafa Efendi'nin elini bırakmıyordu. Ana kızın geldiğini görünce Hacı Mustafa Efendi güleç bir yüzle seslendi.

“ Haydi, gelin bakalım. Korkmayın gelin! Bu hiç yabancı değil. İnsan babasından, kocasından korkar mı? Haydi, gelin de babanız Yunus Çavuşun elini öpün “ diyordu.

Ana kız Yunus Çavuş sözünü duyunca irkildiler. Yine de endişe ve merak içinde yavaş yavaş sekiye sokuldular. Dilleri tutulmuş sanki konuşma ve düşünce özelliklerini kaybetmişlerdi. Yunus Çavuş ince fidan boylu, eli yüzü düzgün bir adamdı. Sekide ki ise saç sakalı birbirine karışmış elleri ayakları devetabanı gibi,

kir içinde bir dağ adamıydı. Belli ki bit içinde ve günlerce eli yüzü su görmemişti. Möhübe Hanım karar veremiyordu. Güneş yanığı yüzlü, kırlaştan sakalı ile şu iri yarı adam, gerçekten sevgili kocası Yunus muydu? Hayretten küçük dilini yutacaktı. Yunus'u askere giderken ki hali ile hatırlıyor ve şimdi bu adamın Yunus olmasını imkansız görüyordu. Fakat adam bilmiş, görmüş ve gelmişti. Şu mübarek günde evim diyen adama ne diyecek bilemiyordu. Gittikçe Yunus'a yanaşiyor ve onu dikkatle inceliyordu. Yunus ise tanınmamanın ezikliği içinde, adeta küçülmüş, sevgili karısı Möhübe'ye endişeli gözlerle bakıp duruyordu.

Hacı Mustafa Efendi bir kenara çekildi ve yılların hasreti ile yanıp tutuşan insanları seyretti. Şu harp neleri alıp götürmüştü. Nice evler ocaklar sönmüş, nice çocuklar babasız kalmıştı. Yunus'un kaçıp kurtulduğuna içten içe sevindi. Fakat şu Möhübe kocasının olduğunu anlayınca, hemen çekilip gidecek ve onları baş başa bırakacaktı.

Kadın hayli yaklaştı, sonra durdu ve karşısındaki dev adamı ısrarlı bakışlarla inceledi. Azman adamın kocası olduğuna inanamıyordu. Kızı Esmâ ise zaten babasını hiç görmemişti. Askere gidenlerde adet olmuştu. Giden gelmiyordu. Şehit olması halinde nesli sürsün diye, askere gidenler kadınlarını hamile bırakıp gidiyordu. Ne garipti. Askerde şehitlik rütbesi oluyordu. Ama insanlar çağrıldığında askerlik şubelerinin önünde uzun kuyruklar meydana getiriyordu. Yine de askere gidiyor ve şehit oluyorlardı.

Möhübe de Yunus askere giderken hamile kalmış, Esmâ Yunus askerde iken doğmuştu. Şimdi ise, şu bayram günü Esmâ, Tanrı'dan bir dilek dilemiş ve dileği yerine gelmişti. Babasını çok merak ediyor ve onu görmeyi tanımayı istiyordu. Babasını annesinin

tarif ettiği gibi, fidan boylu, beyaz yüzlü ve yakışıklı bir baba diye düşünüyordu. Gözünde gönlünde canlandırdığı babası, bu bit içindeki adama uymuyordu. Kir içinde, bit dolu, saçlı sakallı adam babası olamazdı. Fakat annesi bir süre adama bakakalmış ve sonrada çığlıklar atarak adama sarılmıştı. Annesi boşuna bunu yapmazdı. Demek iyi veya kötü bu adam babası olmalıydı.

Möhübe çığlıklarla karışık bir ağıt tutturmuş, gözlerinden sel gibi yaşlar iniyordu. Hem ağlıyor ve hem de söyleniyordu. “ Allah’ım, Allah’ım, şükür sana, evimin sahibine kavuşturdun, nerelerde idin Yunusum ” diyor, sımsıkı sarıldığı kocasının geniş göğsüne yüzünü gömüyor, kir ve bit içindeki sakalına yüzüne gözüne sürüyordu. Böylece yılların hasreti ile yanan Möhübe kocasının sıcaklığını teninde, ruhunda duydu. Hayli ağlayıp sızladıktan sonra başını kaldırabildi.

“ Yunus, Yunus’um! Sen ha, nihayet gelebildin, seni öldü sandık, Tanrı’ya şükür? Ya Rabbim. Sen ne büyüsun” diyor. Nihayet Esmâ şaşkınlık içinde seyrettiğı saçlı sakallı dev adamın babası olduğunu anlayınca sevinç naraları atarak koştu. Anne ve babasının arasına girdi. Durmadan “ Baba, baba, babam “ diyor ve Yunus’un nasırlı ellerini yakalamaya, öpmeye çalışıyordu.

Asker kaçacağı Yunus Çavuş ise bir başka alemdi. Evine yurduna kavuştuğuna inanamıyor, karısının sıcaklığına hasret, onu kucaklıyor, kızına ulaşip sevmeye çalışıyordu. Bu kargaşa içinde Hacı Mustafa Efendi, Ahmet ve kadınlar sekiden çekilme gereğini duydular. Kadınların elinde hala kürek, nacak, satır vardı. Ellerindekilere bakıyor ve şimdi utanıyorlardı. Bir taraftan da Yunus, Möhübe ve Esmâ’nın sevinç çığlıkları onların da gözlerini yaşarttı. Hasret

giderenlerin dünyayı görececek halleri yoktu. Çiloğlu'nun ev ahalisi arkalarına bakmadan evlerinin yolunu tuttular.

O bayram gününde Yunus'un kısmeti bol oldu. Hacı Mustafa Efendi, bayram yemeği olarak soğanlı, nohutlu yahni gönderdi. Möhübe ve Esmâ'nın dilekleri yerine gelmişti. Aile bütün olmuş ve ev halkı mutluluktan ağlıyor, ayrı kaldıkları uzun yıllarda başlarına nelerin geldiğini sormak bile akıllarına gelmiyordu. Nihayet afiyetle, gelen soğan ve nohut yahnisini yediler. Yemekten sonra Yunus'un aklına temizlenmek geldi. Büyük bir gayretle kuyudan sular çekildi. Zaten iki gözün birisi tokana olan evlerinde mutluluk yelleri esiyor, işleri sevinç çığlıkları atarak yapıyorlardı. Tol, tokana, kar kuyusu arasında defalarca gidip geldiler. Ocakta tenekeler ile su ısıttılar. Tokana da ki sal üzerinde Yunus Çavuş'u bir güzel yıkadılar. Elbiselerini aynı kazanda uzun uzun kaynatarak, bitleri öldürdüler. Sevinç içinde ve özene bezene saçını sakalını kesip düzelttiler. Yunus Çavuş kendine geliyor sevdiklerinin yanında olduğuna inanamıyor, kavuştuğu karısına, kızına defalarca sarılıyordu.

Artık eşyaları inceleme sırası gelmişti. O çöllerde hep evini, eşyasını, tolda serili, yatağını yorganını hatırlamış, komşularını anmıştı. Şimdi eşyalara dokunuyor, sanki kokluyor, onlarla beraber olmaktan ne kadar mutluluk duyduğunu kendi kendine tekrarlıyordu. Tokanaya, sekiye, kar dolu kuyuya bakıyor, çocukluğunu hatırlıyordu. Babadan kalma bağın şurasında, kafese almak için arkasından koştuğu kanaryayı, evin bekçisi diye çıkan karayılanı, yuva yapan demir deleni, tavşan yavrusu becenı yakaladığı yerleri gözlüyor, gözlerini sevgi ile hasret ile Arpa Dağı'na, Kızlar Hani'na, Damlama Kaya'ya kaldırıyor

ve bin bir anı ile dolu mutlu günlerini yeniden yaşıyordu.

Ahmet'ten bir kaç yaş büyüktü. Mehmet ile arkadaştı. Fakat Mehmet kendisi gibi asker ve Çanakkale'de savaşıyordu. Daha yeni askere gidecek olan Ahmet ile de arkadaş ve candan dosttu. Onun sıcak ilgisine, sağlam dostluğuna güveniyor ve Ahmet'ten, yokluğunda olanı biteni öğrenmeyi kuruyordu.

Esmâ bir sahan dolusu üzüm yetiştirdi. Bağlarının en güzel üzümleri ile birlikte gül üzümlerini toplamıştı. Babası bir kaç salkım üzümü birden yedi. Artık dünyayı başka bir göz ile görüyor, kavuştuğu sevgi dolu bir dünyada yaşıyordu. Hele Esmâ gözlerini gökyüzüne kaldırıyor, bir şeyler mırıldanıyor ve sonrada babasına sarılıyordu. Tanrı babasını göndermişti. Şeker yerine bol yemek gelmişti. Bayram, gerçekten bayram olmuştu. Birbirine durmadan sevginin gücünü gösteriyordu. Hayal görmediklerini bilmek için birbirinin elini yüzünü sakalını okşuyor, sevinçten uçuyorlardı ve aile sevgi dolu bir yumak olmuştu.

Artık evlerinde babaları vardı. Korkuları dağılmış, ağaçlar, kuşlar, eşyalar, bir başka güzelliğe bürünmüştü. Hayattan kopmuş insanlar, yeniden hayata başlıyor ve yeniden hayata bağlanıyordu. Ana kız korkudan bağa taşınmamayı düşünmüşler, fakat kışı nasıl geçireceklerini bilememişlerdi. Korku yakalarından düşmemiş, yaşadıkları hayat bir cehennem olmuştu. Komşuları Hacı Mustafa Efendi, asker emaneti diye kol kanat germiş, fakat yinede korku onları bırakmamıştı. Asker kaçaklarından, Gavur Hacı'dan, Ermeni komitalarından korkmuşlar, fakat şimdi kapı gibi babaları gelmiş, tüm korkularının yerini sonsuz bir mutluluk almıştı.

Yunus Çavuş'un gelişine en çok sevenlerden biri de Ahmet'ti. Kendine bir arkadaş ve destek bulmuş, belki de Gavur Hacı'ya karşı birlikte hareket edeceklerdi. Ahmet bir arkadaş bulamıyordu. Niyettekilerin kimi sakat, kimi ihtiyar ve çoğunlukla da kadın ve çocuktü. Böylece birlikte adım atacağı kimseyi bulamıyordu. Yunus ile sırt sırta verirlerse, belki de şu eşkıyaya kafa tutarlar, karşı gelebilirlerdi.

Ahmet, o kurban bayramında, gündüz vakti evleri dolaşmaya ve Yunus Çavuş'tan bilgi aktarmaya başladı. Evlere uğruyor ve onları Yunus Çavuş'un evine bayramlaşmaya çağırıyordu. Ahmet'ten haberi alanlar sanki kardeşı, babası, evladı askerden gelmiş gibi heyecanlanıyordu. Kimi komşu bazlama hazırlıyor, kimi kalbur ile üzüm kesiyor, kimi de cehri tohumu topluyordu. Keteler, içli bazlamalar yapılıyor, ahali Yunus Çavuş'a armağan için varını yoğunu ortaya koyuyordu.

Bayram günü Yunus Çavuş'un evi dolup taşı. Komşular birer ikiye süzölüp geliyor, Yunus Çavuş'u öpüp kokluyor, kucaklıyor ve hal hatır soruyordu. Tola, güngörmüş ihtiyarlar toplandı. Sekiye ve yastık taşlarına kadınlar ve çocuklar tünedi. Ev niyet ahali ile dolup taşı. Gelenler Yunus Çavuş'un askere gitmeden önceki halini hatırlıyor ve içlerinden, başka yerde görseydik, tanıyamazdık diyor.

Bazıları da kendilerini Gavur Hacı'dan koruyacak biri geldi diye seviniliyordu. Fakat çoğunlukla komşular, oğlu, kardeşı, kocası, gelmiş gibi seviniliyordu. Hemen bütün komşular Yunus Çavuş'a sahip çıkıyordu. Esmâ'nın istediği gibi evleri misafir ile doldu. Gelenler eli boş gelmiyordu. Ne gelirse ana kız misafirlere ikram ediyor ve insanlar gerçek bir bayram yaşıyordu.

Komşular askerde ki yakınından haber almak istiyordu. Onlar askerdeki yakınından, ordudan haber soruyordu. Hayatlarını alt üst eden savaş, kanlı pençesi ile herkesi kavramıştı. Savaş nasıl gidiyor, ordumuz ne yiyor, ne içiyor, şehitlerden, gazilerden soruyordu. Yunus Çavuş elden geldiğince anlatıyor, Esmâ kız babasının dizinin dibinden ayrılmıyor, onun anlattıklarını hayranlıkla dinliyordu.

Yunus Çavuş'un gelişi niyet ahalisine ümit oldu. Yunus Çavuş yardımsever, hakkına razı, yürekli ve sevecen bir adamdı. Belki eşkıyalara, Gavur Hacı'ya ve komitalara karşı durur, niyet ahalisini korurdu. Hemen komşu Sivas'tan, Everek'ten, ayrıca Van'dan, Erzurum'dan haberler geliyor ve Ermeni komitaların, camileri basacağı ve komşu komşuyu öldüreceği dehşet ile anlatılıyordu.

Ahali Yunus Çavuş'u bir kurtarıcı gibi gördü. Onun her türlü kötülüğe karşı duracağını ve kendilerini koruyacağını umuyordu. Ahali onun kişiliğinde babalarını, ağabeylerini, kardeşlerini görüyor, sanki onunla, hasret gideriyordu. Gerçekten Yunus Çavuş komşularının sıkıntılarını, kaygılarını anlıyor, onlara yardım için elden gelen her şeyi yapmayı kuruyordu. Bölgede korku ve dehşet kol geziyor, açlık ve hastalık yakalarından düşmüyordu. Güllünün Hacer ile gelini Sıdika, Kulaklı Kaya tarafına yenecek ot aramaya gitmişler, gencecik gelin yediği zehirli otlardan sancılar içinde ölmüştü. Dağlardan ot toplamak, doğal bir iş haline gelmişti. Ancak yenebilecek otları seçip ayırmak marifet istiyordu. Bu işe çok zaman Nazmiye Nine rehberlik ediyor, toplu halde komşuları dağa bayıra götürüyordu. Bazen yanlış otları yiyenler ise, sancılarla ölüp gidiyordu.

İnsanlar çifte bayram yaptı. Yunus Çavuş'a hoş geldin diyor, ayrıca bayram ziyareti yapıyordu. İşte Nazmiye Nine elindeki orağı sallayarak taş merdiveni tırmandı. Kemikten ibaret vücudunu saran şalvar bol geliyordu. Şalvar göğsüne kadar çıkıyor, ayakları çıplak ve yara içindeydi. Yavrularını, kocasını kaybetmenin acısı yüreğini karartmış, dünyaya küsmüş, yalnız yaşıyordu. Tek dayanağı sonuncu oğul Murat'a kavuşmaktı. Belli bir evi, ötmesi yoktu. Fakat o herkesin yanında ve herkesin derdine ortaktı. Keykubat gölüne bakan tepelerde barınırdı. Orada küçücük evciklerde, bazen kaya kovuğunda, bazen da üzüm asmalarının altında uyurdu. Yanından ayırmadığı orağı ile ıssız yerlerde acılarından kurtulmak için gezerdi. Orak her işe yarıyordu. Ot biçiyor, çalıları kesiyordu. Kadının yalnızlığı ve çektiği acıları, yüzündeki derin çizgilerden ve bembeyaz saçlarından anlaşılıyordu.

Vakti ile Nazmiye Nine'nin de sevgi dolu bir yuvası ve beş oğlu vardı. Birlikte mutlu bir hayat yaşıyorlardı. Mutluluğu sevgilileri ile beraber yaşadığı günlerde tatmıştı. Fakat kara bahtı diğer kadınlar gibiydi ve onu da yerden yere vurdu. Kocasını önce Balkanda, büyük oğlu Süveyş kanalında şehit düştü. Diğer iki oğlundan birisi veremden, diğeri de sıtmadan öldü. Fazlı ise fırında çıkan bir tartışmada bıçaklanarak öldürüldü. En son oğul Murat'ı ise Galiçya'da Ruslarla savaşıyordu. O koca aileden kimseler kalmamıştı. Buna rağmen Nazmiye Nine yaşamaya devam ediyordu. Kimseye boyun eğmiyor ve Murat'ına bir gün kavuşacağına inanıyor, hayat kavgasından vazgeçmiyordu. Ne yer, ne içer kimse bilmez, kimseden yardım istemezdi. En umulmadık yerlerde ortaya çıkar, hayata küstüğü zamanlarda otları, çalıları düşmanları gibi görür, onları

hınçla kesip biçerdi. Kara talihinden acılarını otları çalları biçmekle alır, kara talihine lanetler okurdu.

Yunus'un geldiğini duyan Nazmiye Nine, diğer komşular gibi eve geldi ve Yunus Çavuş'a evladı gibi sarıldı. Onu sekinin ucuna çekti. En küçük oğlu Murat'tan durmadan sordu soruşturdu. Murat'ından gelen son mektubu koynunda muşambalar içinde saklıyordu. Nazmiye Nine'nin tek mutluluğu muşamba içindeki o mektuptu. Nazmiye Nine'nin okuması, yazması yoktu. Fakat her gün sabah uyandığında mektubun yerinde olup olmadığına bakar, eli ile yoklar, sonra günlük işlerine başlardı. En büyük mutluluğu mektubu muşambasından çıkarmak, ona zarar gelmeyecek şekilde öpüp koklamak ve en temiz yerlere serip, saatlerce mektubu seyretmekti. Mektubun her harfini, harflerin eğrisini, doğrusunu öğrenmiş, hele en alttaki parmak izini defalarca seyretmiş, belli belirsiz izin çizgilerini ezberlemişti. O iz Murat'ının parmak iziydi. Mektupta onun nefesi, onun kokusu, onun sözleri vardı. Sararmış samanlı kağıdı, Murat'ının parmak izini defalarca öper koklardı. Mektuba Murat'ın eli değmişti. Mektubun neresinden tuttuğunu hayal eder, oralara dokunurdu. Oysa harfler solmuş, kağıt eprimiş ve kağıt rengini kaybetmişti. Mektubu, Murat'ından bir parça gibi görürdü. Onu sevip okşar, hasret giderir ve az bir mutluluğu mektubu seyretmekle tadardı. Sonra mektup ile konuşur, hal hatır sorar, dualar ederdi.

“ Murat'ım, oğlum! Kara gözlüm, kuzum! Şu gariban ananı bırakıp da nerelere gittin? Bu nasıl savaştır ki anayı kuzudan, eti tırnaktan ayırdı. Sana telli duvaklı gelin alacak, mürüvvetini görecektim. Dal gibi boyunu seyredecek, bağırma basacaktım. Torunum olacak, onun yumuşak ve küçücük bedenini

sevip okşayacaktım. Onu bağıma basacak kemiklerimi ısıtacaktım. Şimdi hiçbir şey yok. Yanım, böğrüm, her yer bomboş. Her yer kuru, her yer ıssız. Her yer acı ile dolu. Neyleyeyim bu hayatı? Bir gün döner gelersen, beni bulasın, bir anam vardı diyesin diye yaşıyorum! Kestane saçlarına dokunmak, kokunu almak, bağıma basmak istiyordum. Kuzum, Murat'ım “ diyordu. Sonra kara talihine yanıyor, sevgililerinin yokluğuna hasretine dayanamıyor, تنها yerlerde saatlerce ağlıyordu.

Oysa mektup, İstanbul'da köprüde satılan hazır mektuplardan biriydi. İstanbul'dan atılmıştı. Sılada bulunup da okuması yazması olmayanlar, mektubun altına sadece parmak basıp, gönderirdi. Bu mektupta da Murat'ının parmak izi vardı. Belli belirsiz çizgileri olan bir leke mektubun en altında yer alıyordu. Hemen herkese selam, kelimeler ve sonunda büyüklerin ellerinden küçüklerin gözlerinden öpüyor ve anasını, atasını Allah'a emanet ediyordu.

Nazmiye Nine, Yunus'a, koca dünyada Murat'ının nerede olduğunu bilecekmiş gibi soruyor, bir ümit diyordu.

“Yunus'um, gardaşım! Oğlum Murat'ım şimdi nerede, ne yapıyor dersin. Soğuk mu, üşüyor mu? Anasını unutmaz mı hiç? Unutmaz, bir gün gelecek, gelecek mi ha? “ Yine kendisi cevaplıyordu. “Sen bilemezsin ki, nasıl bileceksin ki? Sen dünyanın bir ucunda, o başka ucunda. Murat'ım dünyanın öbür ucunda. Binlerce insan, ordular içinde ara ki bulasın? Onun yerini, yurdunu bilsem de, gitsem diyorum. Onun çil çil yüzünü, kestane saçlarını bir kere daha koklasam da, ölsem diyorum. Yaşamaya onun için katlanıyorum. Onu göremezsem, bilemezsem, niye yaşayayım ki? Hasretimden yaşıyorum. Hasrettime kavuşmadan

ölürsem, ona yanarım. Murat'ım en küçükleri idi. Hiç onu görebildin mi? Onu bilebildin mi? ”

Yunus, çileli kadın Nazmiye Nine'nin acısını anlıyor, onu teselli için konuşuyordu.

“ Nine, hasretlik zor şey. Biz orada, geride kalanlar, sizlerin hasreti ile yanıyoruz. Siz de buradan onlar için yanıp tutuşuyorsunuz. Ben, Möhübe ve Esmâ için dünyanın yarısını tepeleyip geldim. Sen kaybettiğin oğullarından, kocandan hatıra olarak kalan Murat'ın için yaşıyorsun. Nasıl sızlanmazsın, ana yüreği bu! Allah yardımcın olsun, sana ve senin gibi olanlara sabır versin. Ben de senin evladınım! Murat'ın yerine beni koy. “

Kadın çileli, fakat mağrur başını dik tutuyor, içinden geldiği vahşi hayatın gereği, yine de kararan yüreğini göstermek istemiyordu. Fakat dayanamadı. Yunus'un şahsında son evladı Murat'ı gördü. Onun sabunlu başını kokladı ve oğlunu kucaklarcasına elini boynuna doladı. Bir müddet öyle kaldı ve sonra ellerini çözmeden hıçkırıklarla ağlamaya başladı. Sanki direnci bitmiş ve yıllar süren acılar ve hasretlik, hıçkırık olmuş akıyordu. Acılar kara bir bulut gibi onları sarıp sarmaladı. Acıları bir türlü dinmedi. Geride kalanlar hep böyle oluyordu. Evler yıkılmış, haneler dağılmış, bağlar bahçeler kurumuştı. İnsanların yüzü gülmüyordu. Bir de eşkiyalar ve komitalar etrafı sarmıştı. Yunus, Nazmiye Nine'yi anlıyor ve onun acılarını paylaşmak istiyordu. Kadın insan değil acılarla yoğrulmuş kocaman bir yumaktı.

“ Nine! Acıların bitmez, biliyorum. Sen ölene kadar hasretliğin sürecektir. Benim anamsın, bacımsın, bir lokma ekmeğim olsa senindir! Komşularda ki öksüzler, yalnız kalan kadınlar, yaşlı babalar beni kendinden bilsin. Sende beni oğlun kardeşin bil.”

Yunus Çavuş'un böyle yürekten sözleri, Nazmiye Nine'yi daha da duygulandırdı.

“ Yunus'um! Bak etrafta işe yarar kimse kaldı mı? Her ailenin erkeği savaşa gitti. Fakat hiç biri de dönmedi. Bir de yetmezmiş gibi Ermeni komitalarının ahaliyi yakacağı, bomba atacağı söyleniyor. Harplerde ki kırımlar bir tarafa, birde mahallede ki Ermeni komşularımızın isyanı çıktı. Harp nasıl bir canavar ki insanları alıp götürüyor, komşuyu komşuya düşman ediyor. Olmaz olsun harpler, fidan gibi yavruları, kocam Ferhat'ı, oğullarımı aldı götürdü. Meydan Ermenilere kaldı. O yüzden de komşu komşuya başkaldırdı. Benim hayatım bitmiş. Fakat küçücük yavrular var. Fidan gibi askerler var. Dünyada yürek yüreğe yaşamak varken, herkes bir birine nasıl da düşman oldu? Artık korku ve felaket var. Bunun sonu yok mu? Ben de komşular da böyle yalnız, korku ve dehşetle mi yaşayacağız. Ya eşkıya, ya komita, ya hastalık, ya açlık mı bizim nasibimiz. Allah'ım sen bize yardım et. “

Nazmiye Nine tüm komşular adına konuşuyor, yüreğinde ki acıyı, dehşeti dile getiriyordu. Bu sırada komşu Ahmet sekide belirdi. Nazmiye Nine'nin söylediklerini dikkatle dinliyor ve kadının Yunus Çavuş'a yanıp yakılışını üzüntüler içinde seyrediyordu. İş eşkıya bahsine gelince dayanamayıp Yunus'u uyarmak gereğini duydu.

“ Nazmiye Nine'nin, geride kalanların yüreği yanıyor. Gavur Hacı keyif için adam vuruyor. Senin geldiğini mutlak öğrenmiştir. Dişine dokunacağını bildiği için seni ortadan kaldırmaya uğraşacaktır.”

“ Ahmet'im doğru söyler. Yunus'um oğlum, yeni geldin ama bilemezsin. Bizler neyin elinden öleceğiz, nasıl öleceğiz, hep bunu düşünüyorum. Oysa cephelerde, sadece düşman kurşunu ile ölüneceği

bilinir, ondan sakınırsınız. Oysa buralarda çok çeşit ölüm var. Kıtık, hastalık, düşmanlık, eşkıya, komitacılar, biz ne ile öleceğiz bilemiyoruz. Neye kurban gideriz, belli değil. Bizler hiç rahat huzur içinde olamadık ki! “

“ Kim bu Hacı, Nazmiye Nine? Şimdi zaman bir birimize yaslanıp birlik olma zamanı. O nasıl iştir ki, birileri komşularını öldürsün? Buna inanamıyor, inanmak ta istemiyorum “

Ahmet yeriden araya girdi.

“ Çavuşum! Ermeni komşular bomba yapıyor. Onların silahlanması Müslümanları çok korkutuyor. Bir taraftan Ermeniler, diğer taraftan dağlar eşkıya doldu. Bağları dağları bölüşmüşler. Bu niyetin eşkıyası Gavur Hacı! O, buralarda soygun yapıyor, dağdan inmiyor. Jandarmanın geldiğini görüyor, kaçıp saklanıyor. Kimse yakalayamıyor! “

Çavuş dikkatle dinliyordu. Ahmet'in sözleri Yunus'u yakından ilgilendirdi. Ne demek? Cennet olarak hayal ettiği evinde bağında, böyle bir kanlı katil yaşasın. Niyette komitacı korkusu kol gezsin. Komşuları, akrabaları düşmanla çarpışırken, hayatını onları korumak uğruna verirken, geridekilerin hayatı zindan olsun? Bunu içine sindiremiyordu.

Yeniden sordu.

“ Peki bu adamlar, komitalar nereden çıktı? Neden her yer eşkıya dolu? Biz harp meydanlarında şerefimiz, vatanımız için kanımızı akıtıyoruz. Nereden çıktı bunlar, insanlar rahat huzur görmeyecek mi? ”

“ Ermeniler ayrı devlet istiyor. Camcıyan adında ki Ermeni tüccar başı çekiyor. Bahçe Başı'nda ki evlerin altı tünellerle dolu. Evden eve tünellerden geçiliyor. Savunma hattı kurmuşlar. Kapalı çarşıya Müslümanlar giremiyor. Oradaki iri yarı bir Ermeni, Müslümanların

Allah'ına, kitabına durmadan sövüyor. İnsanları dövüyor. İki medrese öğrencisini öldürmüşler. Tenha yerde bulduklarını fena halde dövüyor, öldürüyorlar. Bizden eli silah tutanlar asker iken, Ermeniler bunu fırsat biliyor. Hiç rahatımız huzurumuz kalmadı “

Soluklanan Ahmet devam ediyordu.

“ Ermeniler İyi ve sanatkar insanlardı. Yüzlerce yıl beraber yaşadık. Zaten her şey ellerinde. Bizimkiler açlıktan kırılırken, onlar yağ ile bal ile beslendi. Kesimhane de, bizim kadınlar kokmuş bağırsakları topraktan çıkartıp yemek yapmak için kavga ediyor. Çocuklar mezbahada açlıktan hayvan kanını yalıyor. Bizim çektiğimiz kıtlık ve hastalıkların hiç biri Ermenilerde yok. Bu sefalet yetmez mi ki, bir de komitalar kurup bizlere saldırıyorlar! “ Devam ediyordu.

“ Zenginlik onları yoldan çıkardı. Rusya, İngiltere, Amerika, Osmanlıyı çökertmek için, Ermeni'ye silah ve para verdi. Fakat her Ermeni kötü değildi. Donanma cemiyetine yardım diye hükümet halktan bağış istedi. En zengin Türk'ün başkanlığında yapılan bağışlarda 43 lira toplanabildi. Oysa Ermeni eşrafı Boğosyan'ın yaptığı kampanyada 450 lira toplandı. Bunu da seve seve devlete verdiler.“

Kısa bir sessizlikten sonra Ahmet yine anlatıyordu.

“ Gavur Hacı dersin adam öldürüyor, etrafa dehşet salıyor. Onun yanında insanın tavuk kadar kıymeti yok. Niyette zaten erkek kalmadı. Kalanlar ise kadınlar, ihtiyarlar ve çocuklar. Karşısına dikilenin hayatı kayıyor. “

Yunus derinden iç geçirdi. İçinden, memleketin haline bak diyordu. Eşkiya zulmü ve karışıklıklar devam ettikçe insanların rahat yüzü görmesi

imkansızdı. Cephedekiler akıttıkları kanı helal etmezlerdi.

Anlatılanlar iler acısıydı. Kadın ve çocuklar bir lokma ekmek için çırpınıyordu. Gece karanlığında uzak yerlere yemek için ot toplamaya gidiyorlardı. Bağlar bahçeler kurumuş, üzüm çubukları budanmamış, kolları yerlerde sürünüyordu. Bağlarda bahçelerde bereket kalmamıştı. Korku ve felaketler içindeki insanlar yaşamaya uğraşıyor, en büyük sıkıntılara katlanıyordu. Gavur Hacı'ya rağmen yaşıam sürüyordu. Şehirde bit yüzünden tifüs salgını vardı. Şehit ve gazi haberleri, komitacı korkusu, her gün yeni bir söylenti kulaktan kulağa yayılıyordu. Yok iğneli fiılara Müslüman Türkleri dolduracaklarmış, yok akla gelmeyen iőkenceler yapacaklarmış. Bir de cuma vakti, Şehrin her yerinde, aynı zamanda camidekilere baskın yapıp bomba atacak, camileri yakacaklarmış. Bu haberler Müslüman halkı kahrediyordu.

Nazmiye Nine ile Yunus avuş misafirlerin huzurunda hayli dertleőti. Ahmet arada söze giriyor, aklının erdiklerini aktarıyordu. Şehitlerin bıraktığı onarılmaz acıyı, yoksulluğu, hastalıktan ölenleri konuştular. İnsan harabesi Nazmiye Nine yinede yürekli davranıyordu. Bazen konuşmadan dakikalarca duruyor, bazen acılar içinde kıvrandığı belli oluyordu. Acılarla dolup taőan Nazmiye Nine, Yunus avuş'un őaşıında oğullarını görüyor, Yunus avuş'la konuşmak ona g veriyordu.

Ahalinin, Kurban Bayramında kurban edecekleri, kurbanları yoktu. Yine de bayram sevinci onları sardı. Bayramda anaların babaların elleri plrd. Komşular, Nazmiye Nine'nin elini öptü. Yaşılların, kadın ve çocuklar ellerini öptü. Yunus avuş, yıllar sonra ilk olarak bayramı evinde karşıladı.

Yunus Çavuş'a göre geride kalanların hali cephede çarpışanlardan beterdi. Geride kalanları korku sarıp sarmalamış, tifüs verem, sıtma salgını insanları pençesine almış, Ermeni komitaları korkusu, eşkiya korkusu, yokluk ve her türlü melanet yakalarına yapışmıştı. Şu savaşın kötülüğü milleti ne hale getirmişti. Felaketler tek yönlü değildi. Savaşla, aileler çöküyor, iyilik namına ne varsa savaş alıp götürüyordu. İnsan öldürmenin ödül aldığı bir vahşet dünyası nasıl bitecek, insanlar bu illetten nasıl kurtulacaktı?

Komşular sekide, tolda gittikçe çoğaldı. Gelenlerden, yaşlı erkekler tola, kadınlar ve çocuklar sekiye sıralanıyor, yastık taşlarına tünüyordu. Çocukların ayakları çıplaktı. Birçoğunun gözleri ağrılı, iltihaplı ve çapak doluydu. Çocuklar yarı çıplaktı ve büyük bir ilgi ile Yunus Çavuş'u izliyorlardı. Gelenler önce selam veriyor, sonra Yunus'a sarılıp oğlundan, kardeşinden haber soruyordu. Yunus, koca orduda, o yakınları nereden bilecekti. Fakat onların babası, ağası, biraderi olmuştu. Hasretlikten dolup taşanlar, Yunus'la teselli oluyor, sanki askerde ki yakını gelmiş gibi, Yunus'u özlemle inceliyordu.

Yunus çok uzaklardan geldi diye komşuların getirdiği kalbur dolusu üzüm ve kevgirler dolusu kayısı yediler. İnsanlar nesi var ise, paylaştılar. Böylece bayram mutluluğunu birlikte tattılar. Sonunda akıllarına Yunus Çavuş'u konuşturmak geldi. O anlatıyordu.

“ Bu kadar karmaşık kavimden devlet olmak çok güçtür. Sonunda şu veya bu sebeple yüzlerce yıl beraber yaşadığımız insanlar birbirine düşman oldu. Bizimle savaşan devletler, birlikte yaşadığımız kavimlerden bazılarını para, bağımsızlık, ırkçılık vaatleri ile kandırdı. Araplarla din bağıımız çözülmezdi ve bizleri birlik içinde tutuyordu. İslamlığı Osmanlı

bekledi ve yüceltti. Fakat Araplar bunu görmezlikten geldi. Arap Şeyhleri İngiliz altınını alınca ordumuza arkadan saldırdı. Din birliği ve yüzlerce yıllık kültür beraberliğimizi para ile sattılar. Görüyorum ki burada da Ermenileri ırkçılıkla, para ve silahla kandırdılar.”

Yunus Çavuş devam ediyordu.

“İsyan bir kere başlamıştı. Arap Yarımadası çok sıcak bir yer. Su yok, ağaç yok. Karım, kızım ve sizler, komşularım gözlerimde tütüyordu. İsyancı Araplar öldürdükleri askerimizin üzerinde altın arıyor, eğri cembiyeleri ile birçok askerimizin karnını yarıyordu. Bu yetmezmiş gibi altından diş dolgusu var mı diye kellesini kesiyordu. Onlardan korktuğumdan değil, ölümüm bir işe yarasın istiyordum. Sonunda bir gün bölüğümüzü bin kadar Arap atlısı çevirdi. Çoğunu öldürdük ama bizden de çok azımız sağ kaldı. “

Misafirlerden Kepişikler’in Emin Efendi yaşını başını almış bir ihtiyardı. Osmanlı Yunan harbinde, Dömenike Meydan Muharebesi’nde kazandığımız zaferi anlatırdı. O savaşta Arap askerleri ile omuz omuza çarpıştığımızı unutmazdı. Bu yüzden din kardeşimiz, Arapların askerimize silah çekip arkadan saldırdığına inanamıyordu. “ Müslümanlar birbirini vurmaz, bu işte bir yanlışlık var “ diye karşı koydu. Ayrıca Ermenileri de kayırıyor ve duyduklarımızın hepside söylenti diyordu. Her türlü idare ve zenginlik Ermenilerde iken, bu kadar rahat yaşayan bir kavim, deli mi de Müslüman Türklerle arayı bozsun! Hem sonra yüzlerce yıllık komşumuz, bize neden saldırırsın diyor ve yine de soruyordu.

“ Yahu, Yunan’a ve Urus’a karşı Arap askerleri ile beraber savaştık. Araplar nasıl olur da bizi arkadan vurur. Hepimiz Müslüman’ız, din kardeşiyiz, bize vurulur mu? Onları Haçlı Seferlerine, Hristiyan

ordularına karşı biz korumadık mı? Ben inanmıyorum! “ diyor ve Yunus’un anlattıklarını şüphe ile karşılıyordu.

Laf lafı açıyor ve misafirler ısrar ile Yunus Çavuş’un konuşmasını istiyordu. Yunus Çavuş adama dönmüştü. Sakalını kesmiş, şalvar bulunup ayağına geçirmiş, karısının yıllarca sakladığı örme kazağı giymiş, çıplak ayakları ile tola bağdaş kurup oturmuş, misafirlerine anlatıyordu.

“ Çöllerin sıcaklığı çekilecek gibi değildi. Yumurtayı kumun üzerine koy, anında pişsin. Bir matıra su ile iki gün idare etmek mümkün değil. Peksimet ve buğday kavurgası, kara üzüm, karavanamızdı. Arayan yok, soran yok! Başımızda bir, subay namzedi vardı ve yürü babam yürü! Bölüğümüz ıssız bucaksız kum yığınları arasında yaya giderken, birden cembiyeli Arap süvarileri etrafımızı sarıverdi. Biz iki yüz kadar asker, aç ve yorgunduk. Onlar atlı ve çok daha kalabalıktı. Çetin bir savaş verdik. Arap kıyafetli birinin cesedini gördüm. Adamın saçları sarı ve yüzü çilli idi. Arap demeye bin şahit isterdi. “

Bu sefer Bıdı Bıdıların Ömer usta aksakalını sıvazlayarak söze girdi.

“ Sarı saçlı ve çil yüzlü Arab’ı hiç tanımadım. Adı üstünde Arap deyince siyah saçlı siyah derili insan anlaşılır. Beyaz yüzlü Arap’ta olur. Fakat hem çilli, hem de sarı saçlı Arap bulunmaz.”

Emin Efendi düşünceler içinde idi.

“Geçen gün askerlik şubesi yüzbaşısından duydum. Arap kıyafetli İngilizler, ordumuza arkadan saldırıyormuş. Arap’ları kandıranlar onlar. İngiliz altının gören Arap’lar, kolay kanıyor. İbreti- i alem için yüzlerce yıl beraber olduğumuz insanların haline bakın, altın için, bizi arkadan vuruyor. Bunlar hep yabancı devlet işi ”

Benzeri konuşmalar hayli sürdü. Hemen tüm komşular memleketin nereye gittiğini, sonun ne olacağını merak ve kaygı ile konuştu. Özhasseki dede söylüyordu.

“ Sonu hayırlı gelsin. Bir tarafta Çanakkale, öte tarafta Kafkas ve Arap cephesi, bunlar yetmezmiş gibi, bir de Ermeniler çıktı. Bomba yaptıkları, bizleri kesecekleri söylenip duruyor. Ermeni komavorları Kafkaslardan gelmiş. Ermenileri savaş için eğitiyormuş. Dışta savaş, içte savaş, dağda eşkıyalar bunun sonu ne olacak? İnsanlar sudan ucuz harcanıp gidiyor.”

Tolda yine derin bir sessizlik oldu. Hepsi memleketin geleceğini düşünüyor ve endişe içinde kıvranıyordu. Bu sefer Emin Efendi duramadı ve sordu.

“ Çavuş nasıl savaş oluyor, merak ediyorum. Sen neler çektin, neler başına geldi, biraz daha anlat, merak ediyoruz. “

Yunus Çavuş önce ayaklarını altına aldı ve derin bir göğüs geçirdi. Sonra rahat edemedi ve bu sefer de diz çöktü ve anlatmaya başladı.

“ O yerleri merak ettiğinizi biliyorum. Kabe'ye gidenler bilir. Göz alabildiğine çöl ve sonsuz kum tepeleri. Onlar arasında canını dişine takmış olan askerlerimiz. Su yok, gölge yok, ekmek yok, hatta yarı çıplak, ayaklarımız ellerimiz yana yana yürüdük. Hecin develi Arapların arasına karışan İngilizler, cembiyeli Arapları yönetiyordu. Bize çok sıkıntı verdiler, çok!”

“ Buradan duyuyoruz. İngilizler, sanki Arap'ları seviyor görünüyor, sureti haktan davranıyor, onlardan biri gibi aralarına karışıyor, Kur'an-ı Kerim'den ayetler okuyup kandırıyor. İngiliz ordusunun karşısında duran askerlerimizi arkadan vurmak için Arap çeteler yanaşiyor, baskınlar düzenliyor, sonrada alışkın olduğu çöle kaçıyor. Bunu Hatem ağaların Mustafa Efendi'de

anlattı. “ diyerek Şaban ağa söze girdi. Oysa Yunus Çavuş anlatmaya devam ediyordu.

“ Komşular, çok çile çektik çok. Bir başka seferde İngiliz’e baskın verecektik. Tam o sırada arkadan Arap’lar saldırdı. Gece karanlığında alt alta üst üste boğuştuk. Birçoğunu öldürdük. Fakat boğuşmanın farkına varan İngilizler, bu sefer de onlar bastırdı. Çok şehit verdik. Subay namzedi Nazif Efendi bir kurşunla şehit oldu. Fakat kuşluk vakti olduğunda hem İngilizler çekildiler, hem de Arap’lar develerine binip kaçtılar. Şehitlerimizi gömdük ama mevcudumuzun yarısı gitti .”

Yunus Efendi o korkunç kavgayı yeniden yaşıyor gibiydi. Söze girmek için fırsat kollayan Ahmet, durgunluktan istifade etti.

“ Ordumuz sadece bir savaş mı verdi? Her zaman baskın veren Arap’lara karşı sadece kendimizi mi savunduk? Bunca şehidi kendimizi savunmak için mi verdik?”

“Savaş bu? Öldük, öldürdük. Başka bir seferde, İngiliz’i atından aşağı indirdiğimi iyi hatırlıyorum. Durmadan da ateş ediyorduk. Onlara çok telefata verdirdik. Çekildikleri zaman, at ve deve leşleri altından maşlahlı Arap ve İngiliz askerleri çıkıyordu. Allah o günleri bir daha göstermesin. “

“ Eee.. Sonra ne oldu? O kadar asker şehit oldu da, bari bir işe yaradı mı? Ne oldu? “

“ Bir seferinde de alayımız dağıldı. Miralayımız şehit düştü. Bir Kolağası birliği yönetti. O da sonradan ağır yaralandı. Baş olmayınca her kes başı buyruk kesiliyor. İşte biz, bir takım kadar asker, çölden çıkmayı akıl ettik. Üç gün denize doğru yürüdük. Derimiz kemiğe yapıştı, derimiz buruştu. Susuzluktan ölmek üzere idik. O koca çölde ilk defa insan eli ile yapılmış bir duvar gördük. Duvarın ardında birkaç gün önce yenen

karpuzların kabukları duruyordu. Yarı kuru haldeydiler. İçimizden bir asker, kabuklara sahip ıktı. Bize silah çekti. Fakat araya girenler onu yatıştırdı. Karpuzun kabuklarını yirmi kişiye taksim ettik. Hisseme dşişen bir lokma kabuğun lezzetini hiç unutmuyorum. Sonra bizden olan başka birliklere rastladık”

“ Allah’ım sen esirge! Biz burada yokluk ve sıkıntı çekiyoruz ama, size bakınca nur alem nur yaşıyoruz. Anladığım dşişman her yerde, su yok, yiyecek yok, kupkuru çölde yaşamak mümkün değil. Neyse sen buralara gelebilmişsin.”

Yunus avuş belli ki o günlerin dehşetini yaşıyordu. Sanki görmüyor gibi etrafına bakıyor, belli ki evinin, eşyalarının, komşularla beraber olduğuna sanki inanamıyordu. Memleketine, komşularına, en sevdiklerine kavuşmuş, o korkunç ve kanlı günleri geride bırakmıştı.

“ öl uçsuz bucaksız, sadece kum vardır. Rüzgar çıktığında o ince kum taneleri bir mermi gibi insanın örtülü olmayan yerine, eline, koluna, alnına değiyor ve değdiği yeri yakıyordu. Kum taneleri soluk almamıza bile engel oluyordu. Bir başka seferde çölde aniden fırtına patlak verdi. Tam o sırada Hecin develi, Arap süvarileri bize saldırmayı planlıyormuş. Fırtına onları tam zamanında vurdu. Kum tepesinin ardına saklanan hecin develeri, kum tepesi yer değiştirince açığa ıktı. Büyük bir kısmı kumların altında kaldı. Biz de fark ettiklerimizi öldürdük. Fırtına çıkmasa birden saldıracaklarmış. Açıkta kalınca perişan oldular. O kum dalgaları arasında çıkan savaşı korkunç bir rüya gibi görüyorum. Sanki ölümden de öte bir şeydi. Kum fırtınasının içinde kaldık ama savaşı kazandık. Zaten kalleşçe saldırmazlar hep yeniyorduk.”

“Araplar çok insafsız davranırlar. Altın için her şeyi yaparlar.”

“Doğrudur. Susuzluk, yokluk bir yana, sağ kalmaya uğraşıyorduk. Fakat Tanrı bize yardım ediyordu. Çöl bizi de ezip bozdu. O gün aradaki tepenin kalkması, belki de hayatımızı kurtardı. Fakat fırtına durmadı. Bizi de içine aldı, gündüz gece kumların altında kaldık. Ama ertesi gün berrak bir hava oldu. Artık ne rüzgar vardı, ne de fırtına. Mezardan kalkıyor gibi, kumların altından kalkan kalkana. O ıssız çöl bayram yerine döndü. Bize pusu kurup öldürmeye gelenlerin kırbaları elimize geçti. Su bu kadar mı lezzetli olurmuş? Irmaklar olsa içip bitirecektik “

“ Dünyanın dört bir yanında savaşıyoruz. Kimi kum çöllerinde, kimi Kafkasların karlı buzlu dağlarında. Neden savaşıyoruz, ne için savaşıyoruz, Ermeniler neden ayaklanıyor, bilen anlayan yok. Fakat durmadan şehit veriyoruz. Yunus Efendi oraları terk edip gelmesen, belki de sen de şehittin. Şükür kavuşturana.”

“ Son olarak kumandanımız şehit oldu. Şehitlerimizi leş kargaları gibi Araplar soyuyordu. Onlar çöle yatkın insanlardı. Çölün şartlarına uyuyorlardı. Ancak biz öyle değildik. Bizler Anadolu'nun yaylalarından çöllere indik. Bir kere iklim bize çok sıkıntı veriyordu. Buna rağmen dayandık. Arkadaşlarım da bende kahramanca savaştık. Birliğimizin dağılmasından sonra toplanma yerini bir türlü bulamadık. Her yer birbirine benziyordu. Ancak yönümüzü denize döndürünce vahaları bulduk. Sonra da durmadan yürüdük. Artık geceleri yürüyor, gündüzleri saklanıyorduk. Arap çeteleri ile karşılaşmamak için geceleri yürümek daha emin oluyordu. “

Tolu derin bir sessizlik sardı. Sanki şehitlerin, çölde kaybolanların ruhu tolda dolaşıyordu. Bir müddet sonra konuşmalar yeniden başladı ve sohbet karanlık basana kadar sürdü. Bu arada kandil ışığına gelen birkaç akrebi fark edip öldürdüler. Yavaş yavaş ay çıktı ve ay bir tepsi gibi parlamaya başladı. Misafirler Yunus'a anlattırıyor, o da çektiği acılardan kurtulacakmış gibi içini döküyor, anlatıyordu. Atlattığı ölüm tehlikelerini, çektiği sıkıntıları söyleyip durdu.

Gece başlamıştı ve bağlar arasında serin bir rüzgar kol geziyordu. Uzaktan uzağa köpek havlamaları duyuldu. Evlerde kalanlar, çırallarını yaktı. Karanlığa rağmen tolun önündeki çiçeklikte altın rengi, top kadifeler parlıyordu. Çiçeklik kupkuruydu ve susuz toprağı, rüzgar savuruyordu. Derken Çot Mustafalardan bir silah patladı. Ses gümbürtülerle geldi ve dağlara çarpıp yankılandı. Tolda ve sekide sıralanan misafirler kulak kabarttı. Silah sesini başka silahlar takip etmedi. Kabağın Hacı emmi dikkatle etrafı dinliyor ve atılan silahın esrarını çözmeye çalışıyordu.

“ Çot Mustafalardan atıldı. Gavur Hacı denen namussuz Boncuk Kuyu'dan ayrılmıyor. Onlara da Boncuk Kuyu yakın. Geceleyin durmaz ama belki de Hacıyı ürkütmek için attılar. Ermeniler gelemes. Onlar buraları bilmezler ki. Ermeni çeteleri Tomarza tarafında, Su şehrinde çokmuş. Belki oraları hallettikten sonra buralara uzanacaklar. “

Ahmet duramayıp söze girdi.

“Ermeni komitacılar Müslümanları kesecek deniyor. Komita başkanları, okumuş yazmış Ermeni gençleri. Hep Amerikan okullarından Robert Kolejlerinden gelme. Onlar iyi yetişiyor ve bizlerden daha akıllı oluyor. Öyle olunca da açtığı yaralar, yaptığı eylemler çok daha dehşetli! Çıkarttıkları kargaşayı devlet

önleyemiyor. Devlet onların saltanatına son verecek yerde, asker kaçağı diye Müslümanları alıp götürüyor. Gideni de Divan-ı harp mahkemesi kurşuna diziyor. İçimizde asıl zarar veren, yanlış yapanlar dururken bizimkileri yakalayıp cezalandırıyorlar. Vay halimize! Böyle idare mi olur? Ermenilerin saldığı korkuya, son verecek yerde, yokluk ve hastalık içinde kıvranan, korku ve dehşet içinde yaşayan bizleri cezalandırıyor. “

Tembellerin Sadık emmi söyleniyordu.

“ Bizim dükkân komşularımız vardı. Babalarımız, dedelerimiz çok iyi komşuluk ettiler. Babam çok kere onlardan ödünç para alıp verdi. Onlar da çok kere bizden alıp verirdi. Fakat son zamanlarda adamlara bir şeyler oldu. Her gün sabahleyin birbirimizi selamlarken, selam vermez oldular. Bu halleri çok canımı sıkıyor. Ne yapalım, bir şey diyemiyorsun! ”

Ahmet, Hacı emminin söylediklerine ilave etti.

“ Ermeniler devlet kuracakmış, devlet! Binlerce yıl önce Romalıların, Bizanslıların kölesi iken, Türkler onları tebaa yapmış. En kıymetli tebaa gözü ile bakıp beslemiş. İmparatorluk memleketin gerçek sahibi Türkleri bile ciddiye almamış. Türklere ve diğer kavimlere karşı hep Ermenileri kayırmış. Oysa askere giden vergi veren Müslüman Türklerdi. Şimdi Ermeniler ordumuza ve Türklere arkadan saldırıyor. Araplar da aynısını yapıyor, harp içinde onlar da arkadan saldırıyor. Varını yoğunu satıp, silah almaya uğraşan Ermeniler, felaketleri hazırlıyor, kavm-i Sadıka, padişahına karşı silahlanıyor. “

Konuşmalar devam edip gidiyordu.

Sekinın uzak bir köşesinde Nazmiye Nine yastık taşına tünemiş, ötmedekileri seyrediyor ve Yunus Çavuş'u can kulağı ile dinliyordu. İçinden “ Dünyaya bir kere daha mı geleceğiz. Yaşadığımız hayat, hayat

değil ki! Bu ne biçim eziyet. Şu Yunus sırf karısı ve çocuğuna duyduğu hasretlik yüzünden, çöllerden kaçıp gelmiş, şimdi de kendi yurdunda, devlet, eşkiya, belki de Ermeniler onu avlamaya, onu yok etmeye uğraşacak. Bu ne biçim dünya, bu ne biçim devlet! “ diyordu. Birden dikildi. Yunus’u hiç birine vermemek aklına geldi. Bu konuda her çareye başvurmalıydı. Başka asker kaçakları da vardı, ama onlar tedbirini almışlardı. Zavallının bunlardan daha haberi yoktu. Kendi kocası, oğulları gitmişti. Bari şu yakın komşu, evlat gibi sevdiği Yunus’u kurtarmalı diyordu. Nazmiye Nine felaketin geleceğini biliyor ve güvendiği Çiloğlu’na bunları anlatmayı kuruyordu.

Nazmiye Nine hemen yakınında sadece dinleyen Çiloğlu’na dokunmak istedi. Fakat aklına gelenleri olu orta söylemek doğru değildi. Etraf tenhalaşınca Çiloğlu’na açmalı ve ona anlatmalı, onunla birlikte hareket etmeliydi. Kalabalık bir müddet sonra nasıl olsa dağılacaktı. Onlar gittikten sonra birlikte bir yol bulmalıydılar. Yunus Çavuş buradaki insanların ümidi ve tutunacakları bir daldı. Ölümden kaçıp buralara kadar geldiğine göre, onu ölüm tehlikesine atmamalı, yabana kaptırmamalıydı. Onda yavrularının kokusunu duyuyor, sona kalan Murat’ı gibi görüyordu. Toplantının bitmesini, komşuların dağılmasını sabırla bekledi.

Yunus Çavuş’a çok şeyler sordular. O durmadan anlattı ve misafirlerine ümit vermeye, güç aşılayamaya çalıştı. Bir zaman sonra gitme vaktinin geldiğini anladılar. Özhasseki dede müsaade isteyip kalktığı zaman diğerleri de ayaklandı. Evden ayrılanlar, Yunus Çavuş’a sarılıp öpüyor, sonra da arkasına bakmadan evinin yolunu tutuyordu. Nazmiye Nine ise yastık taşında sabırla bekledi. En yakın komşu Hacı Mustafa

Efendi'de ayaklanınca, Nazmiye Nine alçak bir ses ile konuştu.

“ Dur Hacım gitme! Konuşacak şeylerimiz var. Bizlerin ciğeri yandı, hayatımız kaydı, ama Yunus Çavuş'a yardım etmek boynumuzun borcu. Konuşmamız aramızda kalmalı. Biz bize konuşup bir çare bulalım.”

Uzaklaşan komşuların ardında kalan Çiloğlu, Nazmiye Nine'nin ne söylemek istediğini anlayamadı.

“ Neye çare arayacağız? Çavuş uzak illerden kaçıp gelmiş. Şimdi karısı ve kızı ile çok iyiler. Hasretine kavuşmuş. Ne yapalım istiyorsun? “

“ Onu karısına, kızına, bizlere bırakırlar mı? Etraf canavar dolu. Önce Gavur Hacı, sonra komitacılar, en önemlisi devlet, onun peşine düşecektir. Bir punduna getirip elimizden alacaklar. Onu kaybetmemek için bir çare bulalım. Etrafta güvenilir, akli başında kimse kalmadı. Yunus'u tehlikelerden korumalıyız “

Çiloğlu birden anladı. Gerçekten Yunus Çavuş savaştan çekilmişti ama burada onu büyük tehlikeler bekliyordu. Bu durum Çiloğlu'nun aklına gelmemişti. Yunus Çavuş'u korumalı ve sığınacağı bir yeri olmalıydı. Birçok asker kaçağı zaptiyeden böyle kaçıyordu. Zaptiye gelince, mağaralara, toprak altına, kayaların, tepelerin ardına saklanıyor, böylece yakalanmaktan kurtuluyordu. Yakalananın akıbeti birkaç gün sonra belli oluyor, şehirdeki iç kaleye doldurulan kaçaklar yeniden kaçmanın yollarını arıyordu. Divan-ı harbe çıkanlar çoğunlukla öte dünyayı boyluyordu. Bundan kaçmak için kale duvarlarından atlayanlar oluyor, bu sefer de ayakları kırılıyor, acılar içinde kalıyor, yine kurtulamıyordu. Kararı çıkanlar, hemen iç kale surlarının meydana bakan kısmında kurşuna dizilerek infaz ediliyordu. Her

şeyi göze alan biri, kale duvarlarının üzerinden hasıra sarınmış, atlamış, ayakları kırılmış, yine de kurtulamamıştı.

“ Kaçaklara Allah yardım etsin Nazmiye Nine. Yakalanan kurtulamıyor. Zaptiyeler kaçak yakalamayı iş edinmiş, dışarıda düşman kırıyor, içerde kendi adamımızı, kaçak diye kurşuna diziyoruz. Yunus Çavuş çok kıymetli. Niyetimizin adamı. Onu yabana kaptırmamalıyız.

Etrafı yeniden görürmüş gibi bir müddet inceledi ve devam etti.

“Aklıma gelen, benim bağın ikinci gederesinde duvarlar hayli yüksek. Duvarı oyup içine bir oda yapalım diyorum, ha ne dersin? ”

Nazmiye Nine, Hacı Efendiye biraz daha yaklaştı. Bu fikir çok iyi bir fikirdi. Bir kere Yunus’un evine çok yakındı. Tehlike halinde koşup odaya saklanırdı. Aş, ekmek evinden kolayca verilirdi. Şu Çiloğlu gerçekten akıllı adamdı. Hemen onayladı.

“ Hacı Mustafa Efendi, hay sen çok yaşayasın. Yer çok iyi bir yer. Evine yakın. Duvar içini oyup oda yapmak herkesin aklına gelmez. Odanın içine girince, duvarı öreriz, kimse duvarın ardında Yunus’un saklı olduğunu anlayamaz. Hay sen çok yaşayasın. Fakat yeri hazırlarken, o yeri kimse bilmemeli, gizlice yapmalı. O nedenle de gecikmeden ve bu gece başlamak lazım. “

Misafirleri ile vedalaşıp, sekiye dönen Yunus Çavuş, Çiloğlu ile Nazmiye Nine’nin baş başa konuşmasına bir mana veremedi. Fakat iki de bir dönüp kendisini süzdüklerini fark etti. Onların kendisinden konuştuklarını anladı.

“ Neler konuşuyorsunuz? Her hal benden konuşuyorsunuz. Hayrola neler oluyor? “

“ Yunus Efendi oğlum. Seni konuşuyoruz. Bu memleket bir garip oldu. Herkes birbirine düşman kesildi. Bu sebeple seni saklamayı düşünüyoruz. Yani zaptiyeler geldiği zaman senin saklanacak bir yerin olmalı. Ayrıca Gavur Hacı'dan, komitalardan korunmalısın. Bunu Nazmiye Nine akıl etti. Çok iyi düşündü. Bu geceden tezi yok, saklanacak bir yerin olmalı.”

“ Allah Allah. Ben kimsenin kötülüğünü düşünmüyorum ki! Hem birliğimden gönlümle kaçmadım. Kumandan ölmüş, birlik dağılmıştı. Ana kuvvetlerimizi aradık bulamadık. Fırtına, açlık, susuzluk, Arapların saldırısı bizi şaşırttı. Bunları anlatırsam, belki hak verirler. “

“ Kahraman oğlum. Bunları kimse dinlemez. Seni yakaladıkları gibi Divan-ı harp mahkemesine çıkarırlar. Oradan da çıkan ceza kurşuna dizilmek. Beğendik, Kükürt Bağları'nda, Obruk Çukuru'nda bulunan kaçakların hemen hepsi kendilerine yer ayarlamış. O sayede yaşıyorlar. Bizde öyle yapmalıyız. Hem senin söylediklerini kim anlar kim dinler? Bu yüzden kaçtım desen, şahit yok, ısbat yok! Seni benim bağdaki ikinci gederenin duvarı içine yapacağımız odada saklamayı düşünüyoruz. ”

Esma kız söylenenleri anlayamıyor, bin bir güçlükle kavuştuğu babasının neden saklanacağına akli ermiyordu. Ortada bir şeyler dönüyordu. Fakat komşular babasının yeniden kaybolmaması için, bir şeyler yapmaya hazırlandığını anlıyordu. Möhübe ise, söze karışmıyor, fısıltılar ile konuşanları dinliyordu. Sonunda Nazmiye Nine emreden bir kumandan gibi söylendi.

“ Hemen bu gece duvarın içine odayı yapmalıyız. Gündüz çalışmayacağız. Yaptığımız işi kimse

görmesin. Komşular sır vermezler. Ama içlerinde geveze olanları da vardır. Gizli odayı Hacı Efendi, ben, Ahmet, Yunus, Möhübe çalışıp yapacağız. İyi çalışırsak bir gecede başlarız. Esmâ kızı önce uyutalım “ dedi.

Çabucak planlarını yaptılar. İki evde de ne kadar kazma kürek var ise topladılar. Gedere gerçekten yüksekçe bir duvarla korunmuştu. Hemen yukarısında ki üçüncü gedere de ihtiyar bir kayısı ağacı vardı ve üzüm çubukları tüm gedereyi örtmüştü. Karanlık gecede hemen çalışmaya başladılar. Sessiz ve sakin gecede devamlı çalıştılar. Toprak trem cinsindendi ve kolay çözülecek gibi değildi. İkinci gederenin doğu tarafında Çiloğlu bağının sınır duvarı uzanıyor, gedere duvarı ile sınır duvarının kavuştuğu yerde hararetle çalışıyorlardı. Gerçekten durup dururken köşeleğin o yere kimse gelmezdi. Seçilen yer, saklanmak için mükemmel bir yeri.

Nazmiye Nine yapacakları oda yerini işaretlemiş ve kazmanın ucu ile ilk taşı sökmüştü. Yavaş ve sabırla çalıştılar. Gölgeleleri inip kalktı ve kimseler konuşmadı. Solgun ışıktaki gölgeleleri daha da büyüyor ve hırsla çalışıyorlardı. Gökten ayın ışığından başka aydınlık inmedi. Fakat duvardaki gedik gittikçe büyüdü. Yeterli büyüklüğe kavuşunca toprak çekilmeye başladı. Bir müddet Hacı Efendi, Yunus, sonra Ahmet, Nazmiye Nine çalıştılar. Çıkan toprağı Möhübe can ile baş ile çevreye taşıyor, çıkan toprağın yığın olarak kalmasını istemiyorlardı. Böylece duvarın ardında insanın uzanıp yatacağı bir boşluk meydana geldi. Ayrıca toprağın çökmemesi için alttan sağlam bir tahta ve tahtaya bağı bir direk ile destek verdiler. Asker kaçağı odası böyle hazırlandı. Odayı yapıp bitirdikleri zaman şafak sökmeye başlamıştı. İlk doğu tarafta sanki gök

tutuştu. Kurşuni bir aydınlığı gün ışığı daha da canlandırdı. Erciyes'in zirvesinde, bir müddet sonra da Yılanlı Dağı'nın doruklarına gün ışığı vurdu. şafak ile beraber niyetle ahali ayaklandı ve günlük işlerine koyuldu. Ustalıkla ve sessizce çalıştılar. Böylece gizli oda yapımından kimselerin haberi olmadı.

Eşeklerin anırması, ineklerin böğürmesi arasında yorgun ve mutlu insanlar, gederenin gedik kısmına yeniden duvar rd. İlk bakışta o kısımda ki duvar ardının boş olduğunu imkanı yok kimse anlayamazdı. Duvar, diğer duvarların devamı gibi görünüyordu. Öksüz, yani harçsız duvar gedere duvarının bütünlüğünü bozmuyordu. Kaçak ve yardımcıları son derece mutlu, evlerine döndü. Nazmiye Nine o gün Möhübe'nin misafiri oldu ve akşama kadar huzur içinde uyudu. Sanki oğlunu bulmuş, onunla hasret gidermiş, mektupla konuşmuş gibi huzurlu ve az bir mutluydu.

Yunus için tehlike azalmıştı. Zaptiyeler geldiğinde Yunus gizli odasına yerleşecek, dışardan Möhübe veya başka bir sırdaş duvarı rnce Yunus gizlenecekti. Artık Nazmiye Nine'nin içi rahattı. Gavur Hacı, zaptiyeler, komitacılar, Yunus'un saklandığı yeri bulamazdı.

Aslında her dağın, tepenin başında bir asker kaçağı barınıyordu. Bunlar düşmandan korkup kaçanlar değildi. Çoğu gazi ve kahraman askerlerdi. Fakat yokluk, bakımsızlık, hasretlik ve insani duygulardan, insanlar asker kaçağı oluyordu. Mekan tuttıkları yerlerde, kaçakların pek azı açlıktan dolayı eşkıyalık yapıyordu. Çoğu kaçaklar, zamanlarını evlerinin yakınında geçiriyordu. Evlerinden uzak olanlar ya bir mağara buluyor, ya da gizli yuvalarda, Yılanlı Dağı'nın saz tarafına bakan ıssız yamaçlarında barınıyordu. Aslında Yılanlı Dağı, şehirden gelen yolları

görüyordu. Kulaklı Bağları'nda jandarmalar bütün bölgeyi karış karış tarar, fakat asker kaçaklarını yakalamak mümkün olmazdı. Seyrekte olsa yakaladıklarını divaniharp mahkemesine veriyorlardı. Mahkeme kararından kurtulmak için kaçaklar her yola başvuruyor ve en iyisi yakalanmamamın yollarını arıyordu.

Kaçakların aileleri ile kaçaklar arasında gizli bir haberleşme ağı oluştu. Jandarmalar ortaya çıkınca, bilinen aralıklarla dümbelekler çalınır, bazen birkaç el silah atılır veya jandarmalar uzak ise kaçakların dikkatini çekmek için gelenlerden bağıra çağıra haberler uçuurulurdu. Kaçaklar geldikleri cephelerden haberler getirir, savaşların korkunçluğunu insan hayatının hiçe sayıldığını ve bir günde binlerce insanın makineli tüfek ateşi ile nasıl biçildiğini anlatır dururdu.

Devlet birçok cephede ve tüm komşuları ile birden harbe tutuşmuştu. Kulaklı Bağları'nda çocuklar hariç eli silah tutan her erkek askere alınmıştı. Seferberlik ilan edilirken çalan davulları kimseler unutmuyor, ahali Balkan harbi bozgununun intikamını almak için sıraya giriyor, askerlik şubelerinin önünde uzun kuyruklar meydana geliyordu. Çalışan nüfus asker olunca üretim durdu, birçok bağlar ve bahçeler bakımsızlıktan harap olup gitti. Evlerde yalnız kadınlar ve çocuklar kaldı. Ne var ki savaş bir türlü bitmiyordu. Trablusgarp Harbi'nden hemen sonra Balkan Harbi başlamış, Balkan Harbi'nden sonra da Birinci Dünya harbi sıraya girmişti. Bu harplerin hepsinde devlet toprak kaybetti. Yüzlerce yıl idaremizde kalan iller birer birer kopup gitti. Oralardaki Osmanlı tebaası da düşmanın zulmüne ve insafına terk edildi.

İstanbul ve benzeri birçok şehir devamlı göç alıyordu. Balkanlardan göç edenler, İstanbul'da en sefil

hayatı yaşıyordu. Beş yüz bin kişi Balkanlardan göçüp İstanbul'a sığınmıştı. Ev yok, iş yok, para yok, en önemlisi yiyecek yok, su yoktu. Bir kıyamettir gitti. İngiliz ve Fransız işgaline uğrayan yerlerden de kaçabilenler Anadolu ya sığınıyor, fukaralık ve çaresizlik her yerde başını almış gidiyordu. Bir başka bela Kavm-i Sadıka denen ve imparatorluğun en kıymetli sanat erbabı sayılan Ermenilerdi. Ermeniler dışarıdaki düşman devletlerin teşviki ile devamlı silahlanıyor, gezici vaiz papazlar, onları birleştiriyor ve daha büyük güç olmalarını sağlıyordu. Silahlarını Pozantı Yolu ile getiriyor, Amerikan Koleji bodrumlarında saklıyorlardı.

Ayrıca Amerika'ya, bomba imalini öğrenmesi için aralarında para toplayıp adam gönderdiler. Bu haberler kadın ve çocuklar üzerinde büyük baskı oluşturuyor, bir zaman sonra öldürüleceklerini düşünen Müslüman kadın ve çocuklar Ermeni görünce saklanıyor, Ermeniler zengin, Ermeniler silahlı ve komşuları olan Müslümanlara kesinlikle güler yüz göstermiyordu.

Çanakkale'de çok şiddetli savaşlar vardı ve seller gibi kan akıyordu. Diğer cephelerde ise işler iyi gitmiyor, en az yedi cephede birden savaşıyor Osmanlı ordusu geriliyordu. Çanakkale İstanbul'un kapısı idi ve Rusya'ya yardım buradan gidiyordu. Rusya'ya yardım gitmeyince Çarlık Rusya'sı devrilecek, dünyanın şekli değişecekti. Çanakkale savaşları dünyanın kaderini çizdi. Çanakkale Savaşları'nda kahraman bir subay ortaya çıktı. Mustafa Kemal adı dilden dile dolaştı. Buna rağmen diğer cephelerdeki yenilgiler, ne yazık ki kaçakları çoğalttıkça çoğalttı.

Kaçakların da yemeğe yiyeceğe ihtiyacı vardı. Bu yüzden bazıları bir lokma ekmek için kanun dışı yollara başvurdu. Bunların içinde, hem kaçak, hem de katil

olan Gavur Hacı, Yılanlı Dağı bölgesini tutmuş ve bu bölgenin haracını alıyordu. O, diğerleri gibi kahramanca çarpışıp, insana has duygularla kıtasını terk etmiş değildi. O hiç askere gitmemiş, tam bir eşkiya olmuştu. İsteğine uymayan insanı tehdit ediyor, bazen öldürüyor sonra mutlaka soyuyordu. Böylece belirli bir bölgede hakimiyet kurmuştu. Yalnız Yunus Çavuş, Hacı için tehlike yazıyordu. Yunus Çavuş'un niyete yerleşmesi onu endişelendiriyordu. Eli ayağı sağlam, silah kullanabilen, gereğinde kan akıtmaktan korkmayan bu adamdan Hacı çekiniyordu. Yunus kendisine engeldi ve onu ortadan kaldırmadıkça rahat edemeyeceğini düşünüyordu.

Yılanlı Dağları'nın çevresinde, Kulaklı Bağı, Mahrumlar, İncelik, Beğendik, Kaya Dibi, Ak Kaya, Çukur Kuyu gibi bağlar ve bağ evleri vardı. Bu bağlar ve yerler Gavur Hacı'nın bölgesi sayılıyor ve başka eşkiyalar ve çeteler bu bölgeye giremiyordu.

Devletten ümidini kesen kaçaklar eşkiya olmuştu. Eşkiyalar genellikle boğazları tutuyor, Sakal Tutan, Harami Deresi, İncelik Boğazı'nda, pusular kuruyordu. Dehşet dalgası sahipsiz insanlar üzerinde etkili oluyor, Ermeni çeteleri söylentisi başta geliyordu. Ayrıca hastalık, kıtlık, soygun haberleri ve kıtlıktan etkileniyorlardı. Esrarlı ölümler oluyor, ölenlerin faili bulunamıyordu. Elhasıl jandarmalar, asker kaçakları ve çetelerle baş edemiyor, her gün bir başka dehşetli soygun ve ölüm haberi dilden dile dolaşıyordu.

Erciyes Dağı'nın eteklerinde irili ufaklı tepeler vardı. Yılanlı Dağı'nda koca Erciyes'ten püsküren lavlardan meydana gelmişti. Dağın eteklerinde yeşil bir deniz gibi bağlar uzanırdı. Bağlardan yoksul halkın elde ettiği meyvelerde bu yıl bir kıtlık vardı. Bu yıl meyve ağaçlarına soğuk vurmuş, çok sınırlı bir meyve toplanıp

kurutulmuştı. Fakat insanların bu yıl elde ettikleri yeterli olmuyor ve insanlar açıkça, dağda bayırda ot yayılıyordu. Ayrıca insanların en büyük düşmanı kıştı. Şiddetli kışa karşı küçük bir çalı parçasını, bir tutam otu bile insanlar toplayıp istif ediyordu. Kurutulan meyveler, pekmezler, turşular, şehirdeki toprak damlı evlere taşınıyor, kışın dirhem dirhem tüketiliyordu. Bu yüzden ahali yaşamak için bağları bekliyor ve her türlü belaya rağmen bağlarını terk edemiyordu.

Çiloğlu'nun Mustafa Efendi'nin küçük oğlu, Ahmet'in niyeti İstanbul'da hukuk okumaktı. Fakat öyle olmamış bir ay içinde askerlik şubesine teslim olması için pusula gelmişti. Hacı Mustafa Efendi ve ailesi endişe içinde kalmıştı. Emine Ana, Çanakkale'de savaşan Mehmet'in hasretine dayanamaz iken, diğer sevgili oğlu, ana kuzusu Ahmet'ine nasıl dayanacaktı. Ana yüreği bu! İki oğlu da düşmanla göğüs göğse çarpışacaktı. Emine hanımın rüyalarına giriyor, yavruları için dualar okuyor, hatimler indiriyordu. Yakın komşularına iyi haberler gelmiyor, hafta da bir kere şehit veya gazi haberi geliyordu. O zaman şehit evlerinde feryadı figan başlıyor ve niyet ahalisi yasa boğuluyordu. Açlık ağır basıyor, ağıtlardan sonra açlık ve hayat kavgasına yeniden başlıyorlardı. Olan analara oluyordu. Bağlılarından, yüreklerinden kocaman bir parça gidiyor, yok oluyor, kalan derin boşluk zehir gibi acılarla doluyordu.

Ahmet askere gidince, ailenin kolu kanadı kırılacaktı. Ortada Gavur Hacı belası vardı ve eşkıya Gavur Hacı, Mustafa Efendi'den haraç istiyordu. Bu durumda babası ve ailesini yalnız bırakıp savaşa gitmek, felaketin tam kendisiydi. Komşu, Yunus Çavuş gelmişti ama Ahmet gidecekti. Belki Yunus, Hacı Mustafa Efendi'ye destek olurdu. Şubeye bir aileden iki kişi

asker olmaz demişlerse de, ordunun subaya ihtiyacı var cevabı verilmişti. Ahmet ise, subay namzedi olarak orduya katılmayı büyük bir hevesle bekliyordu.

Ahmet askere gideceği günü bekliyordu ama bir yandan da bin bir düşünce içinde Boncuk Kuyu'yu gözlüyordu. Nuh Nebi den kalma tek gözlü dürbünü göz hizasından ayırmıyor ve Boncuk Kuyu'yu gözlem altında tutuyordu. İşte Gavur Hacı her zaman ki gibi kuyuda yerini almış, kuyunun taştan kesilip çıkartılan ağızlığına yaslanmış, mavzeri kuyunun ağızlığına dayalı, yine evlerini gözlüyordu. Ahmet bu adamı gördükçe öfke ve nefret ile dolup taşıyor, eşkıyadan kurtulmak için türlü çeşit planlar yapıyordu. En önemlisi şu Hacı'nın barındığı yeri keşfetmek olmalıydı. Bu adam nerede barınır, geceyi nasıl geçirir, ne yer ne içer anlamak lazımdı. Tüm niyet ahalisinin yaka silkittiği şu herifi yok etmenin çaresini, kendisi askere gitmeden önce bulmalıydı. Şehirden bazen zaptiyeler geliyor, fakat o gelenleri zamanında fark ediyor ve ortadan yok oluyor, sırta kadem basıyordu. Üstelik Gavur Hacı'yı hükümete şikayet edenin de başına bir bela geliyordu. Ordular düşmanla boğuşuyor, yüz binlerce şehit veriyordu. Sevgilileri ellerinden gidince insanlar hükümetten ve zaptiyeden ümidini kesiyor, fakat özlediği hayata da kavuşamıyordu.

Osmanlı orduları aynı zamanda bütün komşuları ile savaşıyordu. Hınçak Cemiyeti (Sosyalist Ermeni Cemiyeti) ve ondan ayrılan Taşnak Cemiyeti (Bayrak Cemiyeti) Osmanlının harbe girişini fırsat bildi. Ermeni devletini kurmayı planladılar. İlk düşündükleri mezhep farklılıklarını gidermek oldu. Protestan ve Ortodoks Ermenilerini birleştirme gayretlerine başladılar. Gezici bir papaz çalışmaya başladı. Kiliselerde papazlar mezhepleri birleştirmeye çalışıyordu. Böylece

Ermeniler bir komuta altında toplanmış olacaktı. Geçici vaiz papaz, Derevenk Deresi'nde ki kilisede barınıyordu.

Ermenilere destek veren Rusya, Osmanlı ordusu ile Sarıkamış civarında çarpışıyordu. Ermenilere Osmanlı ordusunu arkadan vurma görevi verilmişti. Ayrıca nerede bir karışıklık var, onu çoğaltacak ve bulundukları yerde isyan başlatacaklardı. Sade Ermeni çiftçilere bile, öküzlerini satıp silah almaları emredilmişti. Emir Taşnak ve Hınçakların kurduğu komitalardan geliyor, emirlere uymayanları Ermeni komitaları ölümle tehdit ediyor, çok zamanda Ermeni, Ermeni'yi öldürüyordu.

Dehşet dalgası gittikçe büyüdü. Şehir ve Everek bölgesi, bomba yapım merkezleri haline geldi. Tokat'a, Niğde'ye, Merzifon'a, Sivas'a buralarda yapılan bombalar, silahlar gönderildi. Osmanlı ordusuna giden ikmal kolları Ermeni çeteleri tarafından basıldı, yollar kesildi, Müslümanların komitalar tarafından öldürüldüğü söylentisi çok yaygın hale geldi.

Şehirde ki Bahçebaşı Mahallesi, güzel konakların, evlerin bulunduğu ayrıcalıklı bir yerd. En iyi belediye hizmetleri oraya veriliyor, süslü konaklar ve bakımlı evler orada sıralanıyordu. Bahçebaşı Mahallesi'ndeki Ermeni konaklarından devamlı piyano, keman ve ud sesleri gelirdi. Müslüman ahali sihirli nağmeleri dinler, hangi aletin hangi sesi çıkarttığını hiç anlamaz, ama bu türlü sihirli çalgıları çok merak ederdi.

O mahallede bolluk vardı. İyi giyimli baylar, bayanlar ve bakımlı çocuklar hür ve refah içinde yaşıyordu. Okullarında modern eğitim veriliyor, Avrupa'da ki üniversitelerde gençlerini okutup yetiştiriyorlardı. Osmanlı idaresi, Fatih zamanında Ermenilere patriklik vermiş, ayrıca bin sekiz yüzlü yıllarda meclis kurma

hakkına kavuşmuşlardı. Böylece kültürlerini sürdürüyorlar, Müslüman ahali ise fakir ve kapalı bir ekonomi ile yaşıyordu.

Müslüman Türk ahali, ancak çiftçilik, hayvancılık yapıyor, her türlü el sanatı ile de Ermeniler uğraşıyordu. Seçkin ve gelir getiren meslek ve ticaretin tamamı Ermenilerin elinde idi. Ermeni ahali, vakti ile askere gitmez, vergi vermez iken, sağladığı birikimler ile yüksek bir eğitim ve hayat seviyesine ulaşmıştı. Her türlü sosyal, ekonomik ve siyasi hayat onların elinde kalmıştı. Böyle olmasına rağmen yine de gizli toplantılar yapıyor, bomba imal ediyor, silahlanıyor ve devlet kurma bahanesi ile terör estiriyordu. Her türlü imkan ve imtiyazları ile üstün bir sınıf haline gelen Ermeniler, elde ettikleri ile yetinmiyordu.

Belediye Reisi Rifat Çalıkağa'nın zaman zaman yaptığı nasihatler kar etmiyor, Ermeniler silahlanmaya devam ediyordu. En son alınan bilgilerden birisi de 600 adet otomatik tüfeğin depolandığı ve binlerce bombanın imal edildiği şeklinde idi. İhanetlere ve huzursuzluğa son vermek için mutasarrıf Mithat Bey'e, mayıs ayında tehcir emri verildi. Ermeniler kabileler halinde güneye indirilecek, ordu arkadan vurulmaktan ve Müslüman halk korku ve dehşetten kurtulacaktı. Uysal ve hakkına razı Müslüman ahali can korkusundan kurtuluyor, tehlikenin önlenmesinden elbette hoşnut kalıyordu. Fakat bazı Müslümanlar öyle düşünmedi. Kendilerine işveren, sanat sahibi ve iyi ilişkiler içinde olduğu komşuları Ermenilerin gideceğine inanmak istemedi. Tehcir fikrine katılmadılar. Fakat Ermenilerin Müslüman Türklere karşı yürüttüğü dehşet dalgası onları da şaşkın hale getirmişti. O insanlar kendilerini Ermeniler ile et, tırnak gibi görüyorlardı. Yüzlerce yıllık komşuları, bir kaç sivri akıllı kişinin

yanlışı yüzünden tehciye uğruyordu. Fakat kanun kanundu ve ok çoktan yaydan çıkmıştı. Artık felaketler gökten yağmur gibi iniyordu. Yokluk, eşkıya, Ermeni çeteleri, tehcir işi toplumun bütün taşlarını yerinden oynattı. İnsanlar evlerine kapanıyor, ümitsizliğin karanlığında düşünüp duruyordu.

Her türlü felakete rağmen Yılanlı Dağı eteklerinde ki Kulaklı Bağları'nda yaşayan kadın, çocuk ve ihtiyarlar yaşamak için savaşıyordu. Gavur Hacı'nın baskısına rağmen, insanlar, nefes almayı, yaşamayı sürdürüyordu. Elden geldiğinde hayat kavgasına devam ediyordu. Gavur Hacı ise bol gelen şalvarı ve yakasız gömlek ve gömlek üstüne işlemeli bir cepken giyerdi. Hiç bir zaman çalışarak hayatını kazanmamış, miras anlaşılmazlığından kardeşini öldürmüş, sonra da diğer cinayetlerin arkası gelmişti. Öldürdükleri kurbanlarının parasını alıyor, ya da mallarına el koyuyordu. Haraç vermeyi kabul etmeyişi pusuya düşürüyordu. Gözleri her zaman kan çanağı gibiydi. Tek korkusu o yörede bulunan yılanlardı. Yılanlar ısırıp zehir kusar veya uyurken insanın boğazına akardı. Yılanlar çeşit çeşitti. Zehirli boz yılanlar, alacalı yılanlar, siyah yılanlar, sarı yılanlardı. Yılanlardan korktuğu gibi, cinden, şeytandan, kepuzeden de korkardı. Onlar da gece karanlıkken ortaya çıkıyordu. Hacı karanlıktan bu yüzden korkuyor ve geceyi dışarıda geçirmekten ödün patlıyordu. Ancak etraf alaca karanlık iken, gölgesinin fark edilemeyeceği bir zamanda ininin yolunu tutuyor, ancak şafakla ortaya çıkıyordu.

Yılanlı Dağı'nın göğsünde ki bir mağarada saklanıyordu. Mağaranın ağızı ufacıktı ve girişten sonra içi genişliyordu. Zaten yaz mevsiminde mağarada kalıyordu. Gözlem yerini akşam karanlığı basarken terk ediyor, Küçük Kavaklık koruluğuna yürüyor, sonra

taştan taşa sekerek, mağaranın ağzına kadar iz bırakmadan geliyordu. Alaca karanlıkta onu kimse takip edemiyor, izini bulamıyordu.

Jandarmalar o bölgede birçok baskınlar ve aramalar yapmış, fakat Hacı'yı yakalayamamıştı. Hatta bir çok kere jandarma mağaranın önünden geçmiş, orada bir mağara olduğunu ve Gavur Hacı'nın saklandığını fark edememişti. Jandarmalar çekildikten bir müddet sonra Hacı, ortaya çıkıyor yine yapacağını yapıyordu. Ahali Gavur Hacı'dan yılğın ve ona karşı bitmek bilmez bir kin besliyordu.

Güneş yavaş yavaş batıyordu. Yılanlı Dağı'nın gölgesi üzüm bağları ile kaplı vadiyi doldurdu. Gökyüzünde dönenen kartallar yuvalarına dönüyor ve Yılanlı Dağı'nın göğsünden sürüyü toplamaya çalışan kekliklerin sesi çağılayan gibi dökülüyordu. Önce kazak keklik ötmeye başlıyor, o susunca diğerleri cevap veriyordu. Sabahları ala sığırcıklar dutlara sürü ile konuyordu. Lezzetli ve yağlı kuşlardı. Pilav üzerinde büyük bir iştah ile yeniyor ve o kıtlık günlerinde vazgeçilmez bir yemek oluyordu.

Ahmet, eşkıyaya karşı tek gözlü ağızdan dolma tüfekte bir iş yapılamayacağını biliyordu. Eşkıyanın elinde mavzer vardı. Gerçi Hacı Mustafa Efendi'nin her zaman el altında bulundurduğu çift gözlü ağızdan dolma tüfekleri de vardı ama o tüfekte mavzere karşı bir işe yaramazdı. Babası ufak tabanca taşıyordu. Tabancayı Hacı Mustafa Efendi kuşağının içinde saklar, namluda mermi sürülü öyle taşırdı. Ama bunların hiç birinin iş görmeyeceğini ve Hacı'nın kurnazlığına, kalleşliğine ve mavzerine karşı bir şey yapmanın mümkün olmadığını, Ahmet iyi biliyordu.

Ev ahalisi, Hacı'nın geceleri ortaya çıkmamasına karşı, yine de tedbiri elden bırakmıyordu. Açıkta

yatmıyor, Mustafa Efendi ve karısı Emine Ana çukurda geceliyordu. Evin bodrumu olan çukur, toprağa gömülü ve tek bir kapıdan girilen sığınak gibi bir yerdi. İçinde kalan kendisini emniyette sayardı. Ahmet ise, sekinin ahırla birleştiği yerde, kapalı ocaklıkta yatar, genellikle sekiye karanlık basmadan çıkmazdı. Böylece Hacı'ya karşı olabildiğince korunma tedbiri alırlar, gündüz vakti ise kendilerini göstermemek için elden gelen her türlü çareye başvururlardı.

zmler tam olgunlaşmamıştı ama bal kayısılar toplanıp kurutuluyordu. Ahmet'in bir görevi de evlere bekçilik yapmak, eşkiyayı gözlemek, eşkiyadan kurtulma planları geliştirmekti. Devletin geleceğini iyi görmüyor, devleti kurtarmak için her çareye başvurmak gerekli diyordu. Gereğinde kanını akıtmaya hazırđı. Askere gidince gazilik veya şehitlik devlete feda olsun diyordu. Fakat bu kargaşadan ne çıkar, kestiremiyordu. İnsanların güzel günler görmeye hakkı vardı. Devletin amacı da tebaasını iyi yaşatmaktı. Bunun için kan akıtmaya, uğraş vermeye değer diyordu. Ahmet o yoksulluk ortamında herkesin yanında olmaya zen gösteriyor, ge irisi delikanlı çevresine yardım için koşuşturup duruyordu.

Ahmet, eğer askerden sağ salim döner ve harpte biter ise İstanbul'a gidecekti. Ermeni ve Rum geçleri nasıl da bilgili oluyorlardı. Yabancıların açtığı okullarda üstün eğitim görüyorlardı. Lisan öğrenip, ağdaş eğitim alıyorlardı. Sonra da Müslüman Türklere yukardan bakıyor, hatta onları aşağılıyordu. Fırsatını bulsa da lisan ğrense, Fransa'ya veya İngiltere'ye gidebilseydi. Ne yazık ki o devletler ile şimdi harp halinde idiler. şu savaş tüm ideallerini almış götürmüş, toplum gerçek bir kargaşa içine düşmüştü. şehit olanların toplumda bıraktığı kapanmayan yaraları bir tarafa, savaşlar

kendisi gibi binlerce gencin insanlık ideallerini de yok ediyordu.

En yakın komşuları Yunus Çavuş çöllerden kaçıp gelmişti. Belki de o böylece ölümden kurtulmuştu. Mutlaka yapabildiği kadar komşulara yardım edecekti. Hiç değilse şu Gavur Hacı'ya karşı bir dayanak olacaktı. Onu yaşatmalı ve gerçekten niyet ahalişi onu yabana kaptırmamalıydı. O, birçok kimsenin dayanağı, koruyucusu ümidi olmuştu. Onun için yaptıkları gizli barınak bir sır olarak kaldı. Anası Emine ana Ahmet'i askere gitmezden önce, evlendirmek istiyordu. Askere giden gelmiyor ve az çok rüşte eren çocukları aileleri hemen evlendirmek istiyordu. Bu iş memlekette bir gelenek haline gelmişti. Çünkü askere giden gelmiyordu. Evlenince nesil devam edecek, askerlerin birçoğu evlatlarını göremeden şehit olsalar bile geride kendilerinden bir parça kalacaktı. Emine ana da içi kan ağlayarak oğlu Ahmet'in askere gideceği günü bekliyordu. Bu yüzden gece yarısına kadar gözüne uyku girmiyordu. Hiç değilse Ahmet'ten bir torunum olsun diyor, fakat Ahmet'i razı edemiyordu.

Ahmet anasının yaptığı tekliflere kesin olarak karşı çıkıyordu. Üstelik eş olarak tarif edilenlerin hiç birini kendine uygun bulmuyordu. Mehmet ağasının eşi Ayşe gelin ve yeğeni Hayriye, babasız yaşıyorlardı. Yukarı bağda, Yılanlı Dağı'nın taş çağlayanında ki evde üzümleri bekliyorlar ve korkudan da ölüyorlardı. Yanlarında birisi olmaz ise kadınlar sabahlara kadar uyumuyordu. Evlenince, asker veya gurbette iken eşi de öyle olacaktı. Kendine öyle bir kadın bulmalıydı ki, eşkiyadan korkmaz ve gerekirse bir orduya kafa tutacak kadar yürekli olmalıydı. Eli silah tutmalı, değme kişiye taş çıkartmalıydı. Öyle birisi nasıl bulunurdu? Bulunsa bile konuşmadan kimin nasıl biri olduğu

anlaşılmıyordu. Oysa konuşmak görüşmek bir tarafa, zorunlu olmadıkça onun yüzünü görmek bile imkansızdı. Bunları düşünen Ahmet en iyisi evlenmemek diyor ve düşündüğü gibi birinin yeryüzünde olduğuna inanmıyordu.

Eşkiya Boncuk Kuyu'yu bırakmıyordu. Boncuk Kuyu bir kurşun atımı uzaklıkta niyetteki insanların su deposu idi. Evlerdeki kar kuyuları genellikle küçük oluyor ve çoğu zaman yaz ortasında su bitiyordu. Ağ Bayır tarafındaki evlerin talihi vardı. Onların kuyusu, İğdeli Kuyu da su bulunuyor, suyu kalmayan bağcı, İğdeli Kuyu'dan yararlanıyordu. Fakat Boncuk Kuyu'dan yararlanacakların böyle bir imkanı yoktu. Boncuk Kuyu'yu Gavur Hacı tutuyor ve insanlar, bu canavardan, aynen masallardaki gibi, uzak kalıyor, kuyuya yanaşamıyordu.

Boncuk Kuyu'nun sekisine Gavur Hacı kuruluyor ve evleri gözlüyordu. Kuyu, Cırık Gediği'nden batıya, eski bir han olan Ak Ev'e doğru yönlenince Boncuk Kuyu yolun solunda kalıyordu. Kuyunun sekisinden ve serinliğinden istifade eden Hacı, buradan tüm niyeti gözlüyor, suyun başında olmaktan çok memnun görünüyordu. Kuyu kışın karla doluyordu. Boncukların Hacı Emmi cebinden para harcar ve hayrına kuyuyu kar ile doldurur ve yazın yolcular, suyu kalmayanlar ve kuşlar, her çeşit hayvan bu sudan yararlanırdı. Boncuk Kuyuyu mekan tutan Gavur Hacı, Arpa Dağı'nın eteklerinde bulunan ve kuyunun tam karşısına düşen evleri, Boncuk Kuyu'dan gözetim altında tutuyordu.

Ahmet ahaliyi, babasını, Yunus Çavuş'u, Gavur Hacı'ya karşı korumak için, önlem üzerine önlem alıyordu. Bu gün de karşılıklı gözlemler oldu. Bir zaman sonra gecenin karanlık yüzü ortaya çıkacaktı. Şimdi güneş ferini yitirmiş ve dağların ardına çekilmişti. Dağın

gölgesi vadiye çökmüş ve bir az sonra gece başlayacaktı. Kulaklı Bağları'na gece, sanki erken gelirdi. Kartallar yuvalarına çekiliyor, keklikler ötmüyordu. Ama karanlık basarken evlerin etrafında dönen kırlangıçların çıığı ayyuka çıkıyordu.

Ahmet'in zihninden benzer bin bir düşünce geçiyordu. İnsanlar korku ve dehşet içinde yaşıyordu. Ermeni işi belalı bir hale gelmiş, Hükümetin tehcir kanunun duyan Ermeni çeteleri, daha fazla dehşet saçmaya başlamıştı. Hatta Kapalı Çarşıya Müslüman ahali giremiyor, ancak tanıdık Ermenilerin yardımı ile çarşıdan alış veriş yapılabiliyordu.

Nihayet hükümet önlem aldı. Bölgenin idarecilerine kanun ve emirnameler yolladı. Kanunun içeriği, Ermenilerin canlarına ve mallarına zarar gelmeden güney illere nakledilmesi emrediliyordu. Onlar için evler, hatta Beyrut şehrinde çocuklar için oyun park ve iskan için yerleri ayarlanmış devlet tarafından gösterilmesi gereken duyarlılık, gösterilmişti. Netice de onlar da bu devletin tebaası idi.

Başkomutan Vekili Enver Paşa dünyanın dört bir tarafında Osmanlıyı savaştırıyordu. İnsan hayatının hiç kıymeti kalmamıştı. Hastalıktan, açlıktan, savaştan insanlar toplu halde ölüyor, kim, nasıl ölüyor bunu araştıran bile olmuyordu. Ayrıca Alman Genel Kurmay'ının doğuda bir cephe açtırıp Türk askerlerini orada savaştırmak istemesi gözden kaçan bir Alman planı idi. Bu sayede Almanların savaştığı Rus güçleri Anadolu kapılarına kayacak, Avrupa'da Almanlarla çarpışan Rus asker mevcudu azalacak ve Alman orduları rahatlayacaktı. Anadolu halkının ve Osmanlı tebaasının sırtından Almanlar kendilerini savunuyordu.

Birçok er, asker kaçağı olmuştu. Buna rağmen Kafkaslarda, Erzurum ve Sarıkamış'ta ki cephelerin

güçlendirileceği ve Rusların Anadolu'dan sökölüp atılacağı söyleniyordu. Bu yüzden güney bölgelerinde savaş veren askerlerin Kafkas cephesine gönderileceği konuşuluyordu. Osmanlıya yardım için seçilen, beş bin kişilik Ermeni Birliği, tersini yapıyor. Osmanlı askerlerini öldürüyor ve Sarıkamış cephesinde, Türk köylerine oturmuş, yiyeceği olmayan köylüye işkence ediyordu. Yiyeceği elinden alınan köylü açlıktan ve soğuktan ölüyordu. Osmanlıya yardım edecek Ermeni birliği alenen Ruslara yardım ediyordu.

Böyle düşünceler ile dolan Ahmet kan ve dehşetten ürperiyor, endişesiz bir yaşamı özlüyordu. Sevgili babası, anası, yengesi, yakınları, komşuları her şeyden korkuyordu. Sıkıntılar, eşkıyalar, tehcirler, ortaya hep savaş yüzünden çıkmıştı. Eli silah tutan, eşkıyayı ve yokluğu yenecek kimse kalmamıştı. Olanı da bulup, asker kaçağı diye kurşuna diziyorlardı. Oysa Osmanlı ordusuna savaşlarda insan kanı yetişmiyordu.

Eşkıya Hacı bu durumdan iyi çıkar sağlıyordu. Seğtiği kurbanının evi civarına pususunu kuruyor ve kurduğu pusudan mutlaka istediğini alıyordu. Gavur Hacı'nın, iloğu ve Yunus'a da ölüm pususu kuracağı muhakkaktı. Para almak için her yola başvuracak, para alsa da, almasa da öldürecekti. Adamda insaf merhamet yoktu ve elinden mavzeri düşmüyordu. Adam öldürmek onun için olağan bir şeydi.

Ahmet'te boş durmuyor, plan üstüne plan yapıyordu. Hacı'nın pusu kurabileceği yerleri düşünüyor ve Gavur Hacı pusuyu açıktaki kurmaz diyordu. Sallı Bayır'dan eve daha bir kurşun atımı mesafe vardı. Pusuyu iloğu gediğine döneceği sıralarda, Cırık Gediği civarında kurabilirdi. Oralar da çalı, ağaç, kayalar içine gizleneni kimse göremezdi. Üstelik karanlık olunca her şey karanlık örtünün altında

kalıyordu. Çiloğlu gediğinden çıkınca Cırık Gediği'ne, oradan da Boncuk Kuyu'ya, batıya dönülür, o zaman Küçük Yılanlı Dağı tam karşıya düşerdi. Cırık Gediği'nin kayaları ise Çiloğlu gediğinin tam karşısında sıralıydı.

İnsanların çilesi bitmiyordu. Şu solgun ışıkların sızdığı evde kimlerin babaları, Çanakkale'de mi, Yemen'de mi, Kafkasya'da mı, Galicya'da mı, dünyanın neresindeydi? Evler de tutunacak dal yok, evler sanki boş, bir garip, bu ıssızlık ve kimsesizlikte, korku ve karanlık vardı. Mutlaka evlerde üzüm vaktini bekleyen kadın ve çocuklar, en izbe ve karanlık köşelerde, yokluk ve ümitsizlik içindeydi.

Ahmet kendinde bir yalnızlık ve çaresizlik hissediyordu. Ama daha hayatın başındaydı. Şimdiden güçlülere boyun eğmemeliydi. Dikilmeli ve bir şeyler yapmalıydı. Ama nasıl, ne yapacaktı. Şu eşkıya olmasa askere huzurla gider bütün sıkıntılardan kurtulurdu. Bir taraftan insanların yoksulluğu, şehit haberleri, kıtlık, hastalık, eşkıyanın zulmü gibi nedenlerle Ahmet'in gözü arkada kalacaktı. Bu düşünceler Ahmet'i bunaltıyordu. Gözleri ovada, şehrin belli belirsiz ışıklarını gözlüyordu. Kendi evleri kocaman ve karanlık bir yığın gibi duruyordu. Uzanan üzüm asmalarının kolları, yıldızların ışığında, siyah gölgelerle belli oluyordu. Ahmet gecenin o geç vaktinde dünyayı yeni görüyormuş gibi inceden inceye seyretti. Yan yana üç bal dutun sülieti yeni ortaya çıktı. Bu dut ağaçlarının dutları parmak kadar iri ve son derece tatlıydı. Dutların üzerine sarı asmalar, saka kuşları, kanaryalar, cin kuşları, kuyruğu kınalılar ve daha niceleri gelir dutun meyvelerini gagalayarak yerlere dökerdi. Geçen gün birden koca bir oba ala sığircık konmuş, onları kovalamakta Ahmet'e düşmüştü.

Kulaklı Bağları'nda ki insanların yaşamı bir diğerinden farklı değildi. Yokluk, eşkıya, Ermeni çete korkusu ile dolup taşıyorlar, kulakları kırışte etrafta ne olup bittiğini dinleyip gözlüyorlardı. Ahmet düşünceler içinde kıvranırken, babası Mustafa Efendi Yıldız köşkünde namazını kılmış, Çanakkale Gazisi oğlu için dualar ediyordu. Bu sırada karanlıkların içinden temizlenmiş ve gerçek beyazlığına kavuşmuş üst donu ile komşu Yunus Çavuş çıkıp geldi. Ahmet onu sekide karşıladı. Sevecen bir sesle:

“Buyur Yunus Çavuş buyur. Nihayet evine yurduna kavuştun. Babam namaz kılıyor, şöyle buyur.”

“Sağ ol Ahmet. Okumuş yazmış adamın hali başka. Bir uğrayıp halinizi hatırlınızı sorayım dedim.”

“Eksik olma! İyiyiz. Fakat şu Gavur Hacı gece gündüz bizim evlerle birlikte seni de gözlüyor. Ne ister, ne yapar belli değil. Şamillinin Mehmet Ağa ile haber göndermiş, babamdan haraç istiyor.”

Yunus Çavuş haberi yeni duymuş gibi oturduğu yastık taşında dikildi.

“Ne demek haraç istiyor. Yahu buraları sahipsiz mi sandı. Herkes asker, meydana boş buldu her hal! Merak etme, bir şey yapamaz.”

“Adam yapacağı işleri hile üzerine kuruyor. Görünmeden kalleşçe adam vuruyor. Bundan da büyük zevk alıyor. Çavuş dikkatli ol. Seni bu adam çekemez. Başına bir iş getirmeyi mutlaka düşünecektir.”

“Ben savaşıarak çöllerden geldim. Elim silah tutar. Korksaydım işim çoktan bitmişti. Merak etme Ahmet Efendi geleceği var ise göreceği de var”

“Öyle deme Yunus Çavuş. Görünür düşmandan insan korkmaz. Görünmezden korkuyorum. Biz adam öldüremeyiz. Silahsız kimseye ateş edemeyiz. Fakat bu adam her türlü kalleşliği yapıyor.”

“ Boş ver! Benim size çok borcum var. Yokluğumda Möhübe'ye, kızım Esmâ'ya göz kulak oldunuz. Yuvam dağılmadı. Hacı size bir şey yapamaz. Yaparsa karşısında beni bulur. Gerekirse ben onun hakkından gelirim “ diyordu. Bunu derken şalvarın cebinden çıkarttığı bir toplu tabancayı gösterdi.

“Bunu vurduğum bir İngiliz subayından aldım. Mermisi az ama işe yarar. İçinde beş kurşun var. Ayrıca beş mermi olan yedek şarjörü de var. Hiç kullanmadım, fakat o uzun yolculukta bunu da yanımdan ayırmadım. “ Böyle diyor ve tabancanın horozunu indirip kaldırıyordu.

Çiloğlu Yıldız köşküden iniyordu. Çiloğlu, Yunus Çavuş'un elindeki tabancayı görünce memnun bir şekilde güldü. Konuşulanlara kulak misafiri olmuştu.

“ Bunu getirmekle iyi yapmışsın! Hacı silah yokluğunu iyi biliyor. Elindeki maver başımıza bela. Bizdeki tüfekler ağızdan dolma ve saçma atıyor. Bir de küçük tabancam var ama kurşunu belki on arşına ancak ulaşır. Çavuş her hal o tabanca İngiliz malı bir kırk beşlik. Menzilinde hedefi tutturursa adamı kahreder, ortadan kaldırır “ dedi.

Çiloğlunu dikkat ile dinleyen Yunus Çavuş sabır ve saygı ile konuştu.

“ Isırarak it dişini göstermez Mustafa amca. Bu herif insanların yokluğunda buralara korku salmış. Size gelecek ufak bir olayda anında cevabını veririm. Karımı ve kızımı korumak için ne iyilik yaptınızsa, hayatım pahasına ben daha fazlasını yaparım. Artık birlikteyiz ve Gavur Hacı buralara kolay yaşayamaz. “

Yunus Çavuş'un sesi kararlı çıkıyordu. Belli ki dediğini yapacaktı. Tabancasını okşarken sözlerini sürdürdü.

“ Anladığıma göre eşkıyanın yeri bellidir. Mademki Boncuk Kuyu’ya geliyor ve oradan buraları gözlüyor, baskın basanıdır. Biz de Boncuk Kuyu da onu bekleriz.” Böyle konuşurken kendine güvenini açığa vuruyor, yapacağı işi basit bir eylem gibi söylüyordu.

O gece, üç kafadar geç vakte kadar konuştu. Asker kaçağı Yunus, Gavur Hacı’yı ortadan kaldırmaya kararlı silahın ne kadar işe yaradığını eşkıyadan daha kurnaz olmak gereğini söylüyordu. Planla hareket edildiği zaman, Hacı’nın esamesi okunmazdı ve Yunus Çavuş, Hacı’yı ortadan kaldıracaktı. Ama bunu nasıl ve ne zaman yapacağını kesin bir şekilde söylemedi.

Aslında Yunus Çavuş kallesçe adam vuracak biri de değildi Fakat kendisine ve ailesine yardım eden komşularını düşünüyordu. Geldiğinden bu yana, kısa zaman içinde herkesin yardımına koşuyor, kiminin yıkılan duvarını onarıyor, kimine yakacak topluyor, kiminin de gurbetten gelen mektubunu okuyordu. Zaten mektup gelmesi bir büyük olaydı. Nalçacının Süleyman Efendi’nin ağabeyleri Mahmut Efendi’den ve diğer ağası Nuh Mehmet’ten gelen mektupları okumuş, Süleyman Efendi ziyadesi ile memnun olmuştu. Süleyman Efendi çalışkan ve dürüst bir adamdı. Bu yüzden mahalleli aralarında para toplamış, onun askerlik bedelini ödemişti. Askere giden ağabeylerinin çocuklarına, karılarına bakıyor, üstelik kendi karısı ve çocuklarını doyuruyordu.

Süleyman Efendi bir tarafa, Yunus Çavuş o niyet insanına güç katar olmuştu. Şimdilik Gavur Hacı’yı kolluyor, onun göremeyeceği, sezemeyeceği bölgelerde çalışıyordu. Hayvanları hastalananlar bile Yunus Çavuş’a koşuyordu. Bir kaçak gibi hareket etmiyor, kuyuları tamir ediyor, bakımsız kalan bağlar, bahçelerle ilgileniyordu. İnsanlar onu seviyor, o da

insanlara elden geldiğince yardım ediyordu. Belki de Yunus Çavuş, o niyet ahalisinin kara bahtını tersine çevirecek ve kaçaklığın bıraktığı ezikliğı böyle giderecekti. İçinden, burası da bir cephe, eşkıyaya, komitalara ve yokluğa karşı savaş vermekte cephede savaşmak gibi diyordu.

Oysa eşkıya Gavur Hacı, ne yapıp edip Yunus Çavuş'u ortadan kaldırma iç güdüsünü sürdürüyordu. Hacı başka türlü rahat edemeyeceğine inanıyordu. Çiloğlu'ndan bir türlü haracını alamamıştı. O, komşusu Yunus ile kuvvet bulmuş, kendilerine güven gelmiş ve artık bundan sonra haraç vermeye hiç yanaşmazdı. Oysa haraç istediğini cümle alem biliyordu. Şimdi bundan vazgeçmek Hacı'nın fena halde canını sıkıyor, bu yüzden itibarım düşer diyordu. Haracı almalı ve Çiloğlu'nun güvendiği dağlara kar yağdırmalıydı. İşe önce Yunus Çavuş'tan başlayacaktı. Fakat onun komşudan komşuya yardım için uğraşırken, Hacı'ya denk gelmemesi, çavuşun ustalığından kaynaklanıyordu.

Oysa azılı canıye karşı, yürekli bir asker olan Yunus Çavuş'ta eşkıyayı ortadan kaldırmaya hazırlanıyordu. Eşkıyayı avlamak için plan üzerine plan yapıyordu. Yunus Çavuş tabancasını yağıyor, İngiliz malı rovelverin ard arda beş mermiyi ateşleyeceğini biliyordu. Tabancanın atış mesafesi kırk arşın kadardı. Yunus Çavuş atış talimlerinde iyi dereceler tutturmuştu. Kırk arşına kadar mesafeden hasmını devireceğini biliyordu. Gavur Hacı'ya en az kırk arşın kadar yaklaşmalı ve ondan sonra ateşe başlamalıydı. Bunu yapamadığı taktirde Gavur Hacı'dan kurtuluş olmazdı.

Hacı Boncuk Kuyu'da, kah uyukluyor, kah evleri gözlüyordu. Gerçekten bir felaket adamdı. Şimdilik Ermeni çeteleri ortada görünmediğine göre, Hacı'nın

yok olması bölgeye huzur getirecekti. Dışta düşman memleketi çiğnemesin diye verdiği savaşlar kafi gelmemiş, şimdi de kendi yurdunda ki kafiye karşı savaş verecekti. Düşmana karşı savaşmak ne kadar doğruysa, şu Hacı'ya karşı da savaşın onun hakkından gelmek o kadar doğruydur. Bu yüzden kafasında plan geliştiriyor ve Hacı'nın Boncuk Kuyu'ya geliş yönünü kestirmeye çalışıyordu. Şayet bunu anlayabilirse, gece yarısı geliş yolu üzerine pusu kurabilirdi. Hacı'nın başkalarına yaptığı gibi aynısını o da Hacı'ya yapacaktı. Fakat önemli olan Hacı'nın geliş yolunu bilmektir. Aslında Hacı Yılanlı Dağı'ndan iniyordu. Yılanlı Dağı'ndan doğruca Boncuk Kuyu'ya geliyor, günün ışığını bekliyordu.

Yılanlı Dağı'ndan inen yol, Ak Ev'e inen cılga yoldur. O yoldan devamla doğrudan Boncuk Kuyu'ya geliniyordu. O adam niyetle silah olmadığını ve kendisine bir zarar gelmeyeceğini biliyor ve rahat hareket ediyordu. İşte Yunus Çavuş Hacı'nın bu durumundan faydalanmayı kafasına koydu. Mademki cılga yoldan inerek ana yola kavuşuyor ve Boncuk Kuyu'ya ulaşır mekan tutuyor, o halde cılga yola yakın bir yerde saklanmalı ve önünden geçen Hacı'yı avlamalıydı. Planını defalarca gözden geçirdi ve yanlış yapmadığına inandı. Karanlık bir günde evden çıkacak, beyaz duvarları gece bile parlayan Ak Ev'in içine girip saklanacaktı. Hacı'nın indiği cılga yol, Ak Ev'e birkaç arşın mesafeden geçiyordu. Ak Ev tam bir pusu yeriydi. Bir kaç arşın mesafeden, karanlıkta bile olsa elindeki tabancayla Hacı'yı vurabilirdi. Yunus Çavuş hazırlığını yapmış, ayın olmadığı karanlık bir geceyi bekliyordu. O karanlık gecede pusu yerine gittiğini kimseler göremeyecekti.

Yunus Çavuş'un pusu yeri olarak seçtiği Ak Ev özel bir yerdi. Ak Ev, bir zamanlar Adana'dan, Mersin'den gelen yolcuların konaklama yeri idi. Tersine buradan güney illerine inen yol geçerci. Fakat şimdi bina bakımsızlıktan yarı yarıya yıkılmış, tavanı çökmüş, Ak Ev boynu bükük, kimsesiz bir harabe haline gelmişti.

Askerde öğrendiklerini Yunus Çavuş burada uygulamayı düşünüyordu. Yüzünün parlamasını istemiyordu. Yüzünü karartacak ve üzerinde parlayan ne varsa çıkaracaktı. Böylece karanlıkta bir gölge olacaktı. Askerde ki gece hareketlerinde nasıl davranılırsa, burada da aynısını uygulayacaktı.

Yunus Çavuş hazırlığını sürdürdü dursun, Yunus Çavuş'un asker kaçağı olduğu ve bağ evinde saklandığı şehirde duyuldu. Duyulan haber hükümetin kulağına gitti. Zaten Yılanlı Dağı'nın sarp yerlerinde başka asker kaçakları da vardı ve bunları yakalama jandarmaya düşüyordu. Jandarma komutanı Binbaşı Cafer Bey görevine düşkün, yürekli bir askerde. Duyumu alır almaz harekete geçti. Yirmi kadar atlı jandarmayı yanına aldı. Amacı hem asker kaçaklarını yakalamak, hem de eşkıyaları avlamaktı.

Jandarma atlarının sağrıları ve koşumları parlıyordu. Filintaları eğer kayışlarına yuvalı ve üzenlerinin pirinçten tasmaları göze çarpıyordu. Erlerin tozlukları ve yarım papuçları üzenliğe sıkı sıkı basıyor ve erler at üzerinde kumandanın emri gereği dik duruyordu. Atlar rahvan gidiyor, atın her adım atışında üzerindeki süvari, ileri geri salınıyordu. Sırt çantasına bağlı, battaniyeler, çantalarda gazlı bez ve en önemlisi bir kaç dilim peksimet vardı. Bir asker peksimetini kesinlikle yemeyecek, fırınlanmış ekmek parçasını gereğinde suya batırıp veya ağızda ıslatarak ölümcül açlıkta yiyecekti. Ama bu ziyafet en zor

zamanlarda, harp hallerinde başvurulacak bir çare idi. Yine su dolu mataraları ve bele bağlı fişeklik torbaları askerlerin kıyafetini tamamlıyordu.

Şehirle Kulaklı Bağları arası toprak yolda yirmi atının kaldırdığı toz, sanki bütün ovayı kaplıyordu. Bu toz ve duman bulutu ardından mutlaka bir şeyler çıkardı. Zaten jandarmalar şehirden çıktığı anda, ağır toz bulutu meydana geliyordu. Toz bulutunun ardında kalabalık bir atlı gurubunun olduğunu anlamak kolaydı. Tabii ovayı gözleyen Hacı hemen durumu kavramış ve kayaların arasında ki mağaraya çekilmenin en doğru iş olduğunu anlamıştı. Bağcılar ise, tef ve dümbeleklerle hükümet kuvvetlerinin geldiğini yayıyor ve ayrıca Ağ Bayır'dan, Kızlar Hanı'ndan gözlemlerini yapıyordu. Bu haberler üzerine tüm kaçaklar önceden hazırladıkları saklanma yerlerine çekilmişti. Haber Yunus Çavuş'a da olmuş, o da diğer asker kaçaklar gibi, yanına aldığı bir kaç bazlama ekmeği ile gizli odanın yolunu tutmuştu. Odanın duvarını komşu Ahmet ile Möhübe Hanım ördüler. Ayak izlerini bile sildiler. Üzüm çubuklarının kollarını göstermelik duvara kadar uzattılar.

Jandarma görevini yapan zaptiyeler Çat Yoldan Yılanlı Dağı yoluna saptılar. Hayvanlarını tırısı sürdüler ve Kumlu Bayır'a geldiler. Kumlu Bayır'da atların ayakları, kuma gömülüyor, buna rağmen kumları sağa sola fırlatarak tek sıra halinde tırmandılar. Fakat tazelenmek ve hayvanları bir az olsun soluklandırmak için, Sallı Bayır'ın altında mola verdiler. Hayvanların sağırlarından, apış aralarından, karın bölgelerinden köpükler fışkırıyor, gemli ağızlarından yeşil salyalar akıyordu. Bazı süvariler atın gemini çıkartıyor, gözü gibi baktığı atın başını, yumuşacık tüylü burnunu okşayıp sanki onunla konuşuyordu.

Binbaşı Cafer Bey atların yedeğe alınması hali ile binicilerin yaya olarak bayırı çıkmalarını emretti. Sallı Bayır çok dik bir yokuştur ve zemini sallarla kaplı olduğundan Sallı Bayır adı verilmişti. Burada hayvanlar çok zorlanıyor, kan ter içinde kalıyordu. Süvariler hayvanlarına kıyamıyordu. Süvariler yaya, atları yedekte yokuşu tırmandılar. Üstelik güneş tüm haşmeti ile bayıra vuruyor, sıcak dünyayı kavuruyordu. Erlerden ve atlardan terler su gibi akıyor, insanlar ve hayvanlar gölgede kalmaya can atıyordu. Bayırın sonunda bir sulak vardı. Sulak içi oyulmuş koca bir taşı ve duvarların içinde gölgelik bir yere gömülmüştü. O sıcak günde Sallı Bayır'ı tırmanan yolcular, sulağa kavuşunca su dolu taş yalağa, maşrabayı daldırıyor ve kana kana suyunu içiyordu.

Sulağa ilk kavuşan takımın çavuşu Abdi oldu. Zincirle yalağa tutturulmuş maşrabayı sulağın içine daldırdı. Kana kana içti ve ardından gelen erler sulağın önünde kuyruğa girdi. Maşrabayı kavrayan, sulağa daldırıyor ve kana kana içiyordu.

Büyük bir sabırla erlerin su sırasını denetleyen binbaşı erlerinin düzen içindeki su yarışını izledi. Oysa susuzluktan kendisinin de dili damağına yapışmıştı. Fakat her konuda örnek olmayı düşünen binbaşıya su sırası gelmedi. Binbaşıya su sırası geldiği zaman sulakta su bitti. Bunu da tevekkül ile karşılayan binbaşı, at bin emrini verdi ve kendisi en başta olmak üzere yeniden yola dizildiler.

Yolları artık düzdü. Kavuştukları düzlükte askerler ve atlar canlanmış, çok daha rahat yürüyordu. Artık kaçakların bölgesine girdiklerini anlıyor ve her asker gözü kulağı kirişte yakalanacak bir kaçak arıyordu. Jandarmanın yakalayacağı kaçaklar olmalıydı. Kırk yaş civarındaki her insanı zaptiye yakalıyor ve sorgusuz

sualsiz divanîharp mahkemesine götürüyordu. Elinde geçerli bir resmi belgesi yoksa o şahıs mutlaka asker kaçağı çıkıyordu. Pek çok kura askere alındığı ve savaş hali olduğu için, izinleri yoktu. Gözleri evleri, tepeleri, kayaları tarıyor, zaptiyeler insan avını sürdürüyordu. Alınan emir böyleydi. Kimi bulursa yakalayıp götürceklerdi.

Ama asker kaçakları da sır olmuş, yer yarılmış yerin dibine inmişlerdi. Kaçaklar gizli odalarına mağaralarına saklanmıştı. Ortada kadın, çocuk ve yaşlılardan gayri kimse bulunmuyordu.

Binbaşı Cafer Bey susuzluktan kavruluyor ama bunu belli etmiyordu. Asker susamaz, asker acıkmaz ve asker ölmezdi. Erlerle eğitimi böyle verdiklerine göre, en başta kendisi söylenen gibi olmalıydı. Atını yüreklice sürüyor, dik durmaya özen gösteriyordu. At üzerindeki binbaşının önünden tozlara belenmiş siyah bir yılan kıvrılarak geçti. Biraz ilerdeki dut ağaçlarının geniş yapraklarına sığınmış sığırcıklar havalandı. Cırık Gediği'nde ki Boklu Kaya'dan kalkan bir çift kartal uçmaya başladı. Kuruyup kökünden kurtulan bir yelkovan, rüzgar önünde savruluyordu. Sekiler düzlenmiş, kumla düzlenen sekilerde en ufak bir leke kalmamış, her ev günlük temizliğini çoktan bitirmişti.

Tollarda, kurt ağızlı ötmelerde, köşklere, sekilerde sıralanan kadınlar ve çocuklar geçen atlı birliği ilgi ile izledi. Fakat kaçaklar hakkında kimse en ufak bir sır vermedi. Kaçakların yerini bildikleri halde zaptiyeye söylemeyi aklından bile geçirmede. Çünkü kaçaklar, babaları, ağabeyleri, komşuları idi. Onlar kaçakların kendi parçaları olduğunu bildiğinden gereğinde hayatlarını bile ortaya koyabiliyorlardı. Ne dayak, ne işkence ve ne de sorgu sual onları yıldırıyordu.

Jandarmalar yine eli boş dönecekti. Cafer Binbaşı vadide en gösterişli ev olan Çiloğlu'nun ötmesine birliğini sürdürdü. Önce Ahmet Efendi'yi yakaladılar. Fakat onun idadi mezunu olduğunu ve yakında şubeye teslim olacağını anlayınca, bıraktılar. Fakat Çiloğlu'nun Mustafa Efendi'nin sorgusu hayli sürdü. Onun kura dışı kaldığını nüfus cüzdanından anlayıncaya kadar sorgu sual ettiler. Bu arada binbaşıya karlı soğuk su ikram edildi, önüne bir tabak ballı kayısı kondu, askerler de üzüm yemeleri için bağlara buyur edildi.

Erlər bu daveti şükran ile karşıladı. Bağların içine yayıldılar ve birer ikişer salkım üzümü iştah ile yediler. Diğer taraftan atları iğde ve dağdağan ağaçlarına cehri çalılarına bağladılar, gölge olan yerlerde atların terini soğuttular. Bazı askerler ise dut ağaçlarına yanaşmış, topladıkları dutları avuçluyor ve çiğnemedən yutuyordu.

Binbaşı yastık taşına sırt verdi. Altına serilen kilim üzerine bağdaş kurup oturdu. Kocaman tabancası belinden sarkıyor, tabancanın namlı ucu kılıfın dışında kalıyordu. Kırmızı kadife üzerine yakaya tutturulan yıldızlar, binbaşıya değişik bir hava veriyordu. Ceketin önü açık ve binbaşının kel ve saçsız başı çıkan ter ile parlıyordu. Belli ki sıkıntı içinde ve işinden de, hayatından da memnun değildi.

Çiloğlu'nun Mustafa Efendi'ye epey soru sordu. Sözü dönüp dolaştırdı ve Güney Cephesi'nden kaçan askerlere getirdi. Yunus Çavuş'un evini sordu. Mustafa Efendi komşu evini gösterdi. Bunun üzerine binbaşı çavuşu çağırdı ve yandaki evi didik didik aramasını emretti. Çavuş emir kulu, emri ikiletmedi ve yanına aldığı bir kaç erle birlikte komşu evine daldı. Möhübe Hanım yine halı tezgahının başında, rengarenk ipliklerle, halılarını dokuyordu. Yoksulluğun bitmez

tükenmez çilesine baş kaldırmış, yalnız kalan kadınlara yardım için, tükenmez bir güçle çalışıyordu.

Çavuş, halı dokuyan kadını sorguya çekti. Kocasının nerede, ne yaptığını ince ince sorguladı. Möhübe Hanım yüzünü sakladığı yaşmak altından soruları cevaplıyor ve kocasının yıllar önce askere gittiğini ve bir daha haber alamadığını söylüyordu. Küçük Esmâ korkudan tokenaya kaçmış ve en karanlık köşeden çavuş ve yanındaki askerlerin konuşmasını dinliyordu. Jandarma Çavuşu Abdi sorgudan bir sonuç alamadı. Abdi Çavuş yapılacak bir şeyin olmadığını anladı ve başka yalnız kadınlara yardım için savaş veren kadına daha fazla sıkıntı vermek istemedi. Tekrar Hacı Mustafa Efendi'nin evine, binbaşının yanına dönüp teknilini verdi.

Fakat jandarmadan Musa Onbaşı'nın atı nedense huysuzlandı. Bağlı olduğu dağdağan ağacından çözüldü ve Mustafa Efendi'nin bağının Arpa Dağı tarafına kaçtı. Onbaşı atı yakalamak için arkasından gitti ve birinci gedereyi aştılar. İkinci gederenin üstünde Musa Onbaşı atı yakaladı. Fakat atın ayağı birden toprağa gömüldü. Sanki altta bir boşluk varmış gibi ayak battı. Fakat huysuz hayvan hemen ayağını çekip yer değiştirdi ve toprağın üzerine bütün ağırlığını veremedi. Altta gizli oda vardı ve atın ayağının girmesine rağmen, gizli odanın tavanı çökmedi. Musa Onbaşı'nın ise, toprak altında gizli bir odanın olabileceği aklına bile gelmedi.

Gizli odada Yunus Çavuş ecel terleri döküyordu. Birden tepesine inen toprağı sessizce temizledi. Eli yüzü toprak içinde kalmış, nefes almakta zorlanmıştı. Gizli odanın tavanında bir ara atın nalı görünmüş, sonra yine eski hale gelmişti. Musa Onbaşı bir taraftan ihtiyar ağaçtaki kayısıları yiyor ve diğer taraftan atın

gemini tutuyordu. Hiç dikkat etmedi. At yedekte geldiği yere döndü. Yunus Çavuş kurtulmuştu. İlk işi atın ayağının çökerttiği yeri onarmak ve odanın tavanını daha sağlam hale getirmek olmalıydı. Toprak, atın ağırlığına dayanamamış ve çökmüştü. Eğer toprak tamamen aşağı inse idi, boğulup gitmek işten bile değildi. Tavana kısmen destek veren enli tahta, işe yaramış ve tavanın çökmesini engellemişti.

Binbaşı Cafer Bey epey dinlendi. Hacı Mustafa Efendi Gavur Hacı'dan bahsetti. Onun azılı bir katil olduğunu ve kendilerinden haraç istediğini söyledi. Binbaşı çok öfkeleni. Bu adamdan şikayet yeni değildi ki. Bir çok kere şikayet gelmiş, bir çok cinayetin faili Gavur Hacı olduğu söylenmişti Fakat adamı yakalamak, bulmak mümkün değildi. Söyleniğine göre Yılanlı Dağı'nın taşlık, kayalık bölgelerinde saklanıyor, zaptiyeler geldiğinde sırra kadem basıyordu. Bura halkı onun saklı bulunduğı yeri tesbit etmeliydi. Bundan sonra ancak iş jandarmaya düşerdi.

Gerçekten de halkın yardımı olmadan jandarmalar, eşkiyayı yakalayamazdı. Jandarma tek başına ne yapabilirdi ki? Binbaşı da bunlardan yakınıyor ve yardım alamadığını söylüyordu. Yoksa Gavur Hacı'yı bulduğu yerde temizleyecekti. Milleti korkuttuğı gibi kendisini de hayli uğraştırıyordu. Bu gün de tepelerden kendilerini görmüş ve saklanmıştı. Ne yer, he içer, nerede saklanır, nasıl geceler, bilmek gerekirdi. Bunlardan haber istiyordu. Bir yakalayabilse sorgu sual olmadan verecekti kurşunu. Fakat yakalayamıyordu, dağlar sarp dağlardı. Zirvelerde kavaklıklar vardı. Dağların başında kavaklar vardı ve kayaların, taşların arasından kavak ağaçları fışkırmıştı. Kavaklar su olmayan yerde yetişmezdi. Oysa görünürde güneş yanığı kayalardan gayri bir şey yoktu. Demek tabanda

bir yerde su vardı. Belki de yer altı nehirleri, Erciyes'ten geliyor, buralardan geçiyordu. Kayalar arasından fışkıran kavak ve çalı korosunun içinde zengin bir hayat bulunuyordu. Oralarda zehirli yılanlar, keklikler, tilkiler, sansarlar ve daha nice hayvan ve kuş bu ağaç korularının içinde yaşıyordu. İnsanların dikenli çalılar içine girebilmenin imkanı yoktu. Hacı her hal girilmez yerlerde saklanıyordu. Hacı bu yüzden yakalanamıyordu. Zehirli yılanların, dikenlerin çalılarının arasında Hacı nasıl bulunacaktı? Cafer Binbaşı'nın derin çizgiler içinde kalan yüzünde karamsarlık okunuyordu. Müşküllerini Çiloğlu'na anlatmadan edemedi. İki eski dost gibi hayli konuşup dertleştiler.

Cafer Binbaşı'nın karnı doymuş, soluklanmış, erleri dinlenmiş ve atların teri soğumuştur. Şöyle yarı harabe Ak Ev'den başlayıp cılga yoldan Yılanlı'ya tırmanacaktı. Biraderoğlu'nun Dere'den devamla Seygalan'a çıkacaklar ve Seygalan Kalesi'nin eteklerinden, Demirci Yazısı'nın en güney ucuna ulaşacaklardı. Binbaşı namuslu bir adamdı. Aldığı maaşın hakkını verecek ve ele güne karşı görevini yapacaktı. Bakarsın birkaç asker kaçağı yakalar ve Divan-ı harp mahkemesine verirdi. Binbaşı yediği ekmeğin hakkını vermek istiyor, asker kaçaklarına çok kızıyordu. Memleket, Devlet-i Ali kan ve ateş içinde kavrulurken, vatan ve namusunu beklemeyen insanlara ne kötülük yapılırsa azdı. Arapların yaşadığı susuz çöller, aşılmaz dağlar da olsa, Osmanlı mülkü içinde iseler savunmak gerekti. Fakat Hristiyanların toprağı Galiçya'da neden savaşıldığını bilmiyor, vardır bir sebebi, büyüklük bilir diyordu.

Bunlar binbaşının aklından geçmekle beraber, hozan olmuş bağları, sahipsiz ve yıkılmaya yüz tutmuş evleri, babasız çocukları görüyor ve içi sızlıyordu.

Bunlar yetmezmiş gibi, bir de Ermeni meselesi çıkmıştı. Onlar şimdilik Sivas'ta, Erzurum'da, Van'da idi. Fakat buralara da geleceği söyleniyor dağda bayırda kıyasıya savaştıkları duyuluyordu. Dehşet söylenti yayılıyor, köyleri bastıkları, yalnız buldukları insanları öldürdükleri söyleniyordu. Bu kadar kargaşaya bu millet nasıl dayanacaktı? Eşkıyalar, Kafkasya'dan gelen Ermeni Komavorları, çeşit çeşit isyanlar, binlercesi birden şehit olan insanlar, kıtlık, hastalık, salgın sıtma ve daha neler! Bir de yakaladığı kaçakların kurşunlanmasına çok üzüılıyor, insanların hala nasıl ayakta kaldığına şaşıyordu. Askere gidenin sağ salim geldiği duyulmamıştı. Sekiz yıldır evinden ocağından uzak askerler vardı. Kendine ölçüyor ve üç yıldır İzmir'de ki ailesinden uzak olduğu aklına geliyordu.

Düşler içindeki binbaşının yağız beyaz atı geldi. Seyisi atın geminden sıkı sıkı kavramıştı. Hacı Mustafa Efendi'nin söylediği ve eşkıyanın yuvalandığı Boncuk Kuyu buradan görünüyordu. Dağa tırmanırken kuyunun yanından geçecekti. Bir az sağda ise Cırıklar Gediği'nin kayalığı yükseliyordu. Birden fark etti. Bu kayalık iyi bir saklanma yeri olabilirdi. Binbaşının aklı buna yattı. Kayalığın içine saklanan birlik, Boncuk Kuyu'yu ateş altına alabilirdi. Düşünceli gözlerle kuyu başını, Cırık Gediği'ni ve kayalıkları uzun uzun seyretti. Zihninde bazı planlar yapıyor ve şu insanları eşkıya zulmünden kurtarmayı aklına koyuyordu. Dinlenmiş ve soluklanmıştı. Ev sahiplerinin ellerini sıktı ve önce kendisi atına bindi. Sonra at bin emrini verdi. Erler de atlarına bindi ve yirmi süvari rütbe ve kıdem sırasına göre yola dizildi. Ak Ev harabe halinde görünüyor, eski han sanki eski günlerin özlemi içinde yaslı

görünüyordu. Küçük yılanlıya tırmanan yol, ince bir şerit gibi hemen Ak Ev'in yanından geçiyordu.

Birlik Ak Ev'in yakınından yürüdü. Binanın girişi, gölgeler içinde kalıyordu. Kim bilir bu binada kimler konaklamıştı. O yerde yol çatal yapıyor, cılga yol, iki dağ arasında kalan Biraderoğlu Dere'ye tırmanıyor, diğer yol ise Koyun Baba kuyusuna ve Harami Deresi içinden Mersin, Diyarbakır tarafına gidiyordu. Koyun Baba kuyusu hayli aşağılarda, kuru derenin ortasında bulunuyor ve kuyu bileziği Ak Ev den seçiliyordu. Koyun Baba Kuyusu'nun suyu her derde deva deniyordu. Gerçekten bu kuyu derin bir dip ırmağının üzerine açılmıştı. Koyunları susuz kalan bir çobanın Tanrı'ya yakarması sonucu, değneğini vurduğu yerden su çıkmış diye anlatılır ve ahali kuyuyu kutsal bilirdi. Oysa Romalılardan kalma bir kuyu olduğu muhakkaktı. Koyun Baba Kuyusu'ndan sonra Harami Deresi devam ediyordu. Harami Deresi'nin deve kamburu gibi görünen kayalıkları ve dimdik tırmanan bir yokuşu vardı. Sonunda bir taraf kayalık ve güney tarafı çetin dağ yamacı ve sazlığa inen yol, burada bir boğaz oluşturuyordu. Tüm yolcular bu geçitten yola devam eder, Adana'ya, Ayıntab'a, Diyarbakır'a buradan gidilirdi.

Harami Deresi'ne pusu kuran eşkıyalar o boğazda yolcuları soyuyordu. Yolun kısalığı yüzünden, yolcular yinede buradan geçiyor, Adana ya, Mersine, İncesu ve Araplar gediğinden güneye buradan iniliyordu. Ne var ki bu yol şimdilik تنها ve Ak Ev'de kimseler barınmıyordu. Harami Deresi'nden sonra gelen bataklıkta ise binlerce çeşit kuş ve haşere yaşıyordu. Yaban ördeklerinin, kazların, yaşadığı bu yerlerde bin bir çeşit haşere ürüyordu. Sivri sinekler, üvezler, mucuklar ve daha nice haşere, rüzgar önünde savrulup

geliyor ve çeşitli hastalığı beraberinde getiriyordu. Hele akşam üzeri rüzgar önünde ki haşereler, bulut bulut Kulaklı Bağları'na, şehre ve tüm o bölgeye çöküyor ve insanların burnuna, ağzına doluyor onları nefes alamaz hale getiriyordu.

Binbaşı haşerelerin hücumuna uğramak istemiyordu. Bir taraf dağ ve diğer taraf kayalar ve taş kartınları ile doluydu. Zaptiyeler ip gibi dizili ve birlik sessiz hareket ediyordu. Hayvanlar yokuş geldiği zaman ön ayaklarını sanki toprağa saplıyor, ondan sonra gövdesini çekiyordu. Hayvanlar eğitilmiş ve arızalı arazide yürümeye alışkındı. Binbaşı atın boynuna yassılmış ve hayvanın saçından yakalamış, ona yük olmamaya çalışıyordu. Usta süvariler binbaşı gibi davranıyor ve hayvanın tırmanışını kolaylaştırmak istiyordu.

Patika yolun sonunda iki dağı ayıran kuru dereye ulaştılar. Burası Biraderoğlu Dere idi. Hayli geniş kuru dere iki dağı aralıyor ve keklik sesi çağılayanlar gibi dökülüyordu. Derenin düzlük kısımlarında taşlar ayıklanmıştı. Tarla haline getirilen bu yerlerde hasat yapıldığı aşikar şekilde belli oluyordu. İnsanlar neler yapmak zorunda kalıyor, açlık insanları bu dağ başını bile tarla açmaya özendiriyordu. Belli ki bu ıssız yerlerde ancak asker kaçakları ekim işiyle uğraşabilirdi. Aç kalmamak için tarla açmışlar, bazıları soygun yapmamak için bu çareyi bulmuşlardı.

Yol devam ediyor, ikiye ayrılıyor bir kol karşı tarafa, Büyük Yılanlı'ya tırmanıyordu. Bu kısım oldukça dikti ve cılga yol, dağın zirvesine eğrilip bükülerek gidiyordu. Fakat birlik batıya devam etmedi. Erciyes yönüne, Seygalan kalesine, güneye döndü. Karamuk çalıları, dikenli cehri çalıları, yepelek otları, yelkovanlar, sütleğenler, kuzukulakları, ebem gömeçleri ve daha bin bir çeşit ot yollara döşenmiş, görünürdeki yol

Biraderoğlu Dere'ye paralel, uzanıyordu. Yolun iki tarafındaki tepelerde cılız meşe ormanları ve ilerde de Küçük Kavaklı'nın güneş yanığı kayaları parlıyor, kaya aralıklarından çıkan kavakların rüzgar ile ipilleyen yaprakları uzaklardan bile belli oluyordu.

Şakıyan keklikler sürüler halinde havalandı. Baştaki kazak keklik keskin ve kısa ötüşlerle Küçük Kavaklığın gölgeleri arasında kayboldu. Tabii bütün sürü onu takip etti ve yabani kavaklığın gölgeleri arasında kaya kovuklarına dulda yerlere saklandılar. Oralardan etrafı kolluyor, bir tehlikenin varlığını arıyordu.

Binbaşının gözü kulağı çevrede, keklikleri ve yabani kavak ağaçlarını görececek hali yoktu. Tepelerden hain birisi çıkar, ateş eder, taş yuvarlardı. Böyle bir tehlike her an olabileceğinden binbaşı gözlerini dört açıyor ve erlere de dikkatli olmalarını söylüyordu. Aslında birliğin varlığı ile sır olan asker kaçakları kendilerini açığa vermeyi düşünmüyordu. Bu nedenle de ne taş yuvarlayan, ne de silah atan oldu. Binbaşı sağ ve salim yoluna devam ediyor, Biraderoğlu'nun Dere ile birlikte güneşe iniyordu. Nihayet derenin orta yerinde bir yerdeki kar kuyusuna ulaştılar. Kuyudan daha yeni su alındığı belli oluyordu. Suyu alanlar, asker kaçacağı veya eşkiyadan başkası olamazdı. Binbaşı gözlerini kayalar ve çalılarla kaplı tepelere dikti. Nafile, onlar kendilerini görebiliyordu muhakkak. Fakat binbaşının onları görmesine imkan yoktu. Buna rağmen binbaşı iki ayrı yere gözcü çıkartarak kuyu başında mola vermeyi göze aldı. Dere genişliyor ve orada ekime uygun bir kısım arazi yeniden ortaya çıkıyordu. O yerde açılan tarla sürülmüş ve ekilmişti. Binbaşı her şeye rağmen insandı ve kaçakların katlandığı güçlükleri düşündü.

Birlik kimselere rastlamadan Seygalan Kalesi'ne kadar geldi. Kale yukarılardaki düzlükte kurulmuş,

kartal yuvası gibi bir yerden tüm ovayı gözlüyordu. Etrafındaki ağaçlar, kuru otlar yıkık kale duvarlarını kısmen gizlemekle beraber, kale yine de haşmetle ovayı seyrediyordu. Belki bir kaç asker kaçağı kalede saklanıyordu. Kenarından köşesinden mutlaka kendilerini gözlüyor, kaleye yöneldikleri zaman da tabana kuvvet kaçıyor, sonunda saklanacak bir yer buluyorlardı. Ya ıssız bir mağara, kaya koltuğu veya bir çalı kümesi onlara yetiyordu.

Binbaşı kaleye tırmanmayı doğru bulmadı. Hem iki silahlı adam, o tırmanma sırasında bütün birliği ateş altına alabilirdi. Binbaşı bu yüzden yoldan ayrılmamayı doğru buldu. Kışlasına eli boş döndüğünde nerede ise yatsı namazı vakti olmuştu. Birlik yorgunluk çıkartmak için çeşmelere hücum etti.

Zaptiyenin nerelerden yürüyüp nerelere gideceğini Çiloğlu'nun Hacı Mustafa Efendi çok iyi biliyordu. Ahmet'e zaptiyelerin Biraderoğlu Dere'den geri dönmeyecek ve Seygalan Kalesi'nden Demirci Yazısı'na ineceğini ve ovoidan kışlalarına döneceğini söylemiş ve her seferinde böyle yaptıklarını ilave etmişti. Zaptiyelerin yolunun nerelerden geçtiğini Gavur Hacı'da çok iyi biliyordu. Gavur Hacı saklandığı mağarasından ertesi günü sabaha karşı çıkacaktı. O zamana kadar tehlikenin geçeceğini düşünüyor, yerini belli etmemek içinde gün ışığında boy göstermiyordu.

Hacı jandarma gittikten sonra, ancak ertesi günü inini terk etti. Yine gün ışığı ile beraber ortaya çıktı. Ortalık تنها iken Boncuk Kuyu'ya yerleşti. Yine Çiloğlu ile komşusu asker kaçağı Yunus'un evini gözlüyordu. Fakat işin burasında Hacı'nın aklını karıştıran bir şey oldu. Bu zaptiyeler nasıl oldu da, Yunus Çavuş evinde rahat uyurken ona dokunmadan yemişler, içmişler sonrada çekip gitmişlerdi. Kimseye

dayak atıp Yunus'un yerini söyletmeye zorlamadılar. Binbaşı insafılı bir adama benziyordu. Ama insafın sırası mı idi? Vereceksin değneği, yatıracaksın falakaya bak kimsede sır falan kalır mı? Bülbül gibi öterlerdi. Binbaşı bunu yapmamış ve çekip gitmişti. Belki de asıl aradıkları kendisiydi. Zaten öteden beri kendisini arıyorlardı. Fakat şu Yılanlı Dağı'ndan gözlem yapılıncaya, askerin tüm hareketleri seçiliyordu. Bunu onlar bilmiyordu belki. Hacı askerlerin cahilliğine için için güldü. Akılsız herifler. Hacı'nın kim olduğunu bilmiyorlardı. Hacı tehlikeyi sezer, olacakları önceden bilirdi.

Hacı'nın burnuna yine değişik kokular geliyordu. Her gün Boncuk Kuyu'ya indiğini zaptiyelere Hacı Mustafa Efendi mutlaka söylemişti. Bu yüzden Hacı'nın önsezileri tehlike uyarılarına başlamış ve kuyuya kuşku ile bakar olmuştu. Eşkivalığın kuralı, herkesin bildiği mekanda durmamaktı. Artık kuyu da oturup durduğunu jandarma biliyordu. Bir müddet kuyuya inmemeyi düşündü. Yeri sabit ve belli olunca hayatı tehlikeye girebilirdi. Başkalarına nasıl pusu kuruyorsa, aynısı kendisi için de olabilirdi. Şu Yunus'tan sıkıntı duyuyor, onun rahat durmayacağı aklına geliyordu. Zaptiyeler geçip gitmişti. Gelişleri de, çekip gitmeleri de ansızın olmuştu. Hacı'nın aklında bunlar yer ediyor, bir müddet kuyuya gitmemeye karar veriyordu.

Zaptiyeler, belki Yunus'u yakalayınca hemen kurşuna dizmezlerdi ama kendisini yakaladıkları yerde vururlardı. Şimdilik Boncuk Kuyu yerine Eğri Kaya'ya çıkmalı ve artık oradan etrafı gözlemeliydi. Boncuk Kuyu'nun tehlike koktuğunu içinden bir ses söyleyip duruyordu. Artık Boncuk Kuyu'ya inmek doğru değildi.

Yunus Çavuş ise aklına koyduğunu yapacaktı. Zaptiyelerin ziyaretinden birkaç gün sonra, gece yarısı

ayaklandı. Karısı Möhübe'ye ve kızı Esmâ'ya sezdirmeden gece yarısında yollara düştü. Bir kedi sessizliğinde, alışık olduğu karanlıkta yürüyordu. Kaz adımları ile yürüyor adımları ses çıkarmıyordu. Böylece Yunus'un karanlıkta sürdürdüğü gizli seyahatini kimse anlamadı, duymadı. Ağaçların koyu gölgelerini seçiyor, anlayamadığı şekillerin etrafından dolaşıyordu. Bir müddet sonra Ak Ev'in parlayan beyaz sıvalı duvarlarını gördü. Boncuk Kuyu'nun hayli uzağından geçmiş ve şimdilik kuyuya mesafeli kalmıştı. Aynı sessizlik içinde Ak Ev'e yanaştı.

Etraf sanki ölüm sessizliğine bürünmüştü ve bu sessizlik karanlıkla iç içe hüküm sürüyordu. Yunus, yine de Ak Ev'i hayli gözleyip dinledi. Ak Ev sanki asırların ağırlığı ile yorgundu ve uyuyordu. Rüzgarla, yıkık duvarları örten karanlık, bir canavar ağzı gibi soluyordu. Feleğin çemberinden geçmiş koca adam bile içerde ki karanlıktan ürktü. Bir tedirginlik benliğini kapladı. Buna rağmen daha büyük bir dikkatle yıkık duvarlara yanaştı, etrafı dinledi. Fakat en ufak bir gürültü duymadı. Karanlığın koyu gölgesi dalgalanıyor, sanki karanlık bir ummandı ve nefes almaya bile engel gibiydi. Artık Yunus bir gölge oldu ve Ak Ev'den içeri süzüldü. Her ihtimali düşünüyor ve elinde ki tabancayı ateşe hazır ileri ileri tutuyordu. Tabancanın iki dolu yapacak kadar mermisi vardı ve çok iyi çalıştığından emindi.

Pusu işini Çiloğlu'na da, Ahmet'e de söylememişti. Hacı denen eşkiya, herkesi yıldırırmıştı. Bölgede herkes, Azrail'den korkar gibi Hacı'dan korkuyordu. Korku insanlara yanlış yaptıırırdı. Oysa bu işin yanlışlığı tahammülü yoktu. Aslında Ahmet de, Hacı Mustafa Efendi de yürekli insanlardı. Fakat kendisi gibi harp görmemiş, kan ve felaket içinde yaşamamıştı. Savaşıp

ölüm görmedikleri için de bu işi endişe ile karşılıyorlardı. Zaten pusu fazla adamla olmazdı. Şimdi yerini almış ve sabaha doğru Hacı buradan geçerken işini bitirecekti.

Oysa Hacı, mağarasından çıktığında alaca karanlık tam aydınlığa kavuşmamıştı. Hacı yarı aydınlıkta yeni mekanı Eğri Kaya'ya yürüdü. Yeryüzü karanlıktan sıyrılıyor, yavaş yavaş çoğalan aydınlıkla yeniden canlanıyordu. Ağaçlar, yollar birer birer ortaya çıkıyordu. Biraz sonra tepelere vuran gün ışığı, altından bir taç gibi parlayacaktı. Hacı'nın yüreğinde yine bir şeyler kımıldadı. Yüreğinde o garip duygular belirdi. Eğri Kaya'dan dürbününü şehre çevirdi ve dikkat ile Demirci Yazısı'nı gözledi. Gün ovaya vurmuş, iyiden iyiye şehir görünür olmuştu. Günün içinde bir şeyler vardı. Şehrin çıkışında yeni bir toz bulutu parlıyordu. Toz bulutunun içinden geçen ışıklar direkliyor, dalgalanıyor, toz bulutu olduğundan büyük görünüyordu. Yeni bir jandarma gurubu olmasın dı? Bu toz bulutu ne idi acaba? Toz bulutunun büyüklüğü kalabalığı çağırıyordu. Yeni bir arama ekibi olup olmadığını anlamak için tüm dikkatini Demirci Yazısı'na verdi. Nihayet direkleyen gün ışığında, atları ve arabaları seçti. Önce dizilmiş arabaları, sonra atlara binili insanları gördü ve bunların ne anlama geldiğini çözmeye çalıştı. Arama ekibi araba ile yola çıkmaz, ancak eli silahlı jandarma süvarileri olurdu. Bunlar jandarma süvarisine falan benzemiyordu.

Hacı dikkatle gözlemini sürdürdü. Kalabalık içinde belki asker de vardı, fakat bunlar başka bir şeydi. Ard arda arabalar dizili ve içlerinde ki insanlar ayan beyan seçiliyordu. Renkli giysileri içinde arabadakiler kadın ve çocuklara benziyordu. Böyle dizili araba ile insanlar buralara neden geliyordu? Hacı bir yorum

getiremiyordu. Fakat birden anladı. Bunlar zaptiye veya jandarma değildi. Topluca insanlar bir yere gidiyordu. Ne olabilirdi ki? Hacı daha dikkatli bir gözlemden sonra birden aklına geldi. Ermenileri nakledeceklerdi. İşte bu kalabalığın Ermeni tehcir kolu olacağı aklına geldi. Arabadakiler herhalde Ermeni kadın ve çocuklarıydı. At veya eşeklere binenler de arabadakilerin erkekleri olsa gerekti. En başta ki siyah giysili olan, kafilenin reisiydi. İri bir eşeğe binmiş ve boynunda ki haçın parlaklığı buradan bile seçiliyordu. Ayakları ileri geri sallanıyor ve önden gidiyordu. Ermeni komitaları doğu illerinde insanları öldüre öldüre buralara geliyor, Everek'te ki Ermenilerin bomba yaptığı söylenip duruyordu. Hükümetin Ermenileri başka yerlere göndereceğini duymuştu. İşte olan olmuş, nihayet Ermeniler başka illere gönderiliyordu. Şehirde, kendisinin yağmaladığı eşyaları satan adam söylemişti. Bu kafilenin tehcir kolu olduğuna kesin inandı. Ve bu kolun yönü Sallı Bayır ve Yılanlı Dağı olabilirdi. Tehcir kolu, daha güneye, Mersin, Diyarbakır tarafına inecekti. O zaman tehcir kolunun yolu Yılanlı Dağı etekleri, yani Harami Deresi içinden geçen yol olacaktı.

Hacı'nın gözleri parladı. Bunların cepleri koyunları para dolu olurdu. Kadınların üzerinde külçe külçe altınlar olduğu söyleniyordu. Kafile Sallı Bayır'a yöneldiğine göre, buradan, Ak Ev'den, Koyun Baba üzerinden Harami Deresi'nden geçeceklerdi. Bunların ilk konaklama yeri Koyun Baba olabilirdi. Bu sıcakta suya mutlaka ihtiyaçları vardı.

Nihayet zengin Ermeniler de Yılanlı Dağı yoluna düşmüştü. Harami Deresi boğazından, sazlığa, bataklığa inecekler, Van Vana pınarlarından, İncesu'ya ve oradan da Niğde'ye geçeceklerdi. Sonra Adana'ya ve diğer illere devam ederlerdi. Hacı'nın ağız

kulaklarına vardı. Bu kabile para ve altın doluydu. Bir punduna getirip kabileye el koyabilirse, her türlü soygundan çok para ve altın kaldırılabildi. Ama nasıl olacaktı? Hava sıcaktı ve bunlar Koyun Baba da konaklardı. Buz gibi Koyun Baba suyunu içmeden gidemezlerdi. Orada konakladıkları sıra, yapabilirse, Koyun Baba Kuyusu'nun başında belki başarabilirdi. Karar vermişti ölüm pahasına da olsa, soygunu yapacaktı. Gereğinde erkeklerin hepsini birer birer vuracak, kadınlar ve paralar kendine kalacaktı.

Sonra düşündü, kabileyi askersiz göndermezlerdi. Bunların muhafızları olabilirdi! Asıl tehlike silahlı muhafızlardı. On kadar araba, yirmi kadar da hayvan vardı. Hayvanların bazıları eşya yüklüydü. Dürbünü tekrar tekrar ayarladı ve nihayet toz toprak içinde arkadan gelen askerleri gördü. Tüfeklerinin namlusu yere gelecek şekilde omuzlarında asılı, yaya yürüyorlardı. Şimdilik beş kişi olduklarını fark etti. Demek hükümet bunlara muhafız vermişti. Ama kuracağı tuzak ile bunları nasıl etkisiz hale getirebilir di, Hacı bunu düşünmeye başladı.

Diğer tarafta, tehcir kfilesinden habersiz, Yunus Çavuş planını yapmış, Gavur Hacı'yı bekliyordu. Tüm dikkati ile dağ yolunu gözlüyordu. Hayret bir şey, günün hayli ilerlemiş saatine rağmen, gelen giden yoktu. Eşkıya birçok kereler Boncuk Kuyu'da görüldüğü halde bu gün ortada görünmüyordu. Acaba Yunus Çavuş'un saklandığı veya pususunu sezmiş olabilir mi idi? Şimdi Yunus Çavuş durumu endişe ile karşıliyordu. Gün çoktan çıkmış ve etraf ışıklara boğulmuştu. Fakat Hacı'dan hala haber yoktu. Yunus Ak Ev'in yıkık duvarı ardından Yılanlı Dağı'nın ulu kayalarını, zirvedeki kavakları, toz içindeki cılga yolu gözlüyordu. Sırtından su gibi ter akıyordu. Her şeye

rağmen serin rüzgara bağrını verip bekledi. Fakat nafile, gelen giden yoktu ve dağdaki keklik sesinden gayri bir seste duyulmuyordu.

Bütün gün Ak Ev'de kalamazdı. Evdekilerden habersiz çıkmıştı ve onların çok merak edeceğini biliyordu. Artık çekip gitmeyi düşündü. Bunları aklından geçiriyordu ki, tüm ovayı dolduran bir şamata, dikkatini çekti. Şamata Sallı Bayır tarafından geliyordu. Eşek anırmaları, araba gıcırtiları, çocuk ve kadın sesleri, yüksek ses ile konuşmalar, rüzgar önüne katılıp Ak Ev'e kadar ulaşıyordu. Gürültüleri duyan Yunus taş kesildi. Şamatanın neden meydana geldiğini, bu kadar insan sesi ve gürültünün neden çıktığını uzun müddet kestiremedi. Ak Ev'in yıkık duvarlarına daha çok yapıştı. Tüm dikkatini güpe gündüz ovayı dolduran seslere verdi. Sesler bir insan kalabalığından geliyordu. Kalabalık insan sesleri, at kişnemeleri, araba gıcırtiları ovayı dolduruyordu ve sesleri büyük bir merak ile izledi.

Bir müddet sonra atlı, eşekli, arabalı kafilenin ucu göründü. Kadınlar demir tekerlekli arabalarda, erkekler atlar, eşekler ve katırlarda, çocuklar ve ihtiyarlar yine arabalarda, rengarenk giysiler içinde idiler. En başta ise iri bir eşek üzerinde, siyah giysilerle papaz olduğu anlaşılan biri geliyordu. Kafilenin ne olduğunu anlamıştı. Kafile Ermeni tehcir koluydu. Beş kadar silahlı jandarma nezaretinde güney illerine gidiyordu. Zaptiyelerdeki tüfeklerin namlusu aşağıya gelecek şekilde omuzlarında asılı duruyor, ekmek torbaları yanlarından sarkıyordu. Toz toprak içinde idiler ve çok genç ve tecrübesiz askerlerdi. Başlarında komutan olan bir onbaşı vardı ve halinden de hiç memnun görünmüyordu. Susuzluktan kavruldukları

anlaşılıyordu. Ermeniler, gittikleri yerde yeniden hayata başlayacaklardı.

Kafile henüz Sallı Bayır'ın başına gelebilmişti. Kalabalığın çıkarttığı gürültü, dağlarda yankılanıyor ve sesler iç çekişlerle kayboluyordu. Birden ortaya çıkan bu gürültü Ağ Bayır tarafına yayıldıkça, insanlar kümeler halinde sekilere, ötmelere dizildi. Meraklı bakışlarla yol alan kafilayı, yolun iki tarafına kümelenen insanlar seyre daldı. Kafiledeki iyi giyimli kadınlar şaşkınlık içinde insanları harçsız ve taştan yapıma, toprak damlı evleri gözlüyordu. Geceleyin bu garip evlerde insanların nasıl kaldığını ve nasıl hayatlarını sürdürdüğünü meraklı bakışlarla anlamaya çalışıyordu. Taş yapı, yarısı yıkık evleri, sekileri, yastık taşlarını, toprak damları seyrediyorlardı. Bahçe Başı'ndaki görkemli konaklarını terk eden bu insanlar, böyle yerlerde nasıl yaşanılır, nasıl uyunulur anlamaya çalışıyordu.

Şehirden erken saatlerde çıkan kafile, sayılmış, isimleri not edilmiş, mallarına ait defter tutulmuş, mallar depolara konmuş ve depolar devlet memurlarına teslim edilmişti. Kafileler ise muhafızlar nezaretinde yola çıkmıştı. Çat yoldan sonra sıcak basmış, kafile susuzlukla karşı karşıya kalmıştı. Kendilerine muhafız olarak verilen askerler, yaya yürüyor, ter içinde yol alıyorlardı. Gökte tek bir bulut yoktu. Öğle vaktinde arı kuşları guruk guruklarla döneniyor, kuyruğu beyaz küçücük kuşlar kafilenin ardından kona göçe geliyordu. Demir tekerlekli on kadar araba ve at ve eşekli insanlar vardı. At ve eşeklere ergin erkekler binmişti. Kadın ve çocuk ve ihtiyaçlarda arabada yola devam ediyordu. Sallı Bayır'ı tırmandıktan sonra, Kulaklı ahalisinin haberi oldu. Oldu da büyük bir merak ile sekilere,

yollara, ağaç gölgelerine, duvar diplerine seyir için dizildiler.

Kafiledekiler iyi giyimli ve bakımlı insanlardı. Hepsinin ayaklarında güzel sandallar, ayakkabılar ve sırtlarında süslü elbiseleri vardı. Yol kenarında dikilip duranların ayakları çıplak ve bin bir yamalıklı elbise ve kir pas içindeki şalvarlarla donanmıştı. Kulaklı Bağları ahalisi kafiledekilerin giyim ve kuşamlarını hayran hayran inceliyor, şişman ve bakımlı insanların neden göç ettiklerini anlayamıyorlardı. Güzel evlerden, lezzetli yiyeceklerden, yağlardan, ballardan vazgeçmişler, böyle yollara düşmüşlerdi. İki tarafta birbirini şaşkınlıkla seyrediyordu. Kafilede ki güzel giysili ve bakımlı insanlar, yollara dizili ve kendilerini gıpta ile seyreden insanların yoksulluk derecelerini anlamaya çalışıyordu. Kafilenin reisi papaz Leon, o insanları gördükçe yüreği sızlıyor ve kendi cemaatinin ne kadar iyi şartlarda yaşadığını anlıyordu. Yüzlerce yıl beraber yaşadıkları insanlara nasıl yanlış yaptıklarını ve seyredenlerin kadercı anlayışlarını şimdi daha iyi görüyordu. Kadın ve çocukların ayakları çıplaktı ve bin bir yamalıklı giysiler içinde idiler. Yıllarca Osmanlı Tebaasının en sadık kavmiyiz diye bu yoksul insanların haklarını yedikleri aklına geldi. İnsanlar bu kadar yoksul olamazdı. Çocuklar kir pas içinde ve hepsinin ayakları çıplak, kadınların yüzünde, acılardan meydana gelen derin çizgiler vardı. Kendi ırkdaşlarına ve dindaşlarına baktı, hepsi de bakımlı ve kadınlar altınlarla süslü ve erkeklerin ise cebi koynu para doluydu. Buna rağmen, Osmanlı düşmanlarına dayanmak suretiyle, Osmanlıyı yıkıp dağıtmak istemişlerdi. İçinden, Avrupa'dan, Amerika'dan, Rusya'dan gelen Ermeni milliyetçisi papaz ve Kafkasya'dan gelen Ermeni Komavorlara lanetler okudu. Fakat iş işten çoktan geçmişti.

Şu yoksullar topluluğunun tüm erkekleri askerdi. Her gün binlercesi ölüyordu. Öldüklerine göre bari şunların yaşamları düzelse, öyle bir şey de yoktu. Evlerinde kapı ve pencere görünmüyordu. Saklayacak eşyaları bile olmadığına emindi. Yüzlerce yıl, Osmanlı Hükümetlerinden kopardıkları haklar ile kendileri imtiyazlı üstün bir sınıf olmuş, bunun karşılığında şu insanları sefil perişan hale getirmişlerdi. Durmamışlar ve Osmanlının uğraştığı gaile ve savaşıardan istifade, devlet olacağız diye asıp kesmeye kıyam etmişlerdi. Canı müthiş sıkılıyor, sıralı insanları seyrediyor, hem bu insanlara, hem de kendi insanlarına acıyordu.

Derken kafildekiler sessizliği bozdu. Kendilerini seyredenlerden su istemek akıllarına geldi. Kadınlardan birisi sadece “su, su var mı? “ diyebildi. Bu sözcük yeterli oldu. Seyreden o yoksul ihtiyar, kadın ve çocuklarda bir kaynaşma başladı ve birçoğu çıplak ayakları, yırtık şalvarları ile harekete geçti. Adeta aralarında hizmet için bir yarış vardı. En yakın evin kuyusundan sular çekildi ve kova ile kafileye ulaştırdılar. Suya hasret kalan güzel gelin, kovayı kaptığı gibi dudaklarına götürdü. Götürdü ve birden suyun yüzünde ufacık bir şeylerin yüzdüğünü gördü. Su yüzünde koşuşturan şeylere takılıp kaldı. Dikkat edince sudan ağır bir kokunun da çıktığını fark etti. Böyle bir suya ilk defa rastlıyordu. Ne yapacağını şaşırdı. Su bitli ve kokuşmuştu. Mide bulantısı içinde kaldı ve kovayı olduğu gibi arabanın zeminine attı. İçinden bu pis su içilir mi diye geçiriyordu. Güzel gelin kendileri ile alay edildiğini ve eziyet olsun diye bu suyun verildiğini sandı. Bu yüzden kovadaki suyun çoğunu döktü.

Suda gerçekten insanı bulandıran bir koku vardı. Üstelik suyun yüzünde bitler yüzüyordu. Ömründe

böyle bir şey görmemişti. Ömründe kokmuş su içmemiştir. Bitli ve kokmuş suyun nasıl meydana geldiğini anlayamıyor ve kovaya öfkeyle bakıyordu.

Kafileyi izleyen Nazmiye Nine güzel gelinin bir kova suyu ziyan etmesine ve öfkeli bakışlarına dayanamadı. Nazmiye Nine iyi giyimli, besili insanların yurdundan yuvasından neden koptuğunu da anlayamıyordu. Bu sıcakta, neden yollara düştüklerini de anlayamıyordu. Ayrıca bir kova suyun ziyan edilmesine ve öfkeli bakışlara da sessiz kalamazdı. Suyu ziyan eden geline söylendi.

“ Neden kovayı attın kızım? Neden öyle bakıyorsun? Bak su döküldü. Bir kova su ziyan oldu. Bu su bizim için çok kıymetli. Üstelik sizin erkekleriniz yanınızda. Bizimkiler hep asker ve temiz su bulacak kimsemiz kalmadı. Onlar siz iyi yaşayasınız diye savaşıyor ve ölüyorlar. Onlar olmayınca elbette, suyumuz da bitleniyor, aş, ekmek bulunmuyor. Evlerimiz, bağlarımız harap oldu. Ne yapalım, size ancak olanımızı veriyoruz. Biz bu suyu içiyoruz, kokmuş ve bitli olsa bile içiyoruz Başka suyumuz yok ki ikram edelim! ”

Ermeni kadın renkten renge giriyordu. İnsanların bu kadar zor durumda olabileceğini hiç aklına gelmemiştir. Utandı ve döktüğü suyu toplamak istercesine kovaya uzandı. Ancak yan yatmış kovayı düzeltebildi. Gözlerini dikmiş bu ak saçlı, elleri ve ayakları çıplak bin bir yamalı giysiler içindeki kadına bakıyordu. Oysa Nazmiye Nine devam ediyordu.

“ Kızım, bilemezsin! Yalnızlığın, yoksulluğun, ciğer acısının ne olduğunu bilemezsin. Yavrularımın hepsi şehit oldu. Kocam gitti gelmez. Kim bilir, kemikleri sürme olmuştur. Hangi cephede nerede kalmıştır. Geçen yıl en küçük oğlum Murat’ımdan bir mektup

geldi. Ona kavuşur muyum diye yaşıyorum. Bu niyet insanları ile birlikte kokmuş ve bitli suları içiyor, yılanların çıyanların içinde yaşıyoruz. Ama bir gün Murat'ıma kavuşacağım, onun çil çil yüzünü, kestane saçlarını koklayıp, sonra da öleceğim. Kızım senin yaştan daha küçük. Ciğer acısı nedir bilemezsin! “

Nazmiye Nine'nin anlattıkları arabadaki kadınların yüreğine işledi. İçlerinden orta yaşlı olanı dayanamadı.

“ Nine! Bizde anayız. Yürek acısı nedir biz de biliriz Fakat biz senin kadar acı çekmedik. Şimdi evimizden, mallarımızdan ayrıldığımıza yanıyoruz. Evlerimizde ayrı odalarımız, hizmetçi kızlarımız, pazar günleri gidecek kiliselerimiz vardı. Bizim de bunlar elimizden gitti. Onun acısını çekiyoruz! Ama senin ki bambaşka bir felaket. Allah sana dayanma gücü versin, Tanrı yardımcın olsun. “

Nazmiye Nine kadına bakarken, sanki onu görmüyordu. Acılar yumağı kadın evlatlarının acısını ondan çıkartmak ister gibi konuşuyordu. Sözler dudaklarından belki de farkında olmadan döküldü.

“ Evlatlarımı ve kocamı bana verseler de kokmuş suları değil çamurları yalasam, ateşler içinde yansam. Yılan yuvasında yatsam. Dünyada ne eziyet var ise katlansam. Siz hiç ciğer acısı duymadınız. Bir yerden bir yere gittiğinize, evlerinizi ve rahatınızı bıraktığınıza üzülüyorsunuz! Benim ciğerparelerim gitti, yerinde dayanılmaz acılar kaldı. Nasıl bir kadının ki hala yaşıyorum. Ama bir gün Murat'ıma kavuşurum diye yaşıyorum. Sizler böyle acıları hiç tatmadınız, bilmediniz ki! “ diyordu.

Ermeni kadının ne oğlu kaybolmuş, ne de kocası şehit düşmüştü. Onlar ancak kayıp olan rahatlarını, eşyalarını düşünüyordu. Kadın ve yanındakiler nihayet bunu anladı. Hiç konuşmamayı daha doğru buldular.

Acılar yumağı, ak saçlı kadından duydukları yüzünden, kendilerini belki de suçlu hissettiler. Artık yere bakıyorlardı. Demir tekerlekli tahta arabadan ses gelmez oldu. Yalnız arabanın demir tekerleklerinin çıkarttığı ses tozlu yolda duyuluyordu.

Arabalar derin bir sessizlik içinde Nazmiye Nine'nin önünden birer birer geçti. Oysa Nazmiye Nine'nin acılarına Ermeni kadınları ortak çıkmıştı. Şimdi arabalar, yollara dizili o yoksul ve kimsesiz insanları geride bırakmıştı. Nazmiye Nine terkedilmişliğin yalnızlığında ve acılar içinde duruyordu. Oysa kadınlar anlayışlı ve sevecen idiler. Onlar da anne idiler. Nineyi anlıyor onun acılarına isyanına hak veriyorlardı. Nazmiye Nine'nin daha söyleyecek çok şeyi vardı. Fakat kadınlar düşünceler içinde artık konuşmuyor, arabalar tozlu yolda yavaş yavaş ilerliyordu. Uzaklaşsalar bile Nazmiye Nine'den gözlerini ayıramıyorlardı. Bir insanın bu kadar acı çektiğini, perişan halini hiç görmemişlerdi. Kadınlar da kendilerini tutamıyor ve gözleri yaşıyordu. Nazmiye Nine'nin acılarını anlamış ve hak vermişlerdi. Demek kendi dünyalarının dışında kalan insanlar acılarla, yoklukla, felaketlerle boğuşuyordu. Şimdi arabaları yiyeceklerle dolu ve evlatları, kocaları, yakınları yanlarında idi. Şu yaşlı kadının kocası ve beş evladı gitmişti. O kadın ne yapsa, ne dese azdı.

Nazmiye Nine'nin acıları tazelenmiş, yokluk içinde kıvranıyordu. Sanki dünyaya acı çekmek için gelmişti. Yavrularının ve kocasının şehitliği ile bu kadınlar arasında bir bağ arıyordu. Şu kadınlar ve adamları rahat yaşasın diye sevgilileri ölmüştü. Oysa kadınların, Ninenin şehitlerinden haberleri bile yoktu. Fakat Nineyi anlamışlardı. Ninenin yüzündeki derin ve acı çizgiler, daha da derinleşti. Bembeyaz saçları daha da

beyazlaştı. Nasırlı ve çıplak ayakları o sıcakta ürpertiler içinde kaldı.

Sıralı yoksul insanlar için, başka insanlar saygıya değerdi. Onlar misafirleri idi. Bu gözle baktılar, öyle anladılar. Onların ihtiyaçlarını gidermek için seferber oldular. Arabadakilerin bu çileli yolculuğunda yardımcı olmak istediler. Onlar için ellerinden gelen ne iyilik var ise yapmaya yöneldiler. İçlerinden birisi kadınların aç olabileceğini düşündü. Yiyecek namına evinde tek kalan bazlama ile peyniri getirebildi. Kadınlar verileni aldı. Fakat kuru çökelek peynirini ısırp koparamadı. Yeniden de mahcup olmak istemedi. Peynir ve ekmeği kimseye göstermeden sepetlerinin içine attılar. Yola dizili olanlar, en sonunda ikram edecek şeyi buldular. Kalbur ile parmak üzümü getirdiler. Arabadakiler parmak üzümünü sevdiler. Susuzluklarına biraz olsun çare diye üzümleri hemen yediler. Bu arada Musa Onbaşı ve askerlerinin dili damaklarına yapıştı. Onların eline kokmuş su da geçmedi. Ancak üzümlerden onlarda yedi.

Arabalar tozlu yolda durmadan yürüdü. Ak Ev artık uzaktan görünüyordu. Fakat o yerin ne işe yaradığını kimse bilmiyordu. Katile Ak Ev yakınına kadar geldi. Hala suya ihtiyaçları vardı. Musa Onbaşı rahip Leon'a, daha ilerde Koyun Baba olduğunu ve onun buz gibi sularının yerden kaynakıldığını söylüyor ve sabredin diyordu. Kulaklı Bağları'nda yaşayanların kar kuyularına köstebek veya yılan ve benzeri bir yaratık düştüğü zaman sularının böyle bozulduğunu, suyun bitlendiğini ve korktuğunu söylüyordu. Bu yoksul insanların ancak üzüm bağlarından elde ettikleri ile yaşadıklarını anlatıyordu.

Bu arada bir sandık açılmış ve içinden sulu portakallar çıkmıştı. Onu yeşil iken saklamışlar ve

zamanla yetişkin hale getirmişlerdi. Şimdi de portakallar ile susuzluklarını gideriyorlardı. Rahip Leon onbaşı ve askerlere birer portakal verdi. Ömürlerinde yemedikleri, ancak adını duydukları portakalları askerler devamlı kokluyor ve lezzetin dudaklarından gitmesini istemiyorlardı. Kabuklarını ceplerine koyuyor ve dönüşte arkadaşlarına gösterip portakalın kokusunu olsun tattırmak istiyorlardı.

Kafiledekiler hayli üzüm yedi. İnek besleyenler süt ve ayranları, yoğurtları ikram etti. Fakat Koyun Baba'yı çok merak ediyorlardı. Sanki orasını bir kurtuluş, sığınak gibi hayal ediyorlardı. Orada konaklayacaklar, dinlenecekler ve serinliyeceklerdi. Arabalar ilerliyor ve artık Ak Ev'i geçiyordu. Zaten Ak Ev'den sonra Harami Deresi başlar ve Koyun Baba bu kuru derenin içinde kalırdı. Atlar arabalar gayrete geldi ve Koyun Baba da ki su için Harami Deresi'nin taşlı yolundan inmeye başladılar.

Gavur Hacı kafikeyi şehirden çıktığı andan beri kolluyordu. Kafileyi nasıl tuzağa düşüreceğini ve nasıl soyacağını düşünmüş ve plan üstüne plan yapmıştı. Öncelikle kafilede kaç asker, işe yarar kaç sivil olduğunu gözleyip öğrendi. Kafile Sallı Bayır'ın üzerine geldiğinde, kafiledekiler rahat görünür olmuştu. Kafilede beş asker vardı ve bunlar bıyıkları yeni terlemiş tecrübesiz genç askerlerdi. Diğerleri sivil ve arabada binili olanlar kadın ve çocuklardı. Ata binili bir kaç erkek görünüyordu, ama onların silahlı olması imkansızdı. Önemli olan beş askeri ve onları etkisiz hale getirmenin çaresini bulmalıydı.

Kafile mutlaka Koyun Baba'ya inecekti. Zaten Koyun Baba, Harami Deresi'nden geçen yol üzerinde bulunuyordu. Kuyunun yirmi arşın kadar ötesindeki kayalığı gözüne kestirdi. O kayalığa girerse, su içmeye

yönelenler kendisini göremez ve fırsatını bulursa kafileyi kolayca avlardı. Zaten yapacağı iş, beş askerden kurtulmaktı. Askerler etkisizleşirse, altınlar ve paralar kendisinin olurdu. Kayalık çalılar ve otlarla kaplıydı. Şayet askerleri etkisiz hale getiremeyeceğini anlarsa ortaya çıkmazdı. Fakat kafileyi yakından görmek ve izlemenin tarifsiz faydası vardı. Bunları iyiden iyiye hesap eden Gavur Hacı, Eğri Kaya'nın kuzey tarafından indi ve Koyun Baba'nın yolunu tuttu. Kayalıklara ulaşmış, pususunu attığı zaman kafiye daha Ak Ev hizasına yeni gelmişti. Hacı sabırla bekliyor ve kararlı duruyordu.

Talih Hacı'dan yanaydı. Kafile Koyun Baba'ya araba gıcırtiları arasında indi. Koca Yılanlının heybetli gövdesi dikiliyor, dağın göğsündeki taşlıktan şakıyan kekliklerin sesi Koyun Baba üzerinde ve Harami Deresi'nde çınılıyordu. Çağlayan taşlıkların etrafında, dikenli karamuk çalıları, yelkovan otları, yepenekler ve sütleğen otları görünüyor, arada bir alacalı kartalların çığlığı duyuluyordu. Kalabalık kuyuya büyük bir heyecan ile yanaştı. Atından inen, arabadan atlayan, merkebi bırakan kuyuya koşuyordu. Askerlerde büyük bir ihtiyatsızlık içinde tüfeklerini kayalığa çok yakın bir yerde çattılar ve onlar da su içmek için kuyu başına koştu. İşte bu an Hacı'nın beklediği andı. Askerler tüfeklerini bırakmıştı. Saklandığı yerden fırlayıp çıktı ve tüm gücü ile bağırarak:

“ Hey ahali davranmayın yakarım! Benim insafım yoktur! Hey bana bakın! Sözümü dinlemeyeni vururum! Hey sen, askerler, şöyle geçin bakayım! Bana Hacı derler. Çok adam vurdum! Hey sen papaz, söyle şunlara, hiç şakam yoktur ha! “ diyor ve mavzerini kümeli insanlar üzerinde gezdiriyordu. Eşkıyanın

duruşundan, tüfeği tutuşundan, söylediğini yapacak olduğunu anladılar.

Buna rağmen onbaşı kımıldayacak oldu, tüfeklere Hacı'nın çok yakın olduğunu anladı. Anladı da ne kadar ihtiyatsızlık ettiği aklına geldi. Hep birden suya koşmuşlardı. Oysa mutlaka nöbetçi bırakmalıydı. Bu binbaşının aradığı kanlı katil Gavur Hacı olmalıydı. Binbaşı nasılda sıkı sıkı tembihlemiş ve eşkıyaya karşı önlem almalarını söylemişti. Yolu emniyetli görmüş, susuzlukta yakalarından düşmemişti. Arabadakiler, atla gidenler yollarda portakal yemişler, fakat yedikleri de susuzluklarını gidermemişti. Susuzluğun etkisi ile son derece ihtiyatsız davranmışlardı. Şimdi eşkıya, şu insanlara kim bilir neler yapacaktı. Onbaşı bunları düşünüyor ve sorumlu olmanın ağır yükü omuzlarına çöküyordu. Gözü eşkıyada ve aradaki yirmi arşını bir hamlede kat etmek istedi ama anında kurşunu yiyeceğini anladı. Gavur Hacı yeniden konuşuyordu.

“ Kadınlara söylüyorum! Şöyle yana doğru açılın bakalım. Hey güzel gelin! Kadınlarda ki altınları, gerdanlıkları, burmaları topla ! Kimsenin üzerinde bir şey kalmasın. Kımıldayanı vururum! Papaz Efendi para kesesini çıkar, şu heriflerin cüzdanlarını, saklı paralarını topla “ dedi. Dere hayli derindi ve kuyu da derenin içinde açılmıştı. Olayı gören de olmayacaktı. Şimdi kuyu başında herkes korku ve şaşkınlık içinde ne yapacağını bilmiyordu. Kalabalığa hakim Gavur Hacı silahını kalabalık üzerinde gezdiriyor, toplanan para ve altınları gördükçe, sevinçten ağzı kulaklarına varıyordu.

Kadınlar bir tarafa kümelendi. Korku içinde idiler ve Hacı'nın tehdidinin gerçek olduğunu anlıyorlardı. Ziyet eşyası olarak bilezikler, gerdanlıklar, burmalar, inciler, ne varsa çıkartıp güzel gelinin elindeki bohçaya

atıyorlardı. Papaz Leon da söyleneni yapıyordu. Koynundan para kesesini çıkarttı ve arkasında kümelenen erkeklere kendisi gibi yapmalarını söyledi. Sonra para keselerini bir bir topladı. Yapacak başka şeyleri yoktu. Artık hayatları kaymış, eşkıyanın esiri olmuşlardı. Şu askerler de bir işe yaramamıştı. Susuzluk herkesi çileden çıkartmış, su içeceğiz diye silahları çataınca, bunlar başlarına gelmişti.

Hacı zevkten dört köşe, gösterdiği beceriden dolayı kendini çok akıllı sayıyordu. Giderken şu papazı haklayacak, kadınlar arasında ki tombul ve güzel olanı, altınları toplamaya memur ettiği kadını da beraberinde götürecekti. Şu para ve altınları toplasınlar, sıra düşündüklerine gelecekti.

Kafile sus pus, papaz Leon ve tombul gelin altın ve paraları toplamayı sürdürdü. Hacı'nın tüfeğinin namlusu üzerlerinden milim ayrılmıyordu. Askerler çaresiz, pişmanlık içinde olacakları bekledi. Onbaşı Musa, bu adamı yakalamak için birliği ile beraber, kaç kere dağlara çıkmıştı. Gözünü kırpmadan adam vuran katili tanıyordu. Sözlerinin dışına çıkanı mutlaka öldürürdü. Onbaşı ve askerleri, silahlarına hasretle bakıyordu.

Kafile suskun ve bezgindi. Artık ne olacağını bilemiyor, gelecekte ümitlerini kesmişlerdi. Fakat öyle olmadı. Yukarılardan bir yerden bir silah patladı. Ses dağlarda iç çekişlerle kaybolurken mermi Hacı'nın birkaç arşın önünden toz kaldırdı. Hiç beklenmeyen olay üzerine Hacı başta olmak üzere tüm kalabalık silah sesinin geldiği yöne döndü. Silah derenin elli arşın kadar yukarısından atılmıştı. Silah sesi göğüs geçiren dağlar arasında yankılarla kaybolurken, bundan en fazla etkilenen Hacı oldu. Hacı neye uğradığını şaşırıldı. Tam da işi bitirmişken, birisi kendini

vurmaya çalışıyordu. Aklından düşünceler yıldırım gibi geçti. Silah Ak Ev tarafındaki yoldan atılmıştı. Orası hayli yüksekti ve atan görünmüyordu. Kalabalık her an üzerine gelebilirdi. Belki de başka askerler vardı. Oysa kendisinin dere boyunca koşacak yerden gayri bir yönü yoktu. Yeniden kayalıklara girdiği an, işi biter, askerler silahlarına kavuşurdu. Anlaşılan burada uğraşırken, birisi kendini gözlemişti. Vurmak için ateş etmese mermi bu kadar yakınına düşmezdi. Can mı tatlı yoksa mal mı? Daha fazla durmayı doğru bulmadı. Her an yeni bir kurşun gelebilirdi. Hızla döndü ve Harami Deresi doğrultusunda çılgınca koşmaya başladı. Koşarken arkasına bile bakmıyordu. Canını dişine takıp koşan Hacı derenin bükümlerinde kaybolacaktı. Askerler vakit kaybetmedi ve silahlarına kavuştular. Derenin bükümleri arasında tavşan gibi kaçan Hacı'nın ardından bir kaç mermi savurdular. Kurşunlar Hacı'ya isabet etmedi. Hacı soluksuz koşuyordu. Harami Deresi'nin sonundaki boğaza kadar deliler gibi koştu. Can tatlı ve ölümden çok korkuyordu. Harami Deresi'nin boğazına kavuştu. Boğazın son noktasıydı ve yol burada bükülüyor, aşağıya saza meyil veriyordu. Aşağıya meyil veren yol, sazlığa, bataklığa iniyordu. Yolu terk etmeli ve güneye yönelmeliydi. Yeri yurdu dağlardı. Buradan kendini dağa vurdu. Dik yamaçları tırmanarak Büyük Yılanlı Dağı'nın tepesinde ki yığma tepeye, gece ulaştı. Göğsü körük gibi inip kalkıyor, ter dereler gibi akıyordu. Gecedden korkuyordu, ağaçtan, taştan, gölgeden korkuyordu. Gece olmuştu ama daha sığınağına çok vardı. Buralar da duramazdı. Büyük Yılanlı Dağı'ndan bin bir güçlkle indi. Biraderoğlu Deresi'nden, Küçük Kavaklı'ya geçti. Hayatında bu kadar zorda ve korku içinde kaldığını hatırlamıyordu. Hemen her şeyden korka korka Damlama Kaya'nın

siluetini buldu. Mağarasına girdiği zaman, izbe ve karanlık mağara, ona cennet gibi geldi.

Hacı kaçtıktan sonra kfile kendine geldi. Askerlerin attığı kurşunların sesi dağlarda yankılandı. Büyük Yılanlı'nın göğsünden sürüler ile keklik havalandı. Kfiledekiler bir araya gelmiş, merak ve heyecan içinde kurtarıcının nerede ve kim olduğunu anlamaya çalışıyordu. Gözleri derenin yamaçlarında, yukarıları gözlediler. Nihayet yoldan, Ak Ev'e yakın duran kayanın ardından bir adam çıktı.

Adam iri yarı, heybetli biriydi. Elinde parlayan tabanca aşağılardan bile fark ediliyordu. Kurtarıcı kimdi ve nereden gelmişti? Dere hayli çukurda ve olanı biteni yoldan görmek imkansızdı. Adam Hızır gibi yetişmişti. Ermeni çetecilerinden olabilir mi idi? Oysa bu da ihtimal dışıydı. Çeteler güney ve doğu illerinde çalışıyordu. Buralarda dehşetli söylentiler yaygındı. Kim di acaba bu adam. Fakat kim olursa olsun eşkiyayı kovalamıştı. O canavarın elinde kalsalar idi, kim bilir, neler başlarına gelirdi? Adamı daha yakından görmek ve kim olduğunu anlamak istiyorlardı. Kadınlar sevinç çığlıkları atıyor, adama alkış tutup el sallıyorlardı. Kurtarıcı arkadan vuran güneş ışığında olduğundan daha da cüsseli görünüyordu. Ağır adımlarla ve telaşsız dereye iniyordu. Kurtarıcı Yunus Çavuş'tan başkası değildi.

Ak Ev'de, pusuda, bekleyen Yunus Çavuş, Hacı'nın ortaya çıkmayacağını anlamıştı. Evine dönmek üzere iken, yoldaki kalabalığı gördü. Ermeni tehcir kolunu izledi. Onların Koyun Baba'ya inip soğuklanacaklarını tahmin ediyordu. Nitekim öyle de oldu. Fakat Yunus Çavuş kendini açığa vurmak istemedi. Koyun Baba'da konaklayacaklar ve Harami Deresi'nden yola devam edeceklerdi. Kfiledekiler, Koyun Baba'ya indiklerinde,

arabadan atlayan suya koştu. Hayvanları terk edenler de suya koştu. Askerler kayalara yakın bir yerde silahlarını çattı ve suya koştular. İşte ne oldu ise o sırada oldu. Elinde mavzer ile bir adam ortaya çıktı. Kalabalığa bağılıyor ve emirler yağıdırıyordu. Yunus Çavuş adama dikkatle bakınca bunun aradığı Gavur Hacı olduğunu anladı. Nihayet ortaya çıkmıştı. Gavur Hacı belli ki kafiileyi soymak istiyordu. Yine soygun için, katillik için ortaya çıkmıştı. İnsanlar darda ve savunmasızken bastırıyordu. Hem kim olursa olsun, insanların hayatı her şeyden önemliydi. Çavuş açık bir soygun ve cinayete izin veremezdi.

Hacı bağılıyordu. Askerler silahlarına kavuşamıyordu. Silahlarla askerler arasına Hacı girmiş, emirler yağıdırıyordu. Vakit geçirmeden kadınlarla erkekleri ayırdı. İçlerinden bir kadın ayrıldı ve yaydığı örtüye kadınların ziynet eşyalarını yığmaya başladı. Siyah giysiler içindeki papaz da erkeklere yöneldi. Yunus Çavuş olanı biteni dikkatle gözölüyordu. Buna engel olmak gerekti. Kim bilir, hain herif savunmasız bulduğu bu insanlara ne eziyetler çektirirdi. Onu yok etmenin tam sırası idi. Fakat elindeki tabancanın kurşunu onu etkilemezdi. Mesafe çok uzaktı. Dereye inse, açıktan inecek ti ki bu da kendisinin sonu olurdu. Çok nişancı olan alçak adam, öncelikle gözünü kırpmadan kendisini vururdu. Ama onu nasıl etkisizleştirecekti? Olaya seyirci kalamazdı. Aksi halde ömrü billah bu yanlış üzerinden atamazdı. Ama mutlaka Hacı'nın soygununa engel olmalıydı.

Yunus Çavuş iyice düşündükten sonra bulunduğı yerden ateş açmaktan başka çare olmadığına karar verdi. Hacı'ya buradan kurşunun yetişmesi imkansızdı. Ama onu korkutabilir, mermiyi yakınına düşürebilirdi. Böylece kafiiledekiler yalnız olmadıklarını anlar, belki

de soygunu önleyebilirdi. Kurşunun hedefe isabet etmeyeceğini bile bile ateş etti. Hacı'nın ne kadar zalim ve ürkek olduğunu duymuş ve biliyordu. Silah sesi yankılar yaparak kaybolurken tabancanın kurşunu, Hacı'nın sekiz on arşın kadar yakınına düştü. Kurşun düştüğü yerden toz çıkarttı. İşte her şey bir anda olup bitti. Hacı soygundan vazgeçtiği gibi tek bir çöp alamadan tabana kuvvet kaçmaya başladı. Sonra askerler tüfeklerine koştular. Hacı derenin bükümlerinde kaybolurken ard arda patlayan silahların sesi dağları dereleri doldurdu. Fakat nafile, Hacı'yı vuramadılar.

Yunus Çavuş ağır adımlarla kuyu başına inmeye başladı. O da susamış, su içecekti. İnişini aşağıdakiler merak ve sevinçle izliyordu. Askerler Yunus Çavuş'un halinden, yürüyüşünden, etkilendi. Onbaşı Musa ve askerleri, Yunus Çavuş'a adeta selam durdu. Papaz Leon eteklerini savurarak Yunus Çavuş'u karşılamaya koştu. Heyecanla konuşuyordu.

“ Hoş geldiniz, hoş geldiniz yiğidim! Çok şükür sayenizde beladan kurtulduk. Seni Tanrı gönderdi! Adam seni görünce tavşan gibi nasıl da kaçtı. Çok şükür bir kötülük yapamadan kaçtı. Sayenizde kurtulduk, kurtulduk! Sağ olun, var olun! “ diyordu.

Çavuşun doğal bir hali vardı. Bir müddet konuşmadı. Alnından damlayan terleri sildi. Kuyu başında kendine merakla bakıp sorgulayan insanları bir bir gözden geçirdi. Hararetle elini tutmaya çalışan rahibe konuştu.

“ Adamın belalı ve korkak biri olduğunu biliyorum. Bağlarda ki yoksul insanlara çok eziyet veriyor. Jandarmalar yakalayamıyor. Sizi benden önce görmüş ki, gelip kayalığa saklanmış. Peşinize düşeceğini fark ettim. Hesabım doğru çıktı. Onu görünce ateş ettim.

Elindeki mavzer beni vururdu. İyi atıcı olduğunu biliyorum. Bu yüzden açığa çıkamadım. Ama soygunu da yapamadan kaçtı çok şükür. “

Onbaşı Musa, tüfeğini sıkı sıkı tutuyor, kurtarıcıyı daha yakından tanımak istiyordu. Söylenenleri can kulağı ile dinledi. Bu iri yapılı adam, nereden de çıkmıştı. Asker kıyafeti yoktu ama usta bir asker gibi hareket ediyordu. Yüzü tıpkı askerlerin yaptığı gibi karartılmıştı. Adamı incelerken, konuşmadan edemedi.

“ Soyguncuya Gavur Hacı derler. Çok katilliği var. Buralarda kimse karşı çıkamıyor. Biz jandarmalar sırf onu yakalamaya çok geldik. Her seferinde elimize bir şey geçmeden kışlamıza döndük. Kumandanımız binbaşı bu adamı bir bulsa, hemen vuracak. Ben buraları iyi tanırım. Yiğidim, sen nereden geldin, silah sesini duyunca, çok şükür, eşkiya kaçıp gitti? “

Yunus Çavuş onbaşıya şöyle bir baktı. Bir iki yutkunduktan sonra konuştu.

“ Uzak illerden geldim. Karım, kızım burada. Bu niyet ahalisi korkudan ölüyor. İstedikinden haraç alıyor, istediğini öldürüyor. Buralarda dişine dokunan kimse kalmamış. Niyetin erkekleri hep asker. Bu adam her gün Boncuk Kuyu'dan soyacağı evleri gözlüyor. “

Yunus Çavuş, gece yarısından beri pusuda beklediğini söylemiyordu, pusu insanları arkadan vurmak demekti. Kalleşçe arkadan vuranlar bu memlekette mert ve yiğit insan sayılmazdı. Kurduğu pusuyu söylemedi.

Onbaşı adamın sakladığı bir şeylerin olduğunu anladı. Fakat adam korkusuz ve cesurdu. Savaş gören insanlar gibi hareket ediyordu. O halde bu adam da savaş görmüştü ve askerler hep savaş görürdü. Buralar cephe olmadığına göre, her hal bu adamda asker kaçaklarından biriydi. Onbaşı; adama asker

kaçığı olup, olmadığını sormak istemedi. Adam hem kendi hayatlarını, hem de kendisine emanet edilen kafiide ki insanların hayatını kurtarmıştı. Onbaşı kendini adama borçlu hissetti. Onun içinde fazla soru sorma gereğini duymadı. Bir müddet sessiz kaldıktan sonra sadece “Sağ olasin “ diyebildi. Oysa Papaz Leon öyle değildi. O devamlı konuşuyordu.

“ Böyle kötü adamlar çoktur. Başka kafiilelerin de başına soygunlar gelmiştir. Bu adam da bizi soyup soğana çevirecek, belki de öldürecek. Devlet bizi yolluyor, yurdumuzdan yuvamızdan oluyoruz, bunlar yetişmiyor gibi, bir de eşkıyalarla uğraşıyoruz. Hayatımız, paramız tehlikede. Ben insanları tanırım. Bu adam çok tehlikeli biriydi. Tanrı bizi bu adamla bir daha karşılaştırmasin. Korkak adam tehlikeli olur ” diyordu.

Böyle konuşurken Yunus Çavuş’un elini bırakmıyor, kurtarıcıyı nasıl ödüllendirecek, onu düşünüyordu. Bu adam onların hayatlarını kurtarmıştı. Adama ne kadar teşekkür etse azdı. Adam ise iddiasız duruyor ve onurlu bir insan olduğu anlaşıyordu. Rahip yakınıyordu.

“ Bizi yollara düşürdüler. Bunu yapanlar utansın. Herkesin suçu var. Çok şey bildiğini zanneden okumuş Ermeni gençleri, bizlerin başına bu işleri açtı. Komitaların başına geçen okumuş Ermeni gençleri bizleri yerimizden yurdumuzdan etti. Güya büyük devletlerin yardımı ile Ermeni Devleti kurulacakmış. İşte buna kandılar. Oysa Rusya, İngiltere, Amerika’nın gerçek niyeti Osmanlıyı çökertmektir. Biz Ermeniler umurlarında bile değiliz, onların oyuncağı olduk. Bin yıllık dostluğumuzu yıktık. Oysa ekmeğini yediğimiz, rahat ve huzur içinde yaşadığımız Osmanlı Devletine sahip çıkmalıydık! “

Bu sefer Musa Onbaşı derslerde öğrendiklerini Rahibe sordu.

“Bunu biliyorsunuz da neden bomba imal edip, silahlandınız. Sizden rahat yaşayan kimse yoktu ki?”

Rahip yılgınlığını açığa vuran bir tavır aldı. Sonra konuştu.

“Her şey önceden bilinmiyor ki? Avrupa da, oraların Üniversitelerinde okumuş, ateşli gençlerin sözlerine kandık. Gezici vaizler bize birlik olup devlet kuracağımızı söyledi. Bu topraklar bizim olacaktı. Benim gibi birkaç kişi bu düşüncelere karşı çıktı. Çıktı da, komitalar, karşı çıkanları yaşatmadılar, öldürdüler. Beni rahip olmam kurtardı. Osmanlı bizi yıllarca en iyi şekilde yaşattı. İslamlardan, Türklerden komşularımız ve dostlarımız oldu. Onları bizden uzaklaştırmak için her çareye başvuran komitalardı.”

Yunus Çavuş bir taşın üzerine tünemiş, rahibi dinliyordu. Rahip okumuş, yazmış, bir adamdı. Rahibe cevap verme gereğini duydu.

“Komşu Müslümanlar çok korktular. Yıllarca evini, odasını Ermenilere açan Müslümanlar, Ermeni komşularının bomba yaptığını, silahlandığını anlayınca rahatları, huzurları kaçtı. Bu ihanet değil mi?”

“Doğru söylüyorsunuz. Hınçak ve Taşnak’ların kolları vardı. Bizden para toplayıp Amerika’ya adam yolladılar. O adamlar bomba yapımını öğrendiler ve zamanını kollayıp, isyan etmeyi planladılar. Ben bunları içim sızlayarak söylüyorum. Şimdi ne Hınçak, ne de Taşnak kaldı. Hani büyük devletler bizi kurtaracak, devlet kurduracaktı. Hiç birinin aslı çıkmadı. Olan bizlere oldu. O güzelim devleti yıkmak, komşularımızı korkutmak için elden ne gelirse yaptırttılar Şimdi rahatımızdan olduk, yollara düştük.”

Papazın pişmanlık dolu konuşması Yunus Çavuş'u etkiledi. Kandırılmış insanlar, rahatlarını tepmiş ve yollara düşmüşlerdi. En sonunda aldatıldıklarını anlamışlardı. Ne fayda, çöllerde Arapları, Anadolu' da Ermenileri, Balkanlarda Sırpları, Bulgarları kandırmışlardı. Oysa tüm bu kavimler Osmanlı da yüzlerce yıl rahat yaşamışlardı.

“ Sizler iyiyi, kötüyü bizden daha iyi bilirsiniz. Fakat bu gibi işler çok düşünce ister. İyi yaşamak bir amaçsa, yüzlerce yıl birlikte yaşadığınız komşuları tepmeyecektiniz. El ele ne güzel işler yapıldı.”

Rahip kendini suçluyor, başını eğmiş düşünüyordu. Sonra konuştu. Siyah kırçıl sakalını sıvazlıyor, boynunda salınan haçı ve elinde hala sıkı sıkı tuttuğu asasını sallayarak konuşuyordu.

“ İsminizi bağışlayın! Uzak illerden geldim demiştiniz. Belki de bilmiyorsunuz. Bizi kurtardınız diye söylemiyorum. “

Çavuş tereddüt geçirdi ama yine de ismini söyledi.

“ Adım Yunus, şu yukarıdaki evlerde oturuyorum “

“ Bakın Yunus Efendi! Adam canlarımız da dahil her şeyimizi alacaktı. İyi ki siz ortaya çıktınız. Biz bu yolları hak etmedik ama elde tuttuklarımızın kıymetini bilemedik. Sizler, yani Osmanlı bizi bilgili, anlayışlı adamlar sandı. Osmanlı tebaası da, devleti de mutluluğumuz için bütün kapıları açtı. Sanki Müslümanların efendisi gibi olduk. Her şey bizden soruluyordu. Şimdi hepsine veda ediyoruz. Ne yazık ki, artık dönüşü olmayan bir yoldayız! “

Böyle diyen rahip, hala ortada ufak bir yığın oluşturan altın kümesine yanaştı. İki elini birden yığına daldırdı ve avuçlarını altınlarla doldurdu. Yunus'a döndü.

Yunus Çavuş, rahibin hareketlerini görmezlikten geliyordu. Gözünü dağ yamaçlarında gezdiriyor aslında askerleri gözlüyordu. Fakat askerler Yunus Çavuş'u yakalamak şöyle dursun, ona hayranlıkla bakıyorlardı. Rahibin uzattığı altınlara nice sonra bakabildi. Elinin tersi ile papazın avuçladığı altınları itti. Sadece su içmek istediğini söyledi. Meraklı gözlerle kendisini seyreden kadınlar birden hareketlendi. Kadınlar yarış edercesine Çavuş'a su taşıdılar. Papaz Leon ise altınlarla öyle bekliyordu. Oysa Yunus yönünü kuyuya dönmüş, suyu gözlüyordu. Nihayet güzel bir kapta ikram edilen suyu kana kana içti. Şu Koyun Baba'nın suyu bir başka lezzette idi.

Rahip altınları uzatıyor ve söyleniyordu.

“ Yunus Efendi bak, anamızın ak sütü gibi helal olsun. Hayatımızı, mallarımızı kurtardın. Bizlere yaptığınız iyiliğin karşılığı ödenmez. Devlet-i Ali de, siz Müslüman Türk ahali de yıllarca bizi bekleyip iyilik ettiniz. Onların yanında bu bir şey değil. Ama benim içimden geliyor. Bu altınları size armağan ediyorum. Anamın ak sütü gibi helal olsun.” diyordu.

Çavuşun gözleri uzaklara takılıp kalmıştı. Bir müddet öyle kaldı ve sonra konuştu.

“ Altınlardan çok, şu bir tas soğuk su çok daha ikrama geçti. Gönül rahatlığı ile suları içtim. Ben çöllerden geliyorum. Susuzluğun ne demek olduğunu çok iyi bilirim. Su altından da kıymetlidir. Zaten ben Gavur Hacı'ya silah kullanmışsam, sizlerden altın veya hediye alayım diye yapmadım. Eşkiyadan sizi kurtarmayı her Osmanlı düşünürdü. Altınlarınızı sahiplerine verin! Bazı şeyleri para için yapmayız! “

Rahip öyle donup kalmıştı. Şu gönlü kavi adama ne diyeceğini bilemiyordu. Müslümanlar da bu tok gözlülük vardı, kendilerinde ise mala mülke sevda çoktu. Adam

kendinde altınları almaya hak görmüyordu. Şu adamın yerinde bir Ermeni genci olsa, bu ikrama balıklama dalardı, hatta ne var ne yok isterdi. Aklından bunları geçiren rahip söylendi.

“ Sizin anlayışınızı saygı ile karşılıyorum. Tüm Müslümanlar böyle. Oysa şu dünyada sonsuz ihtiyaçların yokluğunu duyarak yaşıyoruz. Mal edinme, ticaret, yoklukların giderilmesi için gerekmez mi? Fakirlik bir işe yaramıyor ki? “

“ Bu düşüncenizde haklısınız! Fakat biz sizin gibi yetişmedik. Sade ve yetecek kadar olanla yaşarız. Hakkımız ne ise onu alırız. Fakat darda kalanlara, çaresiz olanlara yardım şart diyebiliriz. İnsanlara yardım ise para ile yapılmaz, karşılıksız yapılır. Altınları sahiplerine verin. Gösterdiğiniz yakınlığa da teşekkür ederim.” Böyle diyen Yunus Çavuş yönünü Ak Ev'e döndü. Başkaca cevap beklemeden yürümeye başladı. Kafiledtekiler donup kalmıştı. Adamın yürekliğinin yanında, tok gözlülüğü tüm Ermenileri etkilemişti. Onun ağır ağır yamacı tırmanışını seyrettiler. Nihayet tepe çizgisine ulaştı. Dönüp veda kabilinden el salladı. Deredekiler, sevinç nidaları ve alkışlarla karşılık verdiler. Sonra toparlandılar. Ziyet eşyalarını kadınlar alıp takıp takıştırdılar. Erkekler cüzdanlarına kavuştu. Arabaların gıcirtısı, atların katırların haykırışı yeniden duyuldu. Harami Boğazı'na doğru yürüyüşe geçtiler. Artık askerler son derece duyarlı idi. Mavzerlerine mermileri sürmüş, önde onbaşı Musa, yan ve arkalarda diğer erler, kafileyi selamette Harami Boğazı'ndan çıkarttılar.

Gavur Hacı ise yukarıdan açılan ateşten çok ürküdü. Kendisi derenin içinde ve savunmasızdı. Dikkatini diğerlerini kollamaya vermişti. Tam bu sırada birilerinin işe karışması Hacı'yı çok korkuttu. Devamlı

düşünüyordu. Atılan mermi, tabanca kurşununa benziyordu. Zaten mavzer olsa çoktan vururlardı. O mermi tabanca mermisi idi. Tabanca mermisi ancak bir kaç arşın yanına gelebilmişti. Öyle uzağa atan tabanca kimsede yoktu. Bu niyetle tabanca, olsa olsa, kaçak Yunus Çavuş'ta olurdu. Yunus Çavuş demek ki peşine düşmüş ve belki de kendisini ortadan kaldırmak için pusu kurmuştu. İyi ki gelenleri görmüş ve Koyun Baba'ya inmişti. Anlaşılan Yunus belki de Boncuk Kuyu'yu tutmuştu. Yine de talih Gavur Hacı'dan yanaydı. Bunları düşünüyor, bir daha böyle bir duruma düşmemek için, şu Yunus'u bir an önce ortadan kaldırmalı diyordu. Bu niyetle ilk defa birisi Hacı'ya tuzak kuruyordu. Gavur Hacı ölüm korkusunu yüreğinde hissetti. Tüyleri diken diken oldu. Bundan böyle Boncuk Kuyu'ya inmeyecekti. Eğri Kaya'ya çıkmakla hayatının kurtulduğuna inandı.

Yunus Çavuş evine sağ selamet döndü. Kafilenin geçip gittiğini herkes görmüş, fakat Koyun Baba da ki baskından pek az insanın haberi olmuştu. Kafileyi Yunus Çavuş'un kurtardığını bir müddet sonra duyup öğrendiler. Öğrendiler de Yunus Çavuş'a daha çok ilgi ve dua ettiler. İlk defa Gavur Hacı'yı korkutup kaçırان biri çıkmıştı. Nazmiye Nine durmadan söyleniyordu. "Yunus, Yunus'um, aslan parçası " diyor da başka şey demiyordu. Olayı tam olarak öğrenen Ahmet ve Mustafa Efendiler de Yunus Çavuş'u uyarıyor, Hacı'nın mavzeri olduğunu ve uzaktan da ateş edebileceğini, bu yüzden güpe gündüz ortaya çıkmamasını tembihliyordu.

Ahmet düşünceler içinde yüzüyordu. Bu adamın sultanı ve can korkusu ile yaşanmazdı. Birkaç hafta sonra askere gidecek ve ailesi yalnız kalacaktı. Hacı kurnaz ve sinsi biriydi. Şimdiye kadar mertlik, insanlık,

doğruluk adına hiç bir şeyine rastlanmamıştı. Artık o baskın olayından sonra Boncuk Kuyu'ya inmezdi. Başka yerleri, belki de Eğri Kaya'yı mekan tutardı.

Eğri Kaya, Küçük Yılanlı Dağı'nın orta yerinde ki göğüşte dikilip duruyordu. Orası vadiye hakim ve vadide sinek kımıldasa görünürdü. Hacı, Eğri Kaya'da akşam karanlığına kadar kalıyor, sonra sırra kadem basıyordu. Ahmet Efendi adamın peşine düşüp, karanlıkta bile olsa takip etmeyi çok istiyor, fakat karanlıkta ve üstelik bu dağlık yerde adam nasıl takip edilir, bir türlü kestiremiyordu. Karanlık ve arızalı arazide, eşkiya her an kendisini pusuya düşürebilirdi.

Bölgede akar veya kaynar su yoktu. Koyun Baba Kuyusu evlere hayli uzaktı. Bu yüzden hayat kaynağı suyun zerresi ziyan edilmez, eller bile birkaç kadife çiçeğinin bulunduğu çiçeklikte yıkanır, suyun ziyan olmamasına özen gösterilirdi. Kar kuyularının haznesi öyle çok büyük değildi. Bir kaç murabba su alır ve o su damla damla kullanılırdı.

Kar kuyularına bazen yılan, köstebek, kuş ve benzeri bir canlı düşerdi. Bu nedenle su kokuşur, bozulur, hem de bitlenirdi. İnsanlar bu suyu bile ziyan etmezler, yine suyu son damlasına kadar kullanırlardı. Çaresiz insanlar kokmuş suyu içerler ve hayvanlarda o sudan faydalanırdı. Bazen bu su bile tükenir ve evler tamamen susuz kalırdı. İşte bu türlü durumlarda, Boncuk Kuyu'dan insanlar yararlanır, haznesi daha büyük olan Boncuk Kuyu'dan yapana, yaptırana dualar ile evlere su taşınırdı.

Boncuk Kuyunun yontu taşından kocaman bir ağızlığı ve ağızlığa bağlı bir zinciri vardı. O zincire tutturulmuş su kovası ile kuyudan çekilen su evler için hayat kaynağı olurdu. Kuyunun ağızlığının bulunduğu yer, hayli geniş bir alandı ve kuyunun sekisi denirdi. Sekinin

batı tarafında su yalağı vardı. Su dolu yalıklara bin bir çeşit kuş, bazen yılanlar ve her çeşit hayvan misafir olurdu. Yalakların hemen yanı başında bulunan akasya ve iğde ağaçları kuyu başını gölgeler içinde bırakırdı. Eşkuya kuyu başını mekan tutmazdan önceki zamanlarda, niyet ahalisi kuyu başında toplanır, sohbet eder, Ramazan da namaz kılar, insanlar bir birlerinin derdini paylaşırdı. Felaket karşısında akla gelen çareleri bir birine aktarırdı. Başka yerlerde daha koyu gölgeliklerde vardı. Fakat insanlar suya yakın olmanın keyfini çıkarır, kuyu başı sohbetlerine doyum olmazdı.

Eşkuya kuyu başını mekan tutunca, insanlar da kuyu başına uğramaz, toplantılar, sohbetler yapamaz oldular. Kuyu başı toplantı yeri olmaktan çıktı, ahali su dolu kuyudan da su alamaz oldu . İnsanlar, Hacı'yı sanki her an orada imiş gibi görüyor, insanlar değil Boncuk Kuyuya uğramak, evlerinden bile dışarı çıkmıyordu. Niyet gündüz vakti bile ıssız ve kimsesizdi.

Eşkiyanın soygun olayını Cafer Binbaşı, Musa'dan öğrendi. Fakat soyguna engel olan adamı merak ediyordu. Adam şayet asker kaçağı ise bulup yakalamak gerekirdi. Üstelik o soygunu tasarlayan katil herif yeniden ortaya çıkmıştı demek. O eşkuya, o bölgede durdukça Cafer Binbaşı rahat edemiyordu. Devletten bu işler için para alıyordu. Yoksa aldığı para haram olurdu. Kafileyi soymaya kalkan Gavur Hacı'yı yakalayacak, asker kaçağını bulacak ve hükümete teslim edecekti. Bunu defalarca kendi kendine tekrarlayıp duruyordu.

Cafer Binbaşı eşkiyayı ve asker kaçaklarını yakalamak için yeniden hazırlanıyordu ve planını yapmıştı. Niyeti Boncuk Kuyuya yakın yerdeki Cırık Gediği'nin kayaları içine saklanmak ve geceleyin saklayacağı birlik, kuyu başını mekan tutan Hacı'yı

kıstıracaktı. Gündüzleyin Jandarma kollarını gören eşkiya tedbirini alıyor ve bu yüzden eli boş dönüyordu. Pusuyu geceleyin kuracak ve şafağı bekleyecekti. Aslında plan mükemmeldi ve sonuç verecek gibi görünüyordu.

Oysa o günlerde Yunus'un kuyusunda ve komşu kuyularda su kalmamıştı. Her yıl bu mevsimde, Boncuk Kuyu'daki su imdada yetişir ve insanlar Boncuk Kuyu'daki su ile mevsim sonunu getirirdi. Yunus Çavuş bir kaç kere Çiloğlu'nun kuyusundan su almış, fakat onlarında suyunun azaldığını görmüştü. Onlara daha fazla yük olmak istemiyordu. Fakat Ahmet bir kaç kere kendi eliyle, kuyularından çektiği suyu getirmiş, Yunus Çavuş'un karşı koymasına rağmen su dolu kovayı sekiye koyup gitmişti.

Su işine bir çare bulmak gerekiyordu. Boncuk Kuyu da su öylece duruyordu. Fakat eşkiya korkusu yüzünden kimse kuyuya inemiyordu. Yunus Çavuş'un birden aklına geldi. Eşkiya rezili gece de gündüz de artık kuyuya gelmiyordu. Gündüz belki yukardan ateş ederdi ama geceleyin bunu yapamaz ve kuyunun başı büyük bir ihtimal ile boş olurdu. Geceleri kaybolup gidiyor, şimdi şafakla beraber Eğri Kaya'da ortaya çıkıyordu.

Tehcir kolunun soyulmasına engel olan Yunus Çavuş'a, Hacı daha çok diş biler olmuştu. Yunus Çavuş bunu seziyor ve tedbiri elden bırakmıyordu. Fakat susuzluk belası her şeyden beterdi. Susuzluk her türlü tedbiri elden bıraktırıyordu, buna bir çare bulmak gerekiyordu. Tüm niyettekiler susuzluktan yanıyordu. Buna çare Boncuk Kuyu'dan su almaktı. Oysa masallardaki gibi, Boncuk Kuyu'yu mekan tutan canavar korkusu yüzünden, Boncuk Kuyu'ya kimse inemiyordu.

Yunus Çavuş geceleyin Boncuk Kuyu'ya gitmeye karar verdi. Bir gece gizlice Boncuk Kuyu'ya yanaştı. Bir elinde tabanca ve diğer elindeki su güğümleri ile kuyu başını iyice gözlemledi. O zifiri karanlıkta kuyu başında yadırganacak bir şey göremedi. Kimselerin olmadığını anlayınca da kuyuya yanaştı. Zincire bağlı aşırma kovanı kuyuya salladı. Su kovanının batması için her suya vuruşunda, özlemini çektiği suyun gümbürtüsü geliyordu. Gümbürtülerle gelen ses, kuyuda yankılanıyor, bir kaç kere suya dalıp çıkan kova silme su ile doluyordu. Suyun bol olduğu zamanlarda ki gibi kova çekilirken suyun fazlası kuyuya dökülüyor ve Yunus Çavuş bu sesi zevk ile dinliyordu. Böylece birer birer güğümler doldu. Güğümleri doldururken garip bir ses çıkıyor ve bu ses nedense Yunus'a çölde susuz kaldığı günleri hatırlatıyordu.

Yunus susuzluğun çaresini bulmuştu. Susuz kalan komşulara yardım ediyor, yatsı ezanından sonra Yunus seferlere çıkıyordu. Ne var ki niyet ahalisi hala korkudan kuyu başına inmiyordu. Yunus Çavuş ise, bir gecede birkaç sefer yapıyor ve evlere su taşıyordu. Evlerde kuyu başına inecek yüreklilikte kimse kalmamıştı. Gece dahi olsa eşkiya korkusu bir yana, cin, şeytan, kepuze, komitalar, ayrı ayrı belalardı. Ancak, Yunus Çavuş'un su seferleri onları kurtardı. Yunus Çavuş, dualar alıyor, çavuş sayesinde susuzluğa çare bulunuyordu. Güğümlerle gelen suyu bir damla bile ziyan etmeden kullanıyorlar, kokusuz ve bitsiz suyu lezzetle içiyorlardı.

Yunus Çavuş'un su taşıması, insanlara yardımı, üstelik Gavur Hacı'ya karşı Ermeni tehcir kolunu kurtarması daha da ünlenmesine neden oldu. Bir araya gelen komşular, hep Yunus Çavuş'un

kahramanlığından bahsediyor, ona övgüler yağırdırıyordu.

Yine bu gece Yunus Çavuş, komşulara su taşıyacaktı. Fakat planını gece pususu üzerine kuran Binbaşı Cafer Bey kırk atlı ile Sallı Bayır'dan çıkıp geldi. Atlar bir hayalet gibiydi. Usta biniciler karanlıktan istifade Cırık Gediği'ne gelip yerleştiler. Bunu iyi planlayan Cafer Binbaşı, Cırık Gediği'ndeki tepenin içine jandarmalarını dağıtıp, gizledi. Cırık Gediği tepesi kaya ve çalılarla kaplı ve gizlenmeye son derece elverişli bir yerdi. Onların arasına gizlenen zaptiyenin, hele geceleyin anlaşılıp, görünmesine imkan yoktu.

Cırık Gediği, Boncuk Kuyu'ya elli arşın kadar mesafede ve tepe, her yana hakimdi. Boncuk Kuyu başında ki her hareket tepeden fark ediliyordu. Böylece binbaşının zaptiyeleri Cırık Gediği'ni ve Boncuk Kuyu'yu tuttu. Gündüz vakti jandarmanın her hareketini haydutlar görüp anlıyordu. Binbaşı bu nedenle planını iyi yapmış ve pususunu geceleyin kimselerin göremeyeceği bir zamanda kurmuştu.

Gece pususunun faydasını gördüler. Gecenin hayli ilerlemiş bir saatinde, her şey uykuda ve derin bir sessizliğin kol gezdiği bir zamanda, Çiloğlu Gediği'nde bir gölge belirdi. Gökteki yıldızlar soluk ışıklarını yeryüzüne salarken, pusudakiler, en ufak bir ses çıkarmıyordu. Komutan herkesin sessiz kalmasını ve tütün içilmemesini sıkı sıkı tembih etmiş, Boncuk Kuyu'nun ve Cırık Gediği'nin esrarını çözmeyi kafasına koymuştu. Eşkiya bu civarda saklanıyordu. Daha öncede buralara gelmiş, fakat gündüz vakti eşkiya saklanacak bin bir delik bulup gizlenmişti. Gündüz saklananlar, gece veya şafakta ortaya çıkıyordu. O yüzden de kanun dışı olanları, Ermeni kafilesine saldıran eşkiyayı mutlaka yakalayacaktı. Bu seferde

yatsı vakti geçmiş, erler yarı uykuda, çevreyi gözlüyordu. Atları aşağıya Nazmiye'nin Dere'ye indirmişler ve zaptiyeler pusu yerinde beklemeye başlamışlardı.

Geceleyin ancak kanun kaçakları, eşkıyalar ve kötü niyetli insanlar ortaya çıkıyordu. Hele dehşet saçan, Ermeni koluna saldıran eşkıyanın izi buralarda idi. Şafak vakti kuyu başına gelip oturduğu söyleniyordu.

Vadideki derin sessizlik zaptiyeleri etkiledi. Aradıkları Hacı sanki bir şeytandı ve her an, her yerde olabilirdi. Efsaneleşen kanlı katili bu gece, tuzağa düşüreceklerdi. Kayanın dibindeki çalı altında bir ateş böceğinin pırıltısı vardı. Çıkan ölgün ışığı birkaç jandarma gördü ve bunu hayra yordu. Gece yarısı, pusucuların etrafında gezen yarasaların kanat sesi hiç eksilmedi. Yarasanın salgısı insanın gözüne geldiğı zaman kör ettiğı söyleniyordu. Yarasının kanat sesini duyan er, hemen gözünü yumuyor gözünü yumunca da, uyumak aklına geliyordu. Zaten yorgun olan asker, kendini tutamıyor ve bazen kısa vadede tatlı bir uykuya dalıyordu.

Gecenin ilerlemiş saatinde uyumamış olanlar karanlığı gözlüyor, çevrede yadırganacak bir hareket arıyordu. Nihayet bekledikleri oldu. Yukarda, Çiloğlu Gediğı'nde bir hareket belirdi. Daha şafak atmamıştı ama gece yarısı birisi ağaçların altından hareket ediyordu. Yıldızların soluk ışığında beyaz giysili bir gölge, ağaçların duldasında, üzüm çubuklarının dallarından atlaya atlaya geliyordu.

Cafer Binbaşı geleni gördü. Erlerin ses çıkarmaması için içinden dua ediyordu. Gelen kimse etrafın sessizliğine o kadar güveniyordu ki, saklanmaya, sakınmaya gerek görmüyordu. Eşkıya şafak vakti Boncuk Kuyu'ya gelir diyorlardı. Daha da şafak vaktine

epey zaman vardı ama eşkiya işte ortaya çıkmıştı. Böyle rahat ilerleyen adam, mutlaka eşkiyanın ta kendisi olmalıydı. Binbaşı, saklandığı yerde taş kesilmiş duruyor ve nihayet eşkiyayı yakalayacağına kesin gözü ile bakıyordu. Tüfeğini karanlıkta beliren gölgeye doğrulttu ve daha da yaklaşmasını bekledi.

Adam doğrudan Çiloğlu Gediği'nden çıkmış ve Boncuk Kuyu'ya yönelmişti. Binbaşı Cafer Bey kurallara uyacak ve birden ateş açmayacaktı. Önce adama teslim ol ihtarını çekecek, şayet teslim olmaz ise tüfekler konuşacaktı. Gez göz arpacıktan beyaz gölgeyi görüyordu. Namluyu şaşmadan tutan binbaşı, yirmi arşın kadar yaklaşan gölgeye seslendi. Sesi, çektiği zahmetler yüzünden öfke doluydu. Karanlık gecenin sessizliğinde sesi, geceyi bıçak gibi yardı.

“ Ulan imansız, yakaladım seni. Teslim ol! Teslim ol bre alçak. Hükümet adına teslim ol diyorum. En ufak bir hareketinde leşini yere sereceğim. Teslim ol! “ dedi.

Yunus Çavuş elinde ki su güğümleri ile dondu kaldı. Hiç beklemediği bu hal karşısında çok şaşırdı. Gece vakti bunlar da nereden çıkmıştı? Ses Gavur Hacı'nın sesi değildi. Üstelik ses üzerine birçok gölge ayaklanmış ve yıldızların şavkında parlayan tüfeklerin namlusu ortaya çıkmıştı. Çavuşun yapacak hiçbir şeyi yoktu. Güğümleri yere bıraktı ve olduğu yerde dondu kaldı. Bunlar olsa olsa hükümet kuvvetleri olurdu. Yukardan, kayaların arasından sesler geliyor ve sanki yamaçtaki çalılar, taşlar canlanmış her birinin altından bir gölge çıkıyordu.

Jandarmalar sevinç içinde idiler. En sonunda birini yakalamışlardı. Gölgenin hareketsiz kalışı, onların ateş etmesini önledi. Birer ikişer ortaya çıkıyor ve kaçığın etrafını sarıyorlardı. Adamın üzerinde ve elinde silah falan yoktu. Hayret şekilde, bakırdan iki su güğümü

sırıktan boş olarak sarkıyordu. Bu adam eşkıyaya pek benzemiyordu ama bu gece vakti buralarda ne işi vardı. Cafer Bey yola atlamış, haykırıyordu.

“ Bre alçak! Nice savunmasız insanı öldürdün. Nihayet sonun geldi. Şimdi şuracıkta seni gebertsem bana kimse bir şeycikler demez. Fakat elimi pis kanına bulamayacağım. Seni ibreti alem için Kağrı Pazarında asacağım. Bizi çok uğraştırdın. Bağlayın şunu “ diye emretti.

Birkaç jandarma hemen hareke geçti, adamın ellerini arkasından sıkıca bağladılar. Olanların şaşkınlığından kurtulamayan Yunus hiç karşı koymuyor, söylenenlere aynen uyuyordu. Her şey bir anda oldu, bitti. Yunus Çavuş şaşkınlıktan kurtulunca kendini savunmaya başladı.

“ Binbaşım ben öyle eşkıya falan değilim. Kimseyi öldürmedim. Evime, çocuklarıma, bağıma bahçeme göreceğim geldi, o yüzden buradayım. Şimdi de komşulara su taşıyorum.” diyebilirdi.

Binbaşı öfke küpü, ancak bağırıyordu.

“ Seni namussuz seni. Ulan buraları haraca kesip, öldürdüğün adamları soyuyorsun, ondan sonrada ben masumum diyorsun. Adın Hacı değil mi? Gavur Hacı diye niyet ahalisi senin saldıgın dehşetten inliyor. İmansız herif.

O zaman Yunus başına gelenleri anladı. Demek kendisini Gavur Hacı diye yakalamışlardı. Oysa daha birkaç gün önce Gavur Hacı'yı kendisi ortadan kaldırmaya uğraşmıştı. Şimdi ise Gavur Hacı diye kendisini yakalıyorlardı. Yanlışlığı anlayınca içinden bir şeyler kopup gitti. Fakat yapacak bir şeyi de yoktu.

“ Binbaşım, kulun kölen olayım. Ben Hacı falan değilim. Aha şu kuyudan komşulara su taşımak için buradayım. O eşkıyayı ben bulsam ellerimle

boğazlayacağım. Daha bir kaç gün önce onu yakalamaya çalıştım. Ben hiç eşkiya olur muyum? “ diyor ve sesler perde perde yükseliyordu.

Gecenin bir vaktinde ortaya çıkan gürültüler niyet halkını sıcak yataklarından uyandırdı. Askerlerin gürültüsü ve binbaşının yüksek sesi durgun suya atılan bir taş gibi dalga dalga yayıldı. Sesler Çiloğlu'nun Mustafa Efendi'ye ulaştı. Yıldızların şavkında güzel rüyalar gören Ahmet uyandı. Nazmiye Nine'nin zaten uykusu pek hafifti. Ayşe, dağında sığındığı derme çatma kulübeden fırladı. Gecenin geç vaktinde Cırık Gediği'nde bir şeyler oluyordu. Arada bir Yunus Çavuş'un sesi geliyordu. Mustafa Efendi yattığı yerden doğruldu. Kulak verdi ve yolun aşağısından gelen sesleri ayırmaya çalıştı. Aslında binbaşının sesini yadırgamakla beraber, Yunus'un sesini tanıdı. Tanıdı ama bir anlam veremedi. Hemen giyinip ortaya çıktılar.

Mustafa Efendi küçücük beşli tabancayı kuşağında taşıyordu. Baba oğul bayır aşağı seslerin geldiği tarafa acele ile yürüdüler. Cengeme yerine ulaştıklarında zavallı Yunus'un elleri bağlı, jandarmaların ortasında onlara meram anlatmaya çalışırken buldular. Binbaşı hala avaz avaza bağırıyor ve olan bitenden hesap soruyordu. Kalabalığın ortasına bomba gibi düşen iki kişi herkesi susturdu. Mustafa Efendi heyecanla konuşuyordu.

“ Ne var, ne oluyor? Hayır ola Yunus Efendi bu ne hal? “ diyordu.

Yunus inler gibi söylendi.

“ Mustafa amca. Bunlar beni Gavur Hacı sanarak yakaladılar. O herife benzer bir yanım var mı? Meram anlatamıyorum, eşkiyasın diyorlar .” Böyle yakınırken bileklerine oturan ipleri gevşetmeye çalışıyor ve acıdan inliyordu.

Mustafa Efendi durumu anladı. Yunus'un Boncuk Kuyu'dan su taşıdığını herkes biliyordu. Gavur Hacı yuvasına çekildiği zaman geceleyin boş kalan kuyu başına gidiyor ve kimin suya ihtiyacı var ise, ona güğümlerle su taşıyordu. Yunus Çavuş'un gece yarısı macerasını anlamıştı ama, gece yarısı zaptiyeler nereden çıkmıştı. Mustafa Efendi'yi, Binbaşı Cafer Bey iyi tanıyordu. Durumu anlatmak isteyen Mustafa Efendi konuştu.

“ Binbaşım! Yanlış adam yakaladınız. Bu bizim Yunus, komşumuz olur, Gavur Hacı falan değil .“

Binbaşı Çiloğlu'nun evinde oturup dinlenmiş, adam iyi niyetle ona ve askerlerine ekmek aş vermişti. Bu yüzden ona sert yapmadı.

“ Ne diyorsun yahu? Bu adam niyeti inim inim inleyen kanlı katil değil mi? Hani hep şikayet ettiğiniz. Onu işte yakaladık, elimizden almaya kalkmayın. “

Mustafa Efendi yapılan yanlışlığa hayıflanıyor ve içinden keşke şu binbaşının dediği doğru olsa diyordu. Soğukkanlılıkla konuşmasını sürdürdü.

“ Binbaşım! Keşke senin dediğin gibi olsa da o kanlı katilden kurtulsak. Biz buralara gündüz gözü ile gelemiyoruz. O alçak adam şimdi kim bilir nerelerde saklanıyor. Onun yokluğunda geceleyin ancak çıkabiliyoruz. “

“ Peki, eşkiya sabaha karşı kuyuya gelir diyordunuz. İşte gecenin geç vakti. Bu vakitte kuyu başına geliyor. Ha sabaha karşı, ha şimdi! Kuyu başına geldiğini siz söylüyordunuz. Buraya gece yarısı eşkiyadan gayri kim gelir ki? İşte eşkiyanın ta kendisini yakaladık? “

“ Kumandan, kırk yıllık komşum bu adam. Aha bağı da şu karşıdaki tol. Hemen benim evin batı tarafında ki. Bu adamı da tanırım, eşkiya Gavur Hacı'yı da iyi tanırım. Hacı silahını hiç elden bırakmaz. Hani bu

adamdaki silah? Elindeki su güğümleri. Güğümlerle, suyu kalmayan komşulara su taşıyor. “

Kumandan gösterilen sağlam deliller karşısında geriledi. Öyle ya eşkiyanın tüfeği olurdu. Bunun elinde iki su güğümü vardı. Belli ki güğümlerle su taşıyordu. Kumandan olayı yeni yeni anlıyor ve adamın yaptığı işin başkalarına yardım olduğunu nihayet görüyordu. Fakat kendisine de laf söyletmemek istiyordu. Yeniden üsteledi.

“ O halde bu kim yahu? Eşkiya değilse kimdir, necidir? “

Yunus’a döndü ve sordu. Bu arada Yunus’un bağlı elleri çözüldü ve iplerden kurtulan ellerini bileklerinden oynatıp duruyordu.

“ Söyle bakalım? Nerede kağıtların? Yoksa sen, çölden kaçıp gelen kaçak mısın? Bir de Ermeni tehcir kolunu kurtarmışsın. Sen o isen, yine yakalayacağım. O değilsen kağıtlarını göster. Sana yazık olmasın! ”

Bu arada Nazmiye Nine yetişti. Olanı biteni anlamak için bir müddet sessiz kaldı ve sonunda kalabalığın arasına daldı. Durmadan söyleniyordu..

“ Ey Binbaşı! Bir evladımı daha götürüp, yaban illerde savaştıracaksın ha? Sonra da şehit olacak. Ha bir şehit asker de eksik olsun, ne çıkar? Giden gelmiyor, savaşıyor şehit oluyor. Düşman buralara gelemes. Gelirse göreceği vardır. Ha bir kişi eksik olsa ne çıkar? Bak bize su taşıyor, derdimize ilaç oluyor. Asıl eşkiyayı yakalamanız gerekirken onu değil, bula bula Yunus’umuzu buldunuz. Onu bağışlayın. Benim evlatlarım, kocam gitti, gelmez. Bu da gidecek, bir daha gelmeyecek. Bunu bari bırakın “ diyor, Nazmiye Nine’nin feryadı karanlıkta dalga dalga yayılıyordu.

Sesleri duyan kalabalık gittikçe çoğaldı. Gürültüye uyanan Cırık Gediği’ne koşuyordu. O gece yarısı

gedikte insanlar epeyce kalabalık oldu. Fakat hiç biri askerlere karşı gelemiyor, ama olacakları da üzüntü ile seyrediyordu. Asker devlet demekti. Asker Osmanlı demekti. Mutlaka askerin dediği olacaktı. İnsanlar felaketlere alışkın, felaketlere kader diyordu. Bu arada Möhübe ve kız Esmâ da yetişmiş, babalarına sarılmış bırakmıyorlar, sesli sesli ağlıyorlardı. Herkes şaşkın ve çaresizdi.

Aslında binbaşı da bir insandı. Çaresiz kalabalığa, hıçkırıklarla ağlayan ana kıza bakıyor ve içi parçalanıyordu. Artık bağırıp çağırıyor, bir çare arıyordu. Bir şeyler söyleyip yapma gereğini duydu.

“ Onbaşı! Hey Musa Onbaşı! Gel buraya. Bak bakalım bu adam sizi kurtaran Yunus mu? Hemen söyle bakalım, bu adam sizi kurtaran adam mı? “ Musa Onbaşı esas duruşa geçti ve “evet “ kabilinden başını salladı.

Binbaşı da şaşkın, Yunus Çavuş’a çaresizlikten acır gibi bakıyordu. Şimdi ne yapacaktı? Bu adamı Divan-ı harp mahkemesine vermek zorunda idi. Oradan nasıl karar çıkacak bilemiyordu. Bıraksa, bu görev anlayışına uymuyordu. Devlet bu işler için maaş veriyordu. Üstelik başka kaçaklar da aynı şeyin yapılmasını isterdi. Binbaşı dertli dertli düşünüyor ve bir karara varmaya çalışıyordu. Nihayet, görevini yapmak zorunda olduğuna karar verdi. Yunus Çavuş’u her şeye rağmen bırakamazdı. Fakat adam bu insanların tek dayanağı idi. Üstelik Ermeni tehcir kolunu kurtarmıştı. Tehcir koluna bir zarar gelseydi, sorumlu kendisi olurdu. Yunus Çavuş sayesinde binbaşı bile sorgu sualden kurtulmuştu. Yoksa o da Divan-ı harp mahkemesinde sürüm sürüm sürünürdü. Tüm bunlara rağmen adamı bırakamazdı. Vazife, vazifeydi.

Binbaşı düşünüyordu. Eşkiya yerine bu adamı yakalanması bir talihsizlikti. Bundan hiç hoşlanmamıştı. Fakat kararını da verdi. Herkesin duyması için yüksek sesle konuştu.

“ Onbaşı! Vazife, vazifedir. Ne yapalım, bu adam kaçak! Yakalayıp kıtasına göndermek zorundayız. Yalnız, daha önce divanı harbin kararı gerekir. Çoğu adamı kurşuna dizen mahkemede, merak etmeyin, ben ve Musa Onbaşı, onu kurtarmak için ne gerekirse yapacağız. Bilin ki görevimi savsaklayamam, kaçağı şehre götüreceğim. Mahkemede, sizlere olan yardımını, eşkiyayı yakalamak için hayatını tehlikeye attığını, sonra en önemlisi Ermeni tehcir kolunu soymak isteyen eşkiyayı kovaladığını söyleyeceğim. Bunlar mahkeme için önemli sebepler. Merak etmeyin, elimizden geleni yapıp çavuşun hayatını kurtaracağız. Ne var ki o da kıtasına kavuşunca aslanlar gibi savaşınsın. Üzerimize gelen düşmanı kovalasın. Hatta kendisinin geldiğini ve pişmanlık duyarak teslim olduğunu söyleyeceğim. “ dedi.

Binbaşının bu sözleri bağcıları bir az olsun gevşetti. Nazmiye Nine'nin söyleyeceği çok sözü vardı. Fakat onu Çiloğlu konuşturmadı. Binbaşı kararını vermişti ve ondan dönemezdi. Fakat Möhübe ve Esmâ babalarına sarılmış bırakmıyordu. Binbaşı onları babalarından ayırmaya kıyamadı. Askerlerin ortasında hep beraber şehrin yolunu tuttular. Artık şafak atmış, ortalık iyiden iyiye aydınlanmıştı.

Şafakla beraber Hacı her zaman ki gibi mağarasından çıktı. Cırıklar Gediği'ndeki kalabalığı gördü. Büyük bir merakla hemen gözleme geçti ve Yunus Çavuş'un başına gelenleri anladı. Anladı da sevinçten küçük dilini yutacak hale geldi. Hacı yine kendine pay çıkartıyor, kendinin becerisine, akıllığına

hayran, durmadan sırtıyordu. Hacı'nın en büyük düşmanı ortadan kalkmıştı.

Yunus Çavuş'u, Nazmiye Nine de, Çiloğlu da, o kalabalıkta binbaşının elinden alamadı. Binbaşı yalvarma yakarma kabul etmiyordu. Binbaşı görevini kutsal biliyor, yakaladığı kaçaklarla vatanın kurtulacağına inanıyordu. Oysa o kadar geniş Osmanlı toprağını sadece Anadolu insanının savunması imkansızdı. Her vilayet ve her kavim devletini sevmeli ve sahip çıkmalıydı. O bilinç verilmeliydi. Okullarda insanlara düşmanlarının kim olduğu tanıtılmalı, nelerin vatani tehlikeye düşüreceği öğretilmeliydi. Böylece vatan topraklarını savunmak herkesin görevi olmalıydı. Anadolu toprakları dışında kalan yerleri, Arap çöllerini, yabancı ülkeleri, Kafkasları savunacağım diye Anadolu insanı kümelerle ölüyordu. Oysa, o yerleri o insanlar savunmalıydı. Devlet olma bilinci yaygın hale gelmeliydi. Böylece ayrıcalık, bölünmüşlük belki ortadan kalkardı.

Binbaşı madalyonun bu yüzünü görmüyordu. Buna rağmen, binbaşı verdiği sözü tuttu. Yunus'un kendiliğinden gelip teslim olduğunu ve diğer hizmetlerini, Ermeni kolunu kurtarışını **divanı harp** reisine ilettili. Yunus Çavuş'a çok sert davranan reis, ceza vermedi. Ama onu Bağdat yakınlarına kadar çekilen birliğine yolladı. Birliğine kavuşan Yunus Çavuş, diğer askerler gibi kumanya olarak sabah akşam kuru üzümle idare edecekti, ordunun savaşan askerine verecek yemeği, günde iki sefer, bir avuç kuru üzümdü. İçecek su yok, askerler yarı çıplak, yalın ayaktı. Su tenekeleri sırtlarında bağlı, Anadolu evlatları yine de kahramanca savaştı.

Gavur Hacı, Yunus belasından kurtulmuştu ve ağzı kulaklarına varıyordu. Şimdi ahalinin umudu yok olmuş,

güvendikleri Yunus ortadan kalkmıştı. Bakalım, Çiloğlu bundan böyle ne yapacaktı? Hacı yine plan üzerine plan yapıyordu. Bir yandan da Koyun Baba'da, Ermeni tehcir kolunu tam tuzağa düşürmüştük, ortaya çıkan Yunus yüzünden, soygunu yarıda bıraktığına yanıyordu. Üstelik kaçmak zorunda kaldığını tüm bağcılar mutlaka duymuş ve bayram etmişlerdi. Derenin yukarisından açılan ateş, onu şaşırtmış, çareyi kaçmakta bulmuştu. Ne kadınlar, ne altınlar ve paralar vardı. Allahın belası asker kaçağı yüzünden zırnık alamamıştı. Şimdi o çok güvendiği hükümet elinden belasını bulacaktı. Mutlaka kurşuna dizerlerdi. Hacı bunları düşündükçe rahatlıyor, kan, ateş, ölüm, onun için doğaldı ve bu felaketlerden nemalanıyordu. Artık Yunus korkusunu hiç çekmeyecekti.

Hacı Mustafa Efendi den istediğini almalıydı. Oğlu Ahmet atak ve genç irisi biriydi. Okuduğuna göre akıllı olmalıydı. Fakat göndereceği kurşun akıllı falan dinlemez, delip geçerdi. İlk fırsatta onu ortadan kaldırmının yolunu bulmalıydı. Yunus ile Ahmet birbirine çok güveniyordu. Yunus gidince Ahmet yalnız kaldı. Bakalım şimdi Ahmet ne yapacaktı. Ellerinde ağızdan dolma çifteleri vardı ve menzili ancak elli arşındı. Üstelik saçma atıyordu. Kurt saçması atsa bile, onun da gideceği yer belli idi. Ama elindeki mavzer en az beş yüz arşın mesafeye ulaşır ve hedefini deler geçerdi. Hacı böyle düşünürken, bağları, evleri, kayaları, ağaçları gözlüyor hepsi benim, insanlarda, kadınlarda, paralar da benim için diyordu.

Yunus'un yakalanması niyette büyük yankı yaptı. Niyet ahalisi hükümete ne diyeceğini bilemiyor, fakat eşkiya Hacı'ya lanetler okuyordu. Güvendikleri Yunus'un gitmesi onları üzüntülere boğdu. Sularını getirecek, kuruyan ağaçlarını söküp kışlık yakacak

yapacak, yıkılan duvarları örecek kimse yoktu artık. Onun güleç ve yumuşak hallerini hasretle anıyorlardı. Dayanakları gitmiş, şimdi sahipsiz ve yalnızdılar.

Zaptiyelerin Gavur Hacı yerine, Yunus Çavuş'u yakalamasından bir kaç gün geçmiş ve Hacı yarı uykuda, yine gözlemine devam ediyordu. Hacı gözlemlerinden yine plan yapmaya uğraşıyordu. Böyle düşünceler içinde kalmışken hemen yanı başında bir tıslama sesi duydu. Sesin kaynağını arayınca, boz renkli iri bir yılanla burun buruna geldi. Yılan başını kaldırmış, çöğelmış, çatal dili dışarıda, Hacı'yı gözlüyordu. Hayvanın Eğri Kaya'nın pek yakınında yuvası vardı. Burayı mekan tutanı anlamaya çalışıyordu. Hiç bir varlık yuvasının tehlikeye düşmesini istemezdi. Yılan da hemen burnunun dibinde ki bir yabancıyı istemiyordu. Bir kaç gündür gözlemiş ve her seferinde insanı yuvasının yakınında görmüştü.

Yılan hayli kalın ve üçgen biçimi kafası ile zehrini akıtmaya hazırdı. Boz rengi ve balıksırtı derisi parlıyor ve yılan çöğeldiği yerden Hacı'yı gözlüyordu. Yılan tıslamasa, Hacı onun yine farkına varmayacaktı. Bu zehirli yaratık nasıl da habersiz yanına kadar sokulmuştu. Sessiz ve sinsî hayvan, aynen Hacı gibi niyetini belli etmiyor, sonrada ansızın saldırıyordu. Hacıya çivi gözlerini dikmiş, öyle bakıyor, inceliyordu. Hacı ise ilk anda ki dehşetten kurtuldu. Birden ayaklandı ve kayanın diğer tarafına geçti. Böyle durumlarda, Hacı'nın yapacağı tek şey vardı. O da yılanın varlığına son vermektir.

Tüfeğini omuzladığı gibi nişan aldı. Hayvan bu büyük tehlikeyi anlayamadı, Hacı'nın uzaklaşmasını kendi iyiliğine sandı. Bu bakımdan tıslaması ve öfkeli hali sona erdi. Yavaş kıvrımlarla, kendinden emin yuvasının yolunu tuttu. Hacı bir yılan için kurşuna

kıyamazdı. Bu yüzden bir müddet daha yılanı namlunun ucunda tuttu. Sonra tüfeği indirdi. Şu pis hayvan için kurşunu harcamak doğru değildi. Yılan şimdi savunmasız ve yavaş hareketlerle gittiğine göre, sağlam bir değnek veya taş ile işi bitirebilirdi. Şimdi zararsız görünüyordu ama Hacı nerede bir yılan görse onu öldürmeden yapamıyordu. Hacı'nın, eline böyle bir fırsat geçmişken duramazdı. Öldürmeye, ezmeye meraklı Hacı, zaten dağda yılanlarla bir arada yaşamamanın tehlikesini biliyor ve önüne çıkan her yılanı öldürüyordu. Hacı zararsız da olsa yılanlardan iri, ufak, sarı, siyah demez, gördüğü her yılanın mutlaka hesabını görürdü. Şimdi savunmasız halde ve sakın kıvrımlarla giden yılanı da sağ bırakmazdı. Sivri ve kocaman bir taş aldı. Ansızın ve bütün gücü ile yılanın baş tarafına indirdi. Hayvan bir anda toplanıp çörekledi. Boyun omurgası ezilmişti. Artık hareket edemiyordu. Hacı bundan istifade ard arda taşları vurdu. Yılan bir değil bir kaç yerinden ölümcül yara aldı. O ancak kıvrılıp kaldığı yerden fersiz gözlerle hasmını süzüyor, sanki Hacı'nın resmini çekiyor, bakışlarını ve kendini Hacı'nın yüzüne, alnına, gözlerine resmediyordu. Bir müddet sonra gözlerin parlaklığı söndü ve tamamen hareketsiz kaldı. Bu arada başına ve gövdesine birçok darbe inmişti. Canlı, diri ve siyah, sarı pullarla kaplı gövde böylece yerini, kanlı bir pelteye bıraktı.

Hacı öldürdüğü yılanın kuyruğundan tuttu, başına kadar kaldırdı ve daha iki karış yukarda, boyu olduğunu gördü. Eşi aklına geldi. Yılanlarda garip bir iletişim vardı. Yılanlar eşlerini bırakmıyor ve eşinin başına gelenleri sağ kalan nasılsa biliyordu. Belki de ölüm anında kendi resmini, öldürenin gözüne, yüzüne resmediyor ve sağ kalan eş bu yüzden öldüreni

tanıyordu. Hacı'nın öldürdüğü yılanın eşi de olabilirdi. Endişe dolu gözlerle etrafı gözledi, fakat başka yılan göremedi. Hacı yaptığı işten çok memnundu. Sanki kendi canavarlığını unutmuştu. Şimdi yılanı öldürmek ile insanlığı korkunç bir tehlikeden kurtardığını, faydalı bir iş yaptığını sanıyordu. Sanki toplum adına yilandan hınç almıştı. Hınzır, hayvan! Nasıl da çögelmiş, gözlerini dikmiş öyle sabit bakıyordu. Fakat Hacı bırakır mı, mutlaka onun hesabını görürdü. Ölü yılanın kuyruğunu keyifle tuttu. Bir müddet zaferini gören olur mu diye havada salladı. Sonra da Eğri Kaya'dan aşağılara savurup attı. Hayvan havada kavisler çizdi ve aşağıda ki taşlıkların arasına düşüp kayboldu.

Bu dağlar yılanla doluydu. Hacı'nın saklandığı in de hemen küçük kavaklığın dağ yamaçlarında, her zaman yılanların oynadığı yerlere yakın bir mağaraydı. Üstelik el büyüklüğünde zehirli örümcekler, akrepler de eksik olmuyordu. Hacı'nın canı tatlı ve zehirlielerin bir gün kendini sokacağını düşünüyor ve bundan çok korkuyordu. Hacı insanlardan korkmuyor, fakat zehirliyelerden çok korkuyordu. Bir keresinde adamın biri yılan tarafından ısırılmış, mosmor olan cesedin göğsüne yılan kıvrılıp oturmuş, saatlerce cesetten ayrılmamıştı. Adam o yılanın eşini öldürmüştü. Bu kadar zehirli ve intikamcı yılanların ortasında yaşıyordu. Buraları terk etse gidecek yeri yoktu. Kış olduğu zaman silahını, giysilerini saklıyor, sıcak memleketlere gidiyor, hükümetten ne kadar uzak olursa o kadar rahat ediyordu. Fakat döndüğü zaman da yılanlar, akrepler başına bela oluyordu.

Hacı her nasılsa gelecek günlerini düşündü. İnsanları öldürmüş, doğayı sömürmüş, hiçbir varlığa saygı göstermemişti. Ama yılanlardan çok korkuyordu. Bazı yılanlar insanların boğazına akıyordu. Kendisi

mağarasında ağzı açık, horultularla uyuyordu. Bir gün mağaraya bir yılan gelirde, boğazına akarsa? Bu ihtimal aklına geliyor ve gözleri korkudan faltaşı gibi açılıyordu. O yılanı nasıl çıkaracak, sonra da nasıl yaşayacaktı. En iyisi ne kadar yılan varsa, hepsini öldürmekti. Hiç bir şeyden korkmayan Hacı bu yüzden, iliklerine kadar titriyordu. Fakat koca Yılanlı Dağı'nda ki tüm yılanları öldüremezdi ki! Buna bir çare bulmak gerekirdi. Derken yılanı karşı şerbetlenmek aklına geldi. İyi düşünmüştü. Şerbetlenmeli ve yılanların zehrinden, tehlikesinden kurtulmalı idi. Şerbetlendiği taktirde insana zehir tesir etmiyor, insan yılan tehlikesinden kurtuluyordu. Hacı biraz ferahladı. Şerbetlemeyi yapan hoca okuyor, muskalar yazıyor, insanı şerbetliyordu. Ne yapıp etmeli, hemen şerbetlenmeliydi.

Hacı aklına gelen çareye seviniyordu. Ayağı yer tutmuştu. Şerbetlenecek ve yılanlardan kurtulacaktı. Bu işi Kara İsmail yapıyordu. Kara İsmail'in evi, bağı yılanlarla dolu diyorlardı. Kara İsmail bir garip adamdı. Öyle kimse ile konuşmaz, ona kötülük edilemez ve sözünden de çıkılmazdı. Hacı her zaman Kara İsmail'den uzak durmuş, onun bin bir çeşit hayvanla beraber nasıl yaşadığını kimse anlayamamıştı. Ahali ondan uzak dururdu. Ona gitmeli ve ne olursa olsun, ondan şerbetleme yapmasını istemeliydi. Kurt ağızlı ötmesi ile tolu aha şuracıkta idi. Ne var ki Kara İsmail kendisine düşmanca davranıyor, rastladıkları zaman, onun yüreğe işleyen bakışları Hacı'yı korkutuyordu. Hacı birçok kereler düşünmüş, hocayı da ortadan kaldırayım demişti. Fakat hocanın esrarlı bir hali vardı. Yılan, çıyan, kuşlarla yaşıyor ve mutlaka onlarla konuşuyor deniyordu. Hoca ayrıca cinlere, perilere söz geçiriyor ve hocanın bu hallerinden Hacı'nın ödü

patlıyordu. Böyle insanlara kurşun da işlemezdi. Hatta atılan kurşun, dönüyor atana geliyordu. Hacı bir belaya bulaşmamak için Kara İsmail'den uzak durmaya özen gösteriyor, hocanın evinin yakınından bile geçmiyordu.

Fakat Hacı şimdi Kara İsmail'e muhtaçtı. Ondan korkuyor, kinini öfkesini çekmemeli diyordu. Fakat yılanların zehri daha korkunçtu. Yılan düşman bildiğinin boğazına dolanıyor veya ağzından boğazına akıyordu. Bunlara tek çare şerbetlenmektir. Ne olursa olsun hocaya gitmeli ve hocadan şerbetlemeyi istemeliydi. Hocayı kızdırmaya gelmez, şerbetlenme yapmam derse çaresiz dönerdi. Ömründe ilk defa birine boyun eğecekti. Hocanın cinlerine, perilerine, yılanlarına, kuşlarına karşı duramazdı. Uğursuz hoca, kendisini yılanlardan ve yılan korkusundan kurtarabilirdi.

Mahrumlarda, Akkaya'da, Beğendik bağlarında başka hocalar da vardı. Onlar da şerbetlenme yapıyordu. Fakat Semerci Hoca'nın yaptığı büyüler ve şerbetlemeler tutmuyordu. Kara İsmail'den başka hocaların yaptığı okumalar, üflemeler işe yaramıyordu. Semerci Hoca bir koyun derisi üzerine yazılar yazıyor, sonrada deriyi güneşe bırakıyordu. Deri kuruyup büzüldükçe ilgisinin ruhu sıkılıyor, şayet ölüm isteniyorsa, boğulup gidiyordu. Böyle deniyordu ama Semerci Hoca'nın büyüünün hiç işe yaramadığı söyleniyor, amma velakin Kara İsmail'in yazdığı muskalar, kurşun dökmeler, verdiği nefesler her şeye iyi geliyordu. Kara İsmail'den Hacı ne kadar çekinirse çekinsin, sonunda onun kapısını çalmalıyım diyordu. Aslında elindeki mavzer her türlü büyüü bozar, attığı kurşun hedefini darmadağın ederdi. Aslında hocadan korkmanın alemi yoktu. Elindeki silah belki de hocadan üstündü

Eğri Kayayı terk eden Hacı, Kara İsmail'in bağının yolunu tuttu. Her ihtimale karşı tüfeğini hazır tutuyor ve mermi namluda sürülü öyle yürüyordu. Şu adam bu çevreye nam salmıştı. Kara İsmail dendi mi akan sular duruyordu. Hastalar, büyü, cazı yaptıranlar, hocaya para pul vermiyordu. Zaten Kara İsmail kimseden metelik almazdı. Almadığı içinde insanlar Kara İsmail'in kapısından eksik olmuyor, onun yılanlara kuşlara istediğini yaptırttığı söyleniyordu.

Hocanın evi Yılanlı Dağı'nın eteklerindeki ufak bir tepenin üzerine kurulmuştu. Tepe kayısı ağaçları, bademler, cehri çalıları, sumak ağaçları ile kaplıydı. Hocanın evine dar bir yoldan gidiliyordu. Nedense ağaçların sıkça olduğu bu yerlere kimse girmez, ağaçlardan sonra herkesin bağına benzer üzüm bağları başlardı. Fakat komşular bilirdi ki hocanın yetiştirdiği üzümlerin eşi yoktu. Ondan iyi üzüm yetiştiren olmuyordu. Hem kocaman salkımlar olur, hem de tarifsiz güzellikte lezzetli ve tatlı üzümler yetişirdi. Ahali, hocanın bağına bahçesine iyi baktığını düşünmez, onda ki keramete inanırdı.

Gavur Hacı, Kara İsmail'in bağına yaklaştıkça içine bir korku düştü, bunca kan dökücülüğüne rağmen hocadan da, hocanın bağından da, korkuyordu. Bildiği kadarı ile hocanın bağına, bahçesine ve evinde barındırdığı hayvanlara hiç dokunulmayacaktı. Hocanın evine tehlikesizce girmenin ilk yolu buydu. Onlara dokunulmadığı zaman, misafire de bir şey olmuyordu.

Ev uzaktan göründü. Dört bir tarafını ağaçlar sarmış ve ev ortada dikili duruyordu. Sekinin ortasında ki su kuyusunun ağızlığı uzaktan seçiliyordu. İki tarafı kapalı ve önü açık kurt ağızı ötmenin hemen yanında tokana vardı. Sekinin diğer ucunda ise ahır ve samanlık yer alıyordu.

Hacı, büyük bir dikkatle yürüyor, ne olur ne olmaz, silahını da hazır tutuyordu. Patika yolun her iki yanı ağaçlar ve çalılarla kaplıydı. Ağaçların üzerinde üveyikler, sarı esmalar, üzüm sığırcıkları, ala sığırcıklar konup kalkıyordu. Kuşların bolluğu, Hacı'nın gözünden kaçmadı.

Patikadan eve iyice yaklaştı. Ağaçların sıklığına rağmen Hacı kendine telkinde bulunuyor ve korkmadan yürümeliyim diye söylenip duruyordu. Hocanın sekisine iyice yaklaştı. Fakat sekiye çıkılacak yerde, bir akasya ağacı iğneli dalları ve sık yaprakları ile gözüne çarptı. Akasya ağacına yaklaştıkça Hacı'nın içine bir korku düştü. Gerçekten de akasya ağacının dallarından aşağıda ki, dikensiz gövdeye oldukça büyük bir yılan sarılmış, sanki Hacı'yı kollar gibi bakıyordu. Yılan geleni gideni seyrediyor, hileyi seziyor, efendisini tehlikelerden korumak için bekliyordu. Rengi akasya ağacının gövdesinin rengine çok yakındı. Yılan bu yüzden kolay fark edilmiyordu. Hemen yanında her gün süt içtiği çanağı duruyordu Anlaşılan hoca yılanı sütle besliyor, doyuruyordu. Yılan evin girişini tutmuş, hocanın bekçiliğini yapıyordu.

Yılan tıslamasa Hacı yine farkına varamayacaktı. Yılanın çivi gözleri Hacı'ya dikili, çatal dili dışarıda, Hacı yılanı o halde iken gördü. Gördü de yüreği ağzına geldi. İlk aklına gelen dönüp kaçmaktı. Sonra tüfeğini akıl etti. Tüfeğe davrandı. Fakat yılanın halinde bir değişiklik olmadı ve yılan oldukça sakin ve sessiz kendisini taşıyordu. Hacı bir müddet olduğu yere çakılı, elde tüfek bekledi. Yılan sadece bakıyor ve bir harekette bulunmuyordu. Başka zaman olsa, kurşuna acımaz ve koca yılanın kafasına bir kurşun sıkardı. Ama şimdi hocayı kızdırmanın alemi yoktu. Üstelik hocanın başka yılanları da olabilir ve onları üzerine

salabilirdi. Hacı tüfek elde, kendisini hocanın sekisine dar attı.

Hoca, Gavur Hacı'nın geleceğini bilmiş gibi, sekinin bir köşesinde sakin bir şekilde bekliyordu. Hacı'nın apar topar sekiye düştüğünü gördü. Hacı sıkı sıkıya tuttuğu mavzeri elde, doğrulunca Kara İsmail ile yüz yüze geldi. Geldi de bu sefer de hocadan korktu, ne yapacağını, nasıl davranacağını bilemedi, hocanın ateş gibi yanan gözlerine takılıp kaldı. Olduğu yerden sanki kımıldayamıyordu. Ancak hocanın içe işleyen sesi, kendine getirdi.

“ Hacı Efendi! Şerbetlenmeye geldin değil mi? Silahla buraya girenin sonu iyi olmaz. Silahtan hoşlanmam. Tüfeğini bırak. Bırak ta adam gibi konuşalım! ”

Hacı şimdiye kadar kimselerden emir almamıştı. Fakat hocanın yüreğine işleyen sesine karşı duracak gücü bulamadı. Hem nereden biliyordu da şerbetlenmeye geldin diyordu. Ürpertiler içinde ki Hacı tüfeğini yavaşça duvara dayadı. Harçsız duvardan bir başka yılan başı uzanmış, sanki konuşulanları dinliyordu. Hacı'nın korkudan ödü patladı ve o yüzden sesi titrek ve cılız çıktı.

“ Hoca Efendi! Ben dağ bayır geziyorum. Gittiğim yerlerde sıkça yılan, akrebe, büyüye rastlıyorum. Bunlardan birisi beni soksa, yardıma gelecek kimsem yok “ diyebildi.

Kara İsmail bir eli ile gür ve siyah sakalını okşuyor, Hacı'nın çaresiz halini seyrediyordu. Kara İsmail sanki Hacı'nın yüreğini okuyordu. Bir müddet sessizlik sürdü. Kara İsmail, Hacı'nın ne istediğini biliyordu. Birden konuşmaya başladı. Hacı küçülmüş, çaresiz ve gerçek çehresi ortaya çıkmıştı.

“ Gördüğün her Şeyi yıkıp, yok etmek istiyorsun. Oysa o Şeylere iyi davranman gerektiğini anlamam lazımdır. Hiç bir zaman sevgi ve saygıyı tatmadın, bilmiyorsun. Saygı ve sevgi insanı dik tutan, onu yaşatıp hayat veren, tükenmez hazinelerdir. İnsanın onurunu, var olan her Şeye karşı onu korur. Bu lezzeti tadamayanlar, çaresizdirler ve her Şeyden korkarlar. Senin gibi cılız ve korkak olurlar. Oysa insan ruhu yücedir ve karanlıklar içinde kalamaz. Tanrı bizleri yeryüzünde ki en yüksek varlık olarak yaratmıŐ. Yaşamak heyecanı ile dolu ruhumuzu ve iyi huylarımızı bize armağın etmiş. Bu armağınlara ihanet eden, senin gibi yılanlardan korkanlar sonunda yılan olurlar. Gerçek yılanlara bile sevgi sayesinde sözünü geçirebilirsin. Sende sevgi yok, kuru ve vahşi bir yaratıksın.

Hocanın söyledikleri, Hacı’nın içindeki zehir dolu torbaları deŐiyordu. Fakat o, bu sözleri anlamakta güçlük çekiyordu. Kişiliğini zedeleyen, onu alt üst eden bir ŐaŐkınlığın içinde idi. O, kk gördüğü ve bir sinek gibi ezdiğ i insanlar karşısında üstündü. Şimdi içinde derin bir boşluk meydana gelmişti. Bir an için mavzerine kavuŐup, kaçmayı düşündü. Doğru sözler, doğru irade ve düşünceler, kurŐundan da etkiliydi. Hacı Şimdi doğru sözlerin etkisinde kalmış, doğru Şeyler karşısında tfeğ i, kurşunun bir işe yaramadığını nihayet anlıyordu. Bu yüzden hocaya karşı koyacak gücü ve takati bulamadı. Yüzü ve gnl kara, ümitsiz, Hacı’nın hareketsiz kalmasına karŐın, hoca konuşmayı sürdürüyordu.

“ Gördüğün her Şeyi yakıp, yok etmek, hatta beni bile ortadan kaldırmak istiyorsun. Var olan Şeylere karşı senin saygın yok. Haramı, günahı seviyor, iyi ve huzur dolu Şeyleri dŐnemiyorsun. Yılanlardan daha

zararlısın. Eğri Kaya’da seni sadece seyreden yılanı öldürdün. O yılanın sana ne zararı vardı ki? Yuvasına çok yakındın ve o rahatsız oluyordu. Ona hayat hakkı tanımadan saldırdın ve başını, gövdesini ezdin. Hacı Efendi yılan da olsa sana zarar vermeyene sen zarar verdin. Korku ve vahşet vazgeçilmez şekilde yüreğinde yer etmiş. “

Hacı şimdiye kadar kimseden duymadığını hocadan duyuyordu. Sevgi ve saygı ne demektir? Şu hiçbir işe yaramayan, çaresizlere, insanlara mı saygı gösterecekti? Fakat deli hoca, Hacı’nın aklından geçenleri biliyordu. Bu adamdan bir şey saklanmıyordu. Şimdi hocanın öğütlerine inanmasa bile, ona vereceği cevabı bulamıyor, eli ayağına dolaşıyor, yapacak, söyleyecek bir şey arıyordu. En sonunda konuşabildi.

“ Kimse bana yardım etmiyor. Herkes düşman. O yılanlar dünden düşman! Bana, saldırmak üzere yaklaşmıştı. Çatal dili dışarıda döne döne geliyordu. Canımı kurtarmak istedim, başka çarem yoktu. Öyle yaklaşırsa, uzakta dursa dokunmazdım. Zaten o yılanlar hep beni gözlüyor.”

“ Ne gözlemesi? Zavallının ağzı dili yok ki seni uyarısın. Tabii senin yurdun, yuvan, ailen, çocukların yok. Evladın kıymetini bilemezsin. Tanrı’nın yarattığı her şey sevgiye layıktır. O yılan bile olsa. O hayvan yavrularını, yuvasını korumaya özeniyordu. Sen ondan zalim çıktın. O sana saldırmayacaktı.”

Hocanın sırtında ince kumaştan siyah bir maşlah, ayağında potur şalvar ve o sıcak günde bile mest lastik giyiyordu. Sekinin bir köşesinde geyik postundan bir namazlık, ilerde de kar kuyusunun ağızlığı ve ağızlığın üzerinde aşırma kovası duruyordu.

Kurt ağızlı ötmeye eşya çok azdı. Taştan duvara gömülü yüklüğü ince bir örtü kapatıyordu. Yapının dip tarafında mağara gibi kuytu bir yer daha vardı. Ötmeye bitişik kara taştan yapıma tokana ötmeye destekti. Hacı ne diyeceğini şaşırması, hocanın sözlerini anlamadığı halde onun tavrından etkilenmiş, vakit kazanmaya çalışıyor, etrafta neyin ne olduğunu anlamaya uğraşıyordu. Hocanın tok sesi yeniden duyuldu.

“ Kabadayılık kötü şeydir. Hele insan öldüren doğrudan cehenneme gider. Kimse kimseden korkmaz. Korkutup bir şeyler elde ederim, buralara hakim olurum diyorsan, bil ki hakkı yenen hep alacaklıdır. O borcunu sana çok korkunç şekilde ödetirler. Ödetirler de eyvah dersin. Ben bunu neden yaptım dersin. Neden herkes gibi olamadın? İnsanlara uyum gösterip herkes gibi yaşasaydım dersin. Eşyayı, canlıları ve insanları sevsen ne kadar rahat ederdin. Böyle yapmadığın için sonun kötü olacak.”

Hocanın sesi, Hacı'ya bir hançer gibi batıyor, işin sonu nereye varacak bilemiyordu. Buraya şerbetlenmeye gelmişti. Oysa hoca onun kötülüklerinden dolayı cehennem kapılarını açıyor, ona insanlığın, insan olmanın gerçeğini göstermeye çalışıyordu. İşin garibi hoca konuşurken her delikten bir yılan çıkıyor, sanki söylenenleri dinliyordu. Hocaya karşı gelse buradan nasıl çıkacak, bu yılanlardan nasıl kurtulacaktı, Hacı'nın feleği şaştı, korku dolu bir titreme tüm bedenini sardı.

Hoca her şeye hakimdi. Hoca her şeyi biliyordu. Eğri Kaya da yılanın öldürülüşünü, Hacı'nın marifetlerini biliyordu. Hoca durmadı ve yine konuştu.

“ Yunus senin yüzünden yakalandı. Oysa komşulara yardım ediyor, evlere su taşıyordu. İnsanlar

babalarını, kardeşlerini Yunus'un şahsında görüyor ve ona dayanıyor, ondan güç alıyordu. Çaresizliğin, kimsesizliğin ne olduğunu bilemezsin. Onun için, farkında değilsin ama zavallılığın, tüfeğini yanından ayıramıyorsun. Sen bu insanları dayanaklarından mahrum ettin. Paran olduğu halde sırf insanları korkutmak için haraç istedin. Böyle yapanlara insan denmez! ”

Hacı sesi gürleyerek çıkan adamın karşısında titriyor, bir insandan ilk defa korkuyordu. Yılanlara, akreplere hükmeden ve her şeyi bilen bu adam bir garip kişiydi. Öfke dolu gözlerinden ateşler çıkıyor, siyah ve gür sakalı parlıyordu. Hacı son bir gayret ile yalan konuşmayı denedi.

“ Hoca Efendi! Kulun kurbanın olayım. Ben bir şey yapmadım. Yunus'un yakalanmasında benim suçum yok. Onu zaptiyeler yakalamış. Benim haberim bile yok. Herkes kendi yolunda! Fakat o beni öldürmeye kalktı. Onun niyetini anladım da canımı zor kurtardım. “

“ Yezit! Senin gibi bir katilden herkes kurtulmak istiyor. Koyun Baba'da Ermeni kolunu düşürdüğü tuzaktan, onları Yunus kurtardı. Bilesin ki Ermeni olmuş, Urum olmuş, Hıristiyanmış, fark etmez. İnsan insandır ve hepimiz tek bir Tanrı'nın kuluyuz. Tek ve katı gerçek, ölüm ile herkes eşittir. Ölümle eşitlik, insanlar için ortak bir olgudur. Doğum ve ölüm insanların eşitliğini ortaya kor. Bunlar olunca insanların renkleri, dilleri ayrı olsa bile artık eşittir. Bu yüzden Müslüman'mış, Hıristiyan'mış insanları ayırmak büyük gaflettir. “

Hoca, Hacı'ya gözlerini dikmiş, kırpmadan bakıyordu. Bir az durdu ve devam etti.

“İnsanlar mutlaka eşit olmalı. Kimsenin kanı kimseye helal değildir. İyi insanlar başkalarını düşünen, tabiatı

seven insanlardır. Senin bunlardan haberin yok. Yunus Çavuş engellemese idi, Ermenileri soyacaktın. İnsanlara kötülük etmeyi marifet sayıyorsun. Oysa onların da, her insan gibi evi, yurdu olsun isterler. Mutlu olmak ve sevgi ile yaşamak isterler. Ne yazık ki Ermeniler, büyük ve kötü niyetli devletlerin kandırılmış insanları oldu. Vatan savunmasını yapamadılar. Düşman devletlere yardımcı oldular. O sanatkar insanlar bu yüzden yurdunu yuvasını terk etti. Bu ceza yetmezmiş gibi, sen onların mallarına paralarına göz diktin. Cezalanmış insanları bir de sen cezalandırmaya kalktın! “

Hoca acıyan gözlerle Hacı'yı bir kere daha süzdü. Sonra suçlayıcı öğütlerine devam etti.

“ Bu niyette su olmadan kimse yaşayamaz. İnsanlar pekmez vaktini susuzluk pahasına bekler. Bil ki su da, pekmez yapmak ta onlar için ölüm kalım meselesidir. Oysa sen kuyu başını tuttun, kimseye su vermedin. Kimsesizlerin susuzluktan yok olacağını bilerek suyun başını tuttun. Böylece dehşet salıyordun. Kötülük ruhuna işlemiş. Sana kötülük yapmaktan vazgeçmelisin diyorum! Yoksa belanı bulacaksın diyorum! “

Hacı, Kara İsmail'in sözlerinin altında eziliyor, hele silahsız olunca daha çok zavallı ve perişan oluyordu. Yine de konuştu.

“ Hoca Efendi elimde değil. Kimim, kimsem yok. Sığınacak sıcak bir evim yok. Gecelerden korkuyorum. Rüzgardan korkuyorum. Ottan, ağaçtan her şeyden korkuyorum. Bir de bana görünen yılanlar var. Boğazıma akmasından korkuyorum. Yalnız başıma ne yapacağımı bilemiyorum. Senin yardımına bunun için ihtiyacım var. Beni kapından çevirme, kapına geldim, yardım istiyorum! “ diyebildi.

Kara İsmail, Hacı'ya inanmaz gözlerle bakıyordu. Kapısına gelen bu kanlı katili adam etmenin imkanı olmadığını iyi biliyordu. Onun içinden geçenleri anlıyor ve mutlaka kaldığı yerden başlar diyordu. Bu sefil adamın ruhunun kirli tarafları apaçık görünüyordu. Hacı'yı kovmak mümkündü ama o zaman onun kadar yanlış yapmış olurdu. Üstelik bu adam daha vahşi, daha korkunç bir hale gelebilirdi. Daha zararlı olmaması için yardım etmek gerekti. Zaten kapısına, hasta, yardım isteyen, kim gelirse gelsin, boş çevirmiyordu. Bu da başka bir hasta idi. Onu şerbetlemek onun yüreğindeki korkunç boşluğu doldurmak gerekti. Böylece doğruluğa ve iyiliğe bir pencere açabilirdi. Kötülüğe kötülükle cevap vermek iyi değildi. Kanlı katil de olsa, hoca kapısına gelenin elinden tutmalıydı. Ancak hocanın aklına şart koşturmak geldi.

“Bak Hacı Efendi. Gün gelir bu sözlerini unutursun. Sana yapacağım şerbetlenme düzgün adam olursan tutar. Bir de, şerbetlediğim karşı hayvanlara kötülük yapmayacaksın. Yılanı karşı şerbetlenmek istiyorsan, yılan öldürmeyeceksin, adam yaralayıp vurmayacaksın. Yılan öldürür bildiğini okur, can yakarsan, bil ki sonun gelir. Hem de acılar içinde kıvrınarak ölürsün. En çok korktuğun şey başına gelir. Bunları bil ki seni her türlü zehre karşı şerbetleyeyim. Ama dediklerimi yapmazsan, bana borçlu kalırsın ve ben de alacağımı alırım. Sonunda, acılar içinde çığırarak can verirsin. Nasıl dediğimi kabul edecek misin?”

Hacı, söylenenlerin yarısını anlıyor, diğer yarısını anlayamıyordu. Hoca bundan böyle adam öldürürsen halin fena olur diyordu. Hacı ancak bunu anlayabildi.

Fakat yılan öldürme sözünü ne için söylediğini bir türlü kavrayamadı. Yine de cevap verdi.

“ Benim hiç suçum olmadı ki? Beni öldürmek isteyenlere karşı kendimi korudum. Yaptıklarım hep kendimi korumak içindi. Ama bundan böyle sen ne diyorsan onu yapacağım. Hoca Efendi sana söz veriyorum. Yeter ki yılanlardan beni kurtar. “

Hocanın sesi yeniden gürledi.

“ Sen ebediyen yaşayacağım sanıyorsun. Hiç ölmem diyorsun. Bu yüzden de hayatının tehlikede olduğuna inanmıyorsun. Ben de sana inanmıyorum. Yine yalan söylüyorsun. Bunu iyi biliyorum. Bire insafsız, kimilerini öldürmeyi, kimilerini soymayı düşünüyorsun. Bir daha böyle bir şey yaparsan büyü bozulur. Kendini hep haklı çıkartmaktan vazgeç.”

Öfkeli bu çıkışa Hacı bir az daha sindi. Artık bulunduğu yerde kuru bir yelkovan gibi salınıyordu. Hoca yalanlarını, soygunlarını, düşündüklerini biliyor, belki de kendini cezalandırmayı kuruyordu. Hacı'nın benliğini derin bir korku yeniden kapladı. İki de bir tüfeğine göz atıyor, ama tüfeğin yanı başında kıvrılmış duran siyah bir yılan görüyordu. Bu yüzden titriyor, dili tutuluyor, korku ve endişeler içinde meram anlatmaya çalışıyordu.

“ Tamam, Hoca Efendi! Kulun kölen olayım! Ne dersen razıyım. Bak bundan sonra haraç istemeyeceğim, yılan öldürmeyeceğim. Ne dersen yapacağım.”

Eli arkasında, Hacı'nın karşısına dikilen Kara İsmail yalvaran bir eda ile konuşan Hacı'yı dinliyor, şu sırtlanın nasıl sefil bir adam olduğunu daha iyi anlıyordu.

“ O zaman yapılacakları yapalım. Bundan böyle yılan öldürmeyeceksin. Haraç istemeyeceksin, adam

öldürmeyeceksin, ev soymayacaksın. Her varlığı sevmek ve saymak zorundasın. Söylediklerimin aksine hareket edersen karşılığını çok ağır ödersin! “

“ Hoca Efendi. Benim derdim yaşamak. Herkes bana düşman. İnsanlar biliyorum ki fırsatını bulsalar beni bir yılan gibi, bir köpek gibi taşlayarak öldürecekler. Benim yılanlardan ve insanlardan korunmaya ihtiyacım var “ diyebildi.

“ O zaman, sözlerim kulağında küpe olsun. Şimdi Kuran okuyacağım. Sırf sözlerimi iyi anlayasın diye. Kuran hiç bir zaman büyüye, tılsıma izin vermez. Ama Tanrı'ya sığınıp, ondan af dileyeceğiz. Tanrı'ya yakarmak sana güç ve kudret verecek. İçireceğim dualı su vücudunun tüm hücrelerine girecek. Girecek de dualı suların girdiği hücrelere zehir girmeyecek. Ama bir kez daha söylüyorum. Bundan böyle adam öldürmek yok, haraç almak yok, insanları rahatsız etmek yok, sana yaklaşıp bile yılanı öldürmek yok. Şayet bunların aksini yaparsan feci şekilde yok olacaksın. Bunu iyi bil. “ diyor ve bir taraftan da sesli olarak Kur'an-ı Kerim'den ayetler okuyordu.

Hacı ömründe hiçbir zaman öğüt nasihat dinlememiş, Tanrı'yı da tanımamıştı. Şimdi korktuğundan her şeye razı, hocanın karşısında el pençe duruyor ve her şeyi anlamış görünüyordu. Şu hocanın ateş gibi yanan gözleri, gür ve simsiyah sakalı ve bir de yılanları olmasa, bu kadar korkmayacaktı. Dinliyordu ama söylenenlerin kıymetini anlayacak gücü yoktu. Hoca ise adamın ne mal olduğunu bile bile sordu.

“ Söylediklerimi iyi anladın mı? Tövbe edeceksin ve bir daha kimseyi öldürmeyecek, can yakmayacaksın. Bak seni şerbetliyeceğim. Buna rağmen sözlerimi

tutmazsan, korktuğun yılanlar elinden ölürsün. Ona göre beni ve kendini aldatmaya uğraşma “ dedi.

Hacı, söylenenleri aynen uyacakmış gibi duruyor, bunca sıkıntıdan sonra hocanın öfkesini çekmemek için ne gerekirse yapıyordu. Fakat hoca iyi biliyordu. Tüfeğine ve özgürlüğüne kavuşan Hacı mutlaka kaldığı yerden devam edecekti. Bunları bile bile okumayı sürdürdü. Okuduğu her ayetin sonunda Hacı'ya yanaklarını şişirerek üflüyor tükürür gibi yaptığı üflemlerde hocanın sıcak nefesi Hacı'nın yüzüne bir şamar gibi iniyordu. Şamar, Hacı'nın yüzünü yakıyor, onu ürpertiler içinde bırakıyordu. Okumaların sonunda hocanın elinde bir tas su belirdi. Suyun yüzünde dualı kağıt parçaları yüzüyordu. Suyu Hacı'ya içirdi. Hacı suyu içtikten sonra sanki rahatlamış gibi bir duyguya kapıldı. Hemen sordu.

“ Hocam, söylediklerinden dışarı çıkmayacağım. Beni artık yılan çayan sokmaz değil mi? “ diyor ve hiç yapmadığı bir şeyi yapmak istiyordu. Hocanın elini öpmeye uzandı. Fakat hoca çılgın bir güçle Hacı'nın elini itti. Ateş fışkıran gözlerini bir an Hacı'nın üzerinde gezdirdi ve konuşmadan tolun loş aydınlığına yürüdü gitti.

Topuklarına kadar inen siyah cübbesi ile tolda artık görünmüyordu. Hacı işin bittiğini anladı ve bir müddet daha sekide öyle kaldı. Sonra tüfeği aklına geldi. Daha önce simsiyah bir yılanın tüfeğin yanında yattığını görmüştü, ama şimdi yilandan eser yoktu. Tüfeğini kaptığı gibi mekanizma yaptı, haznedeki mermiyi kontrol etti. O korkak ve sünepe hali yok olmuş, tüfek mekanizmasının çıkarttığı ses sanki ona hayat vermişti. O konuşmaktan korkan, sünepe adam gitti, onun yerine kanlı katil Hacı yeniden geldi. Hazır ortada hoca da yoktu. Evi ve etrafı yeniden görür gibi inceledi.

Gelirken rastladığı yılanların hiç biri görünmüyordu. Hacı kendi kendine söylendi. Oh be diyordu! Nihayet sırtından koca bir ağırlık kalkmıştı. Evden kurtulurken tüfeğine kavuştuğuna seviniyor, geldiği yolda acele ile yürüyordu.

Hacı evde iken kapıldığı korkulardan kurtuldu. Evden uzaklaştıkça eski benliğine kavuşuyor ve yine de kendini kazançlı sayıyordu. Kendi kendine “şerbetlenmeye kavuştum, evden de, hocadan da kurtuldum “ diyordu. Artık yılanlar kendisine ilişemeyecekti. Kendisini korkutan bir şey kalmamıştı. Bugün şimdiye kadar duymadığı şeyleri duymuş, korkularla dolu bir gün yaşamıştı. Sanki kendine tatil verdi ve sağı solu gözlemeye gerek görmedi. Görünüşte her şey bıraktığı gibi duruyordu. Fakat kendisinde ağır bir yorgunluk hissediyordu. Her türlü tehlikeyi göze aldı ve uyumak için güneş batmadan mağaranın yolunu tuttu.

Artık güneş devrilmiş, dağın ardına geçmiş, gölgeler uzamıştı. Aşağılarda bir tepenin üzerine kurulu hocanın evi, yılanları ile birlikte, gölgeler içinde kalmıştı. Gördükleri, hayal mi, hakikat mi, kestiremiyor, fakat yılanlardan artık korkmamalıyım diyor, hatta içinde beliren bir güç hissediyordu.

Hacı'da kendisinin farkına varamadığı bazı değişiklikler oldu. Önce beyninde ve ruhunda yer alan korku kısıkaçı gevşedi. Biraz daha rahatladığını hissetti. Granit kayaların parlaklığını, ağacın yeşilini, çalılıkları, dağdağan ağaçlarını yeni görüyor gibi, uzun uzun seyretmeye başladı. Şimdiye kadar her şeyi karanlık gören Hacı, nedense şimdi bir az daha kendini aydınlıkta hissediyordu. Hacı, bağlara, üzümlere, kuşlara hasretle baka kaldı. Kaya başından şakıyan keklğin sesini hayli dinledi. Kavislerle uçan güvercinleri

gözledi. Bir üzüm sığırcığının kızıl beneklerini seyretmek hoşuna gitti. Hoca onu adam etmeye uğraşmış ve etkilemişti. Fakat aldığı sihrin ne kadar dayanacağı belli değildi.

Birden aklına geldi. Niyette kimseye ilişmez ise karnını nasıl doyuracaktı. Sakladığı birkaç kuruşu vardı. Haraçlardan topladığını mağaranın hemen yanındaki bir kaya dibine gömmüş ve yerini kendisinden gayri kimse bilmiyordu. Fakat o paralara dokunmaya kıyamıyordu. Şerrinden korkuyorlar, gönderdiği haber üzerine ne ister ise veriyor, kral gibi yaşıyordu. Şimdi artık kimseye dokunmayacak, haraç istemeyecek, bağlardan üzüm, kayısı yemeyecek, kimsenin tokanasına girip bazlama almayacaktı. Aksini yapar ise ölürdü. Hoca öyle diyor ve çok sıkı tembih ediyordu. Hocanın tılsımı kendisini akrepten, yilandan, koruyordu ama, açlığına çareyi söylemiyordu.

Bunları aklından geçiren Hacı kararsız ve düşünceli yürüyordu. Adamları korkutup haraç almazsa, zaten herkes düşmandı ve gerçekten kendisini bir köpek gibi öldürürlerdi. Ölümü hiç istemiyor, ölümden korkuyor ve ölümün soğukluğu Hacı'yı ziyadesi ile ürkütüyordu.

O gün mağarasında her gün ki gibi horlamalar çıkartarak uyuyamadı. Taşların, toprakların arasında döndü durdu. Şafak atarken yine mağaradan çıktı. Hocanın dediğini yapıp yapamayacağını düşündü? Fakat nasıl karnını doyuracaktı. Buna eşkıyalıktan başka çare yoktu. Sonunda yine Eğri Kaya'dan gözlem yapmayı doğru buldu. Gün yavaşça yükseliyor, pırıltılar göz kırıyor, tatlı bir meltem otları yalıyordu. Havada kekiklerin, geyik yoncalarının, kuzukulaklarının, yaban zambaklarının kokusu vardı.

Ne yazık ki Gavur Hacı bildiğinden şaşmadı. Hocanın sözleri sevgi ve saygıdan yoksun, nasır

tutmuş yüreğinin zırhını delememi. Yine bildiğini okuyacaktı. Fecir ile birlikte mağarasından çıkıyor, Eğri Kaya'nın yolunu tutuyordu. Eğri Kaya'nın önünde ki ufacak alan, insanın oturmasına uzanmasına olanak veriyordu. Hacı gün ağarırken geldiği kayada gözlerini asker dürbününe uyduruyor, evleri, yolları, şehirden gelen yolu, bağları ve dağları bir bir inceliyordu. O yerlere bakarken hangi evin ne yaptığını anlamaya çalışıyor, Çiloğlu'nun evini hiçbir zaman gözden ırak tutmuyordu. Bölgede bir atın hazırlanması, şehre yolculuğa alametti. Hacı'ya göre pusu için ondan daha elverişli fırsat olamazdı. O yolcunun dönüşünde bilhassa Sallı Bayır'ın üzerinde veya Cırık Gediği'nde pusu yapar, alacağını alırdı. Fakat Çiloğlu'nun evinde ne at hazırlanıyor, ne de bir hareket görülüyordu. Yalnız arada ötmenin sekisinde bir kadın görünüyordu. Ona da şimdilik ilişmek doğru değildi. Hacı Mustafa'nın oğlu kendini bir şey sanıyordu. Okulda imiş, okuyormuş, umurunda değildi. Babasından evvel veya sonra, ilk fırsatta onun da ortadan kalkması gerekti.

Hacı dürbünün ardında düşünüyor ve yine Boncuk Kuyu'da yaptığı gibi evleri gözlüyordu. Kaçak Yunus'un evinde bir ölüm sessizliği vardı. Kendi yerine Yunus'un yakalanışına gülüyor, kendinin aklına ve kurnazlığına hayran, olayı kafasında evirip çeviriyordu. Nihayet hocanın etkisi gittikçe azaldı. Yine kendine hayran, kendi kendinin sevgilisi, Hacı hayatından memnun kaya gölgesinde yatıyor, yine fırsat kolluyor, dehşet saçmayı kuruyordu.

O gün de akşam olmuş ve karanlık bastıktan sonra, Çiloğlu'nun evinde yer sofrası kurulmuştu. Koca bir tepsi mantı, sarımsaklı yoğurtla birlikte sininin ortasında yerini aldı. Ev halkının gözü mantı tepsisinde, herkes meşgul, konuşmuyordu. Kaşıklar

sessizce gidip geliyor ve kaşıklar ev halkına hizmet ediyordu. O gecede çıra yakmadılar. Evler karanlığa gömülü olarak kaldı. Yatma zamanı gelince Hacı Mustafa Efendi gedige bir ip gerdi ve ipin bir ucuna boş teneke bağlandı. Böylece gedikten gizlice girecekler için uyarı düzeni kuruldu. Şimdi daha rahattı. Gedikten birisi girdiği takdirde ipe takılacak ve ahırın üzerindeki boş teneke düşecek ve müthiş bir gürültü çıkaracaktı. Gürültü ise Hacı Mustafa Efendi'nin silaha sarılmasına yetecekti.

Mustafa Efendi silah kullanmaktan hoşlanmıyordu. At Pazarında işlenmiş deri satıyordu. Hamiyet sahibi, fakiri, fukarayı kollayan bir yapısı vardı. Haraç işine bir çare bulmak istiyor, fakat şu geçkin halinde kendini ve oğullarını nasıl kurtaracak bilemiyordu. Büyük oğlu Mehmet bedel vermeyi kabul etmemiş ve Çanakkale'de İngilizlerle harbe tutuşmuştu. Ahmet ise idadi mektebini yeni bitirmiş, askere çağrılıyor, bir ay içinde şubeye teslim olması isteniyordu. Ahmet Efendi ağası Mehmet Efendi'nin Çanakkale'den gönderdiği mektupları delicesine okuyor ve ona özeniyordu. Oysa asker olan gidiyor ve bir daha gelmiyordu. Her nasılsa Mehmet Efendi'yi bölük yazıcısı yapmışlar ve mektubu geldiği zaman ev ahalisi bayram yapıyordu. Bölük yazıcılığı önemli bir görevdi. Mehmet Efendi iyi kötü yazmayı bildiğinden, koca bölükte bir tek kendinin okuryazar olduğu anlaşılmış ve hemen bölük yazıcısı yapmışlardı.

Büyük oğlu Mehmet askere çağrıldığı zaman İttihat ve Terakkicilere başvurmayı düşünmüş fakat bir türlü bu işi yapamamıştı. Ne idi o günler. İkinci Meşrutiyetin ilanını iyi hatırlıyordu. Kendisi de ittihatçıların içinde idi. 12 Temmuz 1908 günü meşrutiyet idaresi ilan edilmiş ve yer gök top sesleri ile inlemişti. Tüm insanlar şenlik

yapmış, her şeyin düzene gireceğini ve ahalinin fukaralıktan, ezilmekten kurtulacağı düşünülmüş, İkinci Meşrutiyetin ilanını çılgınca kutlamışlardı. O ilandan bu yana altı, yedi yıl geçmişti. Her şey ne çabukta tersine dönmüştü. O zamanlar daha seferberlik ilan edilmemiş ve kimseler asker olmamıştı. İttihat ve Terakkiciler uhuvvet, adalet, musavaat, hürriyet diye yola çıkmışlar şehirdeki İttihatçılarla birlik olan memleket eşrafı hükümete el koymuştu. Mutasarrıf makamına gelememiş, Talas'ta ki evinde saklanmıştı. Kendisi padişah Abdülhamit tarafından tayin edildiğinden, olaylardan etkilenip korkmuş ve makamına uğramamıştı. Oysa hükümete el koyanlar, ahalinin isteklerini ön plana almış, rüşvet ve yolsuzluktan yılgin insanlara büyük ümit vermişlerdi.

İnsanlar İttihatçıları bir kurtarıcı gibi gördü. Meşrutiyet idaresinin ilan günü davullar çaldı, zurnacı peşrev yaptı ve yüz bir pare top atıldı. Meraklı kalabalık hükümet meydanında toplandı. Bundan böyle her işin düzeleceğini ve özgürlükler içinde mutlu yaşayacaklarına Osmanlı tebaası yürekten inandı. Hükümet meydanında toplanan ahalinin önüne şehri idare edenleri birer birer çıkardılar. Ahaliye soruyorlardı.

“ Ey ahali! Mektupçuyu istiyor musunuz? “

Bu soru çoğu zaman, “istemiyoruz” naraları ile karşılanıyordu. Bu çılgınlık üzerine, merdiven başındaki memuru tekme tokat merdivenlerden yuvarlıyorlardı. Hükümete el koyanlar yine bağırıyor ve “ ey ahali tapucuyu istiyor musunuz? “ “Hayır, istemiyoruz, rüşvetçi namussuz, canımızı yaktı” nidaları ayyuka çıkınca onu da merdivenlerden aşağı atıyorlardı. Böyle böyle temizlik yapmışlardı.

Yine Hükümet meydanında Ortodoks ve Protestan kiliselerinin temsilcileri olan rahipler, müftü hazretleri bir araya gelmişler ve milli birliği temsil etmişlerdi. Rahiplerden birisi söz almış ve müftü hazretlerinin elini tutarak konuşmuştu.

“ Bundan böyle bizi kimse tutamaz. Demir gibi Müslümanlarla, ateş gibi olan bizler yan yana gelince çelik oluruz. Çeliğin önünde kimse duramaz “ diyor ve müftünün boynuna sarılıp sakalını öpüyordu. Bir kısım ahali bu davranışı çılgınca alkışlıyordu. Fakat her toplumda olduğu gibi bağnaz olanlar da duramıyor ve içinden müftünün dinsizlere dokunması, sakalını öptürmesi onun abdestini bozar diyor ve homurdanma eksik olmuyordu.

Gerçekten İkinci Meşrutiyetin ilanı, memlekette büyük bir dirlik düzenlik getirdi. Şehirde ki Müslüman ahali işin önemini tam kavrayamamış, daha ziyade gayri müslüm ahali meşrutiyetten çok şey beklemişlerdi. Zaman içinde insanlara daha iyi hizmet veren idareden daha fazla memnun hale gelmişlerdi. Eskisi gibi bir memur, işi düşenleri kovamıyor, insanların ardında İttihat ve Terakkicileri gördüğünden, hizmet vermeye kendini zorunlu hissediyordu. Böylece halkın sesi çıkmaya ve idarecilere iyi veya kötü demeye başladılar. Meşrutiyetin ilanından birkaç yıl sonra yapılan seçimlerde, sanki tek bir parti varmış gibi kavgalarla, eli sopalı insanlarla İttihat ve Terakkiye oy verdirdiler. Trablusgarp harbi, arkasından da Balkan bozgunu olmasaydı, memleket yine de iyi gidiyordu. Fakat Balkan bozgunu ahaliyi felaketlere sürükledi. Hacı Müftülerin Mehmet Efendi Balkanda çamura çökmüş, bir arkadaşını kurtarmak isterken kendisi çamurda boğulup kalmıştı. Geride anne karnında Ömer kaldı. Zavallı Ömer sırf karın tokluğuna ihtiyar bir

kocaya varan annesi ile babalık elinde kaldı. Fakat felek onlara babalık evinde de yar olmadı ve Ömer iki yaşında iken annesi öldü. Yoksulluk içinde kıvranan büyük ana Ömer'e sahip çıktı. Babalık ve büyük ana elinde kalan Ömer beş yaşında hayata atıldı. Baldöktü adlı arkadaşı ile tabak esnafı için it boku, kedi boku topladılar. Ömer ve Baldöktü ilerde dev gibi adamlar olacaktı. Ama harp yüzünden acılarla yoğrularak büyüdüler. Benzerlerine ahali içinde her zaman rastlamak mümkündü.

İşte bir yığın yetim çocuk bu hallere düştü. Yetim çocuklar, şehitlerin çocukları ve kimsesizler sokakları doldurdu. Güçlü ve sefaletle katlananlar, ilerde yetişip, babalarının, amcalarının yerini doldurmak için çalıştılar. Hacı Mustafa Efendi bunları görüyor ve düşündükçe göz pınarları yaşlarla doluyordu. Onları göre göre kendi evlatlarına iltimas istemek, kayırmak şehitlere ihanet gibi geldi. Herkes gibi, komşuları, tanıdıkları, akrabaları nasıl askere gitmişse, onlar da aynen askere gidecek, şehitlik ve gazilik ne olursa, bağına taş basacaktı. Şimdilik hamd olsun, büyük oğul Mehmet, Çanakkale'de savaşın içinde, fakat hayatta idi. Ahmet, ise mülazımı evvel olarak gidecek ve orduda subaylık yapacaktı. Belki de rahat eder, inşallah gittiği gibi gelirdi.

Balkan yenilgisi, devletin dengesini bozmuştu. Belki de onun intikamı için bu büyük savaşa girildi. Hacı Mustafa Efendi, şehirde müftü, Balkan harbi gazisi Faik Seler ve diğerleri ile konuştuğu zaman, Avrupalıların artık Balkanları bize vermeyeceğini söylemişlerdi. Madem o topraklar elimizden çıkmışsa, neden şu harbe girip de seller gibi kan akıtıyorduk. Topumuzu, tüfeğimizi dışardan alıyorduk. İlim ve teknikte düşmanlarımız bizden çok ileri idi. Bu yüzden tabur

tabur insanımızı kırılmış, aileler yok olmuş, koskoca bir devlet yerden yere vurulmuştu. Tabiat ilimleri ve teknik, gelişmedikçe, yenilikler olmayınca yok oluyorduk. Şimdi ocaklar sönmüş, evler sahipsiz tarlalar, bahçeler bakımsız, ihtiyarlar ve kadınlar perişandı. Bütün bunlara değer mi idi? “ Hacı Mustafa Efendi düşünüyor, derinden göğüs geçiriyordu.

Çiloğlu zengin sayılırdı. Beş bin murabba bağı, At Pazarında yeğenine işlettiirdiği bir dükkanı, ahırda bir at iki eşek ve birde yavrulu inekleri vardı. İnek sarı kız, epey süt veriyor ama danası sütlerin çoğunu emiyordu. Kendi durumu, komşularına göre fevkalade iyi olduğundan Çiloğlu’nu herkes zengin diyordu.

Ahmet Efendi’nin bir görevi de hayvanlara bakmaktı. Yatmadan önce onları yemleyecek, sularını verecek, emniyet sırığını ahırın girişine yerleştirecek, sonra yatacaıktı. Bazı sıcak günlerde her şeye rağmen sekide yatıyordu. Açık havada göz kırpan yıldızları seyrederek uyurdu. Uyurken rüzgar yüzünü okşar, puhu kuşlarının uzaktan gulguleli sesini dinler, yarasaların kanat sesleri Ahmet Efendi’nin çevresinde döner dururdu. Gökyüzünün sonsuz boşluğunda parıldayan yıldızlar, kayan yıldızlar, bir sönüp bir yanan yıldızlar ona sırdaş olur, bazen yıldızlarla konuşur, içinde ki sıkıntıları dile getirirdi.

Hacı Mustafa Efendi ve Emine Ana, eşkıya korkusundan Çukurda yatıyordu. Her seferinde etrafı kolaçan ederler, yatsı namazını kılar, hiç penceresi olmayan ve devamlı küf kokan Çukura inerlerdi. Bazen merdivenin başında iken bile, yanan kandilin ışığına koşuşan akrepleri, hep Emine Ana öldürür, Hacı Mustafa Efendi ortalık temizlendikten sonra yatağa girerdi. O yer yatağında Gavur Hacı’yı, Ermeni komşularını, oğullarını, kışlık yiyeceklerini, sularını,

kaynayacak pekmezleri düşünür ve öyle uykuya dalar.

Gün ışığı ile birlikte tatlı bir meltem sekide uyuyanları, uyandırdı. Derken kanat sesleri ve şamatası ayyuka çıkan bir sürü ala sığırcık dut ağaçlarına kondu. Kuşlar daldan dala atlıyor ve sanki ova onların kanat sesleri ile doluyordu. Üzüm çubuklarının üzerine düşen çiğ damlalarından geçen ışıklar renklere bürünüyor ve üzüm bağları yeşil bir deniz gibi uzanıyordu. Yılanlı Dağı'nın cesim gövdesine günün ilk ışıkları saplanırken, Damlama Kaya'dan keklik sesleri yükseldi. Ahmet kum sekideki yatağında doğruldu ve ilkin Boncuk Kuyu'yu, sonra Yılanlı Dağı'nı ve önlerinde uzayıp giden üzüm bağlarını mahmur gözlerle baktı.

Yataktan doğrulan Ahmet, akşamdan hazırlayıp koydukları teneke tuzağına bir göz attı. Her şey yerli yerindeydi ve kimse evin gediğinden içeri girmemişti. Aşağıda Çukur da yatan Hacı Mustafa Efendi gözlerini ovuyor ve beyaz uzun don ile helaya gitmeye hazırlanıyordu. Ahmet in sekide dikildiğini görünce:

“ Boncuk Kuyu'da bu gün kimse yok galiba! Adam da ne insaf, ne de merhamet var. Alçağın biri. ”

“ Aşağıda kimseler görünmüyor. Fakat o buraları boş bırakmaz. Mutlak Eğri Kaya'ya çıkmıştır. Çok dikkatli olmalıyız. ”

“ Ne yapalım? Başa gelen çekilir. Yalnız bir fırsatını bulsam ben onun canına okuyacağım! ”

Böyle diyerek iki basamakla çıkılan üzüm bağının başladığı merdivene adımını attı. Oradan ayakyoluna çıkacaktı. Hela evin arkasında ve üzüm çubuklarının hemen başladığı yerdeydi.

Çukurun merdivenlerinde Emine Ana da göründü. Her halinden, uyku mahmurluğunun devam ettiği

anlaşılıyordu. Hacı Mustafa Efendi'yi uyku tutmamış, gece yarılarına kadar etrafı dinlemiş, eşkıya korkusu zihninden silinmemişti. Sabaha karşı bir az dalmış, o yüzden de sabah namazını kaçırmıştı. Ayakyolundan dönerken hala konuşuyordu.

“ Sabaha kadar uyuyamadım. Şu eşkıya belasına nereden çattık. Adam yine bizi gözleyecek. Elimizde doğru dürüst silah yok. Ağızdan dolma tüfekler, bir de ufacak tabanca ile mavzere karşı bir şey yapılmaz ki ” diyordu.

Ahmet, babasının yakınmalarına kayıtsız kalamazdı. Şu eşkıya hayatlarını zehir ediyordu. Bir çare bulmalı, korku ve dehşete son vermeliydi. Kısa bir zaman sonra şubeye teslim olacaktı. Askere gidenden kolay haber alınamıyor ve gidenlerin ne olduğu bilinmiyordu. Kendisi askere gidince babası yalnız kalacak, o zaman Gavur Hacı'nın ekmeğine yağ sürülecekti. Buna ne çare olur, düşünceler içinde konuştu.

“ Baba! Adam aklını takmış bir kere. Buralarda dişine dayanan da kalmadı. Bağlar kadın ve çocuklarla dolu. Yunus bu işi bitirmek istedi. Zavallı talihsizliğe kurban gitti. Eşkıya bizi çaresiz sanıyor ve bundan yararlanmak istiyor. ”

“ Tamam oğlum! Ben yaşlıyım. Yaşlı olmasam ne yapar eder bir tüfekte ben bulurdum. Bu herifin karşısına çıkmak boynumun borcu olurdu. Sen böyle tehlikeli işler için yetişmedin. Kendi kendime sabır diyorum, Eşkıya ile eşkıya olunmaz. Şehre de inmiyorum. Dükkanı Mahmut idare ediyor, fakat alacak verecek, neler oldu kim bilir? ” diyordu.

Mahmut, Mustafa Efendi'nin yeğeni idi. Açık gözdü, fakat çocuk yaştaki yeğen dükkan açıyor ve talimat üzerinden sahtiye derileri, köseleleri satıyordu.

Zaman zaman derileri yapan tabak esnafı para istiyor, o zaman Hacı Mustafa Efendi bin bir güçlükle haber gönderiyor ve işleri yoluna koymaya çalışıyordu.

Hacı Mustafa Efendi hem konuşuyor ve hem de ibrikten dökülen su ile çiçeklikte elini yıkıyordu. Suyu idareli kullanmak şarttı. Su ziyan olmuyor ve çiçeklikte top kadifeler, fesle enler, mavi renkte ki sarmaşıklar bu sudan yararlanıyordu. Mustafa Efendi'nin belini sıkı sıkı saran yeşil kuşağı, potur şalvarı vardı. Ayrıca  k eleri basık yemenisi hemen köşkün önünde özenle duruyordu. Bir kaç gün önce vurulan ala sı ırcıkların lezzet dolu etlerinden yapılmış çorba  n  açık köşkün ortasında, yer sofrasına kondu. Tahta kaşıklar ve bazlama ile sabah kahvaltısına giriştiler, iştahla yiyip, çorbayı içtiler.

Kahvaltı sinisi ortadan kalkarken, Hacı Mustafa Efendi ile Ahmet sekinin ucuna yöneldi. Karşıdan fark edilmeyecek şekilde tek gözlü dürbüne gözlerini uydurdular. Eğri Kaya tam olarak se ilmiyordu. Böyle hırsızlama gözlemlerle bu hayat nasıl çekilecekti. Mustafa Efendi lahavle çekiyor, sabır diyordu. şu güzel dünya insanların hırsı yüzünden karmakarışıktı. Harplerde sel gibi kan akıyor, evler ocaklar sönüyor, ayrıca eşkiyanın amansız korkusu onları kahrediyordu. Ahmet Efendi'nin gözlerinden şimşekler  akıyor, bu zorbalığa, ya macılı a boyun e memek gerek diyordu. Birden a abeyi Mehmet Efendi'nin karısı Ayşe ile kızı Hayriye aklına geldi.

“ Gelin Ayşe ile Hayriye yukarı tol da yalnızlar. Onları bakıp gözetmek gerek. Artık buraları terk edip şehre taşınsak iyi olur. şu Gavur Hacı onların kadın başına olduğunu anlarsa her türlü felaketi getirebilir. Ben yanlarına gideyim. Kim bilir nasıl korkmuşlardır. ” dedi.

Hacı Mustafa Efendi oğlunun sözlerini anladığını belli edecek şekilde başını sallıyordu. Gözlerini Eğri Kaya'dan ayırmadan konuştu.

“ Doğru diyorsun evlat. Her yere birden bakamayız. Sen doğru yukarı çık ve onları getir. Şu Gavur Hacı belası ortadan kalkıncaya kadar bizimle kalsınlar. Pekmez kaynatma zamanına daha var, çıra yanmadı ” dedi.

“ Pekmez kaynamaz, ot toplanmaz ise kış nasıl geçireceksiniz. Bunlar çarşıdan alınmaz. Hem bağımızda olanı neden çarşıdan alalım ki? Pekmez kaynamaz ise millet açlıktan ölür ” diye Ahmet cevap verdi. Daha da fazla duramadı. Evin ardına dolanan merdivenlere yürüdü. Birkaç merdivenle çıkılan ve evin arkasından başlayarak Arpa Dağı'na uzanan üzüm bağına adımını attı. Çevik adımlarla yürüyor ve kendinden emin görünüyordu. Üzüm çubuklarının arasından yol buluyor ve süratle gidiyordu. Ağzı Kılıları geçti, Çürükleri geçti, Mihribanları geçti, Kara İsmail'i geçti. Tembellerin bağından fırlayan bir tavşan ile burun buruna geldi. Hayvan insanoğlu korkusundan beş arşınlık yeri bir hamlede alıyordu. Kaçan tavşanı gören, çocuklar alabildiğine bağırıyor ve sesleri duyan hayvan daha çok hızlanıyordu. Hayvan kulaklarını yassıltmış, uzun sıçramalar ile Arpa Dağı'na tırmandı. Tavşanın ön ayakları kısa olduğundan bayır yukarı daha hızlı koşuyordu. Ahmet çocuklara bağırdı.

“ Hey çocuklar! Siz bağırdıkça hayvan ölümüne koşuyor. Bağırmasanız, bakın yarın yine aynı yere gelip yatacaktır. Bağırınca ürkütüyorsunuz. Bu yüzden aynı yere gelip yatmaz ” diyordu. Çocukları azarlarken yarın tüfekte tavşanı aramayı düşünüyordu. Fakat şimdi ilgileneneceği başka şeyler vardı. Şu eşkiyadan bir kurtulsa, niyet ahalisi bayram edecekti. Bu

düşüncelerle yürürken hayli kaygılı görünüyordu. Birden kendini yüksek, kara taştan ve harçsız yapılmış duvarların önünde buldu. Yengesi Ayşe'ye seslenmeden edemedi.

“ Ayşe yenge ben geldim. Kız Hayriye neredesiniz? Ben geldim ben ” diyordu.

Ayşe hanımın bazlama pişirdiği ocaktan dumanlar çıkıyor ve Ayşe gelin ile kızı Hayriye dumandan gözleri yaşıyordu. Ahmet'in sesine, sekiye çıktılar. Arka planda kalan tol bir kaç taş kemerden ve kemerlerin arası yassı taş ve taş sallarla doldurulmuştu. Ayrıca önü tamamen açıktı ve ayrıca pencere yerleri vardı. Pencere yerlerinde cam veya çerçeve yoktu. Karşı ve yan duvarların içi oyuktu. Buralara taka denirdi. Eşiği taş, duvarlar ve tavan taş örme ve her yer taştı. Ayrıca kilitli veya korunaklı yeri bulunmuyordu. Genelde bütün evler bu şekilde yapılmıştı. Kurt ağızlı ötmelerin ise, sadece yan ve arka duvarları vardı. Ön ve bir yan duvarı olmadığından onlara da kurt ağızlı ötme deniyordu. Yoksul insanlar, kendilerine payeler veriyor, üç duvarı olan harap yapılara köşk diyordu.

“ Hoş geldin Ahmet ağam! Ne iyi ettin de geldin. Biz korkuyoruz. Bu gece burada kal. Babangil korkmaz, ama biz korkuyoruz, ana kız burada yalnızız. ”

“Sizi bırakmam, merak etmeyin! Zaten sizi de yarın babamın yanına götüreceğim. Burada dişe dokunur eşya falan yok. Sadece sizi götüreceğim. Komşu komşunun malına yan bakmaz. Kırık kırtık kalan eşya ya bir şey olmaz “

Konuşurken merdivenleri tırmanıyordu. Merdivenin sonunda sekiye ulaştı, az bir soluklandı ve konuşmaya devam etti.

“Korkarsanız diye söylemek istemiyorum ama Gavur Hacı, bizden para istiyor. Yoksa vururum diye

haber salıyor! Herif Boncuk Kuyu'ya karargah kurdu, Yunus yakalanınca, Eğri Kaya'ya çıktı. Babamı gözlüyor. Onları da yalnız bırakmak istemiyorum, yakında asker olunca, ne olacağını bilemiyorum.”

“ Allah canını alır inşallah. Bula bula bizi mi bulmuş? Kırdığı ceviz kırkı geçti. Kocası, babası, ağası asker olan kadınların hepsi de korku içinde. Bu ıssız yerlerde tek başlarına. Kışlık hazın işi olmasa, kimse bir dakika bile buralarda durmaz. Geçen gün Akkaya'da öldürülen genç bir gelin bulmuşlar. Kim vurdu ya gitti. Zavallının kocası Sarıkamış'ta askerdi.”

Ahmet derin bir göğüs geçirdi.

“Keşke kimse asker olmasa. İnsanlar evlerinde bağlarında huzur içinde yaşasaydı. Çanak kale idi, Kafkaslar idi ve birçok cepheye insan kanı yetişmiyor. Bize ağıtlarla türküler yakmak düşüyor. İnşallah insanlar yuvalarına döner. Fakat giden gelmiyor. Adam oralarda vatani için savaşırken, geride bıraktıkları sahipsiz kalıyor. Bu sefer de en kıymetli şeylerine eşkiya göz diyor. Memleketi sahipsiz sanmasınlar. Bir gün bunların hesabını soranlar çıkar. Gavur Hacı'yı herkes biliyor ama ahali de, hükümet de şimdilik bir şey yapamıyor. Gecelediği yeri bir keşfetsek, gerisini Allah bilir. ”

“ Aman ağam sen oku, adam ol. Şurada ne kaldı ki? Baban akıllıdır, nasıl olsa işini halleder. Sonra babanın azdan çoktan parası var. O paradan versin bakalım da canını kurtarsın! ”

“ Para versek, adam yine doymaz. Mutlaka kan çıkaracak. Ben öyle görüyorum. Buraya geleceğini sanmıyorum, fakat tedbiri elden bırakmamalı. Şu ördek tüfeğini dolduracağım. İçine kurt saçması koyacağım. Kurt saçması yakından dağlar geçer. Doldurup yatağın yanına koyayım. Ben olmadığım zaman da horozunu

kaldırır, tetiği çekersiniz. Gavur Hacı'da bir insan. Tüfeği görürse durmaz, kaçar! ”

Ayşe gelin yeniden konuştu.

“ Ağam, ağabeyin askerde, düşman ile çarpışıyor. Biz Hayriye ile yalnızız. Ben de Hayriye de korkuyoruz. Tüfek olsa da senin varlığın bir başka oluyor. ”

İki tarafta konuşacak konu bulamaz gibi suskun kaldı. Bir müddet sonra Ayşe gelin yeniden konuştu.

“ Geçenlerde Kolu Kısaların Hatice her şeyi bırakıp şehre inmiş. Bağındaki üzümler, yakacaklar olduğu gibi duruyor. Zavallı Hatice kışın ne yiyecek, ne yakacak bilemiyorum.”

Ahmet bunları duydukça öfkeleniyor, şu harp olmasa, bunların hiç biri olmayacaktı diyordu. Evlerde, bağlarda erkek kalmamış ve yer gök askerle dolmuştu. Mahallelerde erkek kalmayınca cenazeleri bile kadınlar kaldırıyordu. Geçen gün ölen bir yaşlının cenazesini kadınlar taşımış ve Ulu Cami'de ki musalla taşına ölüyü bırakıp gitmişlerdi. Ölü bir kadındı ve açlıktan öldüğü söyleniyordu. Kadının gişi evladı olduğunu ve açlığını kimselere söylemediğini, hayattan ümidini kestiğini, bu yüzden ölümü seçtiğini komşulara anlatmıştı. Cenazeyi hamiyet sahibi bir kaç ihtiyar Sahabiye'deki mezarlığa taşıyıp rast gele gömdüler. Ne yazı yazabildiler, ne de hece taşı dikebildiler. Nereye, nasıl gömüldü belli değil?

Ekmeğe muhtaç kadınlar ve çocuklar, elhasıl insanlar geleceğinin ne olacağını bilemiyordu. Oysa mektepte, Ali Osman'ın, düşmanına ne kadar kahhar, tebaasına ise ne kadar şefkatli olduğu söyleniyordu ama ne yazık ki Halife Efendimiz şehitleri kurtaramıyordu. Kadın ve çocuklar aç ve perişandı. Bunlar yetmez gibi bir de eşkıya ve Ermeni komita

belası, sahipsiz insanların başında kara bir bulut, dolaşıp duruyordu.

Askerlik insanların en verimli çağını alıyordu. Yine Arap ölllerinde çarpışan Hatem ağaların Mustafa Efendi, Sarıkamış cephesinde konuşlanmak üzere, Arap ölleri'nden Ulukışla'ya geldiğinde izin isteyip düven önündeki baba evine sekiz yıl sonra dönebildi. Fakat merak ederek önce evi gözledi, sonra kapıyı çalıp kendini gösterdi. O beyaz yüzlü kaslı ve gövdeli adam yerine, kavrulmuş ve esmer bir kişiyi gören anası oğlunu tanıyamadı. Bunu fırsat bilen Mustafa Efendi konuştu.

“ Ben oğlunuz Mustafa'nın yakın arkadaşayım. Şehrin yakınından geçersen, ana ve babasının elini öpmeye söz vermiştim Aynı zamanda onun sağlık haberini söyleyecektim. Selamları var demiş ve oğlu Mustafa Efendi yerine diye aslında gerçek annesi olan Güzide Hanım'ın ellerine sarılmıştı. Kadın, el öpenin oğlu olduğunu anlayamamış, kocası Hatem emmiyi çağırmış ve birlikte misafir asker ağayı, selamlık odasına almışlardı. İki saat konuştular. Evde ikram edilecek ne var ise misafir asker diye kendi oğulları olduğunu bilmeden ikram ettiler. Bu zaman zarfında hiç durmadan oğulları Mustafa'dan haber sordular. Oysa konuştuklarının kendi oğulları olduğunun bir türlü farkına varamadılar. En sonunda ana Güzide Hanım, oğul Mustafa'nın kulağındaki yarıktan, bu askerin oğlu olduğunu anlayabildi. Anladı da sevinç feryatları ile oğluna sarıldı. Babalar, analar kendi evlatlarını tanımayacak kadar, askerden uzun süre haber alınamıyordu. Onlar düşmanlarla uğraşırken çehreleri, bedenleri, huyları değişiyordu. Onlardan sadece şehitlik, gazilik ve felaket haberleri alınıyor, geride

kalanlar onların şehitlik haberleri geldikçe, derin acılar içine gömölüyordu.

Ahmet, Ayşe gelin ve Hayriye'nin yanında o gece kaldı. İcini barut ve iri saçma ile doldurduğu tek ağızlı tüfeği başucundan ayırmadı. Fakat Ahmet düşünceler içinde kalıyor, doğru dürüst uyumuyordu. Geceleyin, esen rüzgarı dinledi. Baykuş sesinin ne kadar yakından geldiğini hesap etti. Olgunlaşan kayısının ve dökülen dutların toprağa düşünce çıkardığı sesleri ayırmaya çalıştı. Nihayet şafakla beraber hemen evlerinin üstündeki taşlıktan çılginca şakıyan keklüğün sesini duydu. Böylece sabahı sabah etti. Fakat sonunda keklük şakıması ona ninni gibi geldi ve uyku bastı, dalıp gitti.

Ayşe gelin herkes gibi yazdan hazırlık yapmak zorunda idi. Yakacak toplayacak, üzüm bağlarına göz kulak olacak, kışa hazırlık yapacaklardı. Yakacak biriktirmek en zor bir işti, yakacak ile pekmez kaynayacak, kışın yanacak ve her işe yakacak gerekecekte. Kış hazırlığı kolay bitmezdi. Hazırlığı yapmasalar, kış nasıl geçecekti. Sokaklar adam boyu kar ile doluyordu. İnsanı donduran soğukta tek çare geniş sofalara kurulan iskemliler idi. Masa altına konan mangalda kor ateş hazırlanır, etrafı yorganla beslenen masanın etrafına insanlar dizilir, masanın altına uzanan ayaklar çok iyi ısınır, fakat yukarda kalan gövde buz keserdi. İnsanlar iskemlede kıvrılıp kalır ve üşümekten kurtulurdu. Kışı ölmeden veya donmadan geçirmenin yolu, yazın yakacak biriktirmek, pekmez yapmak, meyve ve sebze kurutmaktır.

Artık gün dönmüş kayısı vaktinden sonra üzüm vakti yaklaşıyordu. Hristiyanların Ali Dağı'nda yakacakları ateşe az bir vakit kalmıştı. Halk buna çıra yanma derdi. Çıra yanınca pekmez vakti gelmiş

sayılırdı. Fakat tüm bunların aslı yakacak biriktirmeye dayanıyordu. Dağların zirvelerinde meşelikler ve kavaklar vardı. Ama oralara ulaşmak ve onları taşımak kolay değildi. Üstelik yollarda eşkıya Hacı ve zirvelerde asker kaçakları olabilirdi. Bu yüzden, ahali, Yılanlı Dağı'nın eteklerinde bulduğu ot, çalı ve yakacakları toplayıp biriktiriyordu. Ayşe gelin ve Hayriye kız, o gün Ahmet daha uyurken yakacak toplamayı akıl ettiler. Hemen evlerinin üzerinden başlayan Yılanlı Dağı'na tırmandılar. Orakları ile ot biçmeye ve yakacak toplamaya koyuldular. İşlerine dalmış ve farkında olmadan dağın eteklerinden, yukarı doğru tırmanmışlardı. Şimdi Damlama Kaya daha rahat görünüyordu. Tepelerinden geçen bir sürü ala sığırcık Damlama Kaya'ya su içmeye indi. Ana kız, Damlama Kaya'nın yalağından su içen keklikleri, Sarı asmaları, üveyikleri bir müddet seyretti. Tosbağa otlarını, solucan otlarını, sütleğenleri, yelkovanları, deve dikenlerini, kurumaya yüz tutmuş çayırları, yine kuruyan üzüm çubuğu kollarını topluyor ve serdikleri ipin üzerine istif ediyordu. Nihayet işlerini tamamlayıp yaptıkları yığını iple bağlayıp şeleklediler. Bu arada Hayriye'nin gözü daha yukarılara Damlama Kaya'nın ötesine kaydı. Hayretti ve yerden bir adam bitmişti. Adamın elinde fersiz gün ışığında parlayan bir silah vardı. Adam silahlıydı ve dikilip duruyor, etrafı kolluyor, çevreyi uzun uzun seyrediyordu.

Hayriye dehşetli bir korkuya kapıldı ve anasına silahlı adamı gösterdi. İkisi birden kuru sel yatağının içine atlayıp saklanmayı akıl ettiler. Sel yatağı oldukça derin ve onları adamın keskin gözlerinden saklıyordu. Siper ettikleri bodur çalının aralığından adamı izlediler. Adam omzundaki silahla geriniyor ve etrafı seyrediyordu. Bir ara kayboldu. Sonra çatılı iki kaya

arasından çıktı. Şimdi gözlerini aşağılara dikmişti. Adam güne nereden başlayacağına karar vermeye çalışıyordu. Yine Çiloğlu'nu gözleyecekti. Çiloğlu'nun evi aha şu beyaz sıvalı köşkün yanındaki evdi. Yıldız köşkü görünüyor ve büyük köşkün önündeki çengele asılı et torbası sallanıyor ve torba buradan bile görünüyordu.

Ana kız, adamın Gavur Hacı olduğunu anlamakta güçlük çekmediler. Günün bu erken saatinde, fişeklerin kapçıkları parlayan ve silahlı adam, bir başkası olamazdı. Adam Çatal Kaya'nın oradan, bir yerden çıkmıştı. Çatal Kaya'nın arka planında çok eskiden kalma bir ayı mağarası olduğunu Ayşe gelin, kayınpederinden duymuştu. Ana kız eşkıyanın o mağarada barındığını düşündüler. O mağara şeytanın aklına gelmezdi. Ana kız sel yarığında adeta küçüldüler ve korku içinde eşkıyayı gözlediler.

Gavur Hacı ovayı gözlerken, yadırgı gelecek bir şey göremedi. Her şey yerli yerinde ve endişe edecek bir şey yoktu. Açlığını bastırmak için cebinden çıkarttığı koca bir ekmek parçasını kemirmeye başladı. Sonra mavzerin kayışını boynuna geçirdi ve cılga yoldan yürüyüp gitti. Yürürken korkusuz, telaşsız görünüyordu. Belli ki yine dün bıraktığı gibi, Eğri Kaya'dan vadiyi gözleyecekti. Gözleri dönmüş adam, aklına koyduğunu yapacak, ne yapacak, edecek Çiloğlu'ndan haracını alacaktı. Kara İsmail'in sözleri vız geliyordu artık. Kimseden haraç isteme, yılan öldürme, kötü davranma deyip durmuştu. Kendisi çıksın da şu dağlarda bir kaç gün yaşasın bakalım, dediği şekilde yaşanır mı? Bulunca alacaksın, görünüyorsa vuracaksın. Buralarda ancak böyle yaşanırdı. Hacı, kafasında bunları evirip çeviriyor, o hasta kafadan ancak kötülüğe ait kararlar çıkıyordu.

Yine Eğri Kaya'nın duldasına oturdu. Dünkü gibi kayaya sırtını verdi. Biraz sonra gün dönecek, ortalık ısınacaktı. Gölgede kalacak şekilde vaziyet aldı. Yine Çiloğlu'nu düşünüyordu. Hacı Mustafa Efendi'nin evinde beşlik bir tabanca ile ağızdan dolma av tüfeği bulunuyordu. Onların da mermisinin buralara kadar ulaşmasına imkan yoktu. Kaygısız Gavur Hacı rahat hareket ediyordu. Elindeki mavzer ile beş yüz arşına kadar attığını vururdu. Hacı karşı taraftan gelecek bir tehlikeyi düşünmüyor, serilmiş yatan yemyeşil ovayı gözlüyordu.

Sabah namazından sonra Hacı Mustafa Efendi, Yıldız köşkünden indi ve sekinin önünden etrafı hayli zaman seyretti. O da Eğri Kaya'yı gözlüyordu. İşte Hacı'nın bok dolu gövdesi kayaya yaslı, buradan bakınca zor fark ediliyordu. Belli ki yine evleri gözlüyordu. Adamın şehirde ki evini biliyordu. Güllük Mahallesi'nin diğer ucunda babadan kalma evleri vardı. Neden, nasıl bu yollara düşüp de insan kanı içiyor, Hacı Mustafa Efendi anlayamıyordu.

Ahmet uyandığında Ayşe gelin ile Hayriye evde yoktu. Böyle durumlarda onların yakacak için dağa çıktıklarını biliyordu. Yine yakacak için gitmişlerdi. Yakacak olmasa, nasıl kışı geçirir de nasıl pekmez yaparlardı. Fazla beklemedi. Taş çağlayanın altındaki cılga yolda gelin Ayşe ve Hayriye göründüler. Telaşlı bir halleri vardı ve yuvarlanırcasına geliyorlardı. O dağ yolunda ağır yükleri ile bayır aşağı adeta koşuyorlardı. İkisinin de ayakları çıplaktı ve taşlara, dikenlere aldırıyorlardı. Ayak başparmakları taşlara çarpmış kanıyor, terleri su gibi akıyordu. Yükten dolayı boyun damarları şişmişti. Büyük bir korku ve telaş içinde görünüyorlardı. Sonunda eve yetiştiler ve Ahmet'in yanına, sekiye kendilerini attılar. İkisi de insanlıktan

çıkmişti. Eşkiya yola revan olunca yakacakları sırtladıkları gibi kaçtılar. Onların bu hallerinden, Ahmet bir şeylerin olduğunu anladı ve merakla sordu.

“ Hayrola? Ne bu haliniz? Bir şey mi oldu? ”

Ayşe gelin konuşmadan kuyunun başına gitti ve sabah erken de olsa, aşırma dolusu suyu tepesine dikti. Durmadan dağa bakıyor ve korku içinde dağı seyrediyordu. Konuşurken sesi titriyordu.

“ Hacı'yı gördük! Gavur Hacı'yı gördük. İninin yerini öğrendik. İni Damlama Kaya'nın yakınında ki Çatal Kaya'da. O eski ayı ininde. Hani kimsenin yanaşmadığı yerde. Oraları nasıl buldun, o yılanlık yere korkmadan nasıl yerleştin olacak şey değil? ” diye konuştu.

“ Ne dedin yenge? Damlama Kaya'nın yakınındaki ayı ininde mi? Allah Allah kimsenin aklına gelmedi. Oralar yılanlık yahu. Zaten mağaranın girişini çok az adam bilir. Siz nasıl gördünüz? Oraya kadar korkmadan nasıl gittiniz? Çok yanlış yapmışsınız.”

“ Kuru deredeki otları topluyorduk. Farkında olmadan yükselmişiz. İşimiz bitmeye yakındı ki, yerden bir adam bitti. Hemen saklandık, bizi göremedi ama, çok korktuk. Ufak çiş yaptı ve tüfeğini sırtladığı gibi cılga yola koyuldu. Allah yüzümüze baktı, bizi göremedi! ”

“ Allah Allah! Demek ayı ininde saklanıyor ha? Ayılar buralardan çekileli yüzyıllar oldu. Ayılar gitti ama mağaraları, inleri kaldı. Bu namussuz kan içici olduğu kadar da akıllı bir adam. Tam yerini bulmuş.”

“ Aklı batsın! Aslında şehirde evleri vardı. Nasıl olmuştaki bu yollara düşmüş, akıl fikir ermiyor.”

Korkudan titreyen Hayriye amcasına yalvarıyordu.

“ Aman ağam bizi bırakma. Bu herif bizi keser. Biz artık burada duramayız. Yakacak batsın. Dedemin yanına gidelim ” diyor ve mavi gözlerinden korku, çillerle dolu yüzünden sel gibi ter akıyordu.

Ahmet onlara güç vermek için elinden gelen gayreti gösterdi. Gavur Hacı'yı tepeleyeceğini, o eşkıyanın evlere yanaşamayacağını, beşli tabancadan gayri iki tane tüfekleri olduğunu, onun ancak pusu ile adam öldürdüğünü söyleyip durdu. Hatta eline aldığı tek gözlü tüfeği evirip çevirdi, gez, göz, arpacık talimi ile Hacı'yı nasıl devireceğini gösterdi. Hayriye amcasının yaptığı söz ve hareketlerden biraz cesaret buldu, şu Hacı belası ne zaman kalkacak, korku ne zaman bitecek diye sorup durdu.

Dünya bir garipti. Zayıfa, yoksula, kimsesize, öksüze ilgi vardı ama asayiş yoktu. Arada bir güçlüler çıkıyor, iyi niyetli ise, zayıfları kollamaya çalışıyor, ama devlet gücü ortada görünmüyordu. Sanki devlet çökmüştü. Bu yüzden çaresizliğin hakkından insanlar birbirine yardım ile geliyordu. Yardımlaşmak ve birbirine sahip çıkmak bu insanların hamurunda vardı. Felaketler onları birleştiriyor, paylaşmayı biliyor ve o sayede kendilerine göre bir dünya kuruyordu. Yiyeceği olan, komşusu ile paylaşıyor, bir felaket halinde sıkılı bir yumruk olabiliyorlardı. Fakat şu Gavur Hacı yok mu, o bütün bu iyi duyguları alıp götürmüş, insanlar sinmiş, korkudan kimse kimseye yardım edemez olmuştu. Bazen şehit haberleri, hastalıklar, arada bir ölümler oluyor ve insanlar yine de birbirinin yanında yer almaya çalışıyor, fakat eskisi gibi bir türlü birlik olamıyordu.

Şu Hayriye'nin korku dolu mavi gözlerinde dehşetin izi vardı. Dağ taş asker kaçağı ile doluydu. Hasrete dayanamayanlar, ölümü göze alıyor ve askerden kaçıp geliyordu. Çünkü o insanlarda aile hasreti vardı ve yürekleri yakınlarının sevgisi ile doluydu. Kendi hayatlarını düşünmüyor, geride bıraktıkları yakınlarına yanıyordu. Onların sahipsiz kaldıklarını biliyordu. Sevgili karısı, çocukları ve yakınları için yürekleri

yanıyor, ev halini anlamak istiyordu. Savaşanların bu sefer de derdi yurtlarında yuvalarında olup bitenleri anlamak, sevgili yakınlarına kavuşmaktı. Kaçıp gelenlerin bu sefer de başı, zaptiyelerle derde giriyordu. Zaptiyeler, asker kaçağı yakalayacağız diye insanlara dünyayı zindan ediyordu. Zaptiyenin yakaladığı asker kaçakları mahkeme heyetinin insafına kalıyordu. Bazen kısa bir duruşmadan sonra, kale surlarının altında kurşuna diziliyordu. Bunu bilen kaçaklar yakalanmamak için dağları, ıssız yerleri mekan tutuyor, fakat açlıktan ölmek için de bazen şekavet yapıyordu.

Bazı kaçaklar da rahattı ve evinde barınıyor, hasret gideriyordu. O bölgedeki kaçakların yakınları, aralarında gizli bir antlaşma varmış gibi, el birliği ile ovayı gözlüyor, Demirci Yazısı'ndaki her hareketi birbirine haber veriyordu. Demirci yazısı, Çat Yol, Kumlu Bayır, Sallı Bayır, Ağ Bayır'da gözlem yapıyorlar, hükümet kuvvetlerinin haberini alan asker kaçakları sırra kadem basıyordu. Asker kaçaklarının kimi toprak altına, kimi de gizli odalara, kimselerin aklına gelmeyen yerlere saklanıyordu.

Yokluk ve çaresizlik bir felaketti. Bir lokma ekmeği olmayan insanlar, bir de kaçak besliyordu. Üretecek, bir şeyler meydana getirecek olan genç nüfus, yok olmuştu. Onlar çalışmıyor, fakat sağ kalmaya uğraşıyordu. Ortada sağlıklı ve işe yarar kimse görünmüyordu.

Ahmet'in kafası karma karışık. Askere gidince babası yalnız kalacaktı. Ayrıca yengesi, kız yeğeni, annesi, babası destekten yoksun olacaktı. Bu durumda onları nasıl ortada bırakırdı. Aha yeğeni Hayriye'nin çillerle dolu yüzü hiç gülmüyor, eşkıya dendiği zaman

yaprak gibi titriyordu. Ne yapmalı, ne etmeli de askere gitmeden önce şu eşkiyadan kurtulmalıydı.

Askere gitmez ise, o da diğerleri gibi asker kaçağı olacaktı. Bedel vermek isteseler, subaylar için bedel alınmıyor, ordunun subaya ihtiyacı var deniyordu. Bunları ulu dut ağacının altında düşünüyor, Ayşe gelinin telaşını Hayriye'nin korku dolu yüzünü seyrediyordu. Birden aklına eşkiyanın barındığı mağarayı keşfetmek geldi. Öyle ya, Gavur Hacı'nın geliş zamanı, hangi yolu kullandığı, ona kurulacak tuzağın nerede ve nasıl olması gerektiği gibi konuları iyi hesaplamalı ve hazırlıklı olmalıydı. Mağaranın yerini biliyordu. Fakat bir kere daha oraları gözlemeli ve aklına gelen soruların cevabını bulmalıydı. En doğrusu babasından da gizli, yarın sabah tek dolma tüfeği alıp, oraları keşfedecekti.

Ahmet o gece ağabeyinin tolunda kaldı. Kadınlar sabahla beraber, baba evine inerken, o gece yarısı av bahanesi ile Damlama Kaya'nın yolunu tutacaktı. Onun o gecede yanlarında olması Ayşe geline de, Hayriye'ye de bayram ettirdi. O gün nedense karanlık hemen çöktü. Ayşe gelinin yaktığı bezir çırası ölgün ışıklarını yayıyordu. Sanki şerbetli gibiydiler. Duvar deliklerinden ışığa akrep ve zehirli örümcekler geliyor, fakat aralarında gizli bir antlaşma varmış gibi ev halkına dokunmuyordu. Ahmet'in gözleri yıldızlara takılmış durmadan eşkiyayı düşünüyordu. Yengesi ile konuşmuş, sabah erken saatte, hatta gece yarısı ava gideceğini söylemişti. Oysa Ahmet'in niyeti eşkiya ayaklanmadan onun ininin tam yerini ve geliş, gidişini gözlemektir.

Bulamaç çorbasını içtiler, üzerine kayısı ve biraz üzüm yediler. Etrafta ne bir ışık, ne de bir ses vardı. Vakit daha yatsı olmamıştı. Fakat ağaçlar, kuşlar,

kayalar derin bir uyku ile karanlığı geçiştiriyor, ile dolduruyordu. Ahmet ise yatağını tolun girişine serdirmiş, tufeği de başucuna yaslamıştı. Ayşe gelin ve Hayriye tolun dip tarafında yatacaklardı. O ise sırt üştü yatmış, yıldızları, sonsuzlukta ki gökyüzünü seyrediyordu. Dut yapraklarının fısıltısından ve arada bir köpek havlamasından başka bir ses duyulmuyordu. Ahmet o sesleri dinliyor, ne yapacağına kafa yoruyor, kendinde bir ağırlık ve yorgunluk duyuyordu. Memleketi karışık, insanlar dünyanın dört bir yanında savaşta, seller gibi kan akıyordu. Bir de eşkiya meselesi tüm hayatlarını etkiliyordu. Düşündükleri, ağır bir yük olup omuzlarına çöktü. Çıkan serin rüzgarda bile, Ahmet'in başı ateşler içinde yandı. Bir zaman sonra o serin rüzgar büyücünün nefesi gibi geldi. Yorgunluğun verdiği güçsüzlükle derin bir uykuya daldı.

Hacı'nın ailesi, aslında şehrin yerleşik ailelerinden biriydi. Hacı'nın babası delikanlılık yapmak için bir kavgaya karışmış, kavga sırasında yaralanmıştı. Fakat ölümü oğlu Gavur Hacı, namı alacak oğlu ile yaptığı münakaşa sırasında geçirdiği kalp krizinden oldu. Adamın Pervana yazısında bulunan birkaç tarladan gayri bir geliri yoktu. Baba Hamdi ağanın ölümünden bir müddet sonra Hacı ile kardeşi Rüstem kavgaya tutuştular, geliri olan tarlayı bölüşemediler. Ayrıca eve de Hacı sahip çıktı. Hacı kavgada Rüstem'i feci şekilde yaralayıp öldürdü. Yakalamaya gelen zaptiyelerden de birini vurup diğerini yaraladı. Artık şehirde yaşayamayacağını anladığından çareyi dağlara çıkmakta buldu.

Hakkına razı olmayan, büyük evladım diye tüm mallara el koyan Hacı artık dağlarda geziyordu. Kardeşini öldüren başkalarını daha kolay öldürürdü. Nitekim öyle yaptı. Birçoklarını doymak bilmeyen bir

iştahla öldürdü. Anasını ve kız kardeşini de öldüreceğim diye haber yolladı. Onlar da Hacı'dan korkar ve kaçır oldular.

Günler bir birini kovalıyordu. Hacı, her zaman yaptığı gibi, ininden çıkıyor, Eğri kayanın gölgesine sığılıyor, aşağılardaki evleri, bağları gözölüyordu. Mağaradan şafak vakti ayrılıyor, iz bırakmadan gözlem yerine ulaşıyordu. Saklandığı mağaranın ağzını çalılar kapatıyor, kimse orayı doğru dürüst bilmiyordu. Mağaranın bulunduğu bölgeye, Ahmet karanlıkta geldi. O yere çok yakın konumdaki Damlama Kaya'nın oyuk kısmına girip saklandı. Damlama Kaya binlerce yıldır dikilip duruyor ve o susuz bölgede, bir doğa harikası kış yaz bir ucundan su damlıyordu. Suyun açtığı yalak bir tarafa, ayrıca damlayan suyun yukarı kısmında her nasılsa, bir insanı alacak kadar oyuk meydana gelmişti. Oyuğa giren dışardan fark edilmiyordu. İşte Ahmet o oyuğa saklandı. Büyük bir dikkat ile ayı ininin olduğu güney tarafı gözlem altına aldı.

Güneş yeryüzünü aydınlatmaya yeni başladı. Önce Erciyes Dağı'nın karlı tepelerine güneşin altın ışıkları vurdu. Sonra karşı yamaçlara Erkilet üzerini, Bozları sardı. Gün ilerledikçe üzüm bağlarına, evlere, ağaçlara ışıktan oklar geldi. Işıklar dut ve kayısı yaprakları arasından süzölüdü. Gün biraz daha yükselince, boz sığircıklar, ala sığircıklar gürültülerle ağaçlara konmaya başladı. Damlama Kaya'nın doğu tarafından su içmeye gelen kekliklerin şakıması duyuluyordu. Anlaşılan hayvanlar sabah kahvaltısına Damlama Kaya'dan su içmekle başlıyordu. İşte bu sırada Ahmet'in hiç aklına gelmeyen bir şey oldu. Damlayan suların toplandığı yalağın hemen yanına çöreklenmiş, üçgen kafalı, alacalı yılanı gördü. Hayvan çatal dilini çıkartıyor ve Ahmet'in varlığını, yayılan ısının

kaynağını anlamaya çalışıyordu. Gerçekte varlığını anladığı Ahmet'in ne kadar tehlike olduğunu kestirmeye çalışıyordu. Rengarenk pulları ve en az bir buçuk arşına yakın gövdesi ışık saçıyordu. Üzerindeki pullara gün ışığı vurunca renkler ortaya çıkıyor, sanki hayvan rengarenk ışıklar içinde gibi görünüyordu.

Ahmet yilandan çok ürktü. Hayvan çöreklenmiş ve bakışları ile insanın kanını donduruyordu. Ahmet'i gözlüyordu. İkide bir çatal dilini çıkartıyor ve çevresini kolluyordu. Çöreklandığı yerde koca bir yığın oluşturmuştu. İçinde bulunduğu ısırgan otlarına aldırıyor ve ona göre, daha büyük bir tehlikenin varlığı ile meşgul görünüyordu. Bir müddet öyle gözlemine yaptı ve sonra ihtiyatla su dolu yalağa uzandı. Dilini daldırıyor ve her seferinde yukarıyı gözlüyordu. Oysa Ahmet tüfek yüzünde, horoz kalkık tam yılanın başına nişanlamış öyle duruyordu. Ateş etmeye hazırdı. Fakat kendisine zarar vermeyen, sadece su içmek için yalağı ziyarete gelen hayvanın çekip gideceğini düşünüyordu. Üstelik tüfek sesi Gavur Hacı'yı uyandırır ve kendi hayatı tehlikeye girerdi. Bir arşın ötesinde ki yılanın çekip gitmesini sabır ve cesaretle bekledi.

Epey bir zaman birbirini kollayarak, öyle kaldılar. Nihayet yılan suyunu içip bitirdi. Hışırtılı seslerle yığın çözüldü, kıvrımlarla süründü ve taze otları yara yara çekilip gitti. Çöreklandığı yerden açılması ve dağın aşağılarına doğru kayıp gitmesi epey zaman aldı. Yılanın çekilmesi, Ahmet'e derin bir nefes aldırdı. Biraz rahatlamıştı. Rahatlayınca, yeniden Gavur Hacı tarafını gözlemeye başladı. Hacı güneşle beraber nihayet ortaya çıktı. Önce mağaranın ağzındaki çalı ve ot demetleri açıldı ve sonra da bir baş uzandı. Baş bir müddet etrafı gözledi ve bir tehlike olmadığını anladı.

Önde tüfeğin namlusu ve sonra da Gavur Hacı bütünü ile boy gösterdi.

Hacı sol eliyle tüfeğini tutuyordu. Bir tilki kurnazlığı ile etrafı tekrar tekrar süzdü. Önce güneye doğru yürüdü, sonrada dönüp yukarıları ve aşağıları gözledi. Birer ikişer evlerden dumanlar çıkıyor, her ev eline geçirdiği az bir un ve yiyeceklerle kahvaltı yapıyor ve sabah çorbasını içiyordu. Bu arada eşek anırmaları ovayı dolduruyor, atların kişnemesi arada bir duyuluyordu. Horoz sesleri, köpek havlamaları ve evlerin üzerine çöken duman yukarılara kadar sünüp geliyordu.

Hacı dalgın gözlerle aşağıları bir kere daha seyretti. Sonra da çakıl dolu yamaçtan, yan yan basarak yürüdü. Bastığı yerden küçük taşlar yuvarlanıyor, ayakları kayıyor, fakat her seferinde bir adım daha yukarılayarak yürüyordu.

İnsanlık namına nesi var nesi yoksa Hacı hepsini yitirmişti. İnanç ve vicdani değerlerin hiç birisi yoktu. Kara İsmail'in öğütlerini ve benzeri duyguları çoktan unutmuştu. Vahşi duyguları canlı, yine yakıp yıkmaktan, öldürmekten başka bir şey düşünemiyordu. Üstünlük duygusunu böyle tadıyor, kendi dışındaki varlıkları kendisi için yaratılmış birer oyuncak gibi görüyordu.

Onun Eğri Kaya'da ki varlığını herkes biliyordu. Bu yüzden vadideki insanların gözleri kayadan ayrılmıyor, korkulu gözlerle, Hacı'nın bulunduğu yeri seyreliyorlardı. Onların korku dolu hayatı Hacı'ya büyük zevk veriyor, Hacı Eğri Kayadan ayrılmıyor, vadiyi gözlüyordu.

Eğri Kaya Yılanlı Dağının Koyun Babaya bakan kuzey cephesinde ki yamaçta asırlardır yer tutmuştu. Kaya sanki arkadan itilince yuvarlanıp gidecekmiş gibi

duruyordu. O yerlere insanlar kolayca ulaşamazdı. Ama o yerden vadi kolayca gözlenirdi.

Yılanlı Dağı'nın göğsünü yalayan rüzgar yepelek otlarını dalgalandırıyor ve kökünden çıkan yelkovanları savuruyordu. Yine taş çağlayanda keklikler koro halinde ötüyordu. Hacı kurşuna kıysa, şunlardan birçoğunu vururdu. Fakat kurşun kıymetli ve kurşunlar insanları öldürmek için gerekliydi. Aç kalır, yine de kurşun harcamazdı. Geçen gün Ak Kaya'da ki bir eve inmiş ve evdekilere aldırmandan ekmek kazanında ne var, ne yok toplayıp çıkmıştı. Ev halkı adamın Gavur Hacı oluşunu anlayınca kaçacak delik aramış, yaşlı bir kadınla küçücük bir çocuk Hacı'yı uğurlamıştı. Kayısı, ekmek, çemen, üzüm onun için bulunmaz nimetlerdi. Açlığını giderecek ekmeği çiğneyerek Eğri Kaya'ya yürüdü. Eğri Kaya da vadiyi gözleyecek, yeniden Çiloğlu'nu avlama planları yapacaktı.

Plan yapmakta çok ustaydı. Boncuk Kuyu'da durup gözlemenin artık bir faydası yoktu. Madem Çiloğlu istediği parayı vermiyor, o zaman çoktan ölümü de hak ediyordu. Zaten verse de vermese de öldürecekti. Onun evinin içini eşyalarını görmek istiyordu. Av kokusunu almış bir köpek gibi yalanıyor ve avlayacaklarının hayalini görüyordu.

Dağlarda vahşi bir hayvan gibi yaşayan Gavur Hacı'yı gözleyen Ahmet, yerleştiği kovukta nefes almadan bekledi. Gözlediği yerde boş durmuyor, nereden nasıl mağaraya yaklaşacağını, kara barut atan tüfeğin menzilini hesaplıyordu. İşte hemen mağaranın bir az yukarısında Damlama Kaya, Damlama Kaya'nın kuzey tarafında, yani mağaradan yüz elli arşın daha uzağında Minare Kaya dikiliyordu. Ak Ev'den gelenler, önce Minare Kaya'ya ulaşırdı. Kuzeyden gelenler, önce Minare Kaya'ya, sonra Damlama Kaya'ya kavuşurdu.

Damlama Kaya'nın alt tarafında, toprak ile birleşen yerinde karamuk çalıları ve kayalar vardı. O kayalık ve yeterince sık olan karamuk çalıları, mağaranın ağızına on arşına kadar uzanıyordu. Kayanın etrafını karamuk çalıları sarmış ve çalı kolonisi mağaranın hemen yakınına kadar gelmişti. Gece yarısı birisi, kaya ve karamuk çalılarının arasına saklansa, Hacı'yı çok yakın mesafeden ve mağaradan başını çıkarttığı anda kurt saçması ile avlayabilirdi.

Hacı'nın en savunmasız zamanı mağaradan çıktığı andı. O sırada tüfeğini uzatamaz, yalnız başı dışarıda olurdu. İşte o sırada, on arşından adamın kafasına nişan almak çocuk oyuncağı gibi bir şeydi. Yalnız ıskalarsa, tüfeği yeniden doldurup ateş etmeye fırsat bulamazdı. O zaman Hacı, pusucunun işini bitirirdi. Fakat o kadar yakından imkanı yok ıskalamaz ve kurt saçması ile ateş eden tüfek bu canavarı mutlak ortadan kaldırırdı.

Gavur Hacı'nın ölümüne hükümet ne derdi? Hükümet ne diyecekti. Adama ailesi bile düşmandı. Sorgu sual olursa korkmadan her şeyi anlatır, suçu da üstlenirdi. Duyulan bir başka haber de adamın ölüsünü veya dirisini getirene hükümet ödül veriyordu. Ödül falan istemezdi ama, şu herif tüm insanları korku ve dehşet içinde yaşıyor ve Gavur Hacı'nın ölümünden sonra herkesin derin bir nefes alacağını biliyordu.

Ahmet kendine göre sağlıklı bir yol tuttuğuna inanıyor ve yaptığı planı daha da geliştirmeye uğraşıyordu. Hacı'nın ölümünden sonra vicdan azabı çekip çekmeyeceğini düşündü. On dokuz kişiyi öldürdüğü söylenen Hacı kadınlara bakıyor, birçok insana korku salıyordu. Hacı yaptıklarından pişmanlık duymuyor, her yaptığı vahşette, hazlar içinde kalıyor, büyük bir mutluluk onu sarıp sarmalıyordu. Hasta ve

ruhen sakat bir adamdı. Ama niyet ahalisi bu sakat canavarla iç içe yaşamak zorunda idi.

Böyle birini öldürmenin vicdan azabı çektireceğini düşünmemeliydi. Jandarmanın, hükümetin, zaptiye'nin yapamadığını yapmak yanlış değildi. Ahmet kendine ortadan kaldırmayı tasarladığı adamın masum biri olmadığını tekrarlıyor, insanların ve Tanrı'nın lanetlediği bir adama ceza vermenin yanlış olmayacağını düşünüyordu. Ayrıca ortada onu yakalayacak devlet, asayiş sağlayacak varlık görünmüyordu.

Ahmet'in saklandığı yer kolay fark edilecek bir yer değildi. Fakat gün ışığında yapılan en ufak bir hareket, daha yukarıda bulunan birilerinin dikkatini çekebilirdi. Ahmet zaten Hacı tarafından öldürüleceklerin listesinde idi. Hacı onu dağda görürse sağ bırakmazdı. Bu yüzden karanlığa kalmayı doğru buldu. Saklandığı yerde, zihni dönüp dolaşıp Hacı'yı öldürme planına geliyordu. Ancak babasının çiftesi ile bu iş yapılabilirdi. Babasına kurt gördüm, onu avlayacağım mı demeli, yoksa avcılığı mı bahane etmeliydi. Doğrusu olayı olduğu gibi anlatmalıydı. Çifte olmadan yapacağı işi düşünmek çok tehlikeli ve yanıltıcı. Tek dolma tüfekle bir kere ateş ederdi. Üstelik uzun namlu yön değiştirmeye elverişli değildi. Bunlara zaman olur ki büyük ihtiyaç belirirdi. Gavur Hacı'ya yedi canlı derlerdi. Ahmet bu sözlerden korkmaz, bunlara inanmazdı. Fakat çiftenin yedek gözü ikinci ateş imkanı verirdi. Sonra çiftenin namlusu kısa olup, onula namluyu çevirmek, konum değiştirmek mümkündü.

Ahmet Efendi karanlığa kadar bekledi. Hatta tilki adımlarla Hacı'nın mağaraya dönüşünü bile hissetti. Her şey yerli yerine oturunca Damlama Kaya'dan sessizce indi. Eve ulaştığında Hacı Mustafa Efendi'yi

sekideki dut ağacının altında endişeler içinde beklerken buldu. Ahmet gedikte görününce Hacı Mustafa Efendi rahat bir nefes aldı. Daha o arka bağın merdivenlerinden inerken konuşuyordu.

“Şükür Allah’ıma. Oğlum nerede idin? Çok merak ettim. Adam böyle habersiz kayıp olur mu? Nerelerde idin, ne yaptın, çok şükür gelebildin?” diyerek karşıladı.

“Yukarı evden yürüdüm. Yengem Ayşe ile Hayriye Gavur Hacı’yı görmüşler. O herif oralarda ki mağarada saklanıyor. O yerleri görmek istedim. Yengem ve Hayriye buraya gelecekti. Artık yukarı evde kalamazlar.”

“Onları Allah esirgemiş. Hacı bizimkileri görmemiş. Çoktan geldiler de yemek hazırlıyorlar. Herif demek orada ki ayı ininde geceliyor. Kimsenin kolayca aklına gelmeyen bir yer. Nasıl da bulmuş!”

“Eşkiya çok kurnaz ve akılsız değil. Öyle olmasa, şimdiye kadar çoktan yok olmuştu. Şimdi yeri belli oldu. Ne yapacağımıza karar vermek zamanı geldi.”

Sonra düşünceler içinde konuşmaya devam etti.

“Baba, adam Küçük Yılanlı’nın yamacındaki Eğri Kaya’dan gözlem yapıyor. Boncuk Kuyu’ya inmiyor.”

“Evet, şimdi Eğri Kaya’dan bakıyor. Dikkat edersen, Eğri Kaya, o eski mağaraya daha yakın. Alaca karanlıkta mağaranın yolunu kolayca tutuyor.”

“Yalnız o mağaraya Minare Kaya’dan kolay yanaşılır. Baba dün gece yarısı oraya çıktım. Damlama Kaya’nın içindeki oyuktan o mağarayı gözledim. Sabaha karşı bir hayvan gibi çıktı, Eğri Kaya’nın gölgesine yürüdü ve orada bütün gün kaldı.”

Hacı Mustafa Efendi iç geçirerek konuştu.

“Şimdiye kadar kimse mağarayı düşünmedi. O mağarayı biliyorum. Mağaranın ağzı kolay görülecek

gibi değil. Ufacık ağzı zaten otlar ve alırlarla kaplı. Demek o mağarada saklanıyor.”

“ Baba bu böyle gitmez. Hacı’nın tek keyfi adam öldürmek. Tam bir canavar. Irz, namus tanımıyor. Ben askere gidince sen ne yapacaksın? Böyle bir adamın yaşaması doğru değil. Tüm bölgeye korku ve dehşete salıyor. Elime kurt saçması ile dolu çiftelyi alsam diyorum ”

Ahmet’in sesi kararlı ve oldukça sert çıkıyordu. Belli idi, daha önce düşünmüş ve bir karara varmıştı. Hacı Mustafa Efendi birden dikildi. Demek Ahmet bir şeylere karar vermişti. Bunu kesinlikle kabul edemez ve sevgili oğlunu eşkıyanın önüne atamazdı. Mustafa Efendi birden doğruldu ve konuşmadan duvara dayalı tüfeğin yanına hızlı adımlarla ulaştı. Onu kavradığı gibi çukura inilen merdivenlerin başına geldi. Onları köşkten seyreden Emine Ana’ya seslendi.

“ Hey! Emine Hanım! şu tüfeği al ve çukura in. Benim yattığım yerde ki, duvara yasla. Ben lrm de bu tüfeği sana vermem. Seni eşkıyanın önüne atamam ” dedi.

Ahmet babasını gözleri ile takip ediyor, onun birden hareketliliğine sıkıntılanarak bakıyordu. Anlaşılıyor ki, babası bu tavrı ile kesin biçimde tüfeği vermeyecekti. Oysa tüm planı, ifte tüfek üzerine kurmuştu. Tek gözlü tüfek yukarda ki evde de vardı, fakat o uzun namlulu ve tek gözlü tüfek ile bu iş yapılamazdı. Çifte olmalı ve elde kolayca çevirip döndürmeli idi. Ayrıca iki gözün olması işin garanti yapılmasını sağlardı. Babasının tavrına Ahmet karşı ıktı.

“ Baba! Böyle yaşayamayız. Ben askere gidince, sen yalnız başına eşkıyaya karşı koyamazsın. O alçak adam evleri de basar, seni de ortadan kaldırır. Bırak da askere gitmeden şu herifi ben ortadan kaldırayım.

Yunus Çavuş gitti. İhtiyarlar ve çoluk çocuk sana yardım edemez. Bırak şu işi bitireyim “

“ Sen ne dediğini, ne yaptığını bilmiyorsun! O namussuz herif, kim bilir mağaraya gelene kadar ne tuzaklar kurmuştur. Ölürüm de seni eşkıya ile karşılaştırmam. Bana ölüm gelecekmiş, gelecekse gelsin! Seni kaybetmektense ölürüm daha iyi. Biz de şehit sayılırız! “

“ Olur mu baba? Bu işi kazasız belasız yapacağıma eminim. Benim de kendime göre bir planım var. Ver şu tüfeği, eşkıyanın sonu gelsin, aşağılık heriften kurtulalım “ diyordu. Derken de sesi titriyordu.

Buna karşı Mustafa Efendi öfkeli ve kaygılı, söyleniyordu.

“ O çiftte bir işe yaramaz. Herifin elinde zehir gibi mavzer var. Beş yüz arşından adam vuruyor. Sonuncu evladımsın. Seni eşkıya kurşunu ile toprağa veremem. Ben ölürüm daha iyi! “ diyordu.

Ahmet düşüncesinden vazgeçmiyordu. Etrafını süzerek babasının sözlerini duymamış gibi planını açıklamaya devam etti.

“ Benim planım var baba. Gece yarısı Damlama Kaya'nın üstündeki kayalıklara, karamuk çalılarının arasına saklanacağım. Adamın mağaradan çıkmasını bekleyeceğim. Mağaranın dar ağzından önce kafasını çıkartıyor. İşte o zaman haklarım diyorum. Artık yeri belli .”

Hacı Mustafa Efendi oğlunun bu sözleri ile daha fazla telaşa düştü.

“ Ben sana ne diyorum! Böyle bir şeyi düşünme. Senin Hacı'dan korkmadığını biliyorum. Ölüm hepimiz için var. Fakat sen çok gençsin. Bu yaşta böyle bir işe kalkışman senin geleceğini yok eder. Hem sana bir şey

olursa ben ne yaparım! “ Hacı Mustafa Efendi ağlamaklı konuşuyordu.

“ Baba, düşüncesiz hareket etmiyorum! O alçak etrafı boş buldu. Yunus Çavuş onun hakkından gelecekti. Aksi bir rastlantı ile devlet eşkiyayı yakalayacakken, Yunus Çavuş'u yakaladı. Ortada başka adam yok. Sizi bu kanlı katil ile baş başa bırakamam. Askere gözüm arkada gidemem. “

Çiloğlu'nun Hacı Mustafa Efendi, oğlu Ahmet'in söylediklerine hak vermeden edemiyordu. Ama onun gibi düşündüğünü açığa vuramazdı. Önceki fikrinde ısrar etti.

“ Oğlum! Sen onunla baş edemezsin! Bak sonra seni evlatlıktan reddederim. Eşkiya ile eşkiya olunmaz. Sana söz veriyorum, evden dışarı çıkmayacağım. Sen askere gittiğinde, ben yalnız kalsam bile o it bize yine bir şey yapamaz. Tüfekler var, tabancam var. Eve de giremez, köpekten, tüfekten korkar. O ancak pusu kurar ve arkadan vurur. Sana söz, dışarı çıkmayacağım, pusu kurmasını böylece önlerim. “

“ Tamam baba! Niçin olmasın ki? O herif insanları nasıl pusuya düşürüyorsa, bizde aynısını yapalım. Onu mağaradan çıkarken temizlerim. Sen yeter ki çifteyi ver! “

Ahmet konuşurken sanki inliyordu. Babasına olayı açmakta hata edip etmediğini düşünüyordu. Şimdi babası bu işe şiddetle karşı çıkıyordu. Mustafa Efendi endişe ve korku ile konuşuyor, sesi sekide çınlıyor, konuşmaları tüm ev ahalisi dinliyordu.

“ Ömür boyunca sen de katil olarak kalacaksın. O zaman şu canavardan ne farkın olacak. O duyguyu taşıyamazsın. Katil olmak kolay bir şey değil. Ömür boyu yaptığın iş zihninden ve ruhundan silinmeyecek.

O adamı öldürürken, sen de öleceksin. Öldürdüğünü ömür boyu unutamayacaksın! “ diyordu.

“ Baba, hepimiz hedefteki adamız. Ya o ortadan kalkacak, ya da biz! Adam sınır tanımıyor. İyi, kötü ayıramıyor. İstedığı haracı versek bile o bizim peşimizi bırakmaz. Öldürünce rahatlıyor. Onun için hepimiz tehlikeyiz “

“ Ne olursa olsun, seni o adamın üzerine salamam. Sen gözün arkada kalmaksızın askere git. Ben aciz değilim, kendimi korurum. Annen Emine, gelin Ayşe hep silah kullanırlar. Evimize adım atamaz. Ama sen onu veya o seni öldürürse, benim için hayat biter. Sakın oğlum, sakın ha “ diyordu.

Mustafa Efendi, Nuh diyor, peygamber demiyordu. Görünürde tüm ev ahalisi de babaları gibi düşünüyor, Ahmet'e bu işin yanlışlığını söylemek için yalvaran gözlerle bakıyorlardı. Babası ısrarlı ve evlatlıktan reddederim diyordu. Bu sırada sekide başka bir gölge daha belirdi. Önce karanlıkta geleni tanıyamadılar. Sonra gelenin hayalet gibi sessiz yürüyen Nazmiye Nine olduğunu anladılar. Elinden düşürmediği orakla, çıplak ayakları ve beyaz saçları ile gölgeler arasından çıktı. Baba oğlun perde perde yükselen sesi üzerine gelmişti. Konuşmaya ortak olmak istiyordu. Fakat baba oğul araya gireni kurtarıcı gibi görüp sustular. Nazmiye Nine sessizlikten istifade, konuşuyordu.

“ Tamam Ahmet oğlum, baban haklı! Sen, benim yavrularım gibi hiç yoluna gidemezsin. Askerdekilere bir şey demiyorum. Onlar vatan ve millet için öldüler. Kaybettiğim oğullarımdan birisi delikanlılık yapacağım, başkalarına hadlerini bildireceğim diye insan elinden öldü. Öldüler de beni yalnız ve perişan bıraktılar. Yaşasalardı ben bu hallere düşer, kimsesiz kalır mıydım? İnsan ekmeksiz, aşsız yaşıyor da, kimsesiz

yaşayamıyor. Sen yok olursan, baban da bana benzeyecek. Adam öldürürsen altından kalkamazsın. Ölenin kanı tutar, her zaman olayı hatırlarsın. Katillik, seni de yaralar. Merak etme, baban da, başkaları da başının çaresine bakar “ dedi. Ahmet düşündüklerini yapamayacağını anladı. Nazmiye Nine, sanki acılardan bir yumaktı. Der top olan acılar, Nazmiye Nine olarak karanlık sekide dikilip duruyordu. Bu insanların çekmediği acı, uğramadıkları haksızlık kalmamış ve bin bir deneyimden geçmişlerdi. Öğütlerine kulak vermek, göz ardı etmemek gerekirdi. Söylediklerine karşı çareyi suskun kalmakta buldu. Fakat Hacı Mustafa Efendi dişlerini sıkmış, yumruğunu kaldırmıştı.

“ Bir gün Allah’ından bulacak. Tanrı onun cezasını mutlaka verecek. Ahmet oğlum, sözlerimi dinle. Seni kaybetmek bana ölümden de beter gelir. Sen yok olursan, bizler de yok oluruz. Sakın ha! Böyle bir şeye heves etme,” dedi.

Hacı Mustafa Efendi sıkıntılara rağmen oğluna zarar gelsin istemiyordu. Ahmet, babasına her zaman saygı gösterirdi. Ailede ki alışkanlık büyüklerin sözünden doğru veya yanlışta olsa, çıkmamaktı. Şimdi onların sözlerine hayır diyemiyordu. Oysa işi tehlikesizce bitireceğine emindi. Ama elini kana bulamak babasının söylediği gibi sonradan kendini yaralayabilirdi. Onun altından kalkıp kalkamayacağını düşünmeliydi. Bir müddet suskun kaldı. Sonra omuzlarını silkerek oturduğu yerden doğruldu. Nazmiye Nine ve babası, Ahmet’in ne yapacağını kestiremediler. Onu ilgi ile seyrederken, o hızla merdivenlere yöneldi ve arka bağın karanlığı içinde kaybolup gitti. Dönüp arkasına bile bakmıyordu. Durumu bir kere daha düşünecek ve kararını bir kere daha gözden geçirecekti. Adam dediğin kararı zor verirdi ama, verdiği karardan

dönmezdi. Oysa şimdi kararından dönmek zorunda kalıyordu. Bunu düşünecek ve sakın kafa ile kararını yeniden verecekti. Yukarıdaki evin yolunu bu nedenle tuttu.

Karanlıkta hızla yürüyordu. Tembellerin, Kepişiklerin, Kara İsmaillerin evlerinin yakınından sessizce geçti. Yukarda ki eve geldiği zaman, bir ıssızlık ve yalnızlık duygusu onu kavradı. Yengesi aşağı eve inmeden önce yatağını yapmış, yiyecek bir şeyler hazırlamıştı. Yoğun düşünceler içinde kıvranıyordu. Buna rağmen karnının aç olduğunu hatırladı. Çemenle birlikte bir parça ekmek yastık taşının üzerinde duruyordu. Kevgirdeki gül üzümünü katık yapıp yedi. Etrafta kimseler yoktu ama Ahmet kendi kendine konuşuyordu.

“ O eşkıya nasıl hainlikle adam öldürüyorsa, ben de aynı şeyi yapacaktım. Her gün bir şehit haberi gelirken, şehitlerin hatırasına saygı göstermek şöyle dursun, malına mülküne eşine göz diken bu canavar ortadan kalkmalı “ diyordu.

Ahmet önce arkalarında yükselen, karanlık Yılanlı Dağı'na, sonra Damlama Kaya'ya, Minare Kaya'nın sülîetlerine baktı. Kayalar karanlıkta belli belirsiz çizgilerle belli oluyordu. Yalnız Erciyes tarafında ki evlerden, Tembeller fener yakmışlar, onun şavkı parlıyordu. Etraftaki karanlık koyu bir katran gibi dünyayı sarmıştı. Karanlık içinden, en ufak bir hayat emaresi görünmüyordu. Yalnız olduğunu hisseden Ahmet, arada tek borulu ağızdan dolma tüfeğine el atıyor, oturduğu yatağın üstünde, çevreyi dinliyor, gökyüzünü seyrediyor, düşünüp duruyordu.

Her şey berbattı. Elini nereye atsa, eline geliyordu. Şehitler, komitalar, eşkıyalar, asker kaçakları, hastalık, yokluk, her türlü felaket insanları kavramıştı. Kulak

verdiğin her yerden acı çığlıklar geliyordu. Açlıktan, eşkiyadan, hastalıktan ve benzeri olaylardan dağılan ocaklar, bakımsızlıktan ölen çocuklar, eşkiya belası ve her kötü şeyi yok etmek elde değildi. İnsan ile çekiyor, iyi ve doğru için, insanların mutluluğu için tek başına verilen uğraş çok verimli olmuyordu. şehitlerin gazilerin çok olması, yeni bir yenilginin ipucu idi. Devlet, memleket, vatan yok olma tehlikesi içinde idi. Daha büyük felaketlerle yüz yüze gelecektik. Bütün bunları tek başına önlemenin imkanı yoktu. Fakat daha büyük felaketler ufukta görünüyordu.

Bir şeyler yapmak gerekti. Öncelikle güçlü ve sağlıklı olmak gerekirdi. Sağlıklı olmak beden ve ruh sağlığı demekti. Nazmiye Nine ve babası ise eşkiya için düşündüklerini yapmaması için kesin konuşmuşlardı. şayet eşkiyayı pusuya düşürüp öldürse, ruh ve beden sağlığının bozulacağını ve hasta bir insan olacağını söylemişlerdi. Ya yle olursa, tüm geleceği yanardı. Oysa ailesi ve devleti için çalışacak, yüksek amaçlara doğru yürüyecekti. Artık kendine egemen olacak ve katil olmaktan vazgeecekti. Böylece kendi ile hesaplaşamayan bir kişiliğe brnecekti. şimdi de bir yalnızlık duygusu benliğini kaplamıştı. Amaçları yok olunca yaşamanın da tadı kalmıyordu. Düşünmekten yoruldu. Kendini elbise ile birlikte yatağa bıraktı. Yılđınlık ve yalnızlık hissediyor ve kendini bu yüzden aşağılayan duyguları ile baş edemiyordu. Yıldızlara gözlerini dikti. Rüzgar yüzünü okşarken, yıldızların parladığı engin boşluğu seyrediyor ve çok yorgun olduğunu hissediyordu. Gözleri ağırlaştı ve derin bir uykuya daldı.

Ahmet o gece deliksiz uyudu. Koyu karanlıkta, yıldızların şavkı, serin rüzgar, dutlar, ağaçlar ona eşlik etti. Ateş böcekleri, çevresinde döndü durdu. Uykudaki

yokluk dünyasında her şeyi buldu. Uykuda özlediklerine kavuşuyor, insanlar kavgasız bir dünyada mutluluk içinde yaşıyordu. Hayalindeki gül bahçeleri içinde, sonsuz güzelliği ve huzuru buldu. Mutluluk rüzgarı onu önüne katıp uçurdu. Ahmet uyandığı zaman hayatta istediklerini rüyada gördüğünü anladı. Derinden bir göğüs geçirdi ve yeni görürmüş gibi dut ağacını, üzüm çubuklarını, dağları, kayaları uzun uzun seyretti. Çırpınan ağaç yapraklarını, kavislerle uçan sarı esmaları, taş çağlayandan öten keklikleri yeniden gözledi. Doğanın güzel renklerini yüreğinde duydu. Karanlık duygulardan sıyrıldı ve sıkıntılı bir geleceği artık düşünmek istemediğinin farkına vardı. İnsan ruhu acı dolu anılarla gölgede kalmamalıydı. Katil olan, soğukta çıplak kalmış gibiydi. Gelecek ve çevremiz aydınlık ve canlı olmalıydı. İnsanlar bu güzel sabah gibi güzelliklere, doğru ve iyi ile iç içe olmalıydı.

Gerindi ve uyku sersemliğini gidermeye çalıştı. Ayşe yengenin ekmek kazanında bıraktığı bazlamayı buldu. Dağı, batı taraftaki ovayı, evleri seyrederken, bazlamayı üzümler ile katık yaptı. Zihni yorgunluktan kurtulduğunu hissediyordu. Kendi kendine dünya varmış dedi. Yükselen güneşe, henüz ısınmamış toprağa, bacalardan tüten dumanlara bakıyor ve dünyanın güzelliğine hayranlık duyuyordu. Babasının sözünden çıkmamayı şimdi daha doğru buldu. Babası bin bir deneyimden geçmiş, ileriye görmüş ve kendisini uyarmaya çalışmıştı. Nazmiye Nine aslında dünyadaki tüm acıları tatmış onların içinden çıkıp gelmiş insanlardı. O da doğru söylüyordu. Bu şartlarda babasının yalnızlığını gidermek için Nazmiye Nine'ye söylemeli, evlerinde babasına destek olarak kalmasını sağlamalıydı. Ayrıca keşfettikleri eşkıya inini jandarmaya bildirecekti. Jandarma mutlak çaresini

bulur, onu yakalardı. Babası yalnız kalsa bile, eşkiya belası ortadan kalkmış olurdu. Ahmet bunları düşünüp sıraya koyunca müthiş bir hafiflik hissetti. Çok rahatladı ve dünyayı şimdi daha aydınlık ve daha güzel görmeye başladı.

Ahmet aydınlık dünyayı seyrederken evin hemen ardındaki taşlıktan kazak kekliğin sesi yeniden duyuldu. Keklik ötüşü Ahmet'e bir şarkı gibi geldi. Sürünün reisi keklik, öterken arada bir duruyor, diğer üyeleri, eşini, çocuklarını toplamaya çalışıyordu. Anlaşılan sürüyü tilkiler geceleyin dağıtmıştı. Ahmet kazak kekliğin bir durup bir ötmesini ilgi ile izledi. Nereden öttüğünü bulmaya çalıştı. Ses sumaklıktan geliyordu. Bir müddet kulak verdi. Sonra o da elini ağzına götürdü ve tıpkı bir keklik gibi ötmeye başladı. Kazak keklik gibi bir durup bir ötüyordu. Buna baba keklik cevap veridi. Ahmet öttü, baba keklik öttü. Ahmet böyle ötmekle içini boşaltıyor sanki sıkıntıları çıkıp gidiyordu. Karşılıklı ötüşleri hayli sürdü.

Bazlama ve kayısıdan ibaret kahvaltının üzerine bal dutlardan yemek aklına geldi. Dut ağacında ki dallardan hangisinin daha çok olgunlaştığını görmeye çalıştı. Bulduğu olgun dutları yedi. Artık eve dönme vakti gelmişti. Tola, sekiye son bir kez göz attı. Sonra babasının yanına, aşağıdaki evlerinin yolunu tuttu. Artık yaşamının güzel renklerini seçiyordu. Canlı ve uzun adımlar atıyor, üzüm çubuklarının arasından yol bulup gidiyordu.

Bağlar yeşil bir deniz gibi uzanıyor, üzüm salkımları yerde yatıyordu. Keklikler palazlarını uçuruyor ve kayısı vakti artık sona eriyordu. Cehri çalıları arpa dağının bir yüzünü kaplamıştı. Şehirde cehri tohumlarını toplayan tüccarlar cehrileri alacaktı. Fakat eşkiya korkusundan ahali cehri de toplayamıyordu.

Cehri tohumları Almanya'ya satılıyor, Almanya da cehri çalısı tohumundan doğal boya yapılıyordu. Cehri çalıları koca bir şerit gibi dağı kucaklamıştı. Cehri tohumları burada ki insanlar için bir umut kapısı olabilirdi. Fakat olmuyordu. Fukaralık, felaketler milletin yakasından düşmüyordu. Huzur günlerine ne zaman kavuşur, insanlar ne zaman rahat, huzur görür belli değildi?

Geçen gün şu çatıtmalı asmanın gölgesinden tavşan kaçmıştı. Acep yine var mı idi? Tavşan, keklik ve kuşlar, dağların süsü ve neşesiydi. Kuşların sesi dağların ovaların bitmeyen şarkısıydı. Ne kadar güzel varlıklar ve insanlara armağan hazinelerdi. Ahmet o yaştaki gençler gibi mutlu ve güzelliikleri artık yüreğinde duyuyordu. Neşe içinde ılık çalıyor ve asmanın gölgesinde tavşanın yattığı yeri keşfe çalışıyordu. Derken tavşan, üzüm çubuklarının en sık olduğu yerden fırladı. Boz tavşan büyük bir süratle, üzüm çubuklarının üzerinden atlayarak kaçıyor, Arpa Dağı'nı tırmanıyordu. Hayvan bayır yukarı süratle koşabiliyordu. Hayvanın kulakları arkaya yassılmış müthiş bir süratle gidiyordu. Ahmet tozu dumana katarak kaçan tavşanı tepeyi aşana kadar keyifle seyretti.

Eve ulaştığı zaman, Emine Ana çukurdan yeni çıkıyordu. Hacı Mustafa Efendi sekide dolaşüyor ve dürbünle Yılanlı Dağı tarafına bakıyordu. Şimdilik eşkıya görünürde yoktu. Niyet ahalisi ise, ocaklarını yakmış, un, bulgur çorbası, yağlama, bulamaç yapıyordu. Her şeye rağmen insanlar yaşamak için savaş veriyor, çaresizliğe teslim olmuyordu.

Hacı Mustafa Efendi, oğlunu sekide karşıladı. Onu kucaklamak için kollarını açtı ve sevinçle söylendi.

“ Şükür Allah'ıma! Oğlumu sağ salim yeniden gördüm ya! Eşkıya ile karşılaşmak sana göre değil. Namussuz herif ortada görünmüyor. Bakarsın bir yerden çıkar, bir yerden kurşun sıkar. Ahmet, ben sensiz ne yaparım sonra? Sen hiç kötülük görmedin, yaşamının en kötü ve kanlı tarafına bu yaşta katılman doğru değil. Hacı beni öldürecekmiş, varsın öldürsün, gam yemem. Fakat senin tüyüne hata gelirse, dayanmam “ diyordu. Böyle konuşurken oğluna sarılmış, bırakmıyordu.

Ahmet, babasının sevgi dolu sözlerine cevap verdi.

“ Tamam baba! Çok haklısın. Pusu kurmak, kalleşçe adam öldürmek bana göre değil. Kan ve kötülükten nefret ediyorum. Sözümden dışarı çıkmadım, ne diyorsan, yaptım. Ömür boyu insan öldürmenin yükünü taşımak istemediğimin farkına vardım. Fakat sizleri de bu halde bırakmayacağım. Şehre inip eşkıyanın inini jandarmaya haber verip, onları buralara çekip getireceğim. “ dedi.

“ Tamam oğlum. Senin tüyüne hata gelsin istemiyorum. Onu öldürmek için onun gibi olmalı, kalleşçe arkadan vurmali. Bizler öyle değiliz. “ diyor ve oğluna sarılmış, sanki onun yitip gitmesini önlemeye çalışıyordu.

“ Baba en doğru yolun jandarma olduğunu düşündüm. En kısa zamanda jandarmaya durumu bildirmeliyiz. Belki de şubeye teslim olurken, jandarmaya da giderim. Yattığı yeri biliyoruz. Jandarma hakından mutlaka gelir. “

“ İşte en doğru yol bu! Cafer Binbaşı onu yakalar. Zaten dış biliyor. Şimdilik şu kahvaltımızı yapalım “ dedi.

Köşkün orta yerine, yemek sinisi konmuş ve akşamdan yoğrulan hamurdan, Ayşe gelin, Emine Ana,

yeğen Hayriye bir güzel yağlama yapmışlardı. Tüm aile toplu halde sininin etrafında sıralandı. Neşe ve iştahla yağlamaları yediler. İnsanlar yine de ufak şeylerden mutlu oluyorlardı. Yemek yerken kimse konuşmadı. Sanki sessizlik, Ahmet'e yeni ve huzurlu bir hayatta kavuştuğu için, bir mutluluk müjdesiydi. Sarmısaklı, bol yoğurtlu ve ipildiyen tereyağlarının eşliğinde yumuşacık şebitleri iştah ile yediler. Yemekten sonra Hacı Mustafa Efendi neşe içinde konuşuyordu.

“ Ahmet oğlum, askerde yağlama falan yiyemezsin! Şimdi Tevekkül ol. Tanrı'nın dediği olur. İnsanlar birbirini öldürüyor. Ne için öldürüyor, bilemiyorum. Ama Tanrı mutlaka iyileri koruyacaktır ” dedi.

Hayat devam ediyordu. O gün ikinci vaktine kadar Boncuk Kuyu'yu, Eğri Kaya'yı gözlemek ve gölgede uyuklamak ile geçirdiler. Arada bir, jandarmaya ne zaman haber vermek gerektiğini konuşuyor ve Hacı'nın yolları kesmediği, Boncuk Kuyu veya Eğri Kaya'da görünmediği bir gün şehre inmenin doğru olacağını konuşuyorlardı. Çünkü o alçak, gidişi veya dönüşü bekler pususunu kurardı. Hatta geceleyin yola çıkmayı ve geceleyin dönmeyi kuruyorlardı. Bu görevi Ahmet mi, yoksa Mustafa Efendi mi yapmalı buna karar vermeye çalışıyorlardı. Ama mutlaka jandarmaya haber vereceklerdi.

Öğle sonuydu ve güneş Yılanlı Dağı'nın tepesine dikilmişti. Güneş hayli bir zaman oradan inmedi. Gün kaybolunca dağın koyu gölgesi ovaya devrildi. Hava serinledi ve hafif bir rüzgar ortaya çıktı. Rüzgar hayat demekti. Köşelere kovuklara sinen sıcaklığı silip süpürüyor, tatlı bir serinlik her yere ulaşıyordu.

Boncuk Kuyu, Boncukların Hacı emmi tarafından hayır için yapılmıştı. Kuyunun bakımı, kışın kar ile doldurulmasını yine Boncukların Hacı emmi yerine

getiriyordu. Kuyu o niyetin merkezi sayılırdı. Kuyunun bulunduğu yer Kulaklı Bağları'nı ikiye bölen yolun tam ortasında ve yoldan geçenler, mutlaka Boncuk Kuyu'ya uğrar, içdelerin koyu gölgesinde dinlenir, su içer ve sonra yoluna devam ederdi. Hacı kuyuyu mekan tutunca, insanlar korkularından Boncuk Kuyu'ya uğrayamaz oldular ve yollarını bile değiştirdiler. Fakat yine de niyet ahalisinin gözü, kulağı Boncuk Kuyu'daydı. Susuz kalanlar, hayvanlarını sulamak isteyenler, dinlenmek isteyen yolcular, Hacı'nın kuyuda olmadığını anlayınca Boncuk Kuyu'ya az da olsa yeniden uğrar oldular.

Bir zamanlar ahali Boncuk Kuyu'nun sekisinde toplanır, sohbet eder, niyet işlerini konuşur, hatta sünnet, düğün toplantılarını yapardı. Keven sallayan çocuklar kuyuda buluşur, keven sallar, etrafa yayılan bin bir renkteki kıvılcımları insanlar zevk ile izlerdi. Fakat Hacı kuyuda olmasa bile insanlar eskisi gibi kuyu da toplanamıyor, insanlar eskisi gibi kuyuya inemiyor, kuyuda buluşup sohbet edemiyordu.

Eşkiyalar için kural, bir yerde sürekli kalmamaktı. Hacı bu sebeple yeni yer olarak Eğri Kaya'yı seçmiş fakat Eğri Kaya'da, Çiloğlu'nun evine, uzak düşüyordu. Öncelikle düşündüğü, Çiloğlu'nu yıldırmaktı. Çiloğlu'nun elindeki tüfek ve tabancanın kurşunu, ne Boncuk Kuyu'ya ulaşır, ne de Eğri Kaya'yı bulurdu. Zaptiyeler geceleyin pusu kurup Boncuk Kuyu'yu ablukaya alınca, artık Boncuk Kuyu da kalamazdı. Yunus'u nasıl da yakalamışlardı. Belki de o pusu kendisi içindi. Fakat gece yarısı, hazır pusuya Yunus düşmüştü. Kendisinin başına aynı şey gelecekti. Aynı şeyler Eğri Kaya içinde olurdu. Sık sık yer değiştirmek Hacı için şart görünüyordu.

Eğri Kaya gözetleme için daha elverişliydi. Kendisi aşağıları, evleri gözlüyordu. Fakat aşağıda oturanlar, kendisinin de yerini gözleyebiliyordu. Yeri bilinince, tehlikeyi de düşünmek lazımdı. Kayanın gölgesinde bunları kafasında evirip çevirirken, Arpa Dağı'na gözü ilişti. Sanki Yılanlı Dağı'nın kaymaması için Arpa Dağı'nı destek yapmışlardı. Yılanlının dibine Arpa Dağı takoz olarak konmuştu. Hem Arpa Dağı barındığı ayı inine daha yakındı. Birden hatırladı. Arpa Dağı'nın eteklerinde bir fındıklık vardı. Fındıklık bulunduğu yerden bile seçiliyordu. Fındıklık Arpa Dağı'ndan inen cılga yolun hemen yanı başındaki koyu yeşillikti.

Hacının zihnine fındıklık takıldı kaldı. Oradan Çiloğlu'nun evini çok yakından görür, varlığı onları dehşete düşürürdü. Dürbünü ile oraları tek tek inceledi. İninden çıktıktan sonra Tembellerin evinin altından geçecek, sonra fındıklığa inecekti. Ortalık daha ağarmadan oralardan geçtiğini düşünüyor ve kimselere görünmeden fındıklığa yerleşeceği aklına geliyordu. En iyisi fındıklıkta kendine bir yer ayarlamaktı. Aklına gelenlerden ve kurduğu plandan memnun, hemen yarından başlamak üzere fındıklığa gidip yerleşecekti.

Yine gece yaklaşmış, Eğri Kaya'yı terk eden Hacı mağarasının yolunu tutmuştu. Minare Kaya'nın hemen yakınından geçti ama, birden o kanlı caninin yüreği buz kesti. Karşısında, hem de mağarasının yakınında bir çift parlayan göz vardı. Ne olduğunu anlayamadığından hemen tüfeğine davrandı. Tüfeği omzuna alana kadar da o parlayan şey kayıplara karıştı. Hacı daha da korktu. Bu ıssız yerlerde parlayan ne idi acaba? İnsandan falan korkmazdı ama, ya bunlar cin ise? Ona nasıl söz geçirecek ve kendini kurtaracaktı. Şerbetli idi ama, cinlere, şeytanlara karşı bir koruması yoktu. Hacı telaşlanıyor ve korkudan ödü

patlıyordu. Birden hemen yanı başında bir hareket hissetti. Tüfeği ile birlikte hızla döndü ve loş aydınlıkta, kaçan tilkinin uzun kuyruğunu seçebildi. Tilki on arşın sonra durup kendine doğru bakınca bir çift göz parladı. Tilki yoluna devam edince ışık kayboldu.

Hacı böylece işin sırrını çözdü. Buralarda yaşayan her türlü hayvanı tanıyordu. Fakat daha bilmediği neler vardı. Birçok insanı öldüren kanlı katil, tilkinin fosforlu gözlerinden korkmuş, nerede ise ona ateş edecek hale gelmişti. Şu dağlar esrarlı dağlardı. Koyu gölgeleri, kuytulara yaşayanları, sivri kayaları, karanlık meşe kümeleri ile daha nice bilinmeyenleri saklıyordu. Dışarıda dolaşmak artık gereksizdi. İki büküm mağarasına çekildi. Bezir dolu lambayı yaktı. Onun ölgün ışığında toz toprak içinde ki köşesine kıvrıldı. Mağaranın dip taraflarına ulaşmayı şimdiye kadar hiç düşünmemişti. Bunu aslında istemiyordu. Mağaranın derinliğinden korkuyordu. İçerde cin olur diyor, burayı terk edemiyor, çünkü saklanacak başka yer bulamıyordu. Böyle ıssız yerlere cinler saklanır ve insanın en gafil anında üzerine çullanırdı. Şimdi mağaranın içlerine girip de cinleri şeytanları uyandırmanın alemi yoktu. Ya öldürdükleri! Bunlar korkunç şeylerdi. Bulunduğu yere bir az daha yerleşti ve tüfeğinde mermi olup olmadığını kontrol etti. Tüfeğin emniyetini açıp kapattı. Emniyeti açıp kapatırken çıkan ses onu rahatlatıyordu. Bu sefer nedense korkuyordu. Korku dolu gözler ile mağaranın derinliğini dinleye dinleye uyuya kaldı.

Şafak sökünce, ışıklar mağaranın ağzından süzülüp içeri girdi. Vaktinin geldiğini anlayan Hacı'yı ışıklar dışarı davet etti. Dışarıda korkularından kurtulmak için gün ışığına çıktı. Şu Çiloğlu'nu ortadan kaldırmalıydı. Yoksa sıkıntılarından kurtulamıyordu. Mutlaka onu

öldürmeli, yerlerde süründüğünü görmeliydi. Önce korkutacak, parasını alacaktı. Çiloğlu epeyce ot çalı, çirpi biriktirmiş ve bunları da evin arkasına, fındıklığa yakın bir yere yığmıştı. Kerata onları pekmez yaparken kullanacak, ayrıca kışın evinde yakacaktı. Hacı onları dehşete düşürmek için önce yakacaklarını ortadan kaldırmalı diyordu. Tez elden bunu yapacak, Çiloğlu'nu yakacaksınız bırakacaktı. O zaman belki ortaya çıkar, çıkınca da hesabını görürdü. Aklına gelen buluş, Hacı'yı çok sevindirdi. Kendi kendine ne kadar akıllı olduğunu, nasıl da güzel düşündüğünü birçok kere tekrarladı.

Gavur Hacı aklına koymuştu bir kere. Bunun için de güney taraftaki Arpa Dağı yönünü tutturdu. Askerdeki Mehmet Efendi'nin evi yakınından ve evin yukarısından geçti. Hacı ayaklı bir canavar gibi tüfeği omzunda taşların arasından sekerek yürüyordu. Yürüyüşünde bir başkalık vardı. Tüfek asılı duran omzunu aşağıya sarkıtıyor, bir adımını diğerinden daha kısa atıyordu. Böylece değişik bir havada, sanki bir suçlu arıyordu. Şimdi Arpa Dağı'na ulaşmak için Sumaklıktan geçti, Bıdı Bıdıların evlerinin altından, Kızlar Hanı alaca karanlıkta ortaya çıkmışken, daha aşağılara, Kambur Kaya'ya indi. Bal dutlar artık önünde sıralı duruyordu. Böylece Çiloğlu'nun evinin ardına düştü. Bal dutların yakınındaki fındıklıkta, onu kimseler göremez ve zaten o yerler kimsenin dikkatini çekmezdi.

Hacı hayli yaklaştığı yakacakları yakma zamanını kafasında evirip çeviriyordu. Öncelikle fındıklık içine girecek, evleri gözleyecek, bu arada Çiloğlu'na denk gelirse, vurup devirecekti. Bunun başka yolu yoktu. Namussuzun parası vardı, zerresini koklatmıyordu.

Dediği gibi de yaptı. Sinsice fındıklığa girip saklandı. Hemen arkasında Kambur Kaya'nın gölgesi fındıklığa

kadar uzanıyordu. Daha aşağıdaki gederede Çiloğlu'nun bağı uzanıyor ve elli arşın kadar aşağıda ki düzlüğe ulaşıyordu. Düzlüğün orta yerinde yığın halinde yakacaklar, kendisini bekliyordu.

Çiloğlu'nun köşkünü arka taraftan ve şimdi daha yakından görüyordu. İç tarafının yarısı görünen köşkün orta direğinde asılı bir torba rüzgarda sallanıyordu. O torbanın içinde mutlaka et vardı. Gölgede kalan torba, arıların ve kuşların hücumundan uzaktı. Torba durmadan salınıyor ve içindeki etler havalanıyor, etlerin bozulması böylece önleniyordu.

Hacı evin önünü tam olarak göremiyordu. Üstelik ortada ki yakacak yığını da görüşünü engelliyordu. O engel ortadan kalkınca, daha rahat evleri görebilecekti. Belki de böylece Çiloğlu'nu daha kolay avlardı. Fakat otları ne zaman yakmalıydı? Akşama kadar buraya saklandığını kimse bilmemeli idi. Koyu gölgeler, vadiyi doldururken, yakma zamanı o zaman diyor, yanan otların şavkı bütün niyetten görülsün istiyordu. Alaca karanlıkta, otların alevi ta uzaklardan seçilir, böylece namı daha çok söylenirdi. Hacı bunları düşündüğü için memnundu ve sabırla gölgelerin koyulmasını bekliyordu. Bu iş karanlığı beklemeye değer diyordu.

İkinci sonunun alaca karanlığına kadar bekledi. Gölgelerin uzadığı, eabil kuşlarının gürültüler ile evlerin etrafında dönendiği bir zamanda, fındıklıkların arasından bir yılan gibi çıktı. Tüfeğini defalarca kontrol etti ve dolu olduğuna defalarca emin oldu. Emniyeti açık, silahı ileri ileri tutuyor ve ot yığınınına yaklaşıyordu. Çiloğlu ne kadar da ot toplamış ve koca bir yığın ot, önünde duruyordu. Kim bilir ne kadar güzel yanacaktı. Elindeki çakmak ile yakacak yığının duldasına yanaştı. Bir kaç çakışla ateş alan Çakmak, yığının alt kısmındaki kuru yepelek otlarını tutuşturdu. Hacı otların

iyice ateş aldığını anlar anlamaz, süratle geriye fındıkların arasına çekildi ve görünmez oldu. Biraz sonra burası insanlar ile dolacak ve onların kalabalığında uzak olmak için saklanacak, fırsat çıkarsa Çiloğlu'nu vuracaktı.

Yakacak yığınının alevler perde perde yükseldi. Önce ufak boyulu alevlerle yepelek otları, yelkovanları, tosbağa otları tutuştu. Tutuşan otlar ile birlikte koyu bir duman yükseldi. Sonra alev gittikçe büyüdü ve yığının güney tarafını sardı. Hacı keyifle yangını ve çıkan duman ve alevlerin yalazını seyrediyor, diğer taraftan koyulaşan karanlığa kalmadan mağarasına çekilmek istiyordu. Nihayet alevler yükseldi ve alevlerin şavkı çevreyi gündüz gibi aydınlattı.

Yıldız köşkünde uyuklayan ve arada bir dürbün ile etrafı seyreden Mustafa Efendi, havadaki yanan ot ve yangın kokusunu çok sonra alabildi. Yıldız köşkünün yan duvarlarından bakınca yangını gördü. Gördü de feleği şaştı. Aynı anda Ahmet, Emine Ana, Ayşe gelin ve Hayriye de yangını gördüler. Komşuları Yunus'un eşi ve kız Esmâ, Tembeller, Dikene Basmazlar, Deve Güdenler, Bıdı Bıdılar, elhasıl alev ve yalazları görenler, Çiloğlu'nun başına koşuyor ve bu büyük felaketi önlemeye çalışıyordu. Eline kovayı geçiren, küreği geçiren yangını söndürmeye koşuyordu. Su kıt ve çok kıymetli idi. Bir kaç kova su ile yangını söndürmenin imkanı yoktu. Yetişenler alaca karanlıkta toprak atıyor, değnek ve küreklerle yakacak yığının dağıtmaya uğraşıyordu. Tüm niyeti yanan otların kokusu sarmış, yakacakların korları ve arada bir çıkan yalazları uzaklardan görünür olmuştu. Yakacakların pek azı kurtarılabildi. Tüm ailenin aylar boyunca uğraşıp biriktirdiği yakacak yok oldu. Ahmet de, Hacı Mustafa Efendi de büyük bir felaketin içinde olduklarını

anladılar. Pekmezi kaynatacak yakacakları, kışlık yakacakları yok olmuş ve kışı nasıl geçirecekleri belirsiz hale gelmişti. Yangını çıkaranın kim olduğunu çok iyi biliyordu. O alçak buralara kadar sokulmuş, bu yangını çıkartmıştı. Şimdi evin arka bölümünde de önlem almalı ve yukarı eve kimseyi göndermemeliydi. Yakacaklara kadar ulaşabilen Gavur Hacı, demek ki evin civarında gezip duruyordu. Hacı Mustafa Efendi dişlerini gıcırdatıyor, Tanrım bu beladan bizi kurtar diyordu. Ahmet sessiz, ailesinin perişanlığını görüyor, bir çıkar yol arıyordu.

Nazmiye Nine yangın yerinin etrafında dört dönüyor, insanları yokluğa, açlığa mahkum eden eşkıyaya lanetler okuyordu. Komşular ise suskun, Hacı Mustafa Efendi'nin uğradığı felaket karşısında ne yapacaklarını bilemiyordu. Yine de çareyi Nazmiye Nine buldu! Topluca ve meys, suskun duran komşulara seslendi.

“ Komşular! Hepimizin başına benzeri felaket gelebilir. Şimdi Çiloğlu kışın ne yakacak, pekmezler nasıl kaynayacak. Çiloğlu her zaman bize yardım eder, yanımızda olur. Onu yalnız bırakmayalım. Nasıl yandığını biliyoruz. Elleri kırılmalı eşkıya yakacağı yok etti. Ne var ki bizler daha ölmedik. Hemen yarın herkes evinden gönlünden koptuğu kadar ot, çalı, çirpi getirecek, bu sefer aşağıdaki gedereye yığın yapacağız “ dedi. Bu arada öfkeli gözler ile Arpa Dağı'nı, Yılanlı Dağı'nı seyreliyor ve eşkıyaya lanetler okuyordu.

Suskun insanlar tevekkül ile boyunlarını eğmiş düşünüyorlardı. Kimse itiraz etmedi. Artık yapacakları işi biliyorlardı. Çiloğlu'nun yanından geçerken ona teselli edecek bir şeyler söylüyor ve “ Yarın görüşürüz “ diyorlardı. Suskun ve sıkıntılı kalabalık birer birer çekilip evlerinin yolunu tuttu. İçlerinden Gavur Hacı'ya

bin bir lanet ve beddua ediyor, yine de yılmıyor ve ertesi gün Çiloğlu'na ne kadar yakacak getirmek gerektiğini düşünüyordu.

Çiloğlu, Ahmet, Emine Ana, Ayşe, Hayriye yangın yerinden ayrılamıyorlardı. Karanlıkta bile siyah bir yığın olan küller belli oluyordu. O küllere gözleri dikili sessiz ve ümitsiz duruyorlardı. Sanki bir kurtarıcı gelecek ve yakacaklarını geri verecekti. Öyle bir şey olmadı, yakacaklar gelmedi. Simsiyah kül yığınınından hala bir kaç kıvılcım çıkıyor, Çiloğlu felaketi göğüslemek için namaz kılmayı ve Tanrı'ya yakarmayı düşünüyordu. Geç vakte kadar kül yığınınından ayrılamadılar. Yangın ile beraber, ümitleri de gitmiş, yaşamak heyecanı sönmüş gibiydi. Nihayet Hacı Mustafa Efendi kendini topladı. Eşkıyanın yerini en kısa zamanda jandarmaya bildirecekti. Bir yandan da eline bir mavzer geçirip bu namussuz ile savaşmayı kuruyordu. Gece yarısına kadar külleri beklediler. Külleri ümitsiz gözlerle seyretiler. Yapacak bir şeyleri yoktu. Gece yarısından sonra evlerine çekildiler. Bu gece nedense katran gibi karanlık, karanlıkta öten baykuşun uğursuz sesi ovada inliyordu.

Hacı istediği fırsatı bir türlü bulamadı. Alaca karanlıkta tüfeği bir kaç kere yüzüne aldı, fakat hareket eden insanlar, hedefi her defasında şaşırttı. Ateş edip kalabalıktan bir kaçını devirebilirdi. Fakat çulsuz insanların ölümü Hacı'ya bir çıkar sağlamıyordu. Üstelik mermi harcayacaktı. Derdi Çiloğlu veya Ahmet'le idi. Onların koşuşturmaları belki de hayatlarını kurtardı. Çiloğlu'da, Ahmet'te yangını söndürmek için her türlü tedbiri bırakmış, toprak atmak, su çekmek için koşuşturunca hedef olmaktan çıkmışlardı. Hacı yine işini beceremedi.

Gavur Hacı saklandığı yerde vaktin geçtiğini düşünüyor, gece zifiri karanlıkta, cinlere, şeytanlara rastlamaktan korkuyordu. Cinler keçi kılığına giriyor, bazen siyah kedi ve seyrekte olsa güzel gelin donunda ortaya çıkıyordu. Genellikle cinler kaya koltuklarında, viran ve kimsesiz boş evlerde barınıyor, bu yüzden geceleyin daha fazla oyalanmadan mağaranın yolunu tutmalıyım diyordu. Artık mağaraya uçarcasına gidiyordu. Yol üzerinde savaş nedeni ile şehit düşen, yuvaları dağılan ailelerin boş ve ıssız evler, viran evler vardı. Kaya koltuklarının önünden ayağının ucuna basarak geçiyor ve bir an önce mağarasına kavuşmak istiyordu. Mağaraya girdiği zaman kan ter içinde kalmıştı. Hemen mağaranın sahanlığına uzandı ve horultular ile uykuya daldı.

Yakacak yığınının yok olması Ahmet'in şehre inmesini geciktirdi. Yakacakların yanması Çiloğlu ailesi için büyük bir felaketti. Yakacakları yok olmuştu. Komşuların zihninde Çiloğlu'nun nasıl pekmez yapacağı, kışı nasıl geçireceği sorusu takılıp kalmıştı. Her darda kalanın yardımına Çiloğlu koşardı. Bu sefer niyet ahalisi Çiloğlu'nun yardımına koşuyordu. Niyet ahalisi Nazmiye Nine'nin söylediklerine aynen uydu. Yüreğinden geldiği kadar kucak dolusu yakacağı, Çiloğlu'nun evinin alt tarafındaki birinci gedereye yığacaklardı.

Yakacaklar gelmeye başladı. Yakacak yığını yükseldikçe Mustafa Efendi'nin de, Ahmet'in de yüzü gülmeye başladı. Nazmiye Nine görevlenmiş, yığının yükselmesini o sağlıyordu. Bir kaç gün içinde yeteri kadar yakacak toplandı. Yine eskisi gibi kışı karşılayacak, vazgeçilmez ürün, pekmez kaynatabileceklerdi. Çiloğlu Mustafa Efendi de, Ahmet'te komşularına şükran borçlarını hiç

unutmayacaklardı. Artık Ahmet şehre inme zamanının geldiğini ve Binbaşı Cafer Bey'e eşkıyanın inini bildirmenin zamanıdır diyordu. Yarın veya en geç ertesi günü geceleyin yola çıkacak ve şehre inip Cafer Bey'in makamına ulaşacaktı.

Yakacaklar için birlik olmuşlardı, fakat eşkıyaya karşı birlik olamıyorlar, Gavur Hacı'nın elinde ki mavzerden korkuyorlardı. Buna rağmen felaketleri birlikte karşılıyor, yardımlaşıyor, acıları paylaşıyorlardı. Acıları ve sevinçleri paylaşmak o insanlara ezelden miras kalmıştı. Sevinçlerini, kederlerini paylaşıyor, felaketlere birlikte karşı koyuyorlardı. Fakat Gavur Hacı belirsiz bir tehlike ve ona karşı herkes kendini yalnız hissediyordu.

Hacı yine fındıklığı mekan tuttu. Tüfek hemen elinin altında ve içi mermi doluydu. Hacı huzursuzdu ve öldürmek ile dertlerinin biteceğini sanıyordu. Mustafa Efendi'nin evinin yana kayan sekisi yüzünden, ev ahalisinin oturma yerleri tam olarak görünmüyordu. Hacı bekliyor, evdekileri, sekidekileri görmek istiyordu. Fakat bir türlü denk getiremiyor, bu yüzden de efkarlandıkça efkarlanıyordu.

Sıkıntıdan kurtulmak için bir şey ile uğraşması gerekiyordu. Hacı'nın oyalanmak için kötü düşünceler içinde yuvarlanmaktan başka çaresi yoktu. Burnu ile oynarken düşünüyor, yangından sonra evi, arkadan da olsa kurşunlayıp onları çil yavrusu gibi dağıtmanın doğru olup olmayacağını kuruyordu.

Böyle düşüncelere dalıp gitmişti. En iyisi akşama kadar saklandığı yerden çıkmamaktı. Bu yer koyu gölgelikti ve Arpa Dağı'nın eteklerindeki Kambur Kaya, fındık korusunun üzerine eğilmiş halde duruyordu. Arpa dağından gelen cılga yol, ilerde Çiloğlu gediğine kadar iniyor ve gedikten de ana yola kavuşuyordu. Yol

taşlı, bayır ve incecik bir patıkaydı. Bu yerden çok seyrek yolcu geçerdı. Hacı bunu bildiğinden kaygısızca fındık ağaçlarının arasına gömülü evleri gözlemeye devam ediyor, birisini görse ateşe hazırlıklı, duruyordu.

Önce serin bir rüzgar çıktı. O sıcak yaz gününde ortaya çıkan rüzgar insanlara huzur verdi. İkinci güneşi Yılanlı Dağı'nın ardında kaybolmaya yüz tutmuştu. Koyu gölgelerle birlikte ovayı serin bir hava kapladı. Önce gök, gece olmadan karardı, uğultularla dolu bir rüzgar çıktı Ağaçlar otlar yassılıyor, havada yapraklar, otlar uçuşuyordu. Anlaşılan kuvvetli bir fırtına geliyordu. Biraz sonra düşündükleri oldu ve müthiş bir yağmur birden bastırdı. Bardaktan boşanırcasına yağmur iniyor ve ağaçlar, yollar, kayalar yağmur suları ile yıkanıyor. Hacı sudan, yağmur suyundan nefret ederdi. Islanınca üşüme gelir, Hacı'yı bir titremedir alırdı. Bu yüzden yağmurdan hemen kaçtı, Kambur Kaya'nın duldasına kendini atacak vakti ancak bulabildi. Sığındığı yere yağmur ulaşmıyor, o yerden, yağın şiddetli yağmuru seyrediyordu. Yağmur altında ki bitkiler, topraklar, yağmur suyunu iştah ile emiyordu.

Hacı, sel seli götüren yağmurda, yerini terk edip inine sığınmadı. İnsanlar, yarısı açık kulübelerine çekilmiş mutlulukla, ovayı ve yağmuru gözlüyordu. Yağmur sicim gibi iniyor, ot ve toprak kokusu etrafa yayılıyor. O susuz evlere ve topraklara, yağmur, Tanrı'nın bir armağanıydı. Yapraklara vuran yağmur damlaları tatlı bir ses çıkarıyor, çakan şimşekler sevimli bir karanlığın çöktüğü ovayı aydınlatıyordu. Ardından yeri göğü inleyen gümbürtüler ile gök gürlemeleri başladı. Nedense her gök gürlemesinde insanların yüreği ağzına geliyordu. Hacı'da saklandığı yerden gök gürültüsünü, yağmuru, şimşekleri izliyor ve birbiri ardına çakan şimşeklere dehşet içinde bakıyordu. Bu

uğursuzluk demekti. Şimşekler insanı yakar kavururdu. Yeri göğü sarsan tarrakalar Hacı'nın aklını başından alıyor, bulunduğu yere büzüldükçe büzülüyordu. Bir ara şimşeklere, gökyüzüne kurşun sıkmayı düşündü. Sonrada şimşeklerin gücüne bakarak faydası olmaz kanaatine vardı. Herkesin büyük bir mutlulukla seyrettiği yağmuru, o lanet ve korku ile seyrediyordu. Hava karardı ama karanlıkta inen yağmur dinmek bilmedi.

Yağmur ovayı sarmıştı. Evlerden, yollardan, yağmur suları sel olmuş akıyordu. Çakan şimşekte evler, ağaçlar, yollar bir görünüp bir kayboluyordu. Hacı ne yapacağını bilmez halde yağmurun dinmesini bekliyordu. Su, Hacı'nın işine gelmiyor suyu hiç sevmiyordu. Islanmak onun için bir felaketti. Yağmurun bereket olduğunu düşünmüyor, havanın yağmur ve fırtınaya dönüşmesi onu müthiş korkutuyordu. Hasta ruhu şimşeklerin çakmasından, gök gürültüsünün ovayı doldurmasından ve sicim gibi inen karanlık yağmurdan korkuyordu. Bu yüzden tek kurtarıcı tüfeğinin tetiğinden elini çekmiyor, sanki bir tehlike gelecek gibi sinmiş bekliyordu.

Hacı, kaya koltuğundan çıkamadı. Yağmur bulutları ile birlikte gece karanlılığı ovayı iyice kapladı. Yağmur hala sel gibi iniyordu. Fakat bir müddet sonra, şimşekler eskisi gibi çakmaz oldu. Onun yerine dut, fındık, kayısı ağaçlarını sallayan soğuk rüzgar çıktı. Soğuk rüzgar yağmur sularının, yağmurda ıslanan toprakların üzerinden geçiyordu. Hacı barındığı yerden bir türlü çıkamadı. Yağmur altında kalan dünyaya, çizgileri ancak seçilen ağaçlara, kayalara bakıyor, rüzgarın sesini endişe ile dinliyordu. Yağmur damlalarının sesi her yönü sardı. Fakat bir süre sonra

yağmur hızını kesti, damlaların ovada bıraktığı seste azaldı. Yağmur seyrelmişse olsa devam ediyordu.

Saklandığı yerden çıkamayan Hacı'nın aklından, çoktan Çiloğlu çıkmıştı. Sadece yağmuru seyrediyor, onun sesini dinliyordu. Yağmur sesinin içinde karanlık güçlerin de sesi vardı. Nasıl olur da gökteki ırmaktan damlalar tek tek düşerdi. Yağmurun düşüşünü anlayamıyor ve anlayamadığı içinde karanlık yağmurdan korkuyordu. Korktuğu şeyleri hep yok etmek isterdi. Yok olan şey ise zarar veremezdi. Zarar veremediği için de o şeylerin yok olması tek çareydi.

Karanlık güçler, şimşekler, karanlık rüzgar, azalan yağmur derken, yağmur sesi ile gelen bir başka ses daha ortaya çıktı. Bu ses yağmur sesinden ayrı bir şeydi. Hacı tüm dikkatini verdi ve bu sesin ne olduğunu anlamaya çalıştı. Dünyayı dinliyor ve çılgın gibi karanlığı gözlüyordu. Çabası boşa gitmedi. Arpa Dağı'ndan inen cılga yolun başında karanlık bir yığının belirdiğini gördü. Bu yığının ne olduğunu bir türlü anlayamadı. Gelen şey garip sesler çıkarıyor ve karanlık havada, bayır aşağı adeta yuvarlanarak geliyordu. Ses, yağmurun sesinden ayrılıyor ve toprak dövülüyor gibi ses geliyordu.

Bu yerler boş değildi. Yuvarlanarak gelen şey ne olabilirdi. O şeyin ne olduğunu bir türlü anlayamadı. Belki de bu ıssız yerlerde çok sık görünen cindi. Bu cin bazen suçsuz insanları çarpıyordu. Hacı'yı çarparsa, Hacı mahvolurdu. Çot olur, ağzı, yüzü eğilir, kör topal olursa, Hacı'ya kim bakacaktı. Hacı'nın korkudan yüreğine iniyordu. Elinin altında ki tüfeği doğrulttuğunun farkına bile varamadı. Parmağı tetiğe beş kere bastı. Ard arda namludan yalazlar fışkırdı. Rüzgara karışan silah sesi çevrede, dağlarda yankılar yapa yapa kayboldu.

Kurşunların havayı yırtarken çıkarttığı ses ve tüfeğin gümbürtüsü daha bitmeden o karanlık cisim iniltilerle olduğu yere yığıldı. Ardından karanlığı bastıran keskin bir çığlık duyuldu. Çığlık perde perde yükseliyordu.

“ Eşeğim! Vay eşeğime! Eşeğime ne oldu? Elleri kırılmalı eşeğimi vurdular, kim vurdu? ” diyor ve çığlık üstüne çığlık, havada dalgalanıyordu.

Hacı pek bir şey anlayamadı. Tüfeğindeki kurşunları harcamış ve nihayet cini vurmuştu. Şu insan sesine benzeyen çığlık ta ne oluyordu? Kurşunu yiyen cin böyle mi bağıırdı. Veya insan donuna bürünmüş cin de olabilirdi? Buna akli ermedi ama tüfeğinin de boş olduğunu hatırladı. Elleri titriyerek, acele ile tüfeğini doldurdu. Vurduğu şeyi çok merak ediyordu. Bir cini vurmuştu. Fakat cine giden kurşun döner ateş edene gelir derlerdi. Öyle olursa bu sefer de attığı kurşunlar kendini gelebilirdi. Kurşun gelirse sakınmak için önündeki ufak kayaları gözüne kestirdi. Havayı kokluyor, karanlığı kolluyordu. Karanlığı delercesine gözlediği halde bir gariplik göremedi. Kurşun falan geldiği yoktu. Fakat o garip cismin bulunduğu yerden çığlıklar geliyordu. Üstelik çığlıklar, insan sesine benziyordu ama herhal vurduğu cin insan kılığında idi ve çığlık atıyordu.

Şimdi saklandığı yerde taş gibi donmuş duruyor ve etrafı dinliyordu. İnsan sesine benzeyen ses durmadan lanet yağıdırıyordu. Hacı vurduğu şeyin ne olduğunu anlamak için meraktan ölüyordu. Daha da fazla duramadı ve yerini terk etti. Merak ve korku içinde yerde yatan şeye yürüdü. Yığının yanında çığlıklar atan, yarı çıplak, acayip kılıklı, biriyle karşılaştı. Ufak tefek yarı çıplak adamın her tüyünden su damlıyordu. Bu çocuk gibi bir şeydi ve durmadan çığlıklar atıyordu. Hacı ne söylendiğini anlamadı ama yine de sordu.

“ Sen, sen nedin? İn misin, cin misin? Nereden çıktın, buralarda ne işin var ?” dedi. Yerde yatan şeye yaklaştı, onun ne olduğunu anlamak istiyordu. Fakat korku yakasını bırakmıyor, ama merakını da yenemiyordu. Yatan şey bir hayvana benziyordu ve üzerinde küfeler vardı. Hayvanın uzun kulaklarını, püsküllü kuyruğunu gördü. Bu bir eşekti. Hayvan dizleri üzerine çökmüş, göğsünden ılgıt ılgıt kan akıyordu. Baş ılerde ve uzun boynu toprağa yapıştıktı. Beyaz dili sarkık ve ağzından köpükler çıkıyordu.

Yarı çıplak adam, eşeğin başında, çığlıklar atıyor, eşeği vurana beddualar yağıdırıyordu. Çığlıklarla bedduaları sıralarken, bir taraftan da eşeği kaldırmaya uğraşıyordu. Ne yazık ki, eşeğin kalkmayacağını anladı. Anladı da daha çok bağırırmaya ve ağlamaya başladı.

“ Ne cini, ne şeytanı? Eşeğimi vurdun! Elleri kırılası! Ben şimdi ne yapacağım, eve nasıl gideceğim, eşeğim zavallı eşeğim.” Gözlerinden ip gibi yaşlar iniyor, gözyaşları yağmur sularına karışıyordu.

Hacı bir müddet şaşkın kaldı. Ağlayıp sızlayan kimse cine, şeytana benzemiyordu. Hem sonra yerde serilmiş yatan basbayağı bir eşekti. Bundan müthiş cesaret aldı ve öfkeden sanki kudurdu. Mavzerin emniyeti açıktı ve bir çekişte şunu da vurup öldürmeyi, çığlıklara son vermeyi düşündü. Fakat öyle yapamadı. Beş kurşunu, şu değersiz eşeğe harcamıştı. Cılız, üfürsen yıkılacak adam bozuntusuna bir mermi daha harcamak istemedi. Fakat baş ağrıtırıyor, yaygara yapıyordu. Susması için bir tekme savurdu. Eşekçi yediği tekmenin şiddeti ile aşağıda ki gedereye uçtu. Hacı eşekçiyi gedereye attıktan sonra küfelerde ne olduğunu anlamak istedi. Küfelerden biri eşeğin ölüsünün altında kalmış, diğeri ise hala palana bağlı duruyordu. Bağlı olana elini

daldırdı. Eline gelen şey o bölgede kolay bulunmayan iri ve kırmızı elmalardı. İri ve kırmızı elmalar, karanlıkta bile seçiliyordu. Hemen birisini kaptığı gibi dişledi.

Hacı elmaları bulduğuna çok sevindi. Şimdiye kadar böyle sulu ve güzel elmalar yememişti. Durmadı ve aç gözlülükle küfeye elini defalarca daldırdı. Her daldırıшта çıkarttığı elmaları cebine, koynuna dolduruyordu. Dişlediği elmanın mayhoş lezzetini duymak için ard arda ısıyor ve dünyanın en lezzetli şeylerini yediğini düşünüyordu. Hacı bir yandan elmaları koynuna dolduruyor, bir taraftan da dişliyordu. Dünya umurunda değildi ve eşekçiyi de adam yerine koymuyordu. Cebi koynu elma doldu. Bir ara eli eşeğin sağırsına değdi. Islak tüyler birbirine değip karışınca tüylerde elektriklenmeler oldu. Oldu da eşeğin sağırsından çıkan kıvılcımlar karanlıkta parladı. Bu kıvılcımlar Hacı'ya eşeğin kışından ışık çıkıyor gibi geldi. Zaten hasta beyni cin ve şeytan korkusu dolu Hacı'ya, havada uçuşan kıvılcımlar yeterli oldu. Bu kıvılcımlar, cinlerin, şeytanların işiydi. Olduğu yerde döndü ve tabanları yağladığı gibi kaçmaya başladı. Koşarken çalılara, taşlara takılıyor, fakat koynunda ki elmaları yine de dökmüyordu. Hacı'nın elleri ayakları yara bere içinde kaldı, hiç bir şey düşünemez oldu. Sonunda yine kan ter içinde mağarasının yoluna düşebildi. Ecinnilerin şerrinden kurtulduğunu sanıyordu.

Eşekçi yuvarlandığı yerden çıkmış, bağıra bağıra ağlıyordu. Hacı'ya durmadan lanetler yağdırıyordu.

“Eşeğim, eşeğim öldü! O benim hayatım, her şeyimdi. Biz aç kalacağız. Allah belanı versin, eşeğin ne suçu vardı “ diyordu.

Belki de eşekçinin hayatı, yine ölü eşek sayesinde kurtuldu. Yoksa bu beddualara Hacı dayanamaz, belki

de bir kurşun harcardı. Eşeğin sağrısına dokunan Hacı, eşeğin arkasından ışıklar çıktığını görmüş ve tabana kuvvet kaçmıştı. Gece karanlığında ışıklar saçan ölü eşekten Hacı çok korktu. Eşekçiye sevimli eşiği son bir kere daha yardımcı olmuş, eşekçinin hayatını kurtarmıştı.

Eşekçinin yediği tekmeden acı duyduğu yoktu. Fakat eşiği ölüp gitmişti. Eşekçi eşiğinin başına çöktü. Karagözlü, nazlı eşiği artık kımıldamıyor, kulaklarını dikip, anırmıyordu. Şimdi onun yumuşacık burnundan, ağzından kanlı köpükler geliyordu. O gür sesi çıkmıyor, püsküllü kuyruğu dik durmuyordu. Eşekçi hayvanın yumuşacık burnunu, bıyıklarını, kısa kesilmiş yelesini ve dik kulaklarına dokunuyor, okşuyordu. Hayvanın başını dizine aldı, hala parlayan gözlerini öpüp kokladı. Işıkları sönmüş gözlerde, bir hayat emaresi aradı.

Ateş edenin zerre kadar insafı yoktu. Önce zavallı eşiğini beş kurşun ile vurmuş, sonra da küfelere el atmış ve bin bir zorlukla buralara kadar getirdiği elmaları yağmalamıştı. Bütün ailesi bu ufacık eşiğin sırtından geçiniyordu. Kimseye zararı olmayan, laftan sözden anlayan güzel hayvanı bu zebani öldürmüştü. Eşekçinin dünyası yıkılmıştı,

Eşekçi şu silahlı adama büyük bir kin duydu. Bir eli eşiğin kulaklarını okşarken, eşiğin intikamını almaya yemin etti. Elindeki silahla her şeyi kahreden cani adam, mutlaka çok gaddar biriydi. Artık zavallı ve sevgili eşiği ölmüştü. Oysa sadece eşek ölmemiş, evdeki kardeşleri de açlıktan ölmeye mahkum olmuştu. Bunu kabul edemiyor, keşke adam beni de vurup öldürseydi diye ağlıyordu.

Eşiğinin başından kolay ayrılamayan eşekçi, bir ara sustu. Ayaklandı ve cılız kolları ile yarısı boş küfeyi kaldırmak istedi. Küfe ağırdı ve beceremedi. Seyrekte

olsa yağmur hala yağıyor ve etraf çamur içinde bulunuyordu. Eşekçi yarı çıplak ayaklarını çamurlara daldırıp depreşiyor, ham kaputtan ince giysisi derisine yapışmış, ölen eşeğine ve köyünde ki ev horantasına yanyor ve her şeye, dünyaya isyan ediyordu.

Eşeğin sönen gözlerini bir kere daha öptü. Her zaman dik duran kuyruğunu sıvazladı. Palanı almak istedi, fakat ölü eşeği deviremedi. Ümitsiz gözlerle çevreyi süzdü. Karanlık her yeri sarmış hala yağmur damlaları yapraklara vuruyor, artık onların sesinden gayri bir ses duyulmuyordu. Eşekçi üst donundan ibaret elbisesi çamur içinde ve ayağında yarım çarık ümitsizlik içinde kıvrandı. Bir müddet daha eşeğin başında kaldı. Yağmur hala iniyor fakat o, hiç bir şeye aldırıyor, cansız hayvanı gözlüyordu. Ondan ayrılmak istemiyor, yürüyüşünü, nasıl söz dinlediğini özlemle anıyordu. Dişleri kenetli, intikam diye inledi. İntikam duygusu onun yeniden dirilmesine neden oldu. Kendisi hala yaşıyordu. Eşeğinin intikamını alacağı adam kimdi acaba? Ömründe bu kadar zalim bir kimse tanımamıştı. Sanki adam ölüm kokuyordu.

Eşekçi, ailesini doyurabilmek için yollara düşmüştü. Şu uğursuz yerde zalim adam eşeğini öldürmüştü. O eşek olmaz ise, adım atamaz, bir şey satamazdı. Bir köyden bir köye mal taşıyordu. Mal taşımak için yeni bir eşek alacak para yoktu. Nereden, nasıl para bulup ta, bir eşek alacaktı. İçinden bir şeyler kopup gidiyor, sevgili kardeşlerim, amca çocuklarım aç kalacak diyordu. Artık meyve, sebze değiştirmesi yapamazdı. Şu uğursuz yere nereden gelmişti? Oysa uzaktan ne güzel görünüyordu. Zebani keşke kendisini de vurup öldürseydi. Şu kara talihinden kurtulurdu. Felek sille üzerine sille indiriyor, haksızlığa uğrayan eşekçi inleyip duruyordu. Kaybını kabullenemiyor, yüreğinde

meydana gelen boşluğu acılar alıyordu. Kendini yenemiyor ve önce intikam diyordu. İntikamını nasıl ve ne biçimde alacak, bunu bilemiyordu. Bildiği tek şey adamı arayıp bulacak ve intikamını mutlaka alacaktı.

Birazcık ekmek bulunan azık torbasını kavradı. Benliğini kaplayan intikam hırısı, onu ayakta tuttu. Eşeğin ölüsüne bakmayacak, ağlayıp sızlamayacaktı. İçinde tortulaşan acıya rağmen, belli belirsiz karanlık çizgileri görünen evlere doğru yürüyüşe geçti.

Koyu karanlık etrafı kuşatmış koca Yılanlı Dağı'nın gölgesi zifiri karanlığa eklenmişti. Etraf toprak kokuyor, hala yağmur damlaları asma yapraklarından, ağaçlardan iniyordu. Hafif rüzgar onları sarstıkça damlalar toprağa düşüyor ve damlaların yapraktan, topraktan çıkarttığı ses duyuluyordu. Dünya, ağaçlar, kayalar, sanki siyah bir tülbent ile sarılı, sanki her şey o karanlıkların ardına saklanıp kaybolmuştu.

İnsanlar ise kolayca ölüme teslim olmuyordu. Üstelik eşekçiye garip bir güç gelmiş, isyan ve intikam güdüsü onu hayata döndürmüştü. Eşekçi ruhunda ki karanlık girdaplardan çıktı. Aşağıda görünen evleri gözledi. Onlarda belki hayat vardı. Buradaki insanların hepsi zebani veya eşkıya olacak değildi. Mutlaka kendisine yardım edecek iyi insanlar da bulabilirdi. Acısını dindirecek bir şeyler aramalı ve parçalanan dünyasını onarmalıydı. Yağmurdan sıırılsıklam olmuştu. Şimdi bir üşüme gelmiş, titriyordu. Karanlıkta cılga yoldan yürüdü. Asmaların arasından çıkıyordu ki bir gölge fırlayıp önünü kesti. Elinde namlusu parlayan bir tüfek vardı. Buradaki insanlar hep tüfekli ve yol kesen kimseler mi idi? Gölge emreden bir sesle konuşuyordu.

“ Dur! Dur olduğun yerde ” diyordu. Bir müddet konuşmadı, sonra yeniden gürledi.

“ Kimsin sen? Nereden çıktın? Tüfeği sen mi attın, ne oluyor? ”

Eşekçi donup kalmıştı. Bir felaket adam daha ortaya çıktı diyordu. Fakat neyi alacaktı ki? İsterse canını alsındı! Eşeği ölmüş, ailesi aç kalmış, tekmelenmiş, aç gözlü bir yabani tüm dünyasını yıkmıştı. Bundan kötü ne olabilirdi ki? Adamın eli tetikte ve tüfeği doğrultmuştu. Eşekçi inler gibi cevap verdi.

“ Eşeğimi vurdular. Eşeğimi vurdular. Elma getirdim, elma satıyordum. Ben buranın yabancıyım, ben yolcuyum! ”

“ Allah Allah! Elma mı satıyorsun? Tüfeği sen mi attın? ”

“ Hayır, ben atmadım. Keşke bir tüfeğim olsaydı! Ben yapacağımı bilirdim! Nasıl yer burası? Bir zebani eşeğimi vurdu. Biricik hayvanım, ela gözlüm ölüp gitti. Allah'ın dağında bayırında gezmek suç mu? Eşek gitti, ne yapacağım şimdi ?”

Garibanın ağlamaklı ve ince bir sesi vardı. Bu ses Ahmet Efendi'yi etkiledi. Ev horantası silah sesini duymuş, önce ne yapacaklarına karar verememiş, sonra da Ahmet babasına aldırmadan, çukurda ki çiftiyi kapıldığı gibi asmaların altına saklanmıştı. Gelen olursa mutlak önünden geçecekti. Fakat şimdi karşısında çelimsiz, bitkin ve ağlayan biri vardı. Adam sızlanıyordu “ Ben şimdi ne yapacağım ” diyor, ıslak giysiler içinde titriyor ve perişan bir halde görünüyordu.

Ahmet adama daha da yaklaştı ve onun çocuğa benzer biri olduğunu gördü. Demek ortada bir tehlike yoktu. Adam bitkin ve silahsızdı.

“ Nerede o adam? Eşeğini vuran adam nerede? O namussuz yine buralarda ha? O kan içen bir canavar. İyi ki seni vurmamış. Korkma hadi gel, bir çaresine

bakınız! ” diye karanlık gölgeye destek çıkma gereğini duydu.

Bunu söylerken silahını indirdi, eliyle evi işaret ediyordu. Eşekçi gariban, adamın dostça davranışından etkilendi. Zaten başka da çaresi yoktu. Evini işaret eden adamdan kötülük gelmez gibiydi. Ahmet’in önüne düşüp yürüdü.

Eşekçi, karanlıkta yürürken belli etmemeye çalışıyor, fakat arada bir hıçkırıyordu. Acısını içine atmak istiyor, fakat yapamıyordu. Ahmet, onun hıçkırıklarını duyuyor, adamın çok acı çektiğini anlıyordu. İkisi birlikte ihtiyatlı adımlarla yürüdüler. Konuşmadan evin arka tarafındaki merdivenlerinden sekiye indiler. Eve ulaştıktan sonra, Ahmet sormadan edemedi.

“ Seni buralarda hiç görmedim. Nereden geldin? Bu gece vakti ne yaparsın. Hangi köyden geldin, elmaların nerede? ”

“ Hisarcık köyünden geliyorum. Orada güzel kırmızı elmalar var. Buralarda ise kayısı ve üzüm var. Onlarla elmaları değiştirecektim. Fakat o zebani herif önüme çıktı. Eşeğin gürültüsünü kabullenemedi. Zavallı hayvanımı keyif için vurdu. Elimizin değneği, karagözlü eşeğim gitti. Ben elma ile üzümü değiştirerek, kardeşlerime, amca çocuklarıma bakıyorum “ diye sızlandı.

Eşekçi konuşurken etrafını seyrediyordu. Evin sekisinde dikilip duran koca dut ağacının gövdesini seçebildi. Eşekçi sabit bakışlarla, sanki o ağacı gözlüyor, görmeden seyrediyordu. Ev halkı silah sesine savunma yeri çukura inmiş, çukurdan gözlem yapıyordu. Hacı Mustafa Efendi’nin elinde ağızdan dolma tek namlulu tüfek, Emine Ana’da et satırı, Ayşe gelin de bıçaklar, Hayriye, birer birer çukurdan çıktılar.

Evdekiler, kir içinde ve çamura bulanmış, yarım pabuç, çelimsiz adamı merakla seyrediyor ve işin esrarını çözmeye çalışıyordu. Silah sesini duyunca tedbirlerini almış, Hacı Mustafa Efendi ve kadınlar Çukura saklanmıştı. Ahmet hızla el attığı çiftleyle, silah sesinin geldiği yöne koşmuş, su içinde ki asmaların arasına saklanmıştı. Böylece eve yapılacak baskına karşı savunma vaziyetini almıştı. Fakat Gavur Hacı'nın baskını yerine, burnunu çeken, şu çelimsiz delikanlı ortaya çıkmıştı. Tabii buna sevinmemek elde değildi. Hacı Mustafa Efendi tehlike olmadığını anladı ve telaşsız, eşekçiye yöneldi.

“ Sen kimsin? Neden ağlıyorsun? Tüfeği sen mi attın? Nereden gelip nereye gidersin? Burada ne işin var? ” diye bir sürü soru sordu.

Gözleri dolu dolu, fakat ağlamayı kesen eşekçi, suskun, öyle bakıyordu. Onun yerine Ahmet cevap verdi.

“ Eşeğini vurmuşlar. Gavur Hacı bal dutların oradan ateş etmiş. Bu zavallı cılga yoldan inerken eşeğini vurmuş. Hayvana beş kurşun sıkılmış. Elma getirip kayısı üzüm götürecekmiş. Şu namussuzun yaptığı işe bak! Zavallı eşek ölüp gitmiş ”

Cevabı alan ev halkı gariban eşekçiye daha bir yaklaştı. Emine Ana hemen yaptığı ayrıntı eşekçiye dayadı. Zavallının yüreğini bastırması gerekiyordu. Eşekçinin durumu hiçte iyi değildi. Haline acıyan ev halkı yardım için seferber oldu, kimi kuruluyor, kimi de çamurları temizliyordu.

Eşekçi anlatıyordu.

“ Babamız askere gitti. Kim bilir nerede çarpışıyor. Herkese yanık mektubu geliyor. Size de gelir dediler. Evde üç kardeşim daha var. Anamız çoktan öldü. Onlara bakan benim. Bir de amcamın karısı ve

çocukları var. Hatice teyzem amcamın karısı olur. Kocas1 Sefer amcam o da asker. Duyduk ki Çanakkale’de çarpışıyor. Elhasıl ailemizin her parçası bir yerde savaşıyor.

Sözün burasında Hacı Mustafa Efendi duramadı.

“ Bizim de öyle! Büyük oğlum Mehmet Çanakkale de çarpışıyor. Küçüğü şu Ahmet yeni askere gidecek. Askere giden gelmiyor. İnşallah seninkiler de bizimkiler de gelir. Ağlama, her şeyin bir çaresi vardır.”

Eşekçinin dili çözülmüş anlatıyordu.

“Beş ay önce mektubu geldi. Başka haber yok. Babamız bizi nasıl severdi. Nohut, patlıcan, fasulye yetiştirir satardık. Bende ondan öğrendiğim gibi elma satmaya uğraşıyorum. Artık sebze yetiştiremiyoruz. Kara yaprak cinsi mayhoş elmalar erken yetişir. Köyden onları getirmiştım. Nasıl sulu, nasıl güzel elmalar. O canavar küfeleri döktü. Beni tekme ile gedereden aşağı attı. Alabildiği kadar elma ile cebini koynunu doldurdu, çekip gitti. Bu kadar katı, bu kadar zalim bir adam görmedim. Keyif için eşeğimi vurdu. ”

Eşekçi bunları söyledikten sonra kendini tutamamış ve sesli bir şekilde yeniden ağlamaya başlamıştı. Anlaşılan daha çocuktı bu. Onun hali ev halkını daha çok etkiledi.

“ Bize de kurşun sıkıyor. Daha sen çocuksun. Bu yaşta yollara düşmen doğrusu zor bir iş. O zalim adam daha birkaç gün önce koca bir yığın yakacağımızı ateşe verdi. Ayrıca para istiyor. Para vermeyince de gece gündüz evi gözlüyor. Fırsat buldukça zarar veriyor. Hükümete haber veriyoruz, zaptiye geleceği zaman ortadan sır oluyor. Yalnız birkaç gün önce saklandığı mağarayı keşfettik. Eskiden ayı ini olan bir yerde saklanıyor. Yerini öğrendik, zaptiyelere haber verip yakalatacağız.”

Eşkiyanın saklandığı yeri duyan eşekçi olduğu yerde dikildi. O eski çelimsiz çocuk kayboldu ve birden sanki boyu uzadı. İnce sesine rağmen kükreler gibi konuşuyordu.

“ Eşek bizim hayatımızdı. Kardeşlerim ve amcamın emanetleri ailem bu eşek sayesinde yaşıyordu. Bizim canımızı alanın bizde canını alırız. Bana o mağarayı gösterin. Şu tüfeği de verin.”

Eşekçinin birden dikilip kükremesi sekidekileri ürküttü. O ağlayıp sızlayan sümüklü çocuk gitmiş yerine yürekli bir adam gelmişti. Hacı Mustafa Efendi şu çelimsiz ne cevhermiş meğer diye içinden geçirdi. Evdekiler intikam diye dikilip duran garibana hak vermeden edemedi.

“ Sen çok acılısın. Acı ile yaşanmaz. Fakat delikanlı oğlum, hoş görmeye ve bu işi hazmetmeye çalış. Ne yapalım senin canın sağ. Beterin beteri vardır, onu düşün. Bir gün gelir yeniden bir eşek alırsın. Ama kurşun sana değse idi, bir daha yeryüzüne dönecezdin. Giden bir eşek olsun. Belki biz de sana yardım için elimizden geleni yaparız.

Delikanlı dikiliyordu. Kahverengi gözlerinden sanki ateş fışkırıyordu.

“ Bizim oralarda intikamını almayı adam yerine koymazlar. Durup dururken, kimselere bir zararımız yokken ekmeğimizi elimizden alanın yaptığını yanına koymayız. Eşek ölünce zaten bizde öldük. Ben dilenci değilim. Allah sizden razı olsun, bir şeyinizi istemem. Ama acımı almam için bana yardım edin yeter. ” diyordu.

Şimdi sekide derin bir sessizlik vardı. Koca dut ağacında ki yaprak sesinden gayri bir ses duyulmuyordu. Belli ki, herkes eşekçinin istediği yardımı kafasında evirip çeviriyordu. Şu garibanın

hayvanını vuran Gavur Hacı ettiğini bulmalıydı. Başka zaman olsa hükümet bu eşkiyayı yaşatmazdı. Fakat şimdi harp zamanı ve buralarda başıboşluk vardı. Çelimsiz, gariban bölgeyi titreten eşkiyaya kafa tutacaktı. Olacak iş değildi ve buna herkes gülerdi, Gavur Hacı bu garibanı hap diye yutardı. Çelimsizin intikam diye tutturmasını Hacı Mustafa Efendi kulaktan geçiriyordu. Fakat acılar içinde kıvranan delikanlıya da bir şeyler söyleyip onu teselli etmeliydi.

“ Karnın aç olmalı. Geceleri eşkiya inine çekiliyor. Şimdi hiçbir şey yapamayız. Allah hepimizi onun şerrinden korusun. Hele sabah olsun bakalım. Hadi sofrayı kurun. Yağmurdan sonra etraf güzelleşti. Yemeğimizi yiyelim de aklımız başımıza gelsin. Fakat Tanrı sana aslan gibi bir yürek vermiş, hey delikanlı! ” dedi.

Yağmur kokusu her yere sinmişti. Islak ve karanlık havada bir güzellik vardı. Gökyüzünde bulutların hareketi belli oluyor, iyiden iyiye seyrekleşen yağmur dut ağacının enli yapraklarına arada bir vuruyordu. Yapraklardan süzülüp inen sular sekide birikiyor, kum ile örtülü seki yağmur sularını emiyor ve sızan sular birden kayboluyordu. Artık akrepler, büyüler, örümcekler, bugün çıkamazdı. Havada bulut gibi gezen haşarattan eser yoktu. Temiz ot ve yaprak kokan hava karşıdaki Kulaklı Kayalığı'nı, Minare Kaya'yı, Gölge Kaya'yı, Kardeş Kaya'yı ve Cırıklar Gediği'ni sarmış, yağmur ile beraber gelen karanlık her yeri doldurmuştu. Evlerde, idare lambaları, kandiller yanıyor, kimi ev sessiz ve karanlık içinde duruyordu. İnsanlar evlerinin bir köşesine çekilmiş örtüler içinde yağmuru seyrediyor, dinliyor, ot ve kekik kokan havayı zevkle soluyordu.

O bölgeye yağan yağmur, insanlar için çok kıymetliydi. Kıraç ve verimsiz topraklarına düşen bir damla suyun tarifsiz kıymeti vardı. Gelip geçen yaz yağmuru o insanlar için ümit kaynağı oldu. Ağaçlar yıkandı, hava nemlendi ve toprak ıslandı.

Hava oldukça serinledi. Ortaya çıkan nem, o sıcak günlerde insanlar da bayram sevinci yaşatıyordu. Bin bir çeşit kuş ve sürüngenler, susuz kalan bostanlar, dağları saran dikenli kevenler, yelkovanlar, çalılar, ağaçlar, yabani kekikler ve üzüm asmaları suya kavuşacak, her şey, her yer bereketle dolacaktı. Bu yüzden izbe ve kuytu köşelerden yağmuru seyreden yaşlılar, çocuklar, kadınlar gökyüzüne mihnetle bakıyordu. Oysa simsiyah, yağmur dolu bulutlar batıya kayıyor, insanlar bulutların her hareketini kolluyor ve yağmurun yeniden yağması için dualar ediyordu.

Ahmet ile eşekçi evin sekisinde toprak kokan havayı teneffüs ediyor ve eşekçi acıları ile baş başa, düşünüp duruyordu. Hacı Mustafa Efendi ise anlayış gösteriyor eşekçinin acısını hafifleten sözler söylüyordu. Nihayet yemek hazırlandı ve sekide kendi dünyasına dalmış eşekçiyi Emine Ana önce bir güzel kurulanmasına yardım etti ve sonrada Tanrı misafirini sofraya oturtular. Tandır çulunun altında pişen patlıcan pehlisi ocaktan alındı. Yemek köşkte yenecekti. Önce yemek sinisi, masa görevini yapan kalburun üzerine kondu, sininin etrafına minderler serildi ve herkes için bir bazlama sofrada yerini aldı. Yemekte ki erimiş tereyağı sarı harelerle parlıyor ve ekmeğe katık yapan ev halkı ellerini kullanarak etli patlıcan yemeğini hızla yiyordu. Misafir eşekçi önce çekingen davrandı, sonra yemeğin çekiciliğine dayanamadı ve doyasıya yemeye başladı. Pehliden sonra yağlı yoğurttan yapılma cacık geldi. Sessizce, kimse konuşmadan çalakaşık cacığı da

gövdeye indirdiler. Misafir delikanlı uğradığı felaketten sonra yemek falan aklına gelmezken, iki gündür küçücük ekmek parçası ile idare etmişti. Nihayet doğru dürüst karnını doyurabilirdi. İçinden bu iyi insanlara rastladığına şükrediyor ve onları anlamaya çalışıyordu. Eşegi hayatta olsa, şu eşkıyaya çatmasa ne kadar da güzel şeyler olacaktı. İçi sızlıyordu. Ama o eşkıyanın yaptığını yanına koymayacak, ne yapıp edip öcünü alacaktı. Bunları düşünen eşekçinin üşümesi, oldukça azaldı.

Ev halkı yemek arasında eşekçinin adının Şükrü olduğunu öğrendiler. Yemekten sonra suyu idareli kullanarak çiçeklikte ellerini yıkadılar. Gaz lambası çok az evde bulunurdu. Gaz lambasını misafir şerefine yaktılar. Köşke çekildiler ve sedirlere bağdaş kurup oturdular. Yaslandıkları yonu yastıkların içi saman doluydu. Ayrıca yerlerde ince bir kilim ve bir kısmında da kamıştan hasır seriliydi. Şimdi ev halkı suskundu ve nasıl hareket edeceklerini tasarlıyordu. Nihayet Hacı Mustafa Efendi konuştu.

“ Ahmet, oğlum! Şükrü Efendi’nin kalan elmalarını toplayın, ziyan olmasın. Beraber gidin. Geceleyin bu işi yapın ki, gündüz vakti eşkıyaya yeniden rastlamayalım. Elmaları toplayın, küfeye doldurun. Eşegin de palanını çıkartın. Hayvanın ölüsünü başka bir zaman gömeriz ” dedi.

Ahmet ile eşekçi Şükrü buyrultu üzerine işe koyuldular. Ahmet artık ortada duran tüfeği almayı ihmal etmedi. Birlikte iki gölge gibi karanlığın içine süzöldüler. Bir müddet sonra bir küfe elma ve Şükrü’nün taşıdığı ölü eşegin palanı ile döndüler. Şükrü eşeginin gözlerinden defalarca öpmüş, kuyruğunu, kuskununu oynamış, ağzına burnuna ellerini sürmüş, eşegin başında hıçkırıklarla ağlamıştı.

En sonunda Ahmet karanlıkta ağlayıp duran Şükrü Efendi'yi kaldırdı. Ona destek oldu ve teselli eden sözler söyledi. O, yine de ağlıyor, eşeğine yanyor ve kardeşlerinin aç kaldığı için ağladığını ve eşeğini çok sevdiğini söylüyordu. Sonrada ilave ediyor ve ölüm pahasına da olsa intikamımı koymaz, alırım diyordu.

O gece Şükrü Efendi'ye ahırda yer gösterdiler. Ahırın bir köşesinde duran kerevete minder serdiler. Şükrü'yü teselli edecek birkaç sözden sonra onu karanlığa terk ettiler.

Gecenin ilerlemiş saatinde Kulaklı Kaya tarafından bir ışık belirdi. Yağmurun keyfine, Yiğitler Kayası'nda keven sallayanlar ortaya çıktı. Sallanan keven bin bir renkli kıvılcım gökyüzüne savruluyordu. Yağlı keven kıvılcımları havada dönüyor ve dönerken alevli izler bırakıyordu. Alevli izlerden rengarenk ışıklar çıkıyor, çıkan kıvılcımlar karanlığa ateş böcekleri gibi dağılıyordu. Gariban Şükrü yanan kevenin havada iz bıraktığını hiç görmemişti. Bu yüzden de kendi derdini unuttu. Kıvılcımlar kül olup sönene kadar, havada asılı kalmalarını seyretti. Kevenden çıkan mavi, kırmızı, yeşil renkteki, dans eden kıvılcımlar hayli ilgisini çekti. Nerede ise kendi derdini unuttu. Yağmurdan sonraki toprak kokusunun farkına vardı ve uzun uzun içine çekti.

Sallanan keven sönünce, niyet yeniden derin bir sessizliğe gömüldü. Koyu karanlık alevden topun bıraktığı boşluğu hemen doldurdu. Koca dağların karanlık çizgileri ufukta hala fark ediliyordu. Dağ tarafından gelen köpek havlaması, karanlıkta yayıldı. Şükrü Efendi, bunca felaketten sonra hala yaşadığı aklına geldi. Geldi de acıları yeniden depreşti. Ne var ki ahırda bağlı hayvanların homurtusu Şükrü Efendi'yi yalnız bırakmadı. O gaddar, o kan içici adam, kara

gözlü sevgili e e ini öldürmü  . Olayı hatırladıkça ba rına ateş düşüyor, ne yapacağını bilemiyordu. İsyân ediyor, kendini tazeliyor, tekrar tekrar intikamımı almalıyım diyordu. Artık bu duyguya sarılmıştı. Sanki intikam alırsa e e i geri gelecekti. Bu kafasına  akılmıştı. Eve döndüğü zaman küçük Esra ve diğerlerinin ekmek diye etrafını alacağını hayal ediyordu. Onlara ne yapacak, ne diyecekti? Eli boş geldiğini gören ev halkı kendisini bir ölüm sessizli inde karşılayacak, e e i soracak ve ne yiyip ne içeceklerdi. Anneleri hayatta olsa belki bir az yardımcı olurdu. Karde lerinin en b y    on ya ında bile yoktu. Şükrü Efendi  ıldırıyor, onları  l me terk etmiş gibi koyu bir ümitsizlik benliğini kaplıyordu. Babadan kalan eşek sayesinde geçiniyorlardı. E e in g  s nde muska, boynunda mavi boncuk vardı. Fakat onlarda e e ini koruyamamıştı. Kurşun hepsini delip geçmişti. Acıları bir kere daha depre ti, acılar ba rına   reklendi.

Karanlık ahırda acılar içinde kavrulmasına rağmen durmadı. Ba ına kat kat sardığı, sarık gibi külahı çıkardı. Ba ındaki külah çıkınca, l le l le sa lar alnına, ensesine döküldü. G  s  fena sıkışıyor. Belli olmasın diye o kadar sıkı sarmıştı ki nefes almakta güçlük çekiyordu. Bin bir yamalıklı i  g mle ini çözdü. G mle in yakaları açılınca bir çift ak göğüs ortaya  ıktı. G   slerini eli ile düzeltmeye çalıştı. G   sler iki harika yuvarlaktı. Kalın ku a ın altında havasız kalmışlardı. Kalın ku akla sarılan g   sler belli olmasın diye bastırmış ve böylece kendine erkek imajı vermek istemişti.  rt ler gidince ortaya, ak gerdanlı, kaz g   sl  bir kadın  ıktı. Derinden derine nefes almaya çalışıyor, kendine çeki düzen veriyor, a rıyan ve uyu an yerlerini ovarak canlandırmaya çalışıyordu.

Dağdan inerken evleri görmüş ve gördüğü evlerle alış veriş yapabileceğini, belki de yiyecek ve yatacak yer bulacağını ümit etmişti. Eşek ölmeseydi, bu iyi insanlara rastlamak bir talih olacaktı. Derdine ortak olmuşlar, yemek vermişler ve yatacak yer göstermişlerdi. Gaddar adamın vurdumduymazlığı, vahşi davranışı ve attığı tekme aklına geldikçe kendini tutamıyor, dişlerini gıcırdatıp duruyordu. Attığı tekme kasığına gelmiş ve onu fena kıvrandırmıştı. O acılardan da beteri, ailenin yokluğa ve açlıktan ölüme mahkum olmalarıydı.

Fukaralık hiçbir zaman yakalarını bırakmamış, babası Ramazan Efendi'nin ağabeyi, Balkan savaşına katılmış, oralarda bir yerde çamura çöküp şehit olmuştu. Önceden babası, ölen ağabeyinin eş ve çocuklarına bakarken, asker olunca o görev kendine kalmıştı. Babası şimdi nerede, sağ mı, ölü mü, haberi gelmiyordu. Altı ay kadar önce bir mektup almışlardı. Mektubun altında parmak izi ve gelen mektup, hazır kaleme alınmış bir mektuptu. İçinde selam, kelimadan gayri bir şey yoktu. Asker mektupları hep böyle geliyordu.

Olaylar Şükrüye'nin aklından yıldırım hızı ile geçiyor, duyduğu tarifsiz acının kaynağını araştırıyordu. İşte evdeki kardeşleri, amcasının karısı ve çocuklarına medar olmak için yollara düşmüştü. Hisarcık köyünden elmaları doldurmuş, onları satacak veya buradaki benzer meyveler ile değiştirecekti. Eve dönüşünde ev bayram yerine döner, ev halkı yiyecek bulmanın tarifsiz sevincini yaşırdı. Yollarda hırsıza uğursuza rastladığında kurtulmak için kılık değiştiriyor, kendine erkek süsü veriyordu. Amacı asker kaçaklarına, eşkiyalara yakalanmamaktı. Saçlarını bağlamış, göğüslerini sarmıştı.

Şimdi kimi kime şikayet edecekti. Eşkıyanın yerini Ahmet Efendi biliyordu. Oradan işe başlamalı ve onları kendisine yardıma razı etmeliydi. Belki o zaman düşündüklerini yapabilir, intikamını alabilirdi. Kan içen zalim adamdan, ölüm pahasına intikamını alacaktı.

Şükrüye'nin istediği tek şey ailesini ayakta tutmaktı. Şimdiye kadar dişiyle tırnağı ile çalışmış, yakınlarını açlığa mahkum etmemişti. O sevimli hayvan her şeyleriydi. Şükrüye, Karagöz'ü adı ile çağırır, hayvan onun sesini bilir ve nerede olsa çıkar gelirdi. Karagöz cefakardı ve hiçbir zaman şikayetçi olmazdı. Dağa, taş, nereye olsa tırmanır, sahibinin sözünü dinler, sözünden çıkmazdı.

Şimdi her şey karanlık ve kendini ümitsizlik içine gömülmüş hissediyordu. Her şey kurumuştu. Herkes acılı ve her hane perişandı. Yanık mektuplar şehit haberlerini getiriyor ve insanlar kan ağlıyordu. İnsan yok, ekmek yok, yakacak yok, yiyecek yok, iş yok, hiçbir şey yoktu. Bu kadar yokluk ve felaket içinde kalan insanlar nasıl yaşayacak, bilemiyordu.

Böyle savaş olmaz olsun diye içinden geçirdi. Nice çocukları babasız bırakmış, ocaklar sönmüş, bağlar bahçeler kuruyup harap olmuştu. Tarlaları ekip diken kimse yoktu. Karın doyurmak çoluk çocuğun gayretine kalmıştı. Yiyecek bulamayanlar dağlarda ot toplayıp yiyor, sonrada ot yiyenler, bazen acılar içinde kıvranarak ölüyordu. Bu ne felaketti ya rabbi! İnsanlar bir lokma ekmek uğruna ölüyordu. Bunlar yetmezmiş gibi bir de asker kaçağı, Ermeni korkusu ve eşkıyalar kol geziyordu. Köylerde mahallelerde erkek kalmamıştı. Erkekler ya askerdı, ya da asker kaçağı olmuş dağlarda geziyordu. Onlar da insandı. Sekiz yıl, on yıl askerlik olmazdı. Eşleri, çocukları, evleri ne

olmuştı? Düşman korkusundan değil, hasretlikten kaçıyorlardı. Ve insanlara bu zülüm çok fazlaydı.

Birden kendine geldi. Dünyayı düzeltmek istiyordu. Boynu bükük yalvaran, merhamet dileyen insan olmaktan nefret ediyordu. Kimden neyi eksikti. Kadın olması bir suç değildi ki! O da Tanrı kuluydu. Kendini erkeklerden aşağı saymıyordu. Bunca yolları kat ediyor, yedi sekiz kişilik aileyi doyuruyordu. Şimdi kendi yerinde babası olsa ne yapardı? Bu alçak adamın hakkını avucuna kor, zavallı eşiğin mutlak intikamını alırdı. Şükrü Efendi, değişik düşünceler içinde kıvranıyordu.

Aklına geldi. Ahmet Efendi sıırım gibi bir delikanlıydı. Ne kadar anlayışlı olduğunu görmüştü. Ahmet eşkıyanın inini biliyordu. Eline bir silah geçse de o inde nöbet tutsa mutlak herifi vururdu. Yarın ne yapıp etmeli ve Ahmet'i razı etmeliydi. Sonra inin önünde pusuya yatacaktı. Ölümünden korkmuyordu. Başaramaz ise mesele yok, bu dünyadan çekip giderdi. Ama başarırса, bir pislik temizlenmiş olacak, intikamını almış olacak ve bura insanı kurtulacaktı. İnsan hakkını almaz ise çabuk çiğnenirdi. Düşünceler içinde uykuya dalarken sabah olsun, iyi huylu Ahmet ile görüşürüm diyordu. Çok yorgundu. Erkek kıyafetine yeniden büründü ve hemen uyudu.

Sabahleyin herkesle beraber Şükrü Efendi de kalktı. Hacı Mustafa Efendi gürültülerle sabah namazını kılmaya uğraşıyordu. Emine ana ocak yakıyor ve ocağın üzerine koyduğu saçta akşamdan hazırladığı hamurdan yağlama pişiriyordu. Yağlama her zaman yapılmazdı. Eve gelen Tanrı Misafirine ayıp olmasın diye Emine ana hazırlandı ve sabahleyin ona yağlama ikram edecekti. Şimdi iştah açan hamur kokusu sekiye dolmuştu. Ocakta yanan otların insanın içini ısıtan

çıtırtısı duyuluyor, akşam yağan yağmurdan ıslanan otların duman ve kokusu şimdi daha iyi hissediliyordu. Biraz sonra ev halkı hazırlanacak ve yağlamanın başına üşüşecekti.

Şükrü Efendi çevreyi tanımak istiyordu. Başını kaldırdı ve Arpa Dağı'nı gözledi. Dağ öyle yüksek görünmüyor, sanki koca Yılanlı Dağı kaymasın diye altta bulunan bu yığıntı, ona destek oluyordu. Keklikler Yılanlıdan aşağılara, Arpa Dağı'na konmuştu. Yağmurdan olsa gerek sis, Yılanlı Dağı'nın eteklerine kadar inmiş, sislerin ardından keklik şakımaları geliyordu. Güneş henüz görünmüyor, fakat gri bir aydınlık her tarafı kaplıyordu. Ağaçlar nemli, toprak ıslak ve hava soğuktu.

Keklikler böyle ıslak ve bulanık havayı çok seviyordu. İşte onlardan bir sürü gelip dağın göğsündeki kayaya kondu. Erkek kazak hemen kayabaşında şakımaya başladı. Kekliğin kekremesi ötüşü tüm ovoidan dinleniyordu. Ahmet sekide dikiliyor ve keklik sesini dinliyordu. Önce kekliğin nereden öttüğünü keşfe çalıştı. Sonra o da keklik gibi ötmeye başladı. Bir keklik öttü, bir Ahmet öttü. Bu defalarca tekrar edildi. Sonunda Hacı Mustafa Efendi konuştu.

“ Oğlum hayvan kendini koruyor. Seni kendine rakip sanıyor. Bırak şu ötmeyi de, o sürüsünü toplasın “ dedi. Bu sözler üzerine, Ahmet keklik gibi ötmeye son verdi. Ova yeniden keklik şakıması, ala sığırcıkların şamatası, üveyiklerin ve arı kuşlarının ötüşü ile dolup taşı. O sırada bir sürü ak güvercin, Kızlar Hanı'nın kayalıklarına kondu. Doğa uyanıyor, genleşiyor bin bir renk ve ses getiriyordu.

Bir az sonra kahvaltı için yağlamalar hazırlandı, tereyağı kokusu sekiyi sardı. Akşam ki gibi geniş sini bu sefer sekiye kondu. Etrafına minderler dizildi ve

sarımsaklı taze yoğurt kapları sinide yerini aldı. Ahırda ki inekten çıkan kaymak ve tereyağı ile şebitler yağlandı. Ev halkı yumuşacık şebitleri dürüm yapıyor ve sarımsaklı bol yoğurda daldırıyordu. Kimse konuşmuyor ve iştahla yağlı ve yumuşak şebitleri yutuyordu. Kısa zamanda yiyecekten eser kalmadı ve ancak sahanda sarı renkli tereyağının bulaşığı vardı.

Şükrü Efendi bu kadar bolluğu hiç görmemişti. Sofranın bir kenarına ilişip, elden geldiğince diğerlerine uymaya çalıştı. Son olarak kenarda duran üzümlere el attılar. Ahmet küçük sepette ki üzümlerden bir salkımı seçip Şükrü Efendi'ye uzattı. Şükrü Efendi siyah renkteki üzüm salkımını çabucak yedi. Bu aileye, Ahmet'e ısınmış, içinden onlara şükran borçlu olduğunu düşünüyordu. Birden kardeşleri yeniden aklına geldi. Eşeği olsaydı, şimdi bu meyvelerden, kayısı kurularından haylisini götürür çocuklara ve yengesine tattırırdı. Sonra konu komşuya satardı. Derin bir iç geçirdi. Ahmet Efendi onun suskun halini, uğradığı felakete veriyor, o felaketi unutturmak istiyor ve durmadan anlatıyordu.

“ Bak Şükrü Efendi şu karşıda gördüğün iri kayalıklı boğaza Harami Deresi derler. O boğazda eşkıya hiç eksik olmaz. Onun beri tarafında ve Büyük Yılanlı Dağı'nın eteklerinde Koyun Baba kuyusu vardır. Kuyudan buz gibi soğuk su kaynar. Fakat bizlere çok uzak düşüyor, su alamıyoruz. Oradan Çukur Kuyu'ya inilir. Hemen kuzeyde, Erkilet yönünde dikilip duran kayanın adı Yiğitler kayasıdır. Gubaroğulları, Nalçacılar, Dikene Basmazların, Öz Hasekilerin, Çot Mustafaların bağları oralıdadır. Şu düzlükte ki kuyuya Boncuk Kuyu denir. Gavur Hacı, Boncuk Kuyu'yu mekan tutmuştu. Fakat Jandarma Boncuk Kuyu'da pusu kurunca, adam Eğri Kaya'ya gitti. Eğri Kaya

Yılanlının göğsünde dikilip duran, kuzeyde ki kayadır. Orada da duramadı, bizi korkutmak için fındıklığı seçti. Otlarımızı yaktı, senin eşeği öldürdü. Her nasılsa bu gün yine Eğri Kaya'ya çıkmış. Dürbünden görüyorum. Oradan ovayı ve evleri gözlüyor. Bir gün Allah belasını verecek. Fakat ne zaman verecek bilemem ” diye anlatıyordu.

Sekideki yastık taşlarının üzerinde koyu sohbet sürerken kanat hışırtıları yeniden duyuldu. Göğüsleri kiremit kırmızısı bir sürü ala sığırcık köşe duta kondular. Kuşların, çınlayan sesi ovada dalgalandı. Şamataları ayyuka çıktı. Ahmet Efendi'nin eski alışkanlığı hortladı. Gözü çifte tüfekte idi ama çiftenin içinde ki kurt saçması ile sığırcık vurulmazdı ki! Tek gözlü dolma tüfeği kapıldığı gibi duta yöneldi. Hacı Mustafa Efendi arkasından sesleniyordu.

“Günah oğlum. Rahat bırak şu hayvanları. Bak ne güzel kuşlar. Bunlar Tanrı'nın insanlara armağanı! Az bir yiyecek için can almak günahdır ” diyordu. Oysa Ahmet söz dinlemedi. Birinci gedereyi aştı ve yan duvarların duldasından kuşlara sokuldu. Duvar alçak ve harçsız bir duvardı. Oldukça kalın yapılmıştı. Ahmet yürürken kamburu çıkık, kuşlara öyle yaklaşıyordu. Dut ağacına çok yaklaşıp ve kuşları tüfek menzili içinde görüyordu. Badem ağacı hizasından kuşlara ateş edebilirdi. Gözleri badem ağacını aradı ve orada bir gariplik hissetti. Ağacın duldasında kımıldayan koca bir yığın vardı. Yığın çöreklenmişti ve Ahmet'in gelişi ile açılıyordu. Üstelik hayvanın ağzı da doluydu. Nasılsa kuşlardan birini yakalamış, telaşsız reflekslerle yutuyordu. Zavallı sığırcık çoktan ölmüş ve yarı yerine kadar yılanın ağzında kalmıştı. Ancak yılanın ağzından kuşun yarısı, siyahlı beyazlı kuyruğu görünüyordu. Yılan sabah kahvaltısını yapıyordu. Bu sırada Ahmet'i

görmüş, bulunduğu yeri terk etmeye hazırlanıyordu. Hayvan iri bir yılanı ve siyah pulları gün ışığında parlıyordu. Yavaş hareketlerle kıvrımları açılırken, çivi gibi gözlerini dikmiş, Ahmet'i gözlüyordu. Ahmet ise olduğu yerde donup kaldı. Hayvan ile göz göze geldiler. İki arşın ötede ki hayvan, belli ki rahatsız edilmek istemiyordu. Ağzı dolu ve zehrini akıtacak durumu da yoktu. Ahmet için iyi bir fırsattı ama, hayvan kendisine zarar vermiyordu. Yılanın eşi de olabiliirdi. Bunlar tıpkı insanlar gibi bir birini bırakmaz ve ayrılmazlardı. Şayet eşini öldüren olursa, nasıl olduğu bilinmiyordu ama, diğeri öldüreni tanıyor, onu takip ediyor, eşinin intikamını koymuyor alıyordu. Ahmet'in içinden hayvanı rahatsız etmek gelmedi. En iyisi geldiği gibi çekip gitmekti. Tüfek namlusu yılanı çevrili, bir müddet öyle durdu, sonra dönüp acele adımlarla evin yolunu tuttu.

Şükrü Efendi, Ahmet'i gözlüyordu. Kalabalık kuş sürüsüne Ahmet'in neden ateş etmediğini anlayamadı. O sırada o koca ala sığırık sürüsü şamatalarla havalandı. Sürünün gölgesi koca bağı kapladı. Kuşlar öterek, bağırıp çağırarak Yılanlı Dağı'nın göğsüne doğru çekilip gidiyordu. Şükrü ile Mustafa Efendi kuşların uçuşunu uzun müddet seyretti. Ahmet ise asmaların kollarına basmamaya çalışıyor ve eve dönüyordu. Halinde garip bir telaş vardı. Arada bir ardına bakarak yürüyor, nazarları dut ağacının olduğu yerde dolaşıyordu. Hacı Mustafa Efendi oğluna seslendi.

“ Ahmet kuşlara tüfek sıkmadın; aferin oğlum. Kuşları vurmanı istemiyorum. Dağların, ağaçların süsü. Kuşlar, ağaçlar olmasa biz ne yaparız. Birbirini öldüren insanlarla dolu dünyada, tek tesellimiz, hayvanlar! İyi ki ateş etmedin “ diyordu.

Ahmet yine de avcılığına gölge düşsün istemedi. Dutun altında koca bir yılan gördüğünü söylemek istiyordu. Heyecanlı bir ses ile cevap verdi.

“ Baba dutun altında koca bir yılan vardı. Kuşlardan birini yakalamış, yutuyordu. Nerede ise üzerine basacaktım. O da korktu, bende korktum. Rahatsız edilmekten hoşlanmadı. Oralarda kismetini arıyordu“ dedi.

Mustafa Efendi gözlerini köşe duta çevirdi ve sanki bulunduğu yerden siyah yılanı görmeye çalıştı. Nazarlarını tarif edilen yerden ayırmadan konuştu.

“ Bekçi bekçi! O yılan buraların bekçisi. İyi ki vurmaya falan kalkmadın. Hüsamettin Efendi’nin ölümü, yilandan oldu. Zararsız iri bir yılanı vurmak istedi. Fakat yılan suretine bürünmüş, ecinniler de var. O yılan da belki ecinni taifesindendi. Ne bilsin Hüsamettin Efendi. Tüfeği ateşleyince namlu birkaç parçaya ayrılmış ve Hüsamettin Efendi’nin yüzü parçalanmıştı. Sonra da ölüp gitti. Aferin oğlum, iyi ki ateş etmedin. Sana zararı yoksa, varsın yaşasın. Belki ecinnidir, buraların bekçisi de olabilir. Onlar yapılan iyiliği de kötülüğü de bilirler, unutmazlar. Şimdi sen onu rahatsız etmedin, yolunu kesmedin ya! O seni unutmaz. İnsanların aklından geçenleri bile anlar sezer derler. Yılanlar zeki hayvanlardır. Sana değmeyen yılan bin yaşasın. “

Şükrü Efendi onları dinliyordu. Buralarda demek yılan çoktu. Tüyler ürperten bu hayvanların intikamcı olduğunu duymuştu. Ona kötülük eden, eşini öldüreni bu hayvanlar nasılsa biliyor ve intikamını alıyordu. Şükrü Efendi yılanların nasıl intikam alacağını düşünürken ürpertiler geçirdi. İçinden böyle bir şeye uğramamaya dualar etti. Bir yılanın kendisini intikam için takip ettiğini düşündü. Yılan da olsa canı yanan her

varlık intikam için şartlanıyordu. Kendisi de intikam diye inlediğine göre, intikam alan yılanlara, yılan da olsa hak veriyordu. İntikam duygusu canlıları yakıp kavuran bir şeydi. O duyguyu ruhundan çıkarıp atamadıktan, benliğini bu duygudan kurtaramadıktan sonra insan rahat edemiyordu.

Şükrü Efendi'nin gözü duvara dayalı tüfeğe takılıp kaldı. Çiftenin ne kadar kıymetli olduğunu düşünüyordu. Şükrü Efendi'ye göre, çifte onun intikamı için hazır bekliyordu. Ama doğrudan istese çiftelyi vermezlerdi. Üstelik eşkıyanın inini de tam olarak bilmiyordu. Ahmet biliyor ve mutlaka onun yardımına ihtiyacı olduğunu seziyordu.

Ahmet ise Şükrü'nün intikam duyguları içinde kavrulduğunu anlıyordu. Uygun silah olarak ellerinde sadece çifte ağızdan dolma tüfek vardı. Çiftenin saçması, her ihtimale karşı kurt saçması idi. Buna rağmen eşkıyanın mavzeri karşısında çifte bir hiçti. Yalnız bir çare vardı. Sezdirmeden yaklaşıp, eşkıyayı pusuya düşürmek! O da daha önce düşündüğü plan gibi mağaranın yakınında pusu kurmakla olurdu. Belki de çifte o zaman işe yarar ve şu herifi ortadan kaldırabilirdi. Şükrü Efendi intikam diyor, madem intikam diyor, belki bunu birlikte yaparlardı. Ahmet askere gidince babası ve yakınlarının ne yapacağını düşünüyor, onların hayatı için eşkıyanın ortadan kalkmasını şart görüyordu. Sessizliği yine Ahmet bozdu.

"Kuşlar da, eşkıyanın bulunduğu yöne uçuyor. Gavur Hacı dağın göğsünde ki kayanın yakınında, bir mağarada barınıyor. O kayaya Damlama Kaya derler! O kayanın güney tarafında bir mağara var. Fakat içi genişmiş. O mağarada geceliyor. Kuşlar da nedense hep o yöne uçuyor."

Ahmet'in tarifini Şükrü can kulağı ile dinliyordu. İşaret ettiği yamaçlarda, ağaçlar görünüyor, toprak kokusu ile yağmurun kokusu birbirine karışıyor, fakat artık hava berrak ve pırıltılar saçıyordu. Gökte ise hala yağmur bulutları kümeler ile dolaşıyordu. Fakat Şükrü'nün gözleri dünyayı görmüyordu. Sanki gözlerini kan bürümüş, tek düşündüğü şey intikamdı ve intikamımı almaz isem ben yaşamam diyordu.

Şükrü, Ahmet'e az daha yaklaştı. Damlama Kaya'yı ince ince tarif etmesini istedi. Damlama Kaya yarısı yosunla kaplı ve diğeri gibi Yılanlı Dağı'nın orta yerlerinde dikilip duran kayaydı. Kaya evlerden rahatça görünüyordu. Kayayı tanımamaya imkan yoktu. Demek Gavur Hacı, kayanın güney tarafında ve aynı hizadaki bir mağarada kalıyordu. Bilgi edinmek için, mağaranın kayadan kaç arşın uzakta olduğunu sordu. Ahmet, yirmi arşın kadar uzak olduğunu ve mağara ile Damlama Kaya arasında karamuk çalıları kümesi bulunduğunu ve onların içine gizlenen bir kimsenin kolayca mağara ağzına yaklaşip orayı gözleyebileceğini anlattı.

Şükrü Efendi'nin kafasında Ahmet'in yaptığı planın aynısı şekilleniyordu. Madem eşkıya geceleri inine girip, orada barınıyor, kendisi de gece yarısı Damlama Kaya'nın yanındaki karamuk çalılarının içine saklanabilirdi. Ona yeterli mesafede yaklaşabilse gerisi kolaydı. Yalnız silahı Hacı Mustafa Efendi'den nasıl alacaktı? Gözü çifteden ayrılmıyordu ve onu gizlice kaçırıp işi bitirip, yerine koysa, nasıl olurdu? Planını ev halkına anlatsa, onlar ne derdi? Adamların evlerine sığınmış, onların aşlarına ekmeklerine ortak olmuş, güvenlerini kazanmıştı. Aklına gelenlerin, onlar tarafından bir ihanet gibi görülmesinden endişe ediyordu.

Çekiniyordu ama içi içine de sığmıyordu. Varı yoğu olan eşeği vurulmuş, zavallı günahsız hayvan hiç yoktan ölüp gitmişti. Şükrü Efendi bunu hazmedemiyordu. Yapacağı iş belli idi.

Düşündüklerini تنها bir yerde Ahmet'e anlatacaktı. Birden yakacak toplamak aklına geldi. O adam, yakacaklarını ateşe vermişti. Yakacak bunlar için de çok gerekiyordu. Zaten bu yöredekilere en büyük iyilik yakacak temin etmektir. Olağan şekilde ve doğrudan Ahmet'e konuştu.

“ Dün yağmur altında Arpa Dağı'ndan inerken bir yığın kurumuş çalı gördüm. Bana çok yardım ettiniz. Karnımı doyurdunuz, yatacak yer verdiniz. En kötü anımda acımı paylaştınız. İsterseniz beraber gidip o yakacakları getirelim. Herhalde işinize yarar ” dedi.

Emine Ana öneriyi duyunca hemen söze girdi.

“ He ya! Yakacak çok kıymetli. Ahmet oğlum, bak Şükrü Efendi'nin söylediği yere gidin. Nacığı al, bir tutam otu, çalıyı bile ziyan etmek doğru değil. Pekmez kaynatacağız, yemek pişireceğiz. Kış için şehirde yakacak çok gerekli ” dedi.

Ahmet eşkıyanın o gün Eğri Kaya'da olduğunu biliyordu. Eşkıya bu gün fındıklığa girmemişti. Ama yine de emin olmak için yıldız köşküne çıktı. Dürbünle Eğri Kaya'yı aradı ve onu Eğri Kaya'nın gölgesinde uyuklar buldu. Şükrü'yü çağırdı ve Hacı'yı gösterdi. Şükrü dişlerini sıktı ve kurduğu planı Ahmet'e anlatmakta sabırsızlandı. Ahmet yine de çifte tüfeği yanına almadan yapamadı. Kızlar Hanına doğru yürüyecek, Arpa Dağı'nda ki çalılıktan geçeceklerdi. Görünür de hiçbir tehlike yoktu.

Şükrü ile Ahmet, ellerinde nacaklar, bağlar arasına daldılar. Ahmet durmadan Yılanlı Dağı'nı ve iki büyük dağı ayıran Biraderoğlu Dere'yi ve o derede kocaman

karpuzların yetiştiğini ve daha aşağılarda ki derede ise buzluk olduğunu, hayret şekilde buzluktan yazın soğuk buz gibi bir havanın aktığını, kışın ise aksine ılık hava geldiğini ve tüm niyet halkının mevsimlik yiyeceklerini o buzlukta sakladığını anlatıyordu.

İki arkadaş, Arpa Dağı'nın eteklerinden yürüdü. Sonra Kızlar Hanı hizasına geldiler. Oradan Gölge Kaya'ya ulaştılar. İkisi de soluk soluğa kalmıştı. Önlerinde yeşil bir deniz gibi üzüm bağları uzanıyordu. Arada bir iri kayısıların bulunduğu top ağaçlar fark ediliyor, yine kuzgun kartallar gökyüzünde döneniyordu. Değirmenci kızların dutlarına yeniden bir sürü ala sığırcık kondu. Şamataları dağları, taşları tuttu. Onlara her ikisi de gözlerini dikmiş, kuşların daldan dala atlayışını, birbirlerini gagalayıp, alt alta üst üste kavgalarını seyretti. Yine Ahmet konuştu.

“ Kan akacak diye korkuyorum. Gavur Hacı buraların huzurunu aldı götürdü. Daha birkaç gün önce yakacaklarımızı ateşe verdi. Allah'tan niyet ahalisi yardıma yetişti de yeniden yakacağımız oldu. Bize aklını takmış, öldüreceğim diye haber yolluyor. Bırakıp şehre inelim diyorum, daha üzümler yetişmedi, pekmez yapılmadı. Babam kolayca bırakıp gitmez. Para olsa, şu herife verip kurtulalım diyorum. Fakat nerede? Adam para da alsa düşmanlığını sürdürür, yapacağını yapar. Bana gelince orduya katılmadan önce adamı ortadan kaldırmayı düşündüm. Babamı ve yakınlarımı eşkiya ile baş başa bırakıp gidemem. Adama pusu kurup öldürmeye niyetlendim, ama babam tüfeği vermedi. Ömür boyunca öldürdüğüm adam aklımdan çıkmazmış ve hayatım kararımış! Öyle dedi. ”

Şükrü bunu fırsat bildi, Ahmet kendiliğinden konuyu açmıştı

“ Senin gibi efendi adam eşkıya ile baş edemez. Sen de benim gibi e eğini falan kaybetmedin. Onu   ld r mek için intikam duygusu ile dolup ta madın. O bakımdan sen yapamazsın, ama ben yaparım. Benim o güzel e eğimi   ld renden mutlaka intikamımı almalıyım. Karde lerim, yengem hep a  kaldılar ve açlığa mahkum oldular. Nasıl intikam diye inlemeyeyim? İntikamımı almazsam ya ayamam! ”

Şükrü’n n kesin tavrı Ahmet’i etkiledi.  u çelimsiz delikanlı bir yanardağ gibi kükrüyor uğradığı vahşi haksızlığa ba  kaldırıyordu. Kendisinin küçük görülmesine canı sıkıldı. Önceden yaptığı planı açıklamak gereğini duydu. Kısa bir sessizlikten sonra konuştu.

“ Bak sana ne diyeceğim. İlk defa da sana konuşuyorum.  ifteye önceden kurt saçmaları doldurdum ve halen de  ifte de bunlar var. Geçen hafta Ayşe yengem ile Hayriye’nin gördüğü mağarayı biliyorum. Gizlice gidip oraları kolaçan ettim. Karamuk  alırlarının içine saklanan bir kimse, adama on ar ından ateş edebilir. Her türlü hazırlığı yaptım, fakat babam engel koydu, pusuyu kuramadım! ”

“Bana göre baban doğru düşünmüyor. Anlaşılan senin katil olmanı istemiyor. Fakat babalarımız, amcalarımız, kardeşlerimiz cephede savaşıyor. Geride kalan bizler bin bir yokluğa dayanıyoruz. Hal böyle iken namussuz adam soyuyor,   ld r yor. Üstelik ekmek kapım e eğimi elimden aldı. E eğin ölümüne dayanamıyorum. Şimdi elim boş, eve dönünce bizimkilere ne diyeceğim? Onların istediği bir lokma kuru ekmek. Onu da kazanıp veremiyorum. Beni   ld rse daha iyiydi. ”

Şükrü Efendi bunları söylerken dişlerini sıkıyor ve zavallı eşeğinin ölümü gözlerinin önünden gitmiyordu. Nihayet planını açıklamaya karar verdi.

“ Ahmet Efendi. Senin geleceğin var. Okumuş adamsın, memlekete yararlı adam olacaksın. Senin korkak biri olduğu aklıma gelmez. Eşkiya ise zararlı ve vahşi hayvan bir adam, kanla besleniyor. Hiç bir vicdan acısı çekmeden keyif için zarar veriyor. Beni ve ailemi açlığa mahkum etti. Sevgili eşeğim, kara gözlüm olmadan hiçbir şey yapamam. ”

Şükrü söyleyeceklerinin etkisini çoğaltmak için düşünceli göründü ve konuşmaya devam etti.

“ Şimdi tüm bir aile ekmeksiz kaldık. Bizim oralarda intikamını alamayanı, adam yerine koymazlar. Ekmek tekmemizi elimden aldı. Sırf keyif olsun diye eşeğimi öldürdü. Beni tekmeyle gedereden attı. Bunların acısı yüreğime çöktü, hiç unutamıyorum. “

Ahmet, onun gözlerinin yaşardığını görmezlikten geldi. Buna rağmen çelimsiz delikanlının dünyaya meydan okuyup diklenmesinden hoşlandı. Fakat kendini suçlamadan da edemedi. Hain herifin tehdidi bir yana, kışlık yakacaklarını yok etmişti. Yakacakların yok olması, en azından kışın donup yok olmak demektir. Bu kadar insafsız ve gaddar bir adam yaşamamalıydı. En azından şu delikanlı kadar cesur olmalıydı. Oysa Şükrü Efendi konuşmaya devam ediyordu.

“ Ver şu tüfeği. Emanet ver, gizlice ver, nasıl verirsen ver. Bir de şu ayı inini göster. Gerisine karışma. Ben gece gündüz bekleyeceğim ve bu namussuzu ortadan kaldıracam “ dedi.

Şükrü Efendi'nin kadın eline benzeyen işaret parmağı, karşıdaki Yılanlı Dağı'nı gösteriyor ve

gözlerinden ateş fışkırıyordu. Ahmet, Şükrü'nün acısının derinliğini görüyor, isyanını daha iyi anlıyordu.

“ Tüfeği ver Ahmet Efendi! Tüfeği ver! Ben o namussuzu iğnenin deliğinde bile olsa bulur haklarım. İnsanlara bu kadar zarar veren biri yaşamamalı. Senden yardım falan da dilediğim yok “ diyordu,

Ahmet, eşekçiyi ilgi ile seyrediyor, onun heyecanına katılıyordu. Kendisinin ve niyet ahalisinin yapamadığı bir işi şu delikanlı yapacağım diyor ve kararlı görünüyordu. Keşke yapsa da, şu Gavur Hacı'dan insanlar kurtulsa. Düşündüğü gibi Jandarmaya haber verse belki de adam başka yere kaçardı. Hem jandarma ne zaman gelir belli değildi. Jandarma gelene kadar o yine kayıplara karışırdı. O sarp yere jandarma sessiz gelip yerleşemezdi. Eşkiya bir yerlerden haber alıyor ve tehlikeyi savuşturuyordu. Oysa planları işlerse sonucu kesin olurdu.

Şükrü istekli ve intikam ateşi ile dopdoluydu. Olayı kendi haline bırakması mümkün değildi. Ahmet'te artık endişe ve korkudan bıkmıştı. Gece gündüz tetikte bekle, dışarı çıkma, arada bir tüfek sesi dinle, bunlar dayanılır şeyler değildi. Ama planlarında başarısız olur ve sağ kalırlar ise o zaman jandarmaya haber verirdi. Ahmet karışık duygulardan kurtulmak için bir karar vermeye çalışıyordu. Nihayet kararını verdi. Her ne olursa olsun, babasına rağmen Şükrü'ye yardım edecekti.

Bir müddet düşünceli göründü. Uzaktan uzağa duyulan keklik şakımasını dinledi. Kızlar Hanı'ndaki kayalara gözleri ilişti. Sahi binlerce okkalık taşlar, nasıl da bir biri üzerine binmişti. Nihayet gözlerini ağaçlardan, kayalardan ayırdı ve doğrudan Şükrü'ye konuştu.

“ Tamam tüfeği vereceğim. Şimdilik jandarmaya haber de vermeyeceğim. Hatta sana yardım olarak elimden ne gelirse yapacağım. Bu gece yarısı Damlama Kaya'nın yanındaki karamuk çalılarına seni götüreceğim. Madem istiyorsun, adama sen ateş et. Ben senin yanında olacağım. Ölürssek bile birlikte ölürüz. Bu gece yarısını geçirmeden yola çıkalım. Şu alçak herif dünyanın kaç bucak olduğunu nihayet anlasın “ dedi.

Ahmet'in sözleri, Şükrü de büyük bir canlılık yarattı. Sanki halay çekermiş gibi yerinde fır döndü. Ahmet'i yeni görüyormuş gibi süzüyor ve sevecenlikle konuşuyordu.

“ Tamam! Artık ne yapacağımızı biliyorum. Bu gece yarısı, Gavur Hacı daha ininden çıkmadan orada olacağız. Olmalıyız ki ona dünyanın kaç bucak olduğunu gösterelim. O canavar ancak pusu ile haklanır ” dedi.

Ahmet, Şükrü'nün davranışını övgü ile seyretti. Kendisi de Şükrü'ye uymuş her şeyi göze aldığını belli ediyor ve elindeki çiftelyi sallıyordu.

“ Tüfeği kullanmasını biliyor musun?” dedi. Bunu söylerken tetik hizasından tuttuğu silahı uzatıyordu. Şükrü çiftelyi ikiletmeden aldı. Elinde şöyle bir tarttı. Sonra uçan bir kuşa çevirdi. Ateş edecekmiş gibi yaptı. Göz, gez, arpacık hizaladı. Bir müddet sağa sola çevirdikten sonra tüfeği indirdi. Tüfeği evirip çeviriyor ve inceliyordu. Ona bakarken konuştu.

“ Babam tüfek atmasını öğretti. Bu tüfeğe karşı da yabancılık çekmem. İçinde ne saçması var demiştin? Kurt saçması duruyor mu? Duruyorsa mesele yok. O kafir dokuz canlı bile olsa o saçmalar hakkından gelir.”

Böyle söylerken yeniden göz, gez arpacık yapıyordu.

İki genç Gavur Hacı'yı ortadan kaldırmak için plan üzerine plan yaptı. Defalarca bu konuyu konuştular. Artık ne pahasına olursa olsun bu işe girecek ve akıllarına koyduklarını yapacaklardı. Aynı amaçta birleşen gençler arasında daha bir yakınlık doğdu ve Ahmet Şükrü'ye duyduğu hayranlığı gizleyemez hale geldi. Karanlıkların içinden çıkıp gelmiş, etraflarında durmadan gezen belanın hakkından gelmeye uğraşıyordu. Bu iş için, plan üzerine plan yapıyordu. Şükrü'nün davranışı, kendilerini gayrete getirmiş, harekete geçmeye karar vermişti. Fakat olanı biteni babasına anlatmayacaktı. Babası çektiği onca sıkıntıya rağmen, kendilerinin bu işe kalkışmasına şiddetle karşı çıkabilirdi. Üstelik adam öldürmenin günah olduğunu, katil olmaya değmediğini söyleyip duruyordu. Mutlaka buna da engel olurdu. Hem olayın duyulup yayılması doğru değildi. İkisi arasında sır olarak kalmalı, şu canavar adam ortadan kalkana kadar niyetlerini belli etmemeliydiler.

Ahmet'in dikkatini başka şeyler de çekiyordu. Şükrü Efendi'nin narin gövdesinde, incecik vücudunda büyük bir canlılık vardı. Ona güç veren her ne ise, Şükrü Efendi'yi korkusuz yapıyordu. Sanki onda bir takım gizli güçler vardı. Gavur Hacı'nın ölüm fermanını okuyor ve gözleri ateş saçıyordu. Bu aslan yürekli adamın o incecik, narin parmakları tetik çekecekti. Tüfeği kavrarken hiç yabancılık çekmedi. Şimdi o ince parmaklar tüfeğin horozunu kaldırıp indiriyor, Şükrü Efendi kendini tüfek ile özdeşleştiriyordu.

İki delikanlı planlarını yaptılar. Şükrü tüfekte defalarca gez göz arpacık yaptı. Uçan kuşlara, taşlara, çalılara nişan aldı. Sonunda yapacakları işten emin oldular. Fakat Ahmet, Şükrü'nün elini sıkarken bir gariplik hissediyordu. İçinde belirsiz bir takım duygular

ortaya çıkıyordu. Aslan yürekli delikanlının elleri sıcak ve yumuşacıktı. Fakat böyle garip duygular içinde iken, nasılsa Ahmet kendinden utanıyor yadırgadığı duygulardan kurtulmaya çalışıyordu. Vakit kazanmak için ilerde ki kuru çalılara yöneldi. Şükrü'ye bakamıyor ve dokunmamak için gayret gösteriyordu. Ahmet, kuru dağdağan ağacının dallarını hırsla kesti. Güzelce istif edip, şelek yaptı. Epey ağır bir yük meydana geldi. Ahmet şeleği sırtına vurdu. Kalanları da Şükrü yükledi ve evin yolunu tuttular.

O günü bağlar arasında geçirdiler. Karalık üzümelerini topladılar. Bu üzümler kurutulmak için yetiştirilir ve kışın nefis hoşafılar yapıldı. Hacı Mustafa Efendi toplanan üzümleri ayırdı ve temiz bir örtü üzerine salkımları kuruması için serdiler.

Öğle vakti gelip çatmıştı. Gavur Hacı gün batana kadar evleri gözleyecekti. Evlerde ekmek vardı, aş vardı, kadın vardı. Boncuk Kuyu'dan ve fındıklıktan vazgeçmiş yine Eğri Kaya'yı çıkmıştı. Nedense yağmur altında öldürdüğü eşek hiç aklına gelmiyor, ama yangınla, yerinin belli olduğunu düşünüyordu. Eğri Kaya'nın koyu gölgesinde, uykulu gözlerle etrafı ve arada bir Sallı Bayır üzerinden görünen şehri seyreliyordu. Hava yeniden ısınmış ve kızgın güneş kayalara vurmuştu. Derken bir kartal, ansızın üzüm çubuklarının arasına daldı. Çubuklar arasında ne yaptığı seçilemiyordu. Fakat daldıktan hemen sonra yükseldi. Yükselirken pençesine taktığı tavşanı gökyüzüne çekip götürüyordu. Hacı olanları keyifle seyretti. Güçlü kartal avını gözlemiş, taş gibi üzüm çubuklarının arasına inmiş, tavşanı kavrıdığı gibi yukarı çekmişti. Kartal, pençesindeki tavşanla Yılanlı Dağı'na yöneldi ve zirveleri aşip kayboldu. Arka taraftaki Biraderoğlu'nun Dere'deki kayalıklara tavşanı

bırakacak ve parçalanan hayvanı yiyecekti. Hacı kartalı kendine benzetti. Güçlü olan, zayıfları elbette yok ederdi. Bu işler güçlünün hakkı idi. Hacı tüfeğini okşuyor, gücün kendisinde olduğunu düşünüyordu.

Gözlerini sekide büyük dut ağacının olduğu eve dikti. Önünde top kadifeden çiçekler görünüyor ve ekmek pişen yerden yine duman yükseliyordu. Hacı taze bazlama kokusunu bulunduğu yerden bile alıyordu. Ağzı sulandı ve yumuşacık taze bazlamaların lezzetini damağında duydu. Ulan şöyle bir evi olmamıştı. Babası her gün dayak, her gün dayak. Ölünce ondan ve dayaktan kurtulmuştu. O zaman daha on beş yaşındaydı. Yine ağzından burnundan kan gelene kadar dövülmüştü. Fakat adam birden güçten kesilmiş gibi avlunun ortasına yığılıp kalmıştı. Mal davası, babaları öldükten hemen sonra başlamıştı. Şimdi aile yok, arkadaş yok, derdini anlatacak bir kimse yoktu. O zaman mavzerinden başka dostu yoktu. Her gün mermilerini sayar, tüfeğine bakar seyreder, onu gözü gibi korur ve onsuz yaşayamazdı.

Evleri dürbünle gözlüyordu. Evlere girenler çıkanlar oluyordu. Birden eşeğini vurduğu çocuğu gördü. Eşeğin üstünde ki küfeler dolusu elmalar aklına geldi. Nasıl da sulu ve lezzetli elmaları. Şu harp ne tuhaftı. Dört günlük bebeler yollara düşmüş, nasıl buralara kadar gelebilmişti. O elmalar buralarda yetişmezdi. O çocuk Hisarcık, Kıranardı köylerinde yetişen elmaları getirmişti. Şimdi aklına geldi. Bebenin cebini aramamıştı. Belki para pul da bulurdu. Onun çığlığı hala kulaklarından gitmiyordu. Bir kurşun sıkıp sustursa olurdu. Fakat fişek çocuktan kıymetliydi. Bir de eşeğin kıcından ateş çıkmıştı. Böyleleri ecinni taifesinden sayılırdı. O gece, o ıssız yerlerde, o çocuk ne gezerdi? O eşekte, o çocukta da bir iş vardı. İyi ki

çarpılmadan kaçmıştı. Genellikle cinler çocuk donu giyer, gelin kılığına bürünürdü. Ecinni olan eşeğe beş kurşun harcamıştı. Fakat kurşunu yiyen ecinni ateş çıkartmaya başlayınca kaçmış, sağ selamet kurtulmuştu.

O çocuk şimdi Hacı Mustafa Efendi'nin evinde dut topluyordu. Çocuğun gölgesini görüyor ve buradan bir kurşunla vurabileceğini hesaplıyordu. Fakat o çocukta bir iş vardı. Ecinniler ile geziyor, onlarla arkadaşlık ediyordu. En iyisi böylelerine bulaşmamaktı.

Hacı çapaklı gözlerle dünyayı seyrediyor ve hastalıklı zihni boş durmuyordu. Gözlediği eşekçi bir müddet sonra kayboldu. Oysa gözden kaybolan eşekçi ile Ahmet yemek pişen yerin karanlık bir köşesinde planlarını geliştiriyordu. Arada bir duvara dayalı tüfeğe göz atıyorlar ve durmadan konuşuyorlardı. Kurt saçması yakın mesafeden her türlü canlıyı yok ederdi. Ahmet zaptiyeye keşfettikleri yeri söylemeyi ve jandarmayı getirmeyi de teklif etti. Şükrü buna şiddetle karşı çıkıyordu. O kurnaz adam, o kadar jandarmanın mutlaka farkına varacağını ve Hacı'nın onları atlatacağını ileri sürüyordu. Sonra inleyerek “ Eşeğimin intikamını almadan yaşamam. O güzelim hayvan gitti. Onunla biz arkadaşık, o benim dert ortağımdı. Ah karagözlüm için, ben o adamı öldüreceğim “ diyor, başka şey demiyordu.

Yaptıkları plan, Şükrü'ye göre mükemmeldi. Karamuk çalıları mağaraya on arşın kadar yakın geliyordu. O çalıların içine geceleyin yerleştikten sonra sorun kalmıyordu. Mağaranın çıkışı, çallara verevine bakıyor, şayet insan tam olarak güneşe yönelirse o çallılar arkada kalıyordu. O kalles herifi aynı kalleslikle öldürecekti. Ahmet her ne kadar arkadan adam vurmak doğru değil diyorsa da Şükrü buna da karşı çıkıyor ve

bu kan içici canavara fırsat vermenin doğru olmadığını ve onu kendisinin vuracağını ısrar ile ileri sürüyordu.

Gece yarısı evden çıkacak ve karamuk çalıları arasına pusuya yatacaklardı. Kararları kesindi ve mutlaka sonuç alacaklardı. Fakat evdekilere haber vermemeleri gerekiyordu. Çiloğluna iş bittikten sonra söyleyeceklerdi. Zaten önceden Ahmet duyurmuş, Çiloğlu kesinlikle karşı çıkmış, doğru bulmamıştı. Yeniden aynı sıkıntıyı yaşamak istemiyordu.

Kimseye sezdirmeden gece yarısı kalkacaklar Yılanlı Dağı'nın yolunu tutacaklardı. Ahmet Efendi o mağaranın bulunduğu bölgeye nereden, nasıl gidileceğini avucunun içi gibi biliyordu. Yapacakları iş karamuk çalılarına ulaşmak ve şafağı beklemektir. Şükrü Efendi o karamuk çalılarının içinden ateş edecekti. Bir gözü kafi gelmez ise ikinci gözünde tetiğini çekecekti. Tüfeğin çift gözlü olması onlara güven veriyor ve işi garantiye alıyordu.

Hacı ise çok rahattı. Mağarayı bilen yoktu ve epey bir zamandan beri de bu mağarada saklanıyordu. Mağaranın önünü kaplayan çatal kaya mağara ağzını, nazarlardan uzak tutuyor, ayrıca mağaranın küçücük ağzını çalılar kapatıyordu. Dünya onun emrinde idi. Kafa tutan olmuş, fakat hepsinin de hakkından gelmişti. Hacı Mustafa'yı da ortadan kaldırırsa kafa tutacak kimse kalmayacaktı.

Aslında Hacı'nın önsezileri vardı. Yakın bir tehlikeyi anlıyor ve hemen önlemini alıyordu. Birçok kereler, jandarmanın geleceğini sezmiş, mağarasına girip saklanmıştı. Bir keresinde Harami Boğazı'nı kesen asker kaçaklarının kendisine kurdukları pusu yerini öğrenmişti. Yeri belirleyince pusu kuranların üçünü de rahatça öldürdü. İkisi kayadan kayaya nasıl da kaçmıştı. Fakat arkalarında mevzi tutan Hacı'nın yerini

tain edemediklerinden kurşunu yiyen sızmıştı. Hele birinin çırpınmasını zevk ile seyretmişti.

Öülerin tüfeklerini yiyeceklerini, eşyalarını, giysilerini toplamış, ayrıca üzerlerindeki paraları da almıştı. Tüfekleri çuvallara sarmış ve minare kayanın dibine gömmüştü. Adamlar güya onu vurup öldürecek, bu bölgenin haracını yiyecekti. Fukaralar Hacı'nın nasıl bir adam olduğunu bilmiyorlardı. Bilmedikleri için de hayatları ile ödediler.

Hacı'nın önsezilerinin varlığı yanında, Hacı şerbetliydi. Yani zehirli yılanlara karşı şerbetliydi. Onlar Hacı'ya bir şey yapamıyordu. Fakat şerbetli olmanın da ceremesi vardı. Kara İsmail ne demişti? Yılan öldürmeyeceksin, adam soymayacaksın, daha bir çok şey demişti ama, bunların hepsi de uyduruk şeylerdi. Hacı yine istediğini soyar, istediğini öldürürdü. Hacı hudut tanımıyor, isteklerine set çeken sözleri ve kuralları gülünç buluyor, kim fırsatçı, kim güçlü ise, o istediğini alır diyordu.

Hacı, öğle sığaında ki koyu gölgeden çıkmıyor, Eğri Kaya'ya yaslı, uyumaya çalışıyordu. Oysa aynı yerde, şerbetli olmadan önce öldürdüğü yılanın eşı, bir kaç arşın öteden, Hacı'yı gözlüyordu. Yılanlar, öç almayı beceren hayvanlardı. Eşini kaybeden yılan, bir daha eş almıyordu. Bu yüzden de acısı derin oluyor ve ölen eşin intikamı peşinde koşuyordu. Sağ kalan eş, eşini öldüreni gözlüyordu. Yılanı ölürken, kendi resmini öldürenin yüzüne, gözüne resmediyordu. Mesajı alan eş, böylece öldüreni tanıyordu. Yılanların bu iletişimini niyet ahalisi biliyor ve yılanlara saygı gösteriyordu. İnsanlar yılanı öldürdüğü zaman, ölen yılanın eşı, öldüren kimseyi bulacağına inanırlar, sağ olan eşin mutlaka intikam alacağını düşünürlerdi. Bu niyette İnsanlar yılanlara dokunmaz, yılanlara dokunmamakla,

insanların iyiliğine, olağanüstü bir halin gerçekleşeceğine inanırlardı. Hacı'yı ziyarete gelen yılan da yuvasında yalnız kalmış, hep eşini aramıştı. Şu koyu gölgeler içinde uyuklayan insanda bir şey vardı. Yılan, adamda bir tehlike seziyordu. Onun burada, hemen yuvasının yanı başında olması, yılanı çok rahatsız ediyordu. Bir de ölen eşinin mesajını, adamın kirli yüzünde görüyordu. Bu mesajı sağ kalan eş algılayabiliyordu. Yılan şimdi ne yapacağına karar vermek için, çatal dilini çıkartıyor havayı yokluyor ve adam hakkında bir karara varmaya çalışıyordu.

Fakat yılan şaşkındı. Onu Hacı'dan uzak tutan bir şey vardı. Hayvan bunun ne olduğunu bir türlü anlayamıyordu. Sanki gizli bir güç adamı sarıp sarmalamış, yılan bu gücü, bu zırhı delemiyordu. Yılanın öfkesi pek fazlaydı. Eşinin yok olmasının yalnızlığını çekemiyordu. Çögeliyor, uyuklayan Hacı'nın önünde bir sağa, bir sola gidip geliyordu. Fakat adama yaklaşılamıyordu. İnsanoğlu birde yuvasının çok yakınına gelmişti. Yılan öfke doluydu, tıslıyor, dikiliyor, fakat şu insana daha fazla yanaşamıyordu. Kendini zorlayan yılan ile Hacı arasında çok az bir mesafe vardı. Şu çok kısa mesafeyi aşamıyor, yılan şimdiye kadar duymadığı, anlayamadığı bir engele takılıyordu. Sıkıntılar içinde durmadan tıslıyor, döneniyor, ama kendinde şu insana saldıracak gücü bulamıyordu.

İşte ne oldu ise Hacı çapak dolu gözlerini açınca oldu. Birden bire, gün ışığında parıltılar saçan, çatal dilli yılanla burun buruna geldi. Yılan çögelmiş salınıp duruyor ve durmadan tıslıyordu. Hacı iliklerine kadar ürperdi. Dehşet içinde kaldı. Yılan çivi gözleri ile Hacı'yı izliyordu. Hacı bulunduğu yere taş gibi çakılı, sanki felçli gibi oldu. Yılanla Hacı bir müddet bakıp

durdular. Artık Hacı nefes almakta bile güçlük çekiyordu. Fakat yılan da durmadan dilini çıkartıyor, tıslıyor ve Hacı'ya öfke saçıyordu. Fakat yılan daha da yaklaşp saldıramıyordu. Bu durum Hacı'ya cesaret verdi. Kucağındaki tüfeği kaldırdığı gibi yılanın başına tuttu. Namlu yılanı değecek kadar yakındı. Bu kadar mesafeden kurşunu yiyen yılanın başı uçup gitti. Hayvan ne olduğunu anlayamadan, başsız gövdesi olduğu yere düştü. Gövdeden oluk gibi kan akıyordu. Yılanın ağzı, zayıflayan reflekslerle bir müddet açılıp kapandı. İçe kıvrık bir çift sivri diş her açılıp kapanışta pırıltılar saçtı. Fakat sonunda o da hareketsiz kaldı. Baş bir kaç arşın uzakta duruyordu. Ağız hareketleri bitince ölümün katılığı başladı.

Mavzerin çıkarttığı ses tüm ovayı doldurdu. Ses kayalarda yankılandı, sonra vadide gezdi ve iç çekişlerle kayboldu. Sesin geldiğı yere niyet ahalisi gözlerini dikti ve Hacı'nın yine hangi canı yaktığını sorguladı. Fakat görünürde bir hareket yoktu. Yılanlı Dağı'nı, Eğri Kaya'yı seyreden insanlar, Yılanlı Dağı'nın göğsünden dumanlar çıktığını gördüler. Hacı'nın aklına geldi. Bu hayvanlardan çok korkuyordu. İçlerinde belki de cin vardı. Cini çıkartmanın en iyi yolu ölü yılanı yakmaktır. Nedense bunu denemek istedi. Yılanın upuzun gövdesini tutup kaldırdı. Sabit bakışlarla kendini seyreden yılanın kopuk başını gövdeye dayadı. Topladığı çalı ve otları ateşledi.

Yılanın gövdesi yanan ateşte bir müddet kıvrılıp büküldü. Yanık et kokusu çevreye yayıldı, yılanın rengarenk pulları yavaş yavaş eriyip gitti. Hacı memnuniyetle alevler içinde ki ölü yılanı seyretti. Yılan yanarken eriyen yağları cızırtılar çıkarıyor, ölü hayvan ateşin etkisi ile kıvrılıp bükölüyordu. Hacı öldürmekten büyük zevk alıyor, yılanın yanmasını da hazlar içinde

seyrediyordu. Ateş içinde kalan ölü yılanın kıvrılması, içinde ki cinin çıkıp gittiğini gösteriyordu. Hacı böylece yılanda ki cini de çıkartıp kaçırttığını memnunlukla izledi.

Aradan birkaç gün geçti. Artık mevsim dönüyordu. Yılanlar kış uykusuna çekilmek için hazırlanıyordu. Bu yüzden sarı renkli bir çift yılan kışlayacakları kuytu bir yer arıyordu. İki yılan birlikte kışı geçirmeye karar vermişler ve kışlak için, Hacı'nın mağarasını seçmişlerdi. Hayvanlar mağarada bir tehlike olduğunu sezseler belki de oraya girmezlerdi. Mağaranın başka bir yerinden, otlar ve topraklarla kapalı bir delikten içeri süzöldüler. Fakat içeride kendilerini rahatsız eden bir insan kokusu vardı. Koku vardı ama insan yoktu. İnsan kokusunu bir tehlike olarak görmediler hatta bu kokuya zamanla alıştılar. Mağaranın daha derinliğine, yumuşak toprakların içine gömüldüler. Çatal dilleri dışarıda, mağaranın kapısından gelen ışığa gözlerini diktiler ve gelecek bir tehlikeyi önlemek için öyle beklediler.

Dişi olan da diğeri gibi son derece zehirliydi. Birer kulaç boyları vardı. Zaten yılanlar bu bölgeyi mesken tutmuş, kayalar ve kayalardaki keklik yumurtaları, kuş yavruları, kertenkeleleri yiyerek yaşıyorlardı. Azgın yılanların zehir dolu dişleri, çeneleri açıldığı zaman her seferinde pırıltılar saçıyor, bu tehlikeli yaratıkların çatal dili dışarıda yadırgadıkları her şeye saldırmaya hazır bekliyorlardı.

Hacı rengarenk pullarla kaplı iki arşın boyundaki yılanı öldürüp yakmıştı ama, hasta zihninin bir köşesinde ki soru da aklına takılıp kalmıştı. Kara İsmail ne demişti? Şerbetleme işinde, şerbetlendiğin türden birini öldürmeyeceksin demişti. Bunu iyi hatırlıyordu. Fakat şu pis hayvan, burnunun dibine kadar sokulmuş

ve boğazına sarılacakken farkına varmıştı. Kara İsmail ne derse desin, yılanı kendini korumak için öldürmüştü ve bu zehirli hayvanların en azılı düşmanı Hacı'ydı.

Yine akşam oluyordu. Gözlediği evlerde bir değişiklik yoktu. Artık Yılanlı Dağı'nın koyu gölgesi vadiye iniyordu. Yine akşam hüznü vadiye çöktü. Gökte dönenen kartallar dağın gölgesinin dışında kaldı ve uçan kartallara hala güneş vuruyordu. Dağdan daha yükseklerde uçan kartal güneşi görüyor bu yüzden ışıklar içinde kalıyor ve ışıkları gölgeler içinde ki Kulaklı Bağları'ndan görünüyordu. Bu yüzden uçan kartallar, uçan kuşlar ışıklar içinde değişik bir görünüm veriyordu. Hacı ışıkları yansıtan kartallara baktı ve mağaraya dönme vaktinin geldiğine karar verdi. Etraf giderek gri bir renk alıyor, görüş mesafesi azalıyordu. Vakit tamamdı ve mağaranın yolunu tutma zamanıydı. Yılanlı Dağı'nın gölgesi geceye dönüştü. Hacı alaca karanlıktan istifade, taş çağlayanlardan, keklik yolaklarından, yepelek, kuru tosbağa otu ve yelkovanların arasından mağarasına yürüdü. Yürürken basacağı yeri biliyor, taş ve kayaların üzerinden keklik gibi sekiyordu. İkinci sonunda dağın bu yüzü gölgelere bürünür ve serin bir hava, yeşil bir deniz gibi uzanan bağları kapladı. İşte o zaman ebabillerin çılgın gibi uçtuğu, yuvalarına çekilme zamanı gelen kekliklerin şakıdığı bir zamandı. Evlerde akşam yemeği için dumanlar tütmeğe başlar, ineklerin böğürtüsü uzaktan uzağa duyulurdu. Niyet halkı yavaş yavaş geceye hazırlanmaya başlardı. Bazı evler şehre inen yolcularını bu zamanda bekler, ev halkı elden geldiğince kılığına kıyafetine çeki düzen verir, şehirden geleni öyle karşılardı.

İnsanlar bir aile olmanın, birlikte yaşamının hazzını evlerine sığındıkları zaman anlardı. Yokluğun korkunç

pençesinden gecelerin ümitsizliğinden, bir kuru ekmek için yalnız savaşmaktan yorgun düşenler, evine sığınır, can yoldaşlarına çektiği sıkıntıları anlatır, gönlünce ferahlardı. Her evden mutlaka bir veya birkaç asker çıkmıştı. Aileler yaralı ve sabırla askerinden haber beklerdi. Şehitlik haberleri gelmesin diye Tanrı'ya yakarır, tek dayanağı dualarını ard arda sıralardı. Şehit haberi gelmesin diye endişeler içinde, günlerce, aylarca beklemek onları kahreder, yoksulluğunu ve açlığını unutturdu. Yine de geride kalanlar, birbirine kenetli, komşular daha yakın ve insanlar felaketler karşısında birikti. Bu birlikten bazen mutluluklar da çıkardı. Birçok evde sekilere sofralar kurulur, gözler sekinin kum taneciklerinde sessiz yürüyen akrep veya büyü arar, çektikleri sıkıntı ve acılara rağmen, insanlar daha büyük felaketlerin geleceğinden korkar, tevekkül ile beklerdi. Onları yaşatan ümitleri idi. Askerden yavruları, yakınları gelecek ve dünya güllük gülistanlık olacak, her türlü acıları bir anda bitecekti. Bu ümitlerle hep beklediler.

İşte Yılanlı Dağı'nın eteklerinde yaşayan insanlar asker kaçağı, eşkiya arayan devlet baskısına sabırla katlandılar. Asker kaçaklarını yakalamaya gelen jandarmalar, şüpheli gördüklerini falakaya yatırır, dayaklar atar, fakat insanlar canını verir, kaçakların sırrını vermezdi. Artık insanlar sahip olduğu değerleri kimseye kaptırmıyor, onları hayatları pahasına koruyordu. Ne için yapıldığını anlayamadıkları savaşlar, sevgililerini alıp götürmüştü. Osmanlı üç kıtada savaşıyordu. Eli silah tutan herkes askerdi. Gitmeyenlere, kaçıp gelenlere asker kaçağı deniyordu. Yıllarca askerlik yapmışlar, hasrete, yokluğa dayanamayıp gelenlerdi bunlar. Yemen'den, Süveyş'ten, Galiçya'dan, Kafkaslardan, uzak

diyarlardan savaşlardan çıkıp geliyorlardı. Bunların hiç birisi devlete karşı değildi. Yakalanmaktan korkuyordu. Yakalanınca kısa bir muhakemeden sonra kale önünde kurşuna diziliyor, asker kaçacağını devlet, vatan haini ilan ediyordu. Oysa kaçaklardan hiç birisi vatan haini değildi. Yakınlarından ayrı düşmekten yılmışlar ve yurtlarının yuvalarının hasretine dayanamayarak kaçmışlardı.

Aslında o bağlarda yaşayanlar, korkunç bir açlığın pençesinde idiler. İnsanlar dağlarda ot toplayıp yiyordu. Kuzu kulağı, solucan otu, yemlik, madımak, ve benzerleri en gözde otlardı. Bazen bilmeyerek zehirli ot yiyenler de oluyordu. Açlıktan ölenler, zehirli ot yiyenler, veremden; sıtmadan ölenler şiddetli sancılarla kıvrırır, açlık ve sefalet içinde ölüp giderdi.

Yoksulluk, korku, komita baskısı, jandarma dayağı, şehit haberleri insanları doğaüstü varlıklardan yardım bekler hale getirmişti. İnsanlar, yılanlardan bile bir şeyler bekler, Şahmeranı gördüğünü, bazı yılanların aslında cin olduğunu ve her hali karda yılanlara dokunmamak gerektiğine inanırlardı.

Bu karmaşada doğanın bir parçası yılanlar, insanların kendilerine gösterdiği ilgiden yararlanır ve onlara zarar vermeden, o insanlarla iç içe yaşırdı. Bunlar bir yana, Yılanlı Dağı'nın yılanları çeşit çeşitti. Kimi boz veya sarı renkli üçgen kafalı engerek yılanları, kimi de siyah fakat zehirsiz kalın yılanlardı. Bazen alacalı renkleri ile göz kamaştıran güzellikte ki yılanlar da vardı. Niyet ahalisi yılanı evinin, bağının bekçisi sayar, yine de uzak dururdu. Niyette yalnız Kara İsmail vahşi hayvan ve yılanlardan çekinmezdi. Onlara iyi davranır ve onlara yaklaşmayı öğrenmişti. Temin ettiği sütleri kaplara dağıtır, onları köpek, kedi gibi beslerdi. Keklikler evinin damında şakır, yılanlar sekide

dolaşırdı. Kara İsmail, vahşi doğa ile dosttu. Onun bu haline insanlar alıştı. Hatta onda daha büyük güçlerin olduğuna inanılır, hastalar şifa bulmak için gelirdi. Dalak kesme, şişe çekme, kurşun dökme, şerbetleme, okumak, üflemek, sülük vurmak, un tütütmek Kara İsmail'in işiydi. Şifa bulanlardan hediye kabul etmez, çoğu insanların derdine deva olmaya, ümit dağıtmaya özen gösterirdi. Hoca'nın dünya malında gözü yoktu.

Nazmiye Nine bazen çıkar gelir, uzun sohbetler yaparlar, bağıryanık Nazmiye şehit kocasından, yavrularından ve Galiçya'da çarpışan Murat'ından haber sorardı. İsmail Hoca onu sevindirecek şeyler söyler, bir az olsun acısını azaltmaya çalışırdı. O geleceği zaman yılanlar çekilir ve İsmail Hoca Nazmiye Nine'yi sekide karşılardı.

İsmail Hoca ayrıca keklikleri, sarı esmaları, üveyikleri, ala sığircıkları, üzüm sığircıkları, saka kuşları, kanaryalar, turuncanlar, arı kuşları, tarla kuşları, kuyruğu kınalılar, demir delenler, çayır kuşları, cin kuşları, ala kargaları, yani vahşi doğada ki tüm kuşları birbirinden ayırmaz, yiyeceklerini sularını bulup buluşturur, verirdi. Bu yüzden kuşlar, eve yakın kayalarda, damlarda, ağaçlarda barınır, sanki hocadan bir işaret, bir emir beklerdi. Eğri gagalı beyaz benekli kartallar, puhu kuşları daha yüksek yerlerde konaklar, diğer kuşlardan ayrı yemek sırasını beklerdi.

Hoca hayvanların yiyeceğini Pervana yazısında ki vakıf arazisinden elde ettiği paradan öderdi. Hocaya göre insanlar ne kadar kıymetli ise, Tanrı'nın yarattığı her şey gibi, hayvanlarda o kadar kıymetliydi. Onları incitmemeli, korumalıydı. Doğanın zenginliği ve en kıymetli varlıkları insanlar, hayvanlar, bitkilerdi. Onlara sonsuz saygı gerekti.

Kara İsmail'in tembihlerine rağmen, hocanın sözleri Hacı'nın bir kulağından girmiş, bir kulağından çıkmıştı. Kara İsmail, Hacı'yı şerbetler iken, sakın o türe zarar verme demişti. Oysa Hacı sınır tanımamış, zorda kaldım diye, kendisine fenalık yapamayan yılanın kafasını uçurmuş, sonra da cin çıkaracağım diye yakmıştı. Bu yüzden şerbetli olmanın tilsimi artık yoktu. Nihayet, tabiat kötülük yapana, kendisine kıyana, sömürene aynı şekilde cevap veriyordu. Hayvanları, bitki örtüsünü yok eden insanlar, yine en çok zararı görüyordu. Doğanın belli kanunlarından birisi de kendisine tüm varlıkların saygı göstermesi idi. Bu saygıyı göstermeyenler, eninde sonunda zarar görüyordu. Doğanın karakterinde bu vardı. Hacı bunu hiç aklına getirmiyor, yaptığı kötülüklere karşı doğanın kendisinden intikam alacağını düşünmüyordu.

Oysa bir çift sarı yılan mağaraya yerleşmişti. Belki de intikam içindi. Mağaranın hemen yakınındaki karamuk çalılarının sivri dikenleri yılanların yolunu kesiyordu. Sivri dikenler yılanların daha da aşağılara inmesini önliyordu. Nihayet bir delik bulmuşlar ve oradan içeriye sarkmışlardı. İki yılan mağarayı pek sevmişti. Sıcak günlerde bile hafif rutubetli mağaranın binlerce yıldır biriken tozdan meydana gelen yumuşak toprağı içine saklandılar. Mağara ve yumuşak topraklar onlar için bulunmaz bir sığınak oldu.

O gece yarısı, Ahmet Efendi yıldızları seyrederek uyuduğu sekiden Şükrü Efendiye seslendi. Kurt saçması dolu çifte Ahmet'in başucunda duruyor ve ağzındaki kızıl renkli kapsüller karanlıkta bile parlıyordu. Yapacakları işi Hacı Mustafa Efendi'den gizlediler ve hazırlıklarını da büyük bir sessizlik içinde sürdürdüler. Mustafa Efendi niyetlerini duyup anlasa, yine tüfeği saklar, mutlaka bir engel kordu. Gençler

kararlı idiler ve her şeyi göze alarak işe girişiyorlardı. Bu nedenle de ev halkından gizli yapacaklardı. Kaldı ki tüfeği ısrarla Şükrü istiyor ve Ahmet'in tehlikeye girmesin diye, gelmemesini söylüyordu. Fakat Ahmet, Şükrü'ye karşı sorumluluk duyuyordu. Ölüm pahasına bile olsa onun yanından ayrılmayacaktı. Mağarayı gösterecek ve pusuya yardım edecekti.

Şükrü'nün uykusu hafifti. Ahmet seslenince hemen kalkıp hazırlandı. O gece pek uyuyamamıştı. Şükrü geç vakitlere kadar adama nasıl ateş edeceğinin hayalini kurmuştu. O güzelim, sadık eşeğinin ölümü Şükrü'nün bağırını yakıyor, düşündükçe kini artıyordu. Böyle insanlara acımak doğru değildi. Bunlar insan değil bir şeytandı. Şeytanlar ise insanlara düşmandı. Bu adam tüm bu bölgeyi haraca bağlamış ve kimse önüne çıkmaya cesaret edememişti.

Ahmet genç irisi bir delikanlıydı. Okumuş ve askere subay olarak gidecekti. O askere gidince, evdekiler yalnız kalacaktı. Eşkiya otlarını yakmış, yanan otların külleri hala duruyordu. Ahmet birçok kere Hacı'yı ortadan kaldırmayı kurmuş, fakat olmamıştı. Oysa eşekçi intikam diye inliyor ve adam öldüren, doğayı sömüren, otları yakıp hayvanları yok eden bu canıye acımak olmaz diyordu.

O gece Şükrü ile Ahmet zifir karanlıkta ayaklandılar. Ay görünmüyor, sadece yıldızların şavkı yeryüzüne iniyordu. Karanlık rüzgar etrafta kol geziyordu. Karanlık rüzgar insan avcılarını sarıyor ve insan avcıları korku ve ürpertiler içinde hazırlanıyordu. Sessizliği köşkte ve çukurda uyuyanların horlaması kesiyordu. Köpekleri Sarı hareketliliği sezdi, birkaç kısa çığlık kopardı, sonrada iki ayağını uzattı, gerindi ve karanlıkta parlayan gözlerini onlara dikip hareketsiz kaldı. Şükrü büyük bir yüreklilik ile hazırlanıyor, Ahmet'e bir an

evvel yola çıkmanın gerekliliğini söylüyordu. Ahmet uykusu mahmurluğundan kurtulmuş, gözlerini uçuşturarak söyleniyordu.

“ Bak Şükrü işin ucunda ölüm var. Namussuz herifi ininde kıştıracağız. Ya bugün inine girmemişse, ya o bizi pusuya düşürürse? Çok iyi hesap etmeliyiz. Elimizi kolumuzu sallayarak gitmemiz yanlış olabilir. Seni karamuk çalılarına götüreceğim. Oraları avucumun içi gibi biliyorum. Fakat adam mağarasına girip uyuyorsa sorun olmaz. Ya mağarada değilse, adam bizi gözünü kırpmadan öldürür. Bu işi iyi düşünelim diyorum. ”

“ Ne kadar düşünürsen düşün. Adam o mağarada kalıyorsa ben onun hakkından geleceğim. O mağarada kalsa da kalmasa da tüfeği bana ver ve sen benimle gelme. Zaten ölmüşüm, ha eşkiya elinden ölmüşüm, ha böyle ölmüşüm. Ahmet, senin korktuğunu düşünmüyorum ama, endişen var ise gelme “ diyordu.

Şükrü'nün sanki boyu uzamış, çelimsiz vücudu büyümüştü. Gösterdiği cesarete Ahmet hayran kalıyordu. Şu ateş gibi delikanlıyı tanrı göndermişti ve o hiçbir engeli tanımiyordu. Ahmet'in genç irisi gövdesi küçüldü. Karanlıkta utancının kimse farkına varmasını istedi. Sonra kendine kızdı ve dikildi. Sesi kararlı ve düzgün çıktı.

“ Ben korkak değilim. Ölümden de korkmuyorum. Sana bir şey olursa diye endişe ediyorum. Seni ancak ben o yerlere götürür ve getiririm. Bundan böyle anca bir, kanca bir. O herifi gebertmeden gelmeyeceğiz. Haydi bakalım. Ölüsek de beraber ölelim. “

“ Cesaret insanın en güvendiği şeydir! Sen yapacaklarımızı benden önce düşünmüşsün. Senin planın üzere hareket ediyoruz. Ne oldu da, Hacı mağaraya girmedi? Mutlak girmiştir. Haydi yola çıkalım, fazla söylenme “ dedi.

Böyle konuşurken çifti kucaklıyor, sanki dolu olup olmadığını anlamak ister gibi, tüfeğin horozlarını dikkatle indirip kaldırıyordu. Horozlar kalkıp inerken karanlık sekide kuru bir ses çıkartıyor ve horozun üst sete çıkarken meydana getirdiği kuru çitirtılar yankılanıyordu.

Karanlıkta iki gölge yola düştü. Ağaçların dalları yola uzanıyor, fakat iki gölge kayar gibi gidiyordu. Önlerinde kocaman kütlesi ile Yılanlı Dağı'nın karanlık çizgileri belliydi. Esrarlı rüzgarın ağaçlarda, asmalarda çıkarttığı garip seslerden gayri bir ses duyulmuyordu. İkisi de çok heyecanlıydı ve konuşmadan yürüyordu. O sırada Arpa Dağı'ndan öten baykuşun sesi gulgulelerle yayıldı. Ona yine uzaklardan gelen bir köpek havlaması karıştı. Karanlık vadide rüzgarın sessiz fısıltısı gezip durdu.

İnsan avcıları kalın ve katmerli karanlığı intikam duyguları ile yarıyor, kararlaştırdıkları bir işi bitirmeye gidiyorlardı. Dağın dibindeki cılga yolu seçip oradan yürüdüler. Yol belli belirsiz uzanıyor ve çizgiler karanlıkla beraber kayboluyordu. Avcılar cılga yolda son derece sessiz ve yavaş hareket ettiler. Taşları yuvarlamadan yürümeye gayret ettiler. En ufak bir gürültünün Hacı tarafından duyulacağını hesabını yaptılar ve karanlıkta yürürken sessizlik uğruna çok sıkıntı çektiler.

Daha şafak atmaya vakit vardı. Şükrü, Ahmet'i yine de takdir ediyor ve korkmadan kendisine eşlik eden delikanlıyı inceden inceye tetkik ediyordu. Ahmet ise aklına koyduğu şeyi, yani adam öldürmeyi becerip beceremeyeceklerini kafasında evirip çeviriyordu. Yine de Şükrü'nün cesaret ve gayretine hayran, ona uymaya çalışıyordu. Çelimsiz delikanlının intikam heyecanı içinde olduğu her halinden belli idi. Onu

yalnız bırakmayı hiç istememişti. Sanki Şükrü de garip bir çekim vardı. Ahmet'e alışamadığı duyguları ilham ediyor ve Ahmet, nasılsa ondan ayrı düşmek istemiyordu. Şükrü'yü, içinde yer eden açıklayamadığı duygular yüzünden ölüm pahasına bile, takip edecek ve onun yaptığı her şeye ortak olacaktı. Fakat adam öldürmeyi tarifsiz kaygılarla karşılıyor, buna rağmen Şükrü gibi yürekli olmaya çalışıyordu.

Karamuk çalılarına az kalmıştı. Avcılar cılga yoldan çıkmadan yürümüşler ancak attıkları adımları iyi kollamışlar ve yolu seçerek yürümüşlerdi. Yol gittikçe yükselmiş ve şimdi karanlıklar içine gömülü evler aşağılarda kalmış ve aşağılar karanlık bir girdaba dönmüştü. Sel yarığından sonra Minare Kaya, sonra da Damlama Kaya önlerine çıkacak, ondan sonra da karamuk çalılarının kalabalığı gelecekti. Karamuk çalılarının korusu mağaraya kadar uzanıyor, bu yüzden de mağara ağzı, Çatal Kaya'dan hemen sonra geliyor, ama ilk bakışta bunlar fark edilmiyordu.

Önceden yerleri bildiğinden, mağara ağzına avcılar ilerlemeye devam etti. Sel yarığını büyük bir özenle geçtiler. İkisinin de yürekleri tarifsiz bir hızla çarpıyordu. Havadaki kanat sesleri vardı ve yarasalar bu uğursuz gecede kanat çırpıyordu. Minare Kaya, Damlama Kaya, Karamuk Korusu, Çatal Kaya, cehri çalıları, yelkovanlar ve her şey derin bir sessizlikle, karanlığın içine gizlenmişti. Artık kalın ve siyah örtü altında kolay fark edilmiyordu. Damlama Kaya dağın göğsünden yukarılara uzanan bir yumruk gibi duruyor ve toprakla birleşmeye yakın yerinden arada bir su damlıyordu. Şaşılabilecek şey olan bir doğa harikası artık arkalarında kalmıştı. Damlayan suyun yalağından, yaban hayvanları, yılanlar, keklikler ve bin bir çeşit canlı varlık yararlanıyordu. Anlaşılan Gavur Hacı'nın su

haznesi de bu kaya idi. Yoksa dağın başka yerinde, Koyun Baba'ya kadar su yoktu. Koyun Baba ise buraya birkaç saatlik mesafede, geniş kuru derenin içinde kalıyordu.

Karamuk çalılarının sivri dikenlerini, narin yapraklarını seçmek kolay değildi. Her türlü tehlike bu noktadan sonra başlıyordu. Gavur Hacı inşallah mağaranın dışında sabahlamıyordu. Şayet öyle ise, kendilerini kolayca avlardı. Ahmet böyle olmamasına dualar ediyordu.

Yürekleri kafesinden fırlayacakmış gibi çarpıyordu. Fakat iki genç kararlı ve ölüm pahasına da olsa akıllarına koyduklarını yapacaktı. Gözleri karanlığa alışık ve mağaranın ağzını seçmeye çalıştılar. Önlerinde sivri dikenli karamuk çalıları uzanıyor, on beş yirmi arşın sonra çalıların karartısı ortadan kalkıyordu. Mağara ağzı uca doğru ve bulundukları yer mağara ağzının, üst tarafında bulunuyordu. Yani mağaradan iki büklüm çıkan bir kimse arkası yarım dönük olarak ayağa kalkar ve avcılarının hemen önünde dikilmek zorunda kalırdı.

Ahmet'in yüreği kabarıyor, midesi bulanıyordu. Hemen önlerinde dikilen savunmasız bir adamın kafasını uçurmayı düşünemiyordu. Elleri titriyor, içinden iyi ki tüfeği ben taşımıyorum diye geçiriyordu. Çünkü arkası dönük ve savunmasız bir adama ateş etmeyi imkanı yok beceremezdi. Fakat Şükrü'nün inadına ve tüfek tutuşuna hayran, onu bu hale getiren çektiği büyük acıların olduğunu anlıyordu. Öyle ya kendisine bel bağlamış insanların yaşamasını sağlayan o güzelim hayvan bir hiç uğruna öldürülmüş ve onu öldüren adamın ne kadar kanlı bir katil, katı yürekli bir canavar olduğu bir kere daha belli olmuştu. Elbette böyle bir adama acınmaz ve arkadan da vurulsa layık

olduğu şekilde cezalandırılmış olurdu. Ahmet, dişlerini sıkmış, Şükrü Efendiye uymaya çalışıyor, ona hak veriyor, başlarına bir şey gelmemesi için dualar ediyordu.

Karamuk çalıları arasında kazan büyüklüğünde bir kaya vardı. O kayaya ulaşılar ve derin bir sessizlik içinde kayanın ardına sindiler. Ahmet'in işaret ettiği tarafa, tüfeği mağara ağzına uzattılar. Namlunun ardına Şükrü Efendi büyük bir soğukkanlılıkla kıvrılıp oturdu. Karamuk çalılarının sivri dikenleri her ikisini yokluyor, sivri dikenlere aldirmeden sabır ve inatla mağara ağzını kolluyorlardı. Sessizlik kalın bir duvar gibi çevreyi sarmış, koyu karanlık her yeri doldurmuştu. Dağın aşağı kısmı görünmüyor, yalnız koyu karanlığın azgın girdabı derinlere kadar iniyordu.

Önce doğu taraftaki tan yerinin karanlığı dağılmaya başladı. Karanlık gevşiyor ve belli belirsiz bir aydınlık kendini gösteriyordu. Arpa dağının üzerinden, Hasan Dağı'ndan, Kızlar Hanı'ndan başlayan aydınlık gittikçe büyüdü. Önce kayaların çizgileri belli olmaya, sonra birer birer ağaçlar evler, yollar ortaya çıkmaya başladı. Çiğ düşmüş otlar, çalılar, ağaçlar karanlıkların içinden süzülüp geliyor ve korkunç karanlığı, aydınlığın güler yüzü ortadan kaldırıyordu.

İki genç sabah serinliğine rağmen ter içinde kaldılar. Kımıldamaya korkuyor, tüfeğin iki horozu da kalkık, destek aldığı kayanın ardında donmuş gibi bekliyorlardı. Horozun hemen altında ki kapsüller parlıyor, kalkık horozlar, sanki çoğelen iki engerek yılanın parlayan dişlerini andırıyordu. Şükrü'nün parmağı tetikte, önce sağ gözü ateşleyecek, sonra sol gözün tetiğini çekecekti. Avuçlarını, ellerini ikide bir giysilerine siliyor ve dikenli karamuk çalılarının arasında, mağaradan çıkacak adamı bekliyordu.

Ahmet nefessiz yatıyor, kımıldayamıyor yattığı yerde olacakların korkunçluğunu düşünüp duruyordu.

Tan yeri ağardıktan sonra gri bir aydınlık doğayı kapladı. Avcılar nefessiz, mağara ağzını kolladı. Bir müddet sonra doğu taraftaki tepelerin üzerinden altın bir tepsi içinde ki güneş, ışıklarını salmaya başladı. Al renkli ışıklar Erciyes'in zirvesine, sonra da daha aşağılara indi. Yeryüzü gittikçe aydınlanıyor, dağların zirvesinden başlayan aydınlık daha aşağılara süzüle süzüle iniyordu. Niyet ahalisi uyanıyor ve evlerde ocaklar tütmeğe başlıyordu. Tezek kokusu, yanan otların kokusu buralara kadar geliyor ve pişen bazlamaların çorbaların hayali iştah açıyordu. Fakat ne Ahmet Efendi ve ne de Şükrü bunları düşünecek durumda değildi. Parmaklar kasılmış, gözleri mağara ağzında, en ufak bir hareketi kaçırmadan gözlemlerini sürdürüyordu. Şimdi karşıdaki kayada bir üzüm sığırcığı vardı. Kahverengi kırçıl tüylerini temizliyordu. Birden birkaç çift kınalı keklik süzülerek damlama kayaya kondu. Sabah serinliğinde esen meltem, otları ağaçları dalgalandırdı. Bir sürü güvercin, evlere doğru kavisler yaparak uçtu. Yukarda ki tek iğde ağacının hemen yanından kazak bir keklik kalın ve kekremsi sesiyle ötmeye başladı. Nihayet arı kuşları görüldü ve doğa şöyle bir uyanıp alabildiğine gerindi.

Şafak sökmüş, etraf aydınlanmıştı, Erciyes'ten başlayan aydınlık tüm ovayı tuttu. Hacı'nın mağarasını terk etme zamanı çoktan gelmişti. Avcıların yürekleri şiddetle çarpıyor, Şükrü Efendi tüfeğin namlusunu adamın ense kökünden bir milim ayırmamayı kuruyordu. Çıkan serin rüzgar otları, çalıları, yepelek otlarını yeniden dalgalandırdı. Yine gökte siyah kanatları ve beyaz gövdesi ile kartallar belirdi. Üzüm bağları üzerinde uçuyor, kaldırıp yükseklerle

çıkartacağı avını arıyordu. Fakat Gavur Hacı bir türlü ortaya çıkmıyordu.

Birden Ahmet'in korktuğu aklına geldi. Yoksa Hacı mağarada değil mi idi? Yoksa her zaman yaptığının aksine, geceyi dışarıda mı geçirmişti. Korku dolu gözlerle etrafa yeniden baktı. Önce Damlama Kaya'ya, sonra yukarılardaki meşeliğe ve cılga yolun sonundaki iğdeye baktı. Yukarda ki bükte ve diğer yerlerde bir gariplik göremedi. Hacı'nın oralarda saklanması veya geceyi geçirmesi mümkün değildi. O muhakkak mağaraya giriyor, karanlık ve izbe yerde sabahı sabah ediyor, sonrada ya eğri kayanın duldasında, ya da Boncuk Kuyu'da veya Fındıklıkta bütün gün bekliyordu. Yine mağarada olduğu muhakkaktı. Fakat neden ortaya çıkmadığına şaşır kalıyor, içinde ki korku gittikçe büyüyordu. Acaba mağaranın başka bir çıkışı mı vardı? Hacı oradan çıkıp gitmişse kendileri onu görmemiş olabilir mi idi? Öyle olsa, Hacı onları görür ve işlerini bitirirdi. Başka bir çıkış olmadığına emindi. Emindi ama şu Hacı neden ortaya çıkmıyordu? Buna bir anlam veremiyor ve buz gibi bir ter bütün vücudunu kaplıyordu.

Avcılar o gün taş olup kayanın ardında beklediler. Hiç kımıldamadan güneşin yükseldiğini gördüler. Hacı her gün mağaradan gün doğarken çıktığı halde, bu gün çıkmadı. Buna şaşır kalıyor, belki de uyuya kalmış diyorlardı. Koca bir ağırlık göğüslerine oturdu, yürekleri buz kesti. Bir taraftan hareketsizlik, diğer taraftan korku bütün gün onları perişan etti.

Etraf iyiden iyiye ısındı. Bir ara mağaranın yan tarafındaki delikten sarı renkli bir çift yılanın çıktığını gördüler. Yılanlar dikenli çalıların içine girmiyor, sanki yarış edercesine bulundukları yerin tersi yönünde kıvrılıp bükülüp gidiyordu. Boyları bir arşından fazla idi.

Oldukça da kalın gövdeleri ile ilerdeki taşların arasında kayboldular. Ahmet de Şükrü de yılanları gözledi, fakat mağara yakınında beliren yılanların ne gezdiğini anlayamadılar. Hayvanlar sıcağı gördükçe canlanıyor, kendilerine av arıyordu. Kim bilir hangi farenin veya köstebeğin peşinden ayrılmayıp, yiyecek arayacaklardı. Ama kafaları üçgen biçiminde ve korkunç zehirli engerekler olduğu ilk bakışta anlaşılıyordu. Başka bir zaman olsa, Ahmet onlardan hemen uzaklaşmayı düşünürdü. Zaten yılanlara kötülük etmediğin sürece onlar da insanlara kötülük etmiyordu. Yöre insanları, yılanları korur, onlardan korkar ve onlarda bir keramet olduğuna inanırdı. İnsanlar sıkıntıda kaldığı ölçüde doğaüstü olaylara sığınır ve mucizeler beklerdi. Yılanlarında doğaüstü güçlere sahip olduklarına inanırlardı. Yılanların padişahı Şahmeran sihir sahibi bir varlıktı. Güzel gelin donunda insanlara görünür, insanların dileklerini yerine getirirdi. İnsanlar para dilerse hazinelerin yerini gösterir, söylenen her türlü müşkülü hallederdi. İnsanlar bu tılsımı bozmaz, bir gün güzel gelinin ortaya çıkacağını ümit eder, yılanlardan mucize bekler, ayrıca onların intikamından korkardı.

İki kafadar kımıldamaya çekiniyordu. Heyecandan terleri su gibi akıyor ve ne yapacaklarını bilemeden yatıyorlardı. Toprakla bir olmuşlardı. Karamukların dikenleri giysilerine yapışmıştı. Şükrü arada bir terleyen ellerini yine giysisine siliyor, bunu yaparken bile gözlerini mağara ağzından ayırmıyordu. Aşağıda bağlar uzanıyor, kaplumbağaların çiftleşirken vuruşması duyuluyor, iğde ağaçlarının yaban zambaklarının ve kekiklerin rüzgar önündeki kokusu çevrelerini sarıyor, fakat onların bunları görecektir veya sezecek halleri bulunmuyordu. Heyecan ile Gavur

Hacı'yı bekliyor ve Gavur Hacı nedense bir türlü ortaya çıkmıyordu.

O gün öğle oldu, Gavur Hacı ininden çıkmadı. Avcılar hem korkuyor, hem de zamanı nasıl geçireceklerini bilemiyordu. Her gün kuşluk vakti Boncuk Kuyu'da, Eğri Kaya'da veya Fındıklıkta evleri gözleyen Gavur Hacı, öğle vakti oldu, hala ininden çıkmıyordu. Yoksa geceyi dışarıda mı geçirmiş veya başka bir yere mi gitmişti. Şayet böyle ise Gavur Hacı dışarıda ve avcılar için büyük tehlike vardı. Gavur Hacı kendilerini gördüğü anda mutlaka vururdu. Buna karşı ağızdan dolma tüfekte hiçbir şey yapamazlardı. Vakit geçmişti ve şimdi bu yeri terk etmek, daha çok dikkat çekecekti. Ne yapacaklarını bilmez halde öyle beklediler. Öğle vakti de gelip geçti. Artık geceyi beklemek gerekiyordu. Belki de gece nerede ise, yatmaya yine mağaraya gelecekti. Eğer kendilerini fark ederse, bütün planları suya düşer ve hayatları tehlikeye girerdi. Geceyi dışarıda geçiren Hacı ile her an burun buruna gelebilirlerdi. Bu bakımdan en doğrusu kaba etlerine, baldırlarına, kollarına Karamuk dikenleri batsa bile şikayet etmeden, bulundukları yerde kalmak ve karanlığın basmasını beklemektir. Hareketsiz kaldılar ve geceyi beklemenin doğru olduğuna karar verdiler.

Şiddetli öğle sıcağından sonra ikinci rüzgarı mağaranın bulunduğu yamaçları şöyle bir yaladı. Serin rüzgar avcılarını bir az olsun rahatlatmış. Sıcak ve korkudan akan terleri az da olsa kuruttu. Yine kartallar gökyüzünde süzülüyor, baba keklik ilerdeki kayalıkta ötüyordu. Kekliğin rengarenk göğsü, kanatları, kuyruğu görünüyor, sanki dünya benim diyen kekliğin şakıması dağların ıssızlığını gideriyordu. Baba kekliğin parlayan temiz tüyleri, kayadan kayaya sekerken özgürlüğü ve

yavruları için korkusuzluğu ona bir başkalık veriyordu. İşte avcılar kah keklilikleri seyrederek, kah süzülen kartalları gözleyerek akşam karanlığına kadar o karamuk çalılarının içinde kaldılar. Hacı'nın geliş yolu birkaç arşın aşağıdan geçiyor ve yol mağaraya uzanıyordu. Karar vermişlerdi, Hacı dışardan mağaraya girerken de ateş edeceklerdi. Her şeye rağmen iki gözlü tüfek onlar için en etkili silahtı.

Nihayet gün battı. Günün Büyük Yılanlı'nın ardında kayboluşu ile birlikte önce koyu bir gölge, dağlardan inip vadiyi kapladı. Gölge ile birlikte bir serinlik geldi. Serin havayı heyecan ile soludular. Fakat yine de kımıldamaya çekiniyor, adam öldürmenin korkunçluğu ağır bir yük olarak omuzlarına çöküyordu. Ahmet zaman zaman ölümcül bir endişeye kapılıyor, Şükrü ise hiç orali olmuyor, intikam dolu yüreğinde en ufak bir pişmanlık duymuyor ve avını bekleyen bir şahini andırıyordu.

Ne yazık ki Hacı gecede görünmedi. Gece yarısı yollara düşmüşler bin bir heyecan ile gelip dikenli çalılar içinde mekan tutmuşlardı. Fakat istedikleri bir türlü olmamış ve Hacı mağarasından çıkmamıştı. Geceyi dışarıda geçirdi ise, mutlaka bir vurguna, can almaya çıktı dediler. Öyle olsa geceleyin inine döner diye düşünüyorlardı. Fakat çözemedikleri bir şey, gece vakti olduğu halde Hacı mağarasına yine de dönmedi.

Geçen güne göre bu gece biraz aydınlıktı. Yıldızlar birer birer ortaya çıkıyor, hilal şeklinde ki ay ufukta görünüyordu Yıldızların şavkında ağaçların, kayaların, evlerin, yolların çizgileri belli oluyor, vadideki evlerde yanan çıralar ortaya çıkıyordu. Karanlık ve yalnızlar dünyasında artık hiç bir ses, bir nefes duyulmaz oldu. Rüzgar arada bir fısıltılar ile geziyordu. Avcılar daha da fazla kalmanın anlamsızlığına inandılar. Gavur Hacı

mağarada olsa, mutlak ortaya çıkardı. Dışarıda olsa mağaraya dönerdi. Onun karanlıkta gezip bir şeyler yaptığını duyan olmamıştı. Oysa avcılar gece yarısı gelmişler şimdi de yatsı olmuş, Hacı'dan bir haber yoktu.

Artık susamış ve acıkmışlardı. Karamukların içinde kaba etlerine, baldırlarına batan dikenler fena acı veriyordu. Tabii adam öldürmek kolay değildi. Artık eve gitme zamanını düşündüler. Hacı ne sabah, ne de yatsı vakti ortaya çıkmamıştı. Yavaşça toparlandılar. İlk çevreyi gözlediler. Etrafta yadırgayacakları bir şey göremediler. Her şey yerli yerinde duruyordu. Ağaçlar, çalılar, otlar, rüzgar önünde eğiliyor, yine puhu kuşu uzaktan uzağa ötüyor ve buna bağlarda havlayan köpek sesleri karışıyordu. Fakat en ilgilerini çeken komşulara ait eşeklerin soluksuz anırması oldu. Hayvanın sesi yukarılardan daha rahat duyuluyor, sanki ovada yat borusu çalıyordu. Ortalık süt limandı ve avcılar yattıkları yerden doğruldular.

Bu bölgedeki yılanların bolluğunu biliyorlardı. Hemen yukarılarında Küçük Kavaklı bölgesi uzanıyordu. Küçük Kavaklı nemli bir bölgeydi ve belki de Erciyes'ten gelen artezyen Küçük Kavaklı koruluğunu etkiliyordu. Fakat görünürde yeryüzüne çıkabilen bir su kaynağı yoktu. Küçük Yılanlı'nın doruklarında kayalıklar arasında yeşeren Küçük Kavaklık, bir koruluk oluşturmuştu. Kavak koruluğunun içinde yılanlar, keklikler, tilkiler, kurtlar ve daha bin bir çeşit hayvan barınıyordu. Oralarda ki zehirli ve zehirsiz yılanlar ögle vakti ortaya çıkıyordu. Belki de gördükleri sarı yılanların asıl mekanları Küçük Kavaklıktı. Ama zeki hayvanlar karamuk çalıları arasına girmiyor ve dikenli yerlerin uzağından geçiyordu. O gün görünen bir çift yılan bir daha görünmedi. Onlar kaybolmuştu ama yılanlardan

çok daha tehlikeli Gavur Hacı ortada yoktu. Asıl tehlike bu idi. Avcılar Gavur Hacı'nın nerede olduğunu merak ediyor ve tehlikenin görünür hale gelmesini istiyordu. Fakat her zaman varlığını belli eden Gavur Hacı şimdi buhar olup uçmuştu. Sanki güçlkle kurdukları pusuyu sezmiş ve sır olmuştu.

Geceleyin evlerine ulaştılar. Hacı Mustafa Efendi'yi ayakta ve büyük bir endişe içinde buldular. Emine Ana, Ayşe yenge, Hayriye meraktan ölüyordu. Fakat karanlıkların içinden süzölüp gelen Ahmet ve Şükrü'ye kavuşunca her şeyi unutup bayram ettiler. Hemen etraflarını aldılar. Her kafadan bir ses çıkıyor ve gece yarısından beri nerede, ne iş yaptıklarını sorup duruyorlardı. Onlar ise daha fazla direnemediler. Olanı biteni bir bir anlattılar. Delikanlıları hayretler içinde dinleyen ev halkı, Şükrü'nün cesaretine hayran, şimdi ufak tefek adamı bir dev gibi görmeye başladılar. Şükrü hep yere bakıyor ve arada bir “ Bizi ölüme ve açlığa terk edenden intikamımı alacağım ” deyip duruyordu.

Hacı Mustafa Efendi konuşuyordu.

“ Yahu şimdiye kadar hep Hacı'nın pususunu duyardık. Mademki kaldığı yeri biliyoruz, bundan böyle onun bizden çekeceği var. Zaptiye bir şey yapmasa bile adam bulur icabına bakarım ” diyor ve mavi gözleri yuvasında dönüp duruyordu. Sonra ilave ediyordu.

“ Allah var benim içim hiç razı değil. Şükrü Efendi, bize cesaret, bize güç verdin. Fakat sizin pusu kurmanızı hiç istemiyorum. Kesin olarak yeniden pusu kurmanıza razı değilim. Bu belayı ben halledeceğim. Artık siz karışmayın ” dedi. Buna karşı Şükrü ve Ahmet ses çıkartmıyor, fakat Şükrü'nün böyle öğütlere boyun eğmeyeceği anlaşılıyordu. Çiloğlu konuşurken, Ahmet ve Şükrü dinler göründü. Fakat içlerinden de

kararlarından vazgeçmeyeceklerini tekrar edip durdular.

O gece ev halkı geç vakte kadar olayı konuştu. Ahmet'in, Küçük Kavaklı'dan inen bir çift sarı yılan gördüğünü söylemesi ev halkının ilgisini çekti. O bölgede çeşitli yılanların yaşadığını ve çoğunun zehirli olduğunu ve her kayanın altında, her ağacın gölgesinde bir yılan yuvası olabileceğini ve onları öldürmemek, ürkütmemek gerektiğini konuştular. Böylece insanlar ile yılanlar arasında sanki söylenmemiş bir antlaşmanın varlığından söz ettiler. Ancak şehre inme zamanı geldiğinde, bekçilik yapmak için, her eve bir yılanın gelip yerleştiğini, sonra da evin sahipleri ile birlikte yaşadığını anlattılar. Bunları dinleyen Şükrü Efendi söze karışma gereğini duydu.

“ Bu gece yine gideceğim. Ahmet, ben yolu yordamı öğrendim. Kötü bir şey olursa hiç değilse sana bir şey olmasın. Elimde tüfek olduktan sonra bana bir şeycikler olmaz. Hem sonra ben ölsem bile önemli değil. Fakat sana bir şey olmasın. Mustafa amca, gece hayli geç oldu. Biraz dinleneceğim ve yine gece yarısı kalkacağım. “ dedi.

Hacı Mustafa Efendi cevap verdi.

” Şükrü Efendi. Sana sözüm geçmez. Fakat Ahmet'i göndermem. O gitmeyecek. Ama sen intikamımı almadan yaşayamam diyorsun, sana bir şey söyleyemem. Sana da bir şey olursa dünya bize zindan olur. Kendine çok dikkat et. O herif çok kurnaz. Fakat Ahmet'i göndermem “ dedi.

Ahmet, babasına karşı gelemezdi. Babasına karşı çıkmıyordu ama, bir yandan da göz ucu ile Şükrü'ye bakıyordu. Hacı Mustafa Efendi daha fazla konuşmanın yersiz olduğunu düşündü. Yatma zamanı çoktan gelmişti. Kesinlikle Ahmet pusuya çıkmayacaktı.

Baba emriydi ve babaların sözleri dinlenirdi. Böyle konuştuğundan sonra yer yatağına girmek için Çukura indi.

Ev ahalisi nihayet yatmayı akıl etti. Herkes çekildikten sonra Şükrü ve Ahmet baş başa verdiler. Şükrü fısıltı ile söyleniyordu.

“ Ben yolu öğrendim. Yalnız başıma bu işi yaparım. Sen babanı kırma, o ne diyorsa öyle yap! Sen gelme! “ diyordu. Ahmet buna karşılık, “ Ne olursa olsun babam beni korumak için öyle diyor. Aslında eşkiyanın ortadan kalkmasını benden fazla o istiyor. Bir kaç gün sonra askere gideceğim. Gözüm arkada kalacak. Ben gidince babam ne yapacak? Ne olursa olsun, bu işin içine beraber girdik, seni yalnız bırakamam, beraber çıkacağız. Ya ölür, ya kalırız “ diye alçak ve kararlı bir sesle cevap veriyordu.

Her ikisi de düşünceler içinde birisi ahıra, diğeri de dutun altındaki yatağa çekildi. Yattıkları yerde düşünüyorlardı. Hacı hayret şeklinde ne Boncuk Kuyu’da, ne de Fındıklıkta görünmemişti. Hacı’nın görünmemesi, onları korkutuyordu. Onun ortada olmaması o alçak adamın başka bir oyunu olabilirdi. Çok dikkatli olmak gerekiyordu.

Geç yatmalarına rağmen gecenin bir yarısında Şükrü ayaklandı. Yine giysilerini düzenlemiş, göğsünü sıkı sıkı bağlamış, dağınık saçlarını külahın altına saklamıştı. Dutun altında, ince bir kilimin üzerinde yatan Ahmet, Şükrü’nün hazırlığa başladığının farkına varınca hemen kalkıp giyindi. Gece yarısı yiyecek, birer bazlama aldılar. Kayısı ve üzümle kahvaltı yaptılar. Nasılsa önce ki gece gibi korku ile karışık bir heyecan duymadılar. Ev halkının horultusu geliyor ve avcılar olabildiğince sessiz hareket ediyordu. Dün eşkiyayı bulamamışlardı, ama bu gün, mutlaka işini

bitireceklerdi. Şükrü ikide bir tüfeği omuzluyor, karanlıkta bile kedi gözleri ile gez göz arpacık, yapıyor kesinlikle ıskalamayacağını söylüyordu. Namluda ki kurt saçmaları, değdiği yeri perişan eder, hele yakından ateş edildiğinde hedef mutlaka parça parça olurdu.

Ahmet babasının sözlerine rağmen Şükrü'yü yalnız bırakmadı. İki avcı birer gölge gibi yola çıktı. Geceleyin yıldızlar yine parlıyor, yıldızların şavkı salkım salkım iniyordu. Ilık bir yaz gecesinde niyet ahalişi olandan bitenden habersiz derin uykuda idiler. Ahmet ile Şükrü'nün ne yapacağını bilseler, Gavur Hacı'dan milleti kurtarmak için yollara düştüklerini anlasalar, kimse uyumaz, sabahı sabah ederdi. Ama kimsenin haberi yoktu ve onlar derin uykuda iken, iki genç eşkiyanın üzerine gidiyordu.

Evlerin ve ağaçların arasından, iki gölge sessiz yol aldı. Bu gün bu işi bitireceklerdi. Her nasılsa dün sabah ortaya çıkmamıştı ama bu gün mutlaka çıkardı. Çıkardı da gününü görürdü. Analar ne yiğitler doğurmuş, dünya alem görürdü. Avcılar yeniden cılga yolu buldular. Aynı sessizlik içinde yürüdüler. Önce Minare Kaya, sonra Damlama Kaya'ya ulaştılar. Damlama Kaya'dan sonra küçük karamuk korusu geliyor ve koruluk Gavur Hacı'nın mağarasına ulaşıyordu. Karamuk çalılarının içine dalmakta tereddüt etmediler. Yine o kazan büyüklüğündeki kayayı buldular. Çünkü gibi kayanın ardına uzanıp beklemeye başladılar. Şükrü tüfeği mağara ağzına doğrultmuş, taş gibi destekli tutuyor, korkusuzluğu her halinden belli oluyordu. Böyle ne kadar kaldılar, bilemediler, ama zaman çabuk geçti. Yine köpek havlamaları, eşek anırmaları, puhu kuşunun garip sesini duydular. Biraz sonra çevrelerinde keklikler uçuştı ve Damlama

Kaya'ya geçip gittiler. Orada hayat dn ne ise bu günde öyle oldu. Güneş nce Erciyes'in zirvesini aydınlattı, sonra yavaş yavaş ovaya indi. nce alaca karınlık, karanlığı kovdu. Alacakaranlık sonunda ışıltılar içinde aydınlığa dönüştü. Güneş al renkli mızraklarını tepelerde gezdirdi. Nihayet gün her yere yayıldı ve etraf aydınlığa boğuldu. şükrü milim kıpırdamadan mağaranın ağzını bekledi. Her an Hacı ortaya çıkacakmış gibi durdular. Beklediler ama nafile, Hacı yine ortalarda görünmedi. Gün yükseldi. Niyette ocaklar yandı, dumanlar ttt. Yine sabah yeli yüzlerini okşayıp geçti. Karamuk alı dikenleri baldırlarına, ellerine, ayaklarına battı. Her şeye katlandılar. Fakat Hacı görünmedi.

Ahmet düşünüyordu. Garip bir boşluk ruhunda yer etmiş, artık çektiği heyecandan yorulmuştu. şükrü ile yan yana yatıyorlardı. Üstelik onun ılık ve yumuşak vücudunun teması, Ahmet'i garip şekilde etkiliyordu. Onun nefesi, Ahmet'i yıldırdıyordu. şükrü'nn elleri ve ayaklarına gözleri kayıyor, onların ufacık şeyler olduğunu görüyordu. Ahmet, gördüklerine ve hissettiklerine bir anlam veremiyordu. Sonra düşünüyordu. şükrü de aslan gibi bir yürek vardı. Hacı'nın hiç şansı yoktu ve ortaya çıktığı an şükrü onun hayatını sndrecekti. Ahmet ondaki kararlılığa ve yürekliliğe hayran, onu gözlüyor ve bekliyordu. Görünüşte şükrü, Hacı'yı dişi ile tırnağı ile parça parça edecekti.

Ahmet kendini utandıran duygularından kurtulmaya çalışıyordu. Zihnini başka şeylere yormaya çalıştı. Birden aklına geldi. Dn mağaraya yakın delikten bir çift sarı yılan çıkmıştı. Onu hatırlayınca düşünmeye başladı ve zihninde şimşekler aktı. O gen kafalı sarı yılanlar Küçük kavaklıda yaşardı. En zehirli yılanlardı.

Onlar mağaraya girmiş olabilirdi. Fakat Kara İsmail birilerine, Hacı'yı şerbetlediğini söylemişti. Şayet öyle ise Gavur Hacı'yı hiçbir zehirli hayvan öldüremezdi. Fakat ortada şüpheli bir durum vardı. Hacı şerbetlenme ile korunacak ise, bunda bir yanlışlığı olabilirdi. Hacı öldürmeye ve yok etmeye meraklıydı. O öldürecek, insanlar, hayvanlar ve doğa kendini savunmayacaktı. Böyle bir şey olamazdı. Doğanın kanunu, doğaya zarar veren er veya geç misli ile bir belaya çatardı. Hacı insanları, hayvanları öldürüyordu. Bunun bir karşılığı olmalıydı. Yılanlar mağaraya yakın bir delikten çıkmıştı. Durumu iyice anlamalıydı. Yine Şükrü'nün hali aklına geldi ve sormadan edemedi.

“ Bu kadar korkusuzsun da, neden askere gitmedin? Seni neden askere almadılar? “

Ahmet, Şükrü'nün endişeye kapıldığını sezdi. Kendisine ne cevap vereceğini hesaplıyordu. Aralarında ki sessizlik bir müddet sürdü. Sonunda Şükrü konuştu.

“ Seferberlik ilanı sırasında yaşıımı doldurmamıştım. Aradan bir yıldan fazla zaman geçti. Hem babam, amcam askere gidince muhtar, çocuklara bakacak kimse kalmıyor diye istida verdi. O yüzden beni bıraktılar. Fakat sonraki kuralarda askere alırlar mı bilemem? “ dedi.

Ahmet içinden böyle bir şeyin olabileceğini, evde küçüklere bakacak kimse olmayınca askere yaşı gelmiş olsa bile alınmayacağını söylemişlerdi. Demek o yüzden askere gitmemişti. Şükrü Efendi Ahmet'ten küçüktü ve durumunu açıklamıştı. Delikanlının ince ve yumuşak sesine yeniden hayranlık duydu. Fakat eşeğini hatırlayınca veya eşkiyayı konuşurken sesi keskin bir bıçak gibi çıkıyor, intikam ateşinin yüreğine

çöreklenildiği anlaşılıyordu. Acısı dinmiyor eşeğini vuran haydudu cezalandırmaktan vaz geçmiyordu.

Güneş ortaya çoktan çıktı, fakat Hacı yine ortada görünmedi. Ahmet'e de bir korkusuzluk gelmişti. Ama dün gördüğü iki yılan aklına geldikçe, içinden bir ses, mağaraya girip bakmasını söylüyordu. Merak ve öğrenmek duygusu baskın çıktı. Bunda bir iş vardı. Hacı pusu kurulduğunu öğrendi de başka yerlere mi göç etti, kesinlikle öyle değil di. Yoksa Hacı'yı ortadan kaldıracak bir şey mi olmuştu. Ahmet arpacı kumrusu gibi düşünüyor, Şükrü ise iki de bir, saklandığı yer burası idi değil mi diye soruyordu.

Oysa Hacı iki gün önce o izbe mağaraya akşam karanlığında gelip kurulmuştu. Mağarada, her zaman ki yerine çekilmiş, aşağıda ki evin ekmek kazanından aşırıldığı ekmeği kemiriyordu. Aylarca pişmiş yemek yüzü görmemiş, kuru ekmek, üzüm, kayısı ile karın doyuruyordu. Geçen gün elmacıya rastlamış, küfeyi sırtlayıp mağaraya taşımadığına pişman olmuştu. Ceplerine, koynuna doldurduğu elmalar onun için değişik bir yiyecekti. O eşekçi de amma ağlayıp sızlamıştı. Garip gürültüler çıkaran şeyin eşek olduğunu anlayamamış cin diye vurmuştu. Fakat cin olmasa, eşeğin kuyruğundan o ışıklar nasıl çıkardı. Cin, şeytan işi böyle oluyordu. O mutlaka eşek donuna girmiş bir cindi, nerede ise kendini çarpacaktı.

Oysa ıslak tüylerin elektrikleneceğini biliyordu. Eşeğin kuyruk altından çıkan kıvılcımlar yüzünden kaçmayı doğru bulmuştu. Cin ile şeytan ile uğraşacak hali yoktu. Üstelik mermiye de kıyamamıştı. Mermi her zaman bulunmuyordu. Mermisiz kalması demek, Hacı'nın yok olması demekti. O yüzden de ne olduğu belli olmayan çocuğa mermi harcamamıştı.

Hacı'nın birden aklına geldi. Yukarda ki Küçük Kavaklıda bol miktarda yılan vardı. O yılanlar buraya inmiyordu. O yılanlardan bazıları çok ince oluyordu. O ince yılanlar, ağzı açık uyuyan insanın boğazına akıyor ve bir daha da çıkmıyordu. Hacı uyurken ağzının açık olduğunu düşünüyor ve ince bir yılanın boğazına akacağı korkusu onu perişan ediyordu. Bu yüzden tüm yılanlara düşman ve hala nerede bir yılan görse Hacı o yılanı öldürüyordu. Kara İsmail kendisini şerbetlemiş ve yılanlar, akrepler, büyüler dokunamaz olmuştu. Hocanın şerbetleme duasını hatırlıyor ve içtiği acı su halen genzini yakıyordu. Kara İsmail yılanlara karşı kendini şerbetlemişti ama, yılanları Hacı'ya karşı şerbetleyen yoktu. O yüzden Hacı yılanları ve önüne ne gelirse öldürmeye devam ediyordu.

Yukarıda, Küçük Kavaklıkta ki yılanlar çok azgındı. İnsan onları görünce korkuyordu. Yoksa ne canı vardı. Zaten açıkta gördüğü zaman birçoğunu ayağı ile ezmiş, hele geçenlerde koca bir boz yılanın başını uçurmuştu. Öldürdüğü yılan sanki yılanların şahı idi. Yılanın başı kopmuş, gövdesiz başın çatal dili dışarıda kalmış ve sessiz çığlıklar atmıştı. Sonra da bir daha dirilmesin, içinde cin varsa çıksın diye yakmıştı. Kara İsmail, onlara eziyet etmeyeceksin, öldürmeyeceksin demişti ama, yılan gelmiş bir arşın mesafeye sokulmuş, nerede ise boğazına sarılacaktı. Yine de Kara İsmail'in öğütlerini düşünmeden edemiyordu. Yılandan da o ateş gözlü hocadan da nefret ediyordu.

Oysa bir çift sarı yılan hemen yanı başında asırlık yumuşak toprakların içine saklanmış yatıyordu. Hacı onların varlığından, belki de intikam için geldiklerinden haberli değildi. O şimdilik sadece uyumayı ve beynindeki sızıyı gidermeyi düşünüyordu.

Yılanlar, yumuşak toz halindeki toprakların içinden, Hacı'yı gözlüyordu. Onun yerini tayin etmişler, ne yapacaklarına karar vermeye uğraşıyorlardı. Şu köşedeki insandı ve bu insan kendilerine rahat vermiyordu. İnsanın üzerinde öldürülen yılanların mesajları vardı. Bu adam yılan katili idi. Yılanların ortak bilincinde ise, bu adamın ortadan kaldırılması emrediliyordu. Bu mesajlar iki yılanı da çıldırttı. Mağaranın içinde az bir ışık vardı. İçeri loş bir karanlığa bürünmüştü. Hacı ise karanlıkta ulaştığı ve zeminden bir az yüksekçe olan yerde, eski bir halı parçasının üzerinde yatıyordu. Yarın yine insanlara, yılanlara, her çeşit canlıya dehşet salacaktı. Artık şu Çiloğlu ve kim gelirse mermiye kıyacak, ateş edecekti. Onları bir akrep gibi ezecekti. Zaten bir kaç hafta vukuat olmaz ve namı söylenmezse niyet halkı kendini unuttur, unutunca da kafa tutanlar çıkar yiğitliğine gölge düşerdi.

Hacı bunları aklından geçiriyordu ama ne büyük bir tehlike içinde olduğunu bilmiyordu. Öldürdüğü yılanlar çoktan aklından çıkmıştı. İnsandan ve aldıkları mesajdan kin dolu yılanlar köşesinde kıvrılıp kalan Hacı'yı, sabit bakışlarla gözlüyordu. Onun en ufak bir hareketi sonu olacaktı. Fakat o uzandığı yerde kımıldamadan yatıyordu. Ne var ki bir müddet sonra döndü. Aslında çoktan uykuya dalmış ve horultular çıkarıyordu. Çıkan ağır horultu, hayvanların daha çok çileden çıkmasına yetti. Dişi olanı birden gerildi ve Hacı'nın başına uçup, boğazına oturdu. Vakit geçirmeden sivri ve keskin dişlerini Hacı'nın boynuna, boğazına geçirdi. Erkek olanı da boş durmadı. Şalvarının paçasından girdi ve paça arasından yukarılara çıktı. Tırmandığı yerde sıcak vücudu yokluyor ve her yoklayışta ağır zehrini boşaltıyordu.

Hacı, neye uğradığını anlayamadı. Soğuk ve pullu varlıkları eli ile itmeye çalıştı. Mağaranın karanlık boşluğunda korkunç bir boğuşma oldu. Hayvanlar zehirlerini akıttılar. Hacı'yı birçok yerinden ısırıldılar. Yılanın boynuna dolananını yakalamış ve çekip aldığı gibi mağaranın duvarına vurmıştı. Fakat bol şalvarın paçasından girene ulaşamıyordu. Zehir etkisini gösteriyor, tarifsiz bir acı veriyordu. Acı ile birlikte Hacı'nın hareketleri yavaşlıyordu. Yaptığı her hareket ve çırpınıştaki zehir bir az daha vücuda yayıldı. Nihayet yılanlardan biri uzaklaşmak zorunda kaldı. Fakat şalvardan giren hayvandan kurtulamadı. Hacı ölümü kabullenemiyordu. Müthiş bir acı vücudunu sararken, gözleri kararıyor, refleksleri yavaşlıyordu. En sonunda öleceğini anladı. O karmaşada, şerbetlendiğini düşünüyordu. Hayret edecek şekilde hocanın büyüünün bozulduğu aklına geldi. Hoca zehirli de olsa hayvanlara dokunmayacaksın, şerbetlendiğin hayvanın türüne saygı göstereceksin demişti. Hacı ölüirken, geçen gün öldürdüğü yılanı hatırladı. Ölümün eşiğinde olmasına rağmen, sonsuz bir pişmanlık duydu. Kötü huylarını her şeye rağmen sürdürmüştü. Hocayı ciddiye almamış, adam öldürmekten ev soymaktan hiç vazgeçmemişti. Oysa şimdi her şeyin sonunun geldiğini anlıyor ve büyük bir pişmanlık duyuyordu.

Hacı türüne ihanet ettiği yılanların hışmına uğramış ve öldürdüğü yılanların intikamını yine yılanlar almıştı. Hacı'nın tüfeği bir tarafa gitti, kendisi mağaranın her taşına başını vurdu ve çırpınarak can verdi. Dışarı çıkmak için hamleler yapmış, fakat bir türlü çıkış deliğini bulamamıştı. .

Yılanlar o gün mağarada kaldı. Hacı'yı defalarca yokladılar, vücudun soğumasını bekleyip onun öldüğünden emin oldular. Ancak ertesi gün kuşluk vakti

mağarayı terk ettiler. O sırada Şükrü ve Ahmet dışarıda, Hacı'yı bekliyordu. Fakat yılanlar, işlerini bitirmiş, dışarıda bekleyenlerden habersiz, Küçük Kavak'lığın yolunu tutmuşlardı. İki yılan da tüm zehirlerini akıtmış, ceset soğuyunca ancak ısırmayı bırakmışlardı. Mağaradan çıkarken durmadan tıslıyorlar, sanki türünün intikamını aldıklarını ilan ediyorlardı. Artık buralara inmeyecekler, kışlamak için daha تنها yerleri bulup oralarda yuvalanacaklardı.

Hacıyı vurmaya gelenler, bir gece önce Hacı'nın yılanlar tarafından öldürüldüğünü bilmiyordu. Hacı ortada görünmüyordu ve onun bu kadar süreli kaybolmasına anlam veremiyorlardı. Bunda bir iş vardı. En azından yiyecek için Hacı'nın ortaya çıkması gerekirdi. Üstelik dün de geceli gündüzlü mağarayı gözlemişler ve bir işaret alamamışlardı. Ahmet tarifsiz merak içinde kaldı. Şu adam nereye gitmiş, nereye kayıp olmuştu. Birkaç gün önce, sabah da akşam da onu buralarda görüp hissetmişti. Ama şimdi yoktu. Oysa buralar onun mekanıydı. O bu yerlerden ayrılamazdı. Şimdi ise izine rastlanmıyordu. Nihayet Hacı'nın buralarda olmadığına kanaat getirdi. O yokken, fırsattan istifade, şu mağaraya bir göz atmakta yarar vardı. Eşkîya, kan içici canı, mademki buralarda yoktu, o zaman mağarada da yoktu. Yoksa en az iki gün o karanlık barınakta bir insanın kalmasına imkan yoktu.

Mağaraya girmek cesaret işiydi. Eşkîya ne yer, ne içer, mağarada nasıl barınır, bilmek istiyordu. Şimdi gün hayli ilerlemişti. Şükrü mağaranın girişine yakın yerde, insanüstü bir gayretle, elde tüfek, kimildamadan taş gibi oturuyordu. Keklikler yeniden ötmeye başladı. Yine beyaz gövdeli ve siyah kuyruklu koca bir kartal bulutlar arasında dönerek yükseldi. Arada bir

üzerlerine doğru alçalan kartal belki de kendilerini av sanıyordu. Her yer, her şey sessizken bir tilki uzun kuyruğunu sürüyerek önlerinden geçip gitti.

Yine de bir sürü keklık çığlıklarla Damlama Kaya'ya kondu. Damlayan Kaya'dan su ile dolan yalağa kim bilir daha ne tür böcek, kuş, hayvan geliyordu. Mutlak su dolu yalağa yılanlar da yaşıyor ve tehlike oralarda hiç eksik olmuyordu. Fakat yılanlardan dikenli karamuklar avcılarını koruyor ve avcılar hep Hacı'yı düşünüyordu.

Nihayet Ahmet kısık bir sesle konuştu.

“ Hacı ortada yok. İki gündür gelip bekliyoruz, bir türlü ortaya çıkmıyor. Bunda bir iş var. O buralarda olsa idi, çoktan görürdük. O durmaz, ya Boncuk Kuyu'ya, ya da fındıklığa karargah kurardı. Nerede ne yapıyor bu adam? “

Şükrü gözleri mağara ağzında, düşünceler içinde cevap verdi.

“ Doğrusu bunda bir gariplik var. Anladığıma göre adam gün çıkmadan mağarayı terk ediyor, ya Boncuk Kuyu'ya, ya da bir yerlerde gizlenip kalıyordu. İki gündür ortada görünmemesi oldukça garip.“

“ Ben ne düşünüyorum biliyor musun ?“ diye cevap verdi.

Şükrü başını çevirmeden Ahmet'i dinlediğini belli etti.

“ Adam madem ki buralarda yok. Mağaradan da çıkmadığına göre, diyorum ki şu mağaraya girip bir göz atayım diyorum. Adamın nasıl yaşadığını merak ediyorum. Hazır burada kendisi yokken.”

Şükrü birden dönerek Ahmet'e sıkıntı içinde baktı. Ahmet onu hiç bu kadar yakından görmemişti. Gözlerinin iriliğini ve cildinin pürüzsüzlüğünü fark etti. İçinden çok narin görünüyor, ama ne yürekli adam diye geçiriyordu. Şükrü, Ahmet'in hayran bakışlarını anladı

ve anladı da yarım dönerek uzaklaştı. Bu hareket kaba etlerine yeniden karamuk çalı dikenlerinin saplanmasına neden oldu. Dikenlerin verdiği acı dikkatini dağıttı. Ahmet, Şükrü'nün kolundan nasıl da tuttuğunun farkına sonradan vardı. Şükrü'nün vücudu ılık ve yumuşacıktı. Yine de Şükrü söyleniyordu.

“ Ahmet hayır! Bırak ben gireyim. Sana bir şey olursa babana ne derim. Bil ki sana çok alıştım. Canavara karşı bir kurban gerekiyorsa, o kurban ben olurum “ dedi.

Ahmet'e de dikenler batıyor, fena acı veriyordu. Sivri ve ince dikenlerle uğraşırken konuştu.

“ Adamın mağarada olduğundan şüphelensem, böyle demezdim. Fakat eminim ki adam mağarada yok. Olmadığına göre de bir tehlike yok. Üstelik artık korkmuyorum. Senin varlığın bendeki korkuyu alıp götürdü. Şimdi kendimi en az senin kadar yürekli sayıyorum. Merak etme, mağaranın ağzından şöyle içeri bir göz atacağım “ dedi.

Şükrü de eşkıyanın mağarada olmadığını düşünüyordu. Hacı mağarada olsa idi, çoktan çıkar veya varlığını belli ederdi. Dikenlerin arasında yatıp kalmanın bir anlamı kalmamıştı. Yerinden doğrulurken Ahmet'e engel olmayı doğru bulmadı. Fakat yine de kaygılanıyordu. Şimdi Ahmet ondan cevap beklemeden mağaranın ağzını tutmuştu bile. Bu arada elini uzatmış, tüfeği istiyordu. Şükrü ister istemez onun isteğine uydu. Tüfeği uzatırken “ Bari dikkat et “ diyordu. Ahmet şimdi levent bir delikanlı görümüne bürünmüştü. Tüfeği ustalıklı almış, mağara ağzına yaklaşıyordu. Şükrü fısıldadı.

“ Mağaranın içine girme. Eşkıya inine giren mutlaka zararlı çıkar. Bulunduğun yerden içeri bir göz at yeter. İçerde bir hareket görürsen, hemen tetiği çek “ diyordu.

Ahmet'te eski telaş ve kararsızlıktan eser yoktu. O da en az Şükrü kadar kendine güveniyor, ayağını yere sağlam basıyordu. Tüfek elde ve tetiğe bağlı horozları açıktı. İki gözün iki kızıl kapsülü, kundak ile namlunun birleştiği yerde parlıyordu. Ahmet yükselen güneş ışığında parlayan kapsüllere ve tetiğe dokunmamaya özen gösteriyordu. Gecenin bir yarısından beri kıvrılıp kalan bacaklarına can gelmesi için hafif hareketler yapıyor ve bir taraftan da tüfeği mağara ağzından ayırmıyordu. Ahmet bir müddet görünen karanlık deliği gözledi. Etrafa defalarca göz attı. Yadırgı bir şey görmeyince de bir gölge gibi mağaranın ağzına yanaştı ve içeri süzüldü.

Vakit öğleye yakındı. Yine de dağda derin bir sessizlik vardı. Sessizliği bozan tek şey Damlama Kaya'dan gelen keklik sesiydi. Gökte ise yine bir alacalı kartal dönüyor, hala kendine bir av arıyordu. Sıcak havada bir yılan ebesi dinazorların son halkası kuyruğunu sağa sola devirerek telaşla geçip gitti. Kahverengi kanatları ve uzaktan bile görünen antenleri ile nadir bulunan bir kelebek dünyadan habersiz ballıbabanın tomurcuğuna kondu. Yine bir dambıra saydam kanatlarını hızla çırparak güneşe doğru uçtu. Oysa Ahmet bin bir heyecan içinde tüfeğin namlusu önde, mağaranın içinden gelecek en ufak bir ses ve harekette, ateşe hazır sürünüyor ve milim milim ilerliyordu.

İçerde alaca bir karanlık vardı. Giriş hafif bir meyil ile aşağıya bel veriyordu. Kendini aşağıya bıraktı. Tüfek hep ilerde, horozları açık ve ateşe hazırды. Nihayet mağaranın tam orta yerinde ki bir yerde kendini buldu. Hiç bir korku hissetmiyordu. Delicesine bir cesaret gelmiş, gözleri alabildiğine açık, mağarayı gözlüyordu.

Fakat hiç bir hareket veya ses belirmedi. Gözleri karanlığa alışana kadar konumunu bozmadı.

Şükrü bir az gevşemiş, karamuk çalıları içinde merak ve heyecan içinde bekliyordu. Ahmet'in kaybolduğu yeri gözlüyor, oradan gelecek en ufak bir hareket veya sese anlam vermeye çalışıyordu. Eşkiyanın ortaya çıkması halinde Ahmet nasıl olsa tüfeği ateşlerdi. Fakat ya aksi olursa? Şu yürekli delikanlıyı inadı ve intikam duygusu yüzünden tehlikeye atmıştı. Eşkiya ortaya çıkarsa, belki de tüfeğini ateşleyemezdi. Daracık yerde, tüfeği döndürüp ateşlemek kolay değildi. O zaman en iyisi ölüm de olsa adamın gırtlığına sarılmaktı. Böyle düşünerek mağara ağzına göre yukarı ters tarafta yerini aldı. Elinde geçirdiği koca bir taş ile bekliyordu. Bekledi ama bir ses ve bir hareket gelmedi. Elinde ki taşla, öyle kaldı.

Nihayet Ahmet'in sesi mağara içlerinden inler gibi duyuldu. İçerdeki garip kekremsi pis bir kokunun varlığını söylüyordu. Ne olduğunu çok merak etti. Gözleri karanlığa en sonunda alıştı. Alışınca etrafı bir bir incelemeye başladı.

Önce bir şey göremedi. Mağaranın sağ tarafında sedir gibi bir yer vardı. Orada der top olmuş eski bir kilim görünüyordu. Kilimin serildiği yer koyu kahverengi lekelerle doluydu. Fakat dayanılmaz ağır, pis koku her yeri doldurmuştu. Kokunun kaynağını bulmak istedi ve yerde up uzun yatan cesedi gördü. Çiftmeye davranıyordu ama onun donmuşluğu tüfeği doğrultmasına engel oldu. Yerde yatanın ölü olabileceği aklına geldi. Dikkatini çekmek için çeşitli sesler çıkarttı. Yerdekinden hiç bir hareket gelmedi. Adam yüzüstü yatıyordu. Böyle yüzüstü yatıp uyunmazdı. Pis kokunun kaynağını da bu cesetti. Ölünün sırtında ki fişeklikte mermiler sıralıydı ve

köşede çift gözlü dürbün duruyordu. Tüfek ise ölünün yanında ve namlusu parlıyordu. Artık şüphe yoktu ve ceset Gavur Hacı'ya aitti ve Gavur Hacı ölmüştü. Manzaranın korkunçluğuna ve ağır kokuya rağmen Ahmet sevinçten inledi. Şükür bu beladan kurtulmuşlardı. Gavur Hacı'nın cesedi ve eşyaları her şey, yerli yerinde ve mağarada saçılmış duruyordu. Fakat şu pis ölü kokusuna dayanmak bir meseleydi. Öğürmek istiyordu ama dayandı. Ayrıca mağaranın duvarları ve yerlerde ki kan izleri gözüne çarptı. Adamın ensesinde ise bir çift morluk vardı. Burada korkunç bir boğuşma olmuş ve Hacı ölmüştü.

Cesedi gören Ahmet'in göğsünden büyük bir ağırlık kalktı. Gavur Hacı, ölmüştü demek. En sonunda eşkiyadan kurtulmuşlardı. Boğuşma neden ve kiminle olabilirdi. Üstelik adamın elbiselerinde dağınıklık yoktu. Ensede ki bir çift morluktan öte başın yan ve arka tarafında kurumuş kan lekeler görünüyordu. Ahmet anlayacağını anlamıştı. İçerdeki dayanılmaz koku, nerede ise kendisini bayıltacaktı. Merak ve korkudan önce kokuya aldırış etmemiş, fakat koku şimdi tüm iğrençliği ile kendini göstermişti. Mağarada durmanın artık bir anlamı kalmamıştı. Artık duramazdı ve mağaradan geldiği gibi çıktı. Çıktı ama tepede elinde koca bir taş ile bekleyen Şükrü ile burun buruna geldi. Ahmet'in sağ selamet çıktığını gören Şükrü taşı yere bıraktı. Ard arda soruları sıralıyordu.

“ Ne var, içerde ne buldun. Bu ağır koku ne? “

Ahmet kokudan kurtulmak için derin nefesler alıyor ve mağaradan uzak durması için Şükrü'ye işaret veriyordu. Nihayet konuşabili.

“ Ölmüş, ölmüş! İçeride bir şeyler olmuş. Her taraf kan içinde. Adam yüz üstü yatıyor. Ölmüş! Tanrı bize acıdı da adamın şerrinden kurtardı. Elimizi kana

bulamadık. Çok şükür “ diyor ve mağaranın ağzından ve kokudan uzaklaşmaya çalışıyordu. O uzaklaşıyordu ama, Şükrü duramıyor, mağaraya girmek istiyordu. Ahmet'in ona engel olacak hali kalmamıştı. Derin nefes alıyor, dağın temiz havasını içine çekiyordu. Fakat Şükrü mağaranın ağzında kaybolmuştu bile. O ilkin kokuya aldırmadı. Sürünerek gidiyordu. Gavur Hacı'nın uzandığı kilimi, sonra da duvardaki kuruyan kan lekelerine gördü. Kanlar kuruyunca kahverengi bir hal almış, duvarda izleri belli oluyordu. Etrafı dikkatle gözlerken daha aşağıda yüz üstü yatan cesedi gördü. Adam gerçekten ölmüştü. Fakat ne öldürmüştü acaba? Bu leş kokusu da insanı alt üst ediyordu. Şükrü felaket şekilde mağarayı dolduran ölü kokusunu kaldıramayacağını anladı. Anladı ama, koku onu sardı ve derin bir şoka soktu. Şoktan kurtulmak ve temiz havaya kavuşmak için gerisin geriye mağaradan çıkmak istedi. Fakat çıkmak için sarf ettiği gayret, daha fazla kokmuş havayı teneffüse etmesine sebep oldu. Şükrü kokunun ağırlığına dayanamadı, çıkamadı ve girişin yarısında kaldı. Ağır koku, Şükrü'nün beynine, ruhuna ve midesine çöreklenmişti. Şükrü kokudan bayıldı ve orta yerde kaldı.

Ahmet dışarıda endişe içinde, yeteri kadar bekledi. Önce ne yapacağına karar veremedi. Şükrü mağaradan bir türlü çıkmıyordu. Ölüm mağarası birisini daha mı yutmuştu. İnsanların hası Şükrü içeriden bir türlü çıkmıyor, sesi de gelmiyordu. Acaba içeride anlayamadığı bir şey mi olmuştu. Arkadaşını cin mi çarpmıştı? Şükrü de mi onların şerrine uğramıştı? Endişe ile mağarayı gözlerken kokuyu falan unuttu. Bir anda kendini mağaranın ağzında buldu. Karanlığa gözleri alışır alışmaz, Şükrü'yü mağaranın dehlizinde upuzun yatıyor buldu. Heyecan ile göğsüne, kalbine el

attı. Fakat düz olması gereken göğüste ılık iki yumru eline geldi. Bu yumrular da neyin nesi idi. Ahmet alt üst oldu. Şükrü'nün kalbi atıyordu. Fakat bu kadar büyük göğüslere akıl erdiremedi. Fazla oyalanmadan Şükrü'yü çekip çıkardı. Biraz uzağa, boylu boyunca yatırdı. Uyandırıp kendine getirmek istiyordu. Gömleğini sıyırıp masaj yapmalıydı. Gömleğin düğmelerini çözdü. Çözdü de gözlerine inanamadı. Bir çift ak göğüs sanki ışıklar içinde görünüyordu. Işık saçan beyaz göğüsler çok güzel bir kadının göğüsleriydi. Göğüslerin altına kayan kuşağı fark etti. Sürünürken göğüsler kuşaktan kurtulmuş, tüm güzelliği ile ortada duruyordu. Ahmet büyülenmiş gibi göğüslerin yukarı kıvrık pembe uçlarına baka kaldı. Ahmet, güneşin altın ışıklarında pırıltılar saçan göğüsleri doya doya seyretmek istedi. Ürküyor, sanki hırsızlık, kötülük yapıyor gibi duyguların kendini esir aldığını hissediyordu. Yine de yasak içeren duygularına karşı koydu, dokunmayı beceremiyordu ama pırıltılar saçan bir çift göğsü uzun uzun seyretti.

Ahmet alt üst olmuştu. Biliyordu ki değil bir kadının göğüslerini görmek, kadının yüzünü destursuz görmek bile yasaktı. Fakat şimdi önünde, yarı çıplak, göğüsleri gün ışığında parlayan bir kadın boylu boyunca yatıyordu. Onları seyretmemek elde değildi. Bu ne güzellikti! Artık bunsuz yapamazdı. Onu ömür boyu öpüp koklamak istiyordu.

Ne yapacaktı? Ateş gibi gördüğü o kahraman delikanlı kadındı demek. Bundan böyle ona nasıl davranacaktı. Onu üzme, korkutma, yalnız bırakma doğru değildi. Öyle bir beraberlik olmalıydı ki bir ömür boyu sürsün istiyordu. Kadınların erkek işlerine karışması belki yanlıştı. Fakat ihtiyaçlar insanları ne hallere sokuyordu anlaşılan. Üstelik öyle bir kadındı ki,

o kanlı bir caniyi ortadan kaldırmaya yemin etmiş ve kendilerine örnek olmuştu. Şimdi ise çaresiz, otların ve yaban çiçeklerinin arasında yatıyor ve gerçek kimliğini sergiliyordu.

Çalıların içinden mağarayı gözledikleri sırada, birbirine çok yaklaşmış ve sanki nefesleri karışmıştı. Ahmet o zaman da bir gariplik hissetmiş, fakat o garipliği üzerinden atmaya çok uğraşmıştı. Hatta Şükrü Efendi'nin ılık ve yumuşak vücudu Ahmet'e sürtününce bir takım duygularla dolup taşmış ve bu garip duyguları kendinden bile saklamıştı. İşin esrarını şimdi çözüyordu.

Şükrü'nün külâhı hiç çıkmamıştı. Onu neden çıkartmadığını artık iyi anlıyordu. Erkek kılığına girmiş bir kadındı. Hele ondaki inceliği, vücudunun zarıflığını, sesinin yumuşaklığından onun bir kadın olduğunu bilmeliydi. Birden yüreği mutlulukla doldu. Bu kadın güzel, akıllı ve cesurdu. Eşkıyanın ininde olmayacak şeyler olmuş ve şimdi büyük bir mutluluk yakalamıştı. Kadının parlayan pürüzsüz göğüsleri, tel tel incecik saçları, kirlerin altındaki çehre o kadar güzeldi ki Ahmet seyretmeye doyamıyordu. Onun güzelliğine, onun yürekliliğine hayran, Ahmet sevgi ile dolup taşıyor ve aşağılarda serilip uzanan vadinin ve yeryüzünün bir cennet olduğunu düşünüyordu.

Ahmet'in yüreğinde pırl pırl bir aydınlık belirdi. Artık dünyayı bir başka görüyordu. Şu karamuk dikenleri bile ne sevimli şeylerdi. Onların içine yatsa, dikenler içinde dönüp dursa, yinede en ufak bir acı çekmeyeceğini sanıyordu. Dünya çok sevimli ve kendisi mutluluğun en yüce duyguları içinde kalmıştı. Ayrıca hiçbir şeyden korkmadığının farkına vardı. Dağdan atlasa bile kendine bir şey olmayacaktı. Korkusuzluk tüm benliğini sarmıştı. Kollarını açtı ve

uçurumun başından bir adımda aşağıda ki bağları aşacak gibi durdu.

Gözlerini kızıdan ayıramıyordu. Fakat yine de düşünmeye çalıştı. Demek Şükrü güzeller güzeli bir kızdı. Ona kız olduğunun farkına vardığını söylese, o şoka girerdi. Belki de bırakıp kaçırdı. Onu elde tutmalıydı. Evlerine götürüp, gerçek durumunu babasına, anasına söylemeli ve artık onunla evlenmeliydi. Ama bu düşüncelere şimdilik erkendi. O sırlarının saklanmasını isteyecekti. Onun oyunu sürdürmesine yardımcı olmak daha doğru olabilirdi.

Upuzun yatan Şükrü'nün garip külahını aldı. Lepiska saçları külahın altında yeniden topladı. Açık olan göğsünün düğmelerini bir bir düğmeledi. İş bittikten sonra yakın bir taşın üzerine çörekledi. Şükrü'yü büyük bir hoşnutlukla seyre daldı.

Kızın yürekliliği baştan belli idi. Ta Erkilet tarafına götürmek istediği elmaları buralara kadar taşımak, başlı başına bir emek ve cesaret işiydi. Bunca asker kaçağı ve eşkiyaya rağmen bin bir macera ile Kulaklı Bağları'na, Yılanlı Dağı'na ulaşmıştı. Talihsizlik Gavur Hacı gibi bir kanlı katille karşılaşmış olması idi. Eşeği vurulmasa rahatça ticaretini sürdürecektir ve kimselere eyvallah etmeyecekti.

Onun tüm derdi, babasının, amcasının yerini doldurmak, geride kalan kardeşlerine, yengesine bakmaktı. Bu yüzden eşek onun her şeyi idi. Fakat en kıymetli varlığı eşeğin ölümü onu çileden çıkartmış, eşkiyayı öldürmeye yemin etmişti. Şimdi Ahmet hem eşeğe ve hem de Gavur Hacı'ya içinden teşekkür ediyor ve onların sayesinde Şükrü'yü tanıdığını düşünüyordu.

Ahmet, bir yandan da eşkiyanın neden öldüğünü anlamak istiyordu. Şu mağara deliğinde adam belasını

bulmuştı. Sıcaktan şişen cesedin kokusundan, ölümün bir gün önce meydana geldiği anlaşıyordu. Fakat neden ölmüş olabilirdi. Ahmet, cine, şeytana inanmazdı. Hacı'ya kafa tutacak adam daha anasından doğmamıştı. Fakat mağaranın duvarları kan izi ile doluydu. Ahmet bu izlere akıl erdirmeye çalışıyordu. Düşünceler içinde sorunu çözmeye çalışırken, gözü kayada acele ile yürüyen bir kertenkeleye takıldı. Kertenkele süratle kaçıyor ve kuru yosunlarla kaplı kaya aralığına girmeye çalışıyordu. Bir az yukarda ki kavaklıkla Hacı'nın ölümü arasında mutlak bir bağ vardı. Küçük Kavaklık diye bilinen yerde, dünyanın en zehirli yılanları yaşıyordu. Bu yılanlar buralara kadar iner ve rutubetli mağaraya sığınabilirdi.

Yılanlar çeşit çeşitti. Siyah yılanlar, boz yılanlar, sarı yılanlar, alacalı yılanlar vardı. Yılandan herkes korkardı. Yılanların eğri ve sivri dişleri insana saplanmaya görsün, oluk gibi fışkıran zehir, insanları öldürmeye yetiyordu. Yılanlardan korkmayan bir kişi vardı. O da Kara İsmail'di. Kara İsmail hem şerbetli ve hem de başkalarını şerbetlerdi. Şerbetli olana yılan, akrep, büyü zehri işlemiyor ve zehir taşıyan hayvanlar insana yanaşamıyordu.

Kara İsmail ise yılanlarla dosttu. Evindeki yılanlar kedi, köpek gibi etrafta geziyor, Kara İsmail'e ve konuklarına dokunmuyordu. Ayrıca akrepler, zehirli örümcekler kol geziyordu. Fakat kara İsmail her nasılsa onlara çok iyi davranıyor hayvanlara dokunmadığı gibi yemeklerini veriyor, hatta onlarla konuştuğu bile söyleniyordu. Kara İsmail, insanlara dokunmayan yılanlara zarar verilmesini istemiyordu. Hacı Mustafa Efendi de evin yakınında ki kayada çöreklenip güneşlenen yılanı dokunmaz ve ev ahalisi onun evin bekçisi olduğuna inanırdı. Kara İsmail örnek olmuş, her

türlü hayvana ve yaratığa karşı merhametli ve hoş görülü davranıyor, onların dostluğunu kazanmayı biliyordu. Fakat Gavur Hacı her çeşit canlıyı öldürüp yok etmekten müthiş zevk alıyordu. Sayısız yılan öldürmüştü. Yılanların uyurken boğazına akacağı korkusu onu kahrederdi. Yılanın öldürdüğü bir yolcunun cesedini görmüş, cesedin ağzından çıkan yılanı hiç unutmamıştı. Bu korkunç olaydan sonra, onların kökünü kazımaya niyetli ve gördüğü her yılanı mutlaka öldürüyordu.

Ahmet'in dün gördüğü bir çift yılan Hacı'nın mağarasının yakınında geziyordu. Üçgen kafalı sarı yılanlar mağarada Hacı'yı ısırmış olabilirdi. Onlardan kurtulmak için Hacı çok uğraşmış, başını duvarlara vura vura ölmüştü. Çok güvendiği tüfeği işe yaramamıştı. Ahmet, Hacı'nın o sarı yılanlar tarafından öldürüldüğüne inandı. Bu dağ başında kim cesaret edecekte Hacı'nın mağarasına girecek, bu imkansızdı. Cine, şeytana da inanmıyordu. Geriye tek seçenek yılanlar kalıyordu. Hemen mağaranın yakınında gezinen bir çift sarı yılan Hacı'yı öldüren yılanlardı. O sarı yılanların kanca gibi içe kıvrık bir çift dişini düşündü. O dişler zehir kusuyor ve o zehri alanlar iflah etmiyordu. Doğa intikamını almıştı.

Temiz havanın etkisi artık kendini gösteriyordu. Şükrü yattığı yerde dönüp duruyordu. Ahmet, ona önceden nasıl davranıyorsa öyle davranmalıydı. Artık onun sırrını biliyordu ve bu sırrı şimdilik yalnız kendine saklayacaktı. Diğer taraftan da ortaya çıkacak güzelliğini çok merak ediyordu. Göğsüne çıkan kirli şalvarın yerine, güllü ve temiz bir entari, sabun kokan bir yüz, kestane rengi lepiska saçları düşündü. Onun allı güllü fistanlar içinde, dal gibi salınan endamını hayal etti. Yüreği ağzına geliyor, göklere uçuyordu.

Onu sevecenlikle baştan sona bir kere daha süzdü. Ona ne kadar alıştığını ve yaşadıkları büyük maceranın kendilerini bir birine nasıl yaklaştırdığı aklına geldi. Öyle ya, kanlı katili öldürmeyi birlikte planlamış ve korkmadan buralara kadar gelip pusuya girmişlerdi.

Nihayet Şükrü yattığı yerden doğruldu. Ne olup bittiğini anlamak ister gibi şaşkın gözlerle etrafına bakındı. Ahmet'i taşın üzerine tünemiş gördü. Ama onun bakışlarında bir sevecenlik vardı. Birden yüreği ağzına geldi. Ahmet gerçek kişiliğini anlamış gibi bakıyor ve Şükrü durumunun anlaşılmasından müthiş ürküyordu. On dokuz kişinin katili bir adamı öldürmeye niyet etmiş, ondan korkmamış, fakat şimdi kadın olduğunun anlaşılması, onu iliklerine kadar donduruyordu. Kendine çeki düzen verirken konuştu.

“ Bana ne oldu? Beni sen mi çıkardın? O koku ne idi? Adam ölmüş. Neden ölmüş, biz bir şey yapmadık ki? İçerinin kan içinde olduğunu gördüm .”

Ahmet rahat bir tavırla cevap verdi.

“Evet adam ölmüş. Böylesi daha iyi oldu. Hiç değilse elimizi kana bulamadık. Belasını bulmuş, ölüp gitmiş “ dedi.

Şükrü'nün gözleri mağaraya kayıyordu. Gözleri orada takılı konuştu.

“ O nasıl pis kokuydu? ”

Böyle derken öğürmemeye çalışıyordu. Biraz kendine geldi ve yeniden konuştu.

“ Millet kurtuldu. Fakat neden ölmüş bu adam? Mağarada cinler, periler mi var? Onlar mı çarptı? Bir yığın suçsuz insanın canını alan canı, layık olduğu şekilde ölmüş! “

“ Bence bu yılan adamı, yılanlar öldürmüş. Yılana karşı şerbetli olduğu söyleniyordu. Yılanlar şerbetleme

falan tanımamışlar. Yılanlar, Hacı önlerine çıkınca öldürmüşler. Nihayet ölmüş işte. Her hal dün gördüğümüz bir çift sarı yılan Hacı'yı öldürmüş !”

Şükrü dinliyor görünüyordu. Fakat akıllı fikri, Ahmet'in kendi sırrını fark edip etmediğinde idi. Bayginken gerçek durumunu anlamış olabilir mi diyor ve Ahmet'e doğrudan bakmakta sıkıntı çekiyordu. Ahmet ise onun sırrından habersiz gibi, onu rahatlatacak şekilde hareket ediyor, bildiklerini, gördüklerini anlatsın istemiyordu. Yine de Şükrü, titrek bir ses ile konuştu.

“ Millet kurtuldu. Ahali bayram edecek.”

“ Öyle ya! Şimdi ahali bayram edecek. Niyet ahalisi beladan kurtuldu. En çok sevinenlerin içinde babam olacak “ dedi.

Nedense ikisine de bir durgunluk çöktü. Eşkıyanın ölümünden evvel kabına sığamayan iki genç, şimdi suskun, derin düşünceler içinde bocalıyorlardı. Ahmet sessizliği bozdu.

“ Eşkıyanın ölüsü burada kalmamalı. Hatta zaptiyelere haber verip Hacı'nın öldüğünü söylemeliyiz. Eşkıyadan hem devlet kurtuldu, hem de biz kurtulduk. Ahali evinden çıkamıyor, susuzluktan kıvranan insanlar Boncuk Kuyu'ya bile gidemiyordu. Şimdi ahali bayram etmesin de kimler etsin? Çok şükür bela ortadan kalktı.”

Şükrü' nün akıllı fikri ölen eşeğindeydi. Birden diklenerek konuştu.

“ Yok yere eşeğimi vurup öldürdü. Kardeşlerimi, akrabalarımı açlığa mahkum etti. Elime geçmedi, geçseydi mutlaka öldürürdüm. “

Böyle derken gözleri ateş saçıyordu. Yine o eski delikanlı canlanıp ortaya çıkmıştı. Ahmet içinden:

“Şu kız kadar olamadık. Bizi o ayaklandırdı. Bak hele! Şunda ki yüreğe bak diyor ve kızı sevecenlikle

seyrediyordu. Artık askere gözü arkada gitmeyecekti. Gavur Hacı ölmüştü. Babası, ailesi, niyet ahalişi kurtulmuştu. Bu haberi ahaliye bildirmek, babasına müjdelemek istiyordu. Ölü kokusunun savrulduğu mağara ağzında durmak artık gerekmiyordu. Büyük müjdeyi niyet ahalisine duyurmak için bağlara, evlere inmeliydiler. Hemen uğursuz mağara ağzından uzaklaştılar. Şükrü omuzladığı tüfeği ile önde, Ahmet onun izine basarak yürüdüler. Yürüyüşleri, konuşmaları, bakışları değişmiş, büyük işler başarmış insanlar gibi hallere girmişlerdi. Fakat aralarında ki sır yüzünden iki si de çekingen davranıyor, ama bunu diğerine belli etmek istemiyordu. Halleri ile Hacı'yı sanki yılanlar değil de kendileri yok etmiş gibi tavırlarla Ak Ev'e indiler.

İlk rastladıkları kişi Nazmiye Nine oldu. Nazmiye Nine sanki bilmiş gibi cılga yolu gözlüyordu. Elindeki orağı sallayarak onları karşıladı. İple tutturulmuş şalvarı göğsüne çıkıyor, çileden bembeyaz olmuş saçları rüzgarda dalgalanıyordu. Şare şare yarık ayaklarına, sıcaklar, dikenler işlemiyor, fakat o yine de yere sağlam basıyordu.

“ Hey siz! Nereden geliyorsunuz? Gavur Hacı size kötülük yapabilir. Fakat bir kaç gündür o da etrafta görünmüyor. Bu gün de yok. Eğri Kaya'da da, Boncuk Kuyu'da da yok. Sahi, siz nereden geliyorsunuz? “ diye merakını gidermek için soruları sıraladı. Şükrü den önce Ahmet konuştu.

“ Öldü, öldü! Gavur Hacı öldü Nazmiye Nine! Yılanlar sokup öldürdü. Millet kurtuldu. Sen de bizlerde kurtulduk “ dedi. Bunu niyet ahalişi iyice duysun diye sesini alabildiğine yükselterek söylüyordu. Ses Ak Ev'in duvarlarına çarptı. Sonra yankılarla kayısı ağaçlarından, dağdağlardan, cehri çalılardan üzüm

çubuklarından sekerek evlere ulaştı. Haber bir anda vadide yankılandı. Sesin ulaştığı her evin önüne ya bir kadın, ya bir çocuk veya ihtiyar çıktı. Hapsi bir ağızdan tekrarlıyordu.

“ Hey doğru mu? Gavur Hacı ölmüş, yılan sokmuş. Gavur Hacı ölmüş” diyor, haber ağızdan ağza dolaşıyordu.

Çürüklerin Hacı dede habere hiç inanmadı.

“ Olur mu canım. O gavur yedi canlı. Keşke geberse. Onu bu çocuklar mı öldürecek. Siz inanmayın. “ diyor ve gelinine dönerek ilave ediyordu

“ Kız inanma! Sakın dışarı da çıkma. O namussuzun ölüsünü görmedikten sonra inanmam! “ diyordu. Gelini Hatice, oğlu Mahmut ile iki yıllık evli idiler. Mahmut’un Galiçya’dan mektubu geliyordu.

Gelin hanım yaşlı kayınpederinin sözünden çıkmazdı.

“ Hiç olur mu? O Gavur Hacı ne tuzaklar kuruyor. İnşallah geberir gider ” diyor ve dağdan bağıra çağıra inen delikanlıları seyrediyordu. Gençlerin yolu, onların bağının hemen altından geçiyordu. Gelin Hatice’yi gören Ahmet bağırdı.

“ Öldü, öldü! Gavur Hacı öldü. Artık korkmayın. Millet kurtuldu. Yılanlar sokup öldürmüş. Mağarada yatıyor “ diyor ve ahaliyi kendi sevincine ortak etmek istiyordu.

Hacı Mustafa Efendi, Emine Ana ve Ayşe gelin, Hayriye, sekinin ucuna dizildiler, bağıra çağıra gedikten evlere dönen kalabalığı seyrediyorlardı. Sesleri sekiye ulaşıyor, fakat sözler tam olarak anlaşılmıyordu. Nihayet Hayriye anladı.

“ Gavur Hacı diyorlar dedi. Gavur Hacı ölmüş diyorlar. Niyet ahalisine duyurmaya çalışıyorlar. Her hal ölmüş Gavur Hacı.”

Çiloğlu kulaklarına inanamıyordu. Ahmet gece yarısı Şükrü ile çekip gitmişti. Mustafa Efendi, Ahmet' in söz dinlememesine çok kızmıştı. Ona kavuşunca en ağır sözleri söylemeyi kurmuştu. Şimdi onlar Hacı öldü diyorlardı. Hacı Mustafa Efendi kulaklarına inanamıyor ve artık oğlu Ahmet'e kızmayı aklından bile geçirmiyordu.

Gerçekten Hacı ölmüşse, ahaliye verilecek en güzel haberdi. O pis herif sonuçta ortadan kalkmıştı. Onun tehlikeyi önceden sezdiği, yedi canlı olduğu, kurşun işlemediği, yılanın çıyanın zehrinin etkilemediği söylenip duruyordu. Gerçekten ölmüş ise, söylenenlerin hiç birinin aslı esası yok demek ti? Fakat kalabalık yaklaşıyor ve her kafadan bir ses çıkıyordu. En önde yürüyen Ahmet ile Şükrü durmadan Hacı'nın öldüğünü söylüyor ve sesleri Kulaklı Bağları'nın kayalarında, evlerinde yankılar yapıyordu.

“ Baba! Baba! Kurtulduk, kurtulduk. Gavur Hacı öldü. Yılanlar sokup öldürmüş. Millet bu beladan kurtuldu. Herkesin gözü aydın “ diyor, sesi her yöne dağılıyordu. Onunla beraber yürüyen Şükrü de zaman zaman Ahmet'e katılıyor ve o da avaz avaz bağıırıyordu.

“ Öldü namussuz! Yılanlar sokup öldürmüş! Öleli birkaç gün olmuş. Ölüsü kokmuş bile! Leş kokusu bizi perişan etti. O Damlama Kaya'nın yakınındaki mağarada. Ölüsü orada yatıp duruyor “ diyor ve Ahmet'e destek çıkıyordu.

İnsanlar ikircikli idi. O eşkıyaya, başka eşkıyalar pusu kurmuş, devlet baş gelememişti. Ahali onun yedi canlı olduğu ve ölmeyeceğine inanıyordu. Ölmesi imkansızdı. Fakat yine de gençlerin sözlerine kulak veriyorlar, acaba gerçekten Gavur Hacı öldü mü diye kendi kendilerine soruyorlardı.

Çocuklar, ihtiyarlar, kadınlar, olayı iyice anlamaya çalıştı. Ortada bir değişiklik olduğunu sezen köpekler havlamaya, hayvanlar böğürmeye başladı.

Nazmiye Nine, Şükrü'nün intikam yemini ettiğini biliyordu. Şükrü'yü ilk defa görüyor ve şu çelimsiz delikanlının dokuz canlı Hacı'yı öldürme niyetini taaccüple karşılıyor, çelimsiz delikanlıdan böyle bir davranışı ummuyordu. Fakat Hacı'nın ortalıkta görünmemesi ve delikanlıların bağıra çağıra onun ölümünü ilan etmesini, yine de ihtiyatla karşıladı. Duramadı ve gençlerin peşine takıldı. Elindeki orağı sallıyarak yürüyor, durumu daha iyi anlamaya çalışıyordu. Bu arada Nalçacının Süleyman ağa ortaya çıktı. Saat oğullarından haber soruyordu.

“ Ne olmuş, Gavur Hacı ölmüş mü? Öyle mi diyorlar. Ölmüş ise niyet kurtuldu demektir. Nasıl ölmüş, kim öldürmüş diyor ve heyecanını saklamadan, sorup duruyordu. Kalabalığın ardından yürüyen Nazmiye Nine söyleniyordu.

“ Ölmese bunlar böyle bağırıp çağıramazdı. O Azrail hayatta iken kimse bağırıp çağıramazdı. Ölmüş ki gençler öldüğünü haber veriyor. İnşallah doğru çıkar diyor ve keyifle çocukları seyrediyordu. Derken Nazmiye Nine'yi görenler, çocuklar, kadınlar ve en sonra da ihtiyarlar ninenin ardına takıldı. Hepsini de bir heyecan ve merak sarmış, olayı enine boyuna anlamaya çalışıyordu.

Önce dışarı çıkmaktan korkanlar, yavaş yavaş çoğalmaya ve diğerlerine katılmaya başladılar. Gavur Hacı'nın şerrinden değil bağırıp çağırarak, böyle bir arada bile görünmeyi beceremezlerdi. Ama şimdi insanlar bir araya gelmiş, bağırıp çağırıyordu. Bir araya gelebilmişler, o halde, Gavur Hacı ölmüş demektir. İlk defa korkusuzluğun tadını çıkarıyorlardı. Aylardan beri

ilk defa bir arada bulunuyor ve bir güç olduklarını anlıyorlardı. Kalabalık gittikçe çoğaldı. Kalabalıkla beraber şamata da çoğaldı. Önde yürüyenler, Ahmet ve Şükrü'den sonra Nazmiye Nine geliyor, onların ardındaki kalabalığın bağırıp çağırması her yerde yankılanıyordu. Ahmet, Gavur Hacı'nın öldüğünü yeminlerle söylüyor, onun ısrarlı söylemi kalabalığı etkiliyordu. Tozlu ve çakıl taşları dolu yollardan geçtiler. Ulu dut ağacının koyu gölgesine sığınıp, soluklandılar. Yeniden bağırıp çağırdılar. Kalabalığın sesine ala sığircıklar gürültüler ile havalandı. Arpa Dağı'nda şakıyan kekliklerin sesi kalabalığa eşlik etti. Ahmet durmadan söyleniyordu.

“ Yılan sokmuş, yılan! Yılanlar Küçük Kavaklı'da çoktur, oradan inmişler. Mağarada Hacı'yı yakalayıp sokmuşlar. Ölünün boynunda ki diş izleri aynen duruyor. Çok şükür kurtulduk “ diyor, arkadan gelen ahaliye hikayeyi anlatıyordu.

Hacı Mustafa Efendi coşkulu kalabalığı gözlüyor ve gelenlere, bağırıp çağıranlara, müjde verenlere inanmak istiyordu. Şükrü eşeğim diyor, başka şey demiyordu. Ne inat şeydi o! İntikam alacağım diye tutturmuş, Ahmet'i de beraberinde götürmüştü. Gerçekten şu alçak adamı yeryüzünden kaldırsalar, niyet ahaliyi bayram edecek, büyük bir beladan insanları kurtarmış olacaklardı.

Merhametsiz adam Boncuk Kuyu'yu mekan tutmuş, niyet halkı susuzluktan kavrulurken kimse bir damla su alamamıştı. Yunus Çavuş geceleyin su taşımıştı. Fakat onu da jandarmalar yakaladı. Eşkiya kuyu başında olmasa bile, korkudan su dolu kuyuya yanaşamıyordu. Şimdi kalabalık bağırıp çağırıyor, sanki Gavur Hacı'ya meydan okuyordu. Keşke kalabalık her zaman böyle bir araya gelse de eşkiyaya karşı birlik olduğunu

gösterse idi. Çoğunluğu kadın, ihtiyar ve çocukların oluşturduğu kalabalık gittikçe büyüdü. Şamatalarla, yaşa, varol sesleri ile, zaman zaman alkışlarla Çiloğlu'nun evine yanaştılar. Bu kalabalık önemli bir şey olmasa, bu kadar bir araya gelmez, bağırıp çağıramazdı. Şükrü'nün dalında tüfek görünüyor, hemen ardından Nazmiye Nine orakla geliyor ve sevinçten tek tek basıyordu. Nazmiye kadın yıllardan beri ilk defa gülücükler saçıyor, bir şeylere seviniyordu.

Kalabalık Çiloğlu gediğinden yürüdü. Ahali söyleniyordu.

“ Hani yedi canlıydı? Hacı ölmez diyorlardı. Kim görmüş ölüyü. Hangi mağarada imiş? Ne zaman ölmüş diye devamlı sorup soruşturuyordu.

Kalabalığın depreşip, şamatalarla eve dayanmasını Hacı Mustafa Efendi sevinçle gözlüyor, insanlık daha ölmemiş, İnşallah söyledikleri gibi olmuş, Gavur Hacı gebermiş diye içinden geçiriyordu. Ölmese bile mutlaka bu kalabalığı görüyor, insanların kolay teslim olmayacağını bu sayede belki anlar diyordu.

Çiloğlu yüksekte kalan sekinin ucundan seslendi.

“ Hayırdır inşallah! Nedir Ahmet oğlum? Ne oldu? Gece yarısı çekip gitmişiniz! Çok şükür sağ salim geldiniz. Ne oldu, hayırdır inşallah? ”

Ahmet, soluk soluğa cevaplıyordu.

“ Hayırdır baba. Baba Gavur Hacı öldü. Yılanlar sokmuş. Mağarada ölüsünü bulduk. Yılanın diş izleri boynunda duruyordu. Biz bir şey yapmadık. Şükrü ile çok bekledik. Dışarı çıksaydı, Şükrü vuracaktı. Fakat çıkmadı, mağarada ölüsünü bulduk “ dedi. Şimdi Şükrü de, Ahmet'te bir başka duruyor, hallerinde bir rahatlık okunuyordu. Öyle ya: şimdiye kadar kimseler Gavur Hacı'yı ortadan kaldıramamıştı. Yunus Çavuş denemiş, jandarmaya yakalanmıştı. Allaha bin şükür ki,

Hacı nihayet belasını bulmuş ve ortadan kalkmıştı. Bunları aklından geçiriyor, babasına, Emine Ana'ya, kalabalığa laf yetiştiriyor, olayı anlatıyordu.

Şükrü bir kenara çekilmiş sanki o işlerin başı, başkahraman değilmiş gibi duruyor, kalabalığın bağırıp çağırmasını, dualarını izliyor, sevinçlerini gözlüyordu. Ahmet ise laf yetiştiriyordu.

“ Aslında yılanlar Hacı'yı sokmasa, Şükrü adamı vuracaktı. O Şükrünün eşeğini öldürdü. Şükrü intikam alacağım, eşeğimin ölümü bizim ölümümüz diye tutturmasa, biz hala bir şey yapamayacaktık. Fakat biz mağaranın yerini öğrendikten sonra Şükrü ile pusu kurmaya karar verdik. Mağara, Tembellerin evinin üst tarafındaki kayalıkta. Damlama Kaya'nın güney tarafında. Pusu yerini tayin ettik ve iki gece karamuk çalılarının içinde bekledik. Hacı bir türlü mağaradan çıkmadı. Sonunda dayanamayıp mağaraya girdim. Mağarada Hacı yüz üstü yatıyordu. Mağaranın duvarları kan izleri ile doluydu. Anlaşılan yılanlardan kurtulmaya çok uğraşmış, fakat bir türlü becerememiş. Kafasını, duvarlara vura vura ölmüş. Ölmüş de belasını bulmuş” diyor, akan terleri yağız yüzünde gezdirdiği mendil ile siliyordu.

Gavur Hacı'nın ölümünü kalabalık böyle haber aldı. Mağaranın yerini herkes öğrendi. Demek kurnaz adam, o daracık ağızdan giriyor ve sabahleyin kimseler görmeden çıkıp gidiyordu. Karanlık basınca da mağaraya döndüğünden kimse onun nerede saklandığını bilemiyordu. Gavur Hacı bunca katilliğine rağmen, yine de insan elinden ölmemişti. Fakat en feci şekilde, başını duvarlara vura vura ölüp gitmiş, feci ölümü ona mutlaka sonsuz acı vermişti.

Kalabalık dağılmak istemiyor, birlikte duydukları acıların karşılığını yine birlikte almak istiyordu. İnsanlar

hararetle konuşuyor, Hacı'yı ısırın yılanları kahraman yapıyordu. İnsanlar yılanlara şükran duyuyor, onlara dokunmamaya, rahatları için daha fazla özen göstermeye söz veriyordu. Şükürü içinden, olan eşeğime oldu diyor ve kendisine bir çıkış yolu arıyordu. İnsanlar artık kabına sığmıyordu. Akşam olmak üzereydi ve o koca Yılanlının gölgesi uzuyor ve niyetin üzerine, karanlık, ince bir örtü gibi iniyordu.

İnsanlar, hala olayın etkisi altındaydılar. Ruhlarına sinen korku kalkınca birden özgürlüğe, benliklerine kavuştular. Acıları bir yana, kıtlık, hastalık, şehitlik komite haberlerinden bir an için sıyrılmış birlikte seviniyor, birlikte olayı kutluyordu. Bu gün için başka şey düşünmüyor, acılarından, sıkıntılarından sıyrılmış görünüyorlardı. Akşam üzeri kırlangıçlar evlerin etrafında dönmeye başladı. Sevinç naraları atan kalabalık, karanlığa kadar hararetle konuştu. Çiloğlu'nun evinin etrafında şamatalar karanlığa kadar sürdü. Karanlık olunca insanlar birer ikişer evlerinin yolunu tuttu. Kutlamalardan cesaret alıyor ve daha fazla nara atmayı kahramanlık sayıyordu. Evine dönenlerden bir kaç teneke çalmaya başladı. Bu bir işaretmiş gibi tef ve dümbelek sesleri etrafa hemen yayıldı. Derken Çürüklerden tüfek atıldı. Tüfek sesi teneke ve dümbelek seslerini bastırdı. Tüfek sesi dalga dalga yayıldı, Arpa Dağı'na, Yılanlı Dağı'na çarpıp insanların ruhlarında yankı buldu. Onu hemen başka silah sesleri izledi. Artık her yerden silah atılıyordu. Ağızdan dolma tüfekler, piştovlar, küçük tabancalar ard arda ateşleniyordu. Hacı hayatta iken ölür toprağı serpili niyet ahalisi, şimdi canlanıyor, uyanıyor, efeleniyor, kadınlar ve çocuklar dünyaya meydan okuyordu. Toplum ruhunun ölmediğı anlaşıyor, her türlü felakete rağmen, hayat canlı ve renkli bir hal alıyordu.

Silah sesleri hayli sürdü. Aralıksız atılan silah sesinden Yılanlı Dağı ürperdi, tarrakalar, iç çekişlerle kaybolup gitti. Silah sesleri insanların yiğitliğini ortaya koyuyor, gönüllerini dolduruyordu. Derken çok kıymetli yakacaklar ortaya çıktı. Bin bir zorlukla biriktirilen çalı ve çırpılar otlar ateşlenmeye, alevler yükselmeye başladı. Birçok evde ateş yanıyor, koyu karanlıkta yalazlar göğe yükseliyor, yalazlar, insanların gözünü, gönlünü aydınlatıyordu. Derken kevenler sallanmaya başladı. Naraların, dümbeleklerin eşliğinde keven kıvılcımları, bin bir renk cümbüşü içinde havada döndü durdu. Keven sallayan insanlar dönüp duran ateş çemberinin ortasında, kendinden geçti.

Gece yarısında hilal şeklinde ay çıktı. Ay ile beraber insanlar yorulmuş gibi önce sesleri, şamataları söndü, sonra da yataklarının, yorganlarının içine girip kayboldu. Vadi yeniden derin bir sessizliğe gömüldü. Yarasalar yeniden uçmaya, puhu kuşları gulguleler ile ötmeye başladı

Sessizlik ve karanlıktan sonra aydınlık başlayacaktı. Milyonlarca yıl olduğu gibi, önce doğu tarafta ölgün bir aydınlık belirdi. Fecirden sonra şafak attı. Böylece insanlar canlandı, yeniden hayat düzenine kavuştu. Eşekler ve inekler böğürdü. Etrafı kavruk bir duman kokusu kapladı. Nazmiye Nine sığındığı alaçıktan esneyerek doğruldu. Akşam en son alemete kadar uyumamış, sonra o da, bir kaç melefe ve yaprak ve otlardan ibaret yatağında kıvrılıp kalmıştı.

Sabah serinliğinde uyku mahmurluğu geçmiş, düşünüyordu. Ahmet özü sözü doğru bir gençti. Şükrü'nün ise nereden ve nasıl geldiğini kimse bilinmiyordu. Şükrü, çelimsizliğine ve gücüne bakmadan Gavur Hacı'nın en büyük düşmanı olmuş, onu öldürmeye yemin etmişti. Ortada bir eşek davası

vardı. Gerçekten Hacı Mustafa Efendi'nin yukarı gederesinde, dağdan inen cılga yolun başında kötü bir koku vardı. Nazmiye Nine gizlice ne olduğunu anlamak için gittiğinde bir eşek ölüsü ile karşılaşmıştı. Anlaşılan öldürüldüğü söylenen eşek bu idi. Demek bu zayıf ve çelimsiz delikanlının eşeğini Hacı öldürmüştü, o yüzden çocuk, onu öldürmeyi kafasına koymuştu. Ahmet'te, Hacı Mustafa Efendi de, Şükrü'yü kalabalığa anlatmış ve çocukta ki aslan yüreğine övgüler düzenlemişlerdi. O çocuğun nereden gelip nereye gittiğini öğrenecek, kişiliği hakkında fikir sahibi olacaktı.

Nazmiye Nine şimdi de Hacı'nın ölüsünü görmek istiyordu. O zalim adamın cesedi ne hal almış, anlamak istiyordu. Nasıl öldüğünü, gerçekten ölüp ölmediğini bilmeliydi. Tembellerin bağının üzerinde bir kayalık vardı. O çatal kayanın hemen ardında ki deliğin bir mağara olduğunu bilenler vardı. Fakat içine kolayca girilmiyordu. Vakti ile buralar çitime orman iken ayılar o mağarayı mekan tutmuş, hatta birileri o mağaradan çürümüş ayı ayağı çıkarmıştı. Hacı o mağarayı keşfetmiş, orada barınmıştı. Ne kadar kurnaz ve sinsi bir adam olduğu anlaşılıyordu. Nazmiye Nine böyle düşünceler ile yerinden doğruldu. Hemen başucundaki orağa uzandı. Orak onun her şeyi, keskin tarafı ile ağaç keser, gereğinde kendisini bununla savunurdu.

Yerinden doğrulup alaçıktan çıkan Nazmiye Nine etrafa şöyle bir göz attı. Evlerde yeni yeni ocaklar yanıyor, dumanlar tütüyordu. İnsanlar sıcak bir çorbanın hasreti içinde idiler. Bir avuç bulgurdan yapılmış, yağsız çorbaları büyük bir iştah ile midelerine indiriyordu. Nazmiye Nine de aynı şeyi yaptı. Bismillahlarla açtığı torbadan aldığı unu testiden itina ile boşalttığı su ile karıştırdı. Sulu hamura bir az tuz ilave etti. Bin bir emekle topladığı yaprak, çirpi ve

otların küçük bir bölümünü iki taş arasındaki isli ocağa taşıdı. Küller arasında sakladığı ufacık korlara kükürtlenmiş fitilleri dokundurdu. Alev alan otların, yaprakların, gazellerin koyu dumanının üzerine un, su, tuzdan ibaret bulamaç kabını yerleştirdi. Kaynayan bulamacı büyük bir iştah ile içecek, üzerine bir salkım üzüm yiyecekti. Nazmiye Nine sabah öğününü böyle tamamlayacak ve artık akşama kadar bir şey yemeyecekti. Akşam olsun bakalım, Allah kerimdi.

Nazmiye Nine kahvaltısını tamamladığı sırada güneş iyice kendini gösterdi. Karanlık gitmiş, gündüz gelmişti. Güneşin keskin ışığı, güneş yanığı kayalarda, toprak damlarda, ağaçlarda yansıdı. Sabah olmuş ve niyette bir hareketlilik başlamıştı. Şehre inecekler tozlu yollara çıkıyor, bazıları at ile, bazıları da eşeklerle ve çoğunlukla da yaya olarak şehre inip, vakitlice dönmek istiyordu. Şehre gidenler çok azdı. Zaten şehir yolcuları yaşlı, çocuk ve kadınlardı. İnsanlar zorunlu olmadıkça bağlarından, evlerinden çıkmıyordu. Ama bu gün bir başka idi. Nazmiye Nine, öten horozların, böğüren ineklerin, eşeklerin yankılanan seslerini hayli dinledi. Sonrada birden kararını verdi.

Nazmiye Nine cılga yoldan, bağların evlerin bulunduğu vadiye yöneldi. Evlerin önünden, arkasından, yakınından geçerken bağılıyor, “ Boncuk Kuyu’ya ha, Boncuk Kuyu’ya “ diyordu. Sesi önce birkaç kişi duydu, sonra duyanlar da seslenmeye başladı. “ Boncuk Kuyu’ya ha! Bodcuk Kuyu’ya !” Sesler gittikçe çoğalmaya ve evden eve “ Boncuk Kuyu’ya ha, Boncuk Kuyu’ya “ sesleri, evleri, sekileri, yolları doldurdu. Alelacele işini bitiren Boncuk Kuyu’nun yolunu tutuyordu. Aylardır Boncuk Kuyu’ya inememişlerdi. Şimdi ise Boncuk Kuyu davetini sevecenlikle karşılıyorlardı. Nazmiye Nine çoktan

Boncuk Kuyu'ya inmiş, önceden Gavur Hacı'nın kurulduğu kuyu ağızlığına sırtını vermiş bekliyordu. Elinden orak düşmüyor ve kuyudaki suyun kokusunu keyifle alıyordu. Su kuyunun ağzına kadar dolu ve ağızlıktan giren güneş ışıkları, kuyuda tatlı pırıltılar yapıyordu. Artık insanlar susuzluk çekmeyecek, Boncuk Kuyu'dan niyet ahalisi istediği kadar su alabilecekti. Ahmet'in sözlerine güvenilirdi. Gavur Hacı öldü diyorsa, o alçak ölmüştü. Fakat ölüsünü mutlak görecek ve nasıl öldüğünü anlayacaktı.

Nazmiye Nine bunları aklından geçirirken, insanlar birer ikişer Boncuk Kuyu'da toplanmaya başladı. Elllerinde ibrikler, leğençeler, güğümler birer ikişer geliyor ve büyük bir keyifle kuyudan çektikleri suyu kaplarına aktarıyordu. İnsanlar hayatın ta kendisi olan suya kavuşmanın keyfini alabildiğine yaşamak istiyordu.

Daha yukarılarda, Yılanlı Dağı'nın koltuğunda siyah sakalı ve kor gibi yanan gözleri ile biri Boncuk Kuyu'yu gözlüyordu. Çok eski çağlardan kalan bir uygarlığın esrarını ve kalıntılarını saklayan Kükürt dağının, Obruk Çukuru'na bakan kayalıklarında bir mağara vardı. Mağara derin bir uçurumun kenarında ve girişi, uçurum tarafında ve çok tehlikeli bir yerdeydi. Kara İsmail bu mağarayı keşfetmiş ve mağarada kara kaplı bir kitap bulmuştu. Kitap mucizeler bunun içinde diye başlıyordu. En başında da sevgi işlenmişti. İnsanlara, her türlü yaratığı, eşyayı, doğayı sevmeyi öğretiyordu. Sevgi sayesinde insanların mutlu olacağı ileri sürüyordu. Mutluluk kolay ele geçmeyen, büyük bir hazine idi. Sevgiyi duyan, mutluluğu bulan en büyük zengindi. İnsanlar ebedi hayata bu zenginlikler ile kavuşurdu. Onurlu yaşamak temel olmalıydı. Fakat, mal, mülk diye mutluluğu feda etmek çok yanlıştı.

İnsan hırsına boyun eğmemeli para ve mal için yük altına girmemeliydi. Yetecek kadar şeye sahip olanlar ve onurlu yaşayanlar, gerçeği daha rahat görür ve mutluluğun kapılarını zorlayabilirdi. Fakat insan kendine egemen olacak ve aradığı her şeyi kendinde bulacaktı.

Kara İsmail kitaptan çok şeyler öğrendi. Gerçekten sevgi yolu ile insan ve canlılarla uzlaşılır, belki de mutluluğun altın anahtarı ele geçirdi. İnsan elinde olanları, her çeşit canlı ile paylaşmayı bilmeli, az şey ile yetinmeliydi. İnsanın ruhu bozulmamalı, ruhu bozulan insanın mutlaka bir hastalığa yakalanacağı söyleniyordu. Hastalar için, hangi otun hangi hastalığa iyi geleceği de belirtilmişti. Böylece insanlar yardım görecektir, dertlerine deva olacak şeyler kitapta bir bir anlatılmıştı.

Kitabın esrarı tam olarak çözülemedi. Fakat yöre halkına göre o civarda yıllarca önce bilge bir çobanın yaşadığı söyleniyordu. Çoban her şeyini insanlarla ve hayvanlarla paylaşıyordu. Zorda kalanlara, herkese, her şeye çare oluyordu. Aslında bu adam bir pir di. Pir çilesini doldurmuş, belli bir olgunluk seviyesine gelmiş kimseye denirdi. Pir, doğanın sadeliğinde, günlerin ve mevsimlerin intizamında, yıldızların güzelliğinde, hayvanların ve bitkilerin doğallığında aradığı yüceliği bulmuştu. Kitap o çobanın kitabı idi ve birkaç asır sonra Kara İsmail kitabı bulmuştu.

Çoban, Tanrı'yı bilmiş, onun gücünü her yerde görmüştü. Onun nasıl ibadet ettiğini kimse bilmiyordu. Fakat yeryüzünde ki her şeyde, koca gökyüzünde, Tanrı'dan bir parça var olduğunu söylüyordu. Canlıların ve eşyanın mükemmelliğini, gece ile gündüzü, her şeydeki yüceliği görüyor ve bunlar insan için diyordu.

İnsana verilen bu güzel şeylerin farkında olan çobanın bu yücelikler karşısında gözü kamaşıyordu.

Kara İsmail o kitaptan çok şey öğrendi. Belki de Kur'an-ı Kerim'den ilham alan Pir, insan merkezli düşüncelerini sıralamıştı. Kara İsmail de o düşüncelere uymuş ve hayvanlara ve insanlara sevgi ile yaklaşmıştı. Şimdi de evinin sekisinden, Boncuk Kuyu'yu seyrediyordu. İnsanların neşe içinde ki telaş ve sevincini görüyor, bunları onlar ile paylaşıyordu. Bir ara insanlara ağır eziyetler çektiren Gavur Hacıyı düşündü. Kendi kendine söylendi. " Var olan şeylere sevgi göstermeyen, iyilik etmeyenleri Tanrı cezalandırıyor. İnsanlara, hayvanlara eşyaya saygı göstereceksin. İnsanları ve dünyayı seveceksin. Mutluluğu kötülükte, kırıp dökmekte aramayacaksın. Mutluluk yaşamın temelidir. Az şeyle mutlu olmayı becereceksin. Yaşadığın hali sevecek ve şükredeceksin. Ey insanlar, kuşlara, canlılara ve her şeye iyilik etmeyi öğrenmelisiniz. İnsanları sevmelisiniz diyordu.

Nazmiye Nine kalabalığı yönetiyordu. Şehit haberi gelen evde, hastalıkta, yokluk ve çaresizlikte hep Nazmiye Nine olurdu. Elinden düşmeyen orağı ile gelir herkesin derdine çare arardı. Canlılara zarar vermiyor, en iyi dostu Kara İsmail'in sözlerinden dışarı çıkmıyordu. Onun söylediği gibi iyilik, sevgi, hoşgörü ve sabır sayesinde Nazmiye Nine yaşıyordu. O insanları iyi ve güzele yönlendiriyor, hayatında sevgiye en büyük yeri veriyordu. Bunu bilen ihtiyar, kadın ve çocuklar onu dinliyor, ne yapacak merakla bekliyordu. Çiloğlu'nun Hacı Mustafa Efendi bile bu topluluğa katılmış diğerleri gibi Nazmiye Nine'yi gözlüyordu. Nazmiye Nine konuşmaya başladı.

“ Komşular gözünüz aydın. Sabrımız sayesinde güzel günlere kavuştuk. Çok şükür yaşıyoruz. Gavur Hacı’nın cezasını yılanlar verdi. Bundan böyle canlılara iyi davranıp, onlara yiyecek verelim. Kendimiz için asmalara bağlarımıza, bahçelerimize iyi bakalım. Şehitlerimizin, gazilerimizin hatırına ayakta kalıp dertlerimize çare bulalım. Ben böyle düşünüyorum.”

Etrafa göz gezdirerek soluklanan Nazmiye Nine konuşmaya devam etti.

“ Gavur Hacı çok çektirdi! En sonunda layık olduğu şekilde ölüp gitti. Onun ölüsünü görmek istiyorum. Ahmet ve Şükrü Efendi ölüsünü görmüş. Birde biz görelim diyorum. O melunun yattığı yeri, ölüsünü, ne yiyip içtiğini anlamak istiyorum. Kuyu ağzına beraber su dolu. Bundan böyle sular bizim, bağlar, dağlar bizim. O mağaraya gideceğim. İsteyen benimle gelsin “ dedi.

Nazmiye Nine’ye hak verdiler. Eşkıyanın ölüsünü görmek, diğerleri için de merak konusuydu. Kalabalık hiç dağılmadı. Nazmiye Nine önde yola çıktılar. Kalabalık kızgın güneş altında, Nine’nin ardından yürüdü. Kırkayak gibi döne döne cılga yolda yürüdüler. Ak Ev’i geçtiler, Birader oğlu dereye tırmandılar. Fakat Yılanlı Dağı’nın orta yerinde güneye döndüler. Minare Kaya’dan sonra meşe kalabalığını, cehri çalılarını, yelkovan otlarını, dikenli karamukları geride bıraktılar. Artık Damlama Kaya görünüyordu. Damlama Kaya dağın göğsünü tutmuş, uzaktan bile gövdedeki oyuk fark ediliyordu. Kayanın ucundan her saniyede bir damla su düşüyor ve oyuğun hemen altındaki yalakta birikiyordu. Biriken suyun elbette sahipleri vardı. Bir yönden keklikler, bin bir çeşit kuş, kertenkeleler, yılanlar su dolu yalakta yararlanıyordu.

Kalabalık şamatalarla kayaya yanaştı. Damlayan su ve su dolu yalak insanları yakından ilgilendiriyordu yalağı gözlediler. O sıcakta çevrede mutlaka yılan olurdu. Fakat şimdi onları görmek istemiyorlardı. Gerçekten kalabalığın geldiğini fark eden alacalı bir yılan kıvrıla büküle yalağı terk etti, daha aşağılarda ki başka bir kayanın altına gizlendi. Oldukça iri yılan, sanki bu yerlerin hakimi ve sahibi gibiydi. Fakat ne o kalabalıkla ilgilendi, ne de insanlar onun farkına vardı. İnsanlar yalağa dokunmadılar. Doğrudan yürüyüp, tarif edilen kayalığa ulaştılar. Karamuk korusunun içinden geçenlerin sağına soluna dikenler batıyor, keskin ve sivri dikenler oldukça acı veriyordu. Nihayet mağaranın ağzını buldular. Artık her kafadan bir ses çıkıyordu. Ağır bir ölü kokusu mağaradan püskürüyordu. İnsanlar meraklarını gidermek için mağara ağzına biriktiler ve ne yapacağını bilmez halde beklediler.

İçlerinden bir kahraman çıkmalıydı. O kahraman mağaraya girecek ve ölüyü görecekti. Herkes birbirine bakıyor, belki de ölüden korkuyordu. O kanlı eşkıya, ya ölmemişse! Ölüde olsa ruhuna, bedenine şeytan girmişse? Ecinniler, kepuzeler, gelin kılığına giren cinler insanı boğar, çot ederdi. İnsanlar korkuyordu. Ama Nazmiye Nine mağaraya en yakın yerdeydi. Şu Hacı insan olmayı öğrenmiş olsa da, bu kadar insanın lanetini çekmese idi. Onu bu kadar kötü yapan ne olabilirdi? Ona iyiyi anlatacak, onu katil olmaktan kurtaracak hiçbir şey yapılmamıştı. Hacı gördüğü kötülükler yüzünden, her hal kötü bir adam olmuştu.

Nazmiye Nine bunları düşünüyordu ama, ondan gayri de korkusuz duran kimse yoktu. Korkusuz dikiliyor, burnunu ve çevreyi dolduran kekremsi ölü kokusuna aldırmiyordu. Kalabalıktan birkaç kişi mağaranın ağzından uzakta durmaya özen gösterdi.

Birçoğu da daha uzaklarda olacakları merakla bekledi. Nazmiye Nine mağaranın önündeki küçük düzlükte ileri, geri gidiyor, kesin bir karar vermeye çalışıyordu. Nihayet gözlerini dağın yukarılarına, Küçük Kavaklı'ya kaldırdı. Aşağıda ki evlere ve hatta ufacık noktalar gibi görünen insanlara baktı. Sonra mağara ağzına bir az daha yanaştı.

Nazmiye Nine yaşmağı burnunu ağzını iyice sardı. Böylece bir maske oluşturdu. Sonra iki büklüm oldu ve mağara ağzından içeri süzüldü. Mağarada gözlerinin loş karanlığa alışmasını bekledi. Ölü kokusu inanılmaz derecede insanı sarsıyordu. Şimdi içerisini daha rahat görebildi. Yine yılan çayan bir şeyler olabilirdi. Fakat görünürde bir tehlike yoktu. Okuduğu dualarla cinleri perileri kovuyor, son derece yavaş hareket ediyordu. Böylece mağaranın boşluğuna kadar geldi. Ağır koku, her yeri doldurmuş, nefes almak çok zorlaşmıştı. Karanlığı alıcı gözlerle taradı. Nazmiye Nine mağaranın sahanlığını ve aşağıdaki boşlukta yatan eşkiyayı gördü. Yatanın loş aydınlıkta yüzünü çevirip daha yakından görmek istemedi. Eşkiyanın mavzeri bir kenarda, parlayan fişekliği sırtında asılı idi. Çift gözlü dürbünü sahanlıkta duruyordu. Şimdi gözleri alışmış ve içeriyi dana iyi görür olmuştu. Nazmiye Nine eşkiyanın sefaletini anladı. Bir lokma siyah ekmek kenarda duruyor, kırık bir su testisi yana yatmıştı. Nazmiye Nine'nin artık şüphesi kalmamıştı. Gerçekten ceset, Gavur Hacı'ya aitti. Çıkan kokudan bir kaç gün önce öldüğü anlaşılıyordu. Göreceğini görmüştü. Daha fazla duramadı ve tersine sürünerek kendini dışarı attı. Dışarıda temiz havayı soluyunca sanki dünyalar kendinin oldu. Pis kokudan da, eşkiyadan da kurtulmuştu. Üstelik ne yılan, ne çayan ve ne de ecinni vardı. Dışarıda ileri geri yürümeye ve temiz havayı

solumaya çalıştı. Kalabalık onu ilgi ile seyrediyor ve ne söyleyeceğini merak ediyordu. Oysa Nazmiye Nine düşünüyordu.

Gavur Hacı'ya hiçbir akrabası sahip çıkmazdı. Bu herif, kardeşini öldürmüş, babasının da ölümüne sebep olmuş, birçok katilliği vardı. Jandarma mutlaka ölü ile ilgilenirdi. Fakat onlar da hayli uğraşacaktı. Merasimle gelecekler, ölüyü çıkartıp hükümete götürecekler, insanları önlerine katıp ifadeleri için bir kaç gün jandarmada tutacaklar, muameleler tamamlandıktan sonra gömeceklerdi. Nazmiye Nine bir başka şey de düşündü. Hacı'nın sağ bilinmesi, başka eşkıyaların buralara gelmesini önlerdi. Yani Hacı'nın öldüğü söylenmez ise, başka eşkıyalar gelemezdi. Hacı'nın öldüğünü saklamak daha akıllıca bir işti. Nazmiye Nine nihayet ne yapmak gerektiğine karar verdi. Birden kalabalığa döndü. Sesi oldukça yüksek çıkıyor, belki de aşağılardan bile duyuluyordu.

“ Komşular! Bu günü ben bayram gibi görüyorum. Bundan böyle korkusuzca yaşayabiliriz. Boncuk Kuyuda ki su bizim. Dağlardan ot toplamak, çalı kesmek yiyecek ot aramak bundan böyle daha kolay. Adam gerçekten mağarada ölmüş yüz üstü yatıyor. Tüfeğinden, dübününden, fişekliğinden tanıdım. Adam yılan ısırmasından ölmüş. Ne hal ise, ölüp gitmiş. Çok şükür kurtulduk. Tanrı günahlarını affetsin.”

Ölü arkasından kötü konuşulmazdı. Adam kanlı katil de olsa, Nazmiye Nine kem söz söylemek istemiyordu. Bir az soluklandı. Kendisini dikkatle dileyen ihtiyar, kadın ve çocukları bir bir süzdü ve yeniden konuştu.

“ Şimdi ölü bu sıcakta tabii ki kokar. Yaşadığı hayat gibi ölüsü de çürümüş. Onu yattığı yerden çıkarmaya yürek ister. Belki yılanlar hala cesedin altında yatıyor olabilir. Hiç birimiz bu işi, daracık yerde, yılanlar ve

kokulu varken başaramayız. Bence ölüyü çıkartmaya gerek yok. Öldüğünü de kimseye söylemeyelim. Hacı yaşıyor sansınlar da, başka eşkiyalar buralara uğramasın. Bari ölüsü bir işe yarasın. Onun öldüğü aramızda bir sır olarak kalsın. “

Yine soluklanarak konuştu.

“ Ölüyü yattığı yerde bırakalım. Kimse mağaraya girmesin diye de mağarayı taş ile doldurup, ağzını kapatalım. Mağara zaten bir mezar gibi. Bu uğursuz yere kimseler gelmesin “ diyordu. Bulduğu çözüm akla yakındı. Basan sıcakta dikilip duran insanlar ne yapacaklarına karar vermede zorlanıyordu. Gerçekten eşkiyanın yüzünü şeytanlar görsün! Ölüyü çıkarınca ne olacaktı? Varsın orada, öldüğü yerde kalsındı! Gerçekten ölü kokusunu duya duya kimse o mağaraya girmezdi. Üstelik ölü sağlığında adamları insafsızca öldüren bir katildi. Nazmiye Nine doğruyu söylüyordu. Mağaranın ağzını bir güzel kapatınca içerisi tam bir mezar olurdu. Mağaranın derinliklerini, bir başka kapının bulunup bulunmadığını kimse bilmiyordu. Mağaranın ağzı kapanınca Hacı'nın ruhu da belki içerde kalırdı. O şeytan ruh içerde kalınca kimseye zarar veremezdi. İnsanlar bunu düşündükçe Nazmiye Nine'ye hak veriyor ve mağaranın ağzına yaklaşmak istemiyordu. Sonunda bir ses duyuldu. Deve Güdenlerin Recep Ağa konuşuyordu.

“ Nazmiye Nine doğruyu söylüyor. Bu pis herifin ölüsünü mağaradan çıkartıp da ne yapacağız. Yıllarca bizim başımıza bela olmadı mı? Kim mağaraya girecekte, kokmuş ölüyü sırtlayıp çıkaracak? Hem sonra o kokuya kim dayanacak. Ölüyü çıkartıp ta kim yıkayıp, mezara götürecek. Zaten onda Allah korkusu yoktu. Bir de hükümete hesap vermek gerek. Bunlarla uğraşacak kimse çıkmaz. Nazmiye doğruyu söylüyor.

Sakin ölüyü yerinden oynatmayın. Olduğu gibi dursun. Dursun da layık olduğu şekilde, yılanlar çıyanlar yesin “ dedi.

Recep Ağa'nın sözleri son derece etkili oldu. Onun ileri geri hareketlerle konuşması insanları düşünceye sevk etti. Derken Bıdı Bıdıların en yaşlısı, oturduğu kayadan doğrulmaya çalıştı ve:

“ İşe yarar ne kadar adam varsa, hepsi asker. Niyette gençlerden kimse kalmadı. Tamam, Gavur Hacı öldü gitti. Fakat başka asker kaçakları, eşkıyalar var. Onlar Hacı'nın şerrinden buralara gelmiyordu. Şimdi Hacı ölünce, onlar da bir bir ortaya çıkacak. Nazmiye doğru söyler. Hacı'nın öldüğünü kimseye söylemeyelim. Bu sır, niyet ahalisinde kalsın ve bizim de bir sırrımız olsun. Başka eşkıyalar buralara Hacı var diye gelmesin. Hacı'nın ölümünü iyi saklamalıyız. Hacı'nın ölümünü ne jandarmaya bildirelim, ne de mektuplara, kağıtlara yazalım. Mağaranın ağzını sıkı sıkı örelim. Kimse içeri girip sırrımızı öğrenemesin “ dedi.

Birçoğunun aklına kurcalayan şeyleri Nazmiye Nine ve Bıdı Bıdıların Hacı emmi söylemişti. Onların sözleri yaşlı, kadın, çocuk hepsinin aklına yattı. Öyle ya? Hacı'nın yaşaması, başka eşkıyaları korkutmak için gerekliydi. Bari ölüsü bu insanlara iyilik etsin! Sağlığında çok eziyet verdi, ölümünde bir iyiliği olsun dediler. Hemen herkes Hacı'nın ölüsünün bu türlü işe yarayacağına inandı. Artık durum anlaşılmıştı.

Bu sözler üzerine kalabalık harekete geçti. İrili ufaklı taşları toplamaya başladı. Nazmiye Nine de boş durmadı. İlk taşı mağaradan içeri yuvarladı. Kalabalık taşın yuvarlanırken çıkardığı sesi dinliyordu. Taşlar acaba cinleri rahatsız eder mi diye mağaranın çıkışını ve etrafı dikkatle gözlediler. Fakat ne içerde, ne de

dışarıda bir değişiklik olmadı. Cin falan çıkmadı. Önce çekingen davranan kalabalık birden çalışmaya başladı. Artık kokuya da, korkuya da aldırıyor, kim ne kadar taş bulursa kucaklıyor ve mağaranın ağzından içeri salıveriyordu. Kalabalık arı gibi çalıştı. Gidip geliyorlar, irili ufaklı taşları yerlerden söküp çıkartıyor, kucaklıyor ve mağaradan içeri yuvarlıyordu. Karanlık dehliz uzun müddet yuvarlanan taşların gürültüsü ile doldu. Kalabalık aşka gelmiş, intikam alır gibi taşları mağaraya yuvarlıyordu. Kalabalık kan ter içinde çalışıp mağarayı ağzına kadar taş ile doldurdular.

Çalışma öğle sonuna kadar sürdü. Mağaraya taşlar doldukça ölü kokusu da azaldı. Niyet halkı yuvarladığı taşlar ile sanki ölünün yeniden dirilmesini önlemek ister gibiydiler. Sonunda mağara taşları almaz hale geldi. Nazmiye Nine koca bir taş buldu. O taşı mağaranın ağzına kapak yaptılar. Otlar çalılarla, kapak yaptıkları taşı gizlediler. Artık iş bitmişti. O niyette ahali korkusuzca Boncuk Kuyu'ya, Gölge Kaya'ya, Minare Kaya'ya, Damlama Kaya'ya gidip gelecek, bağlarda tavşan kovalayacaktı. İnsanlar esen tatlı rüzgar eşliğinde, kavuştuğu özgürlüğün tadını çıkartıyor, birbirini mutlulukla süzüyordu. İnsanlar acılarla kavrulmuştu. Fakat sonunda elde ettikleri özgürlük birbirine daha sıkı bağlanmalarına sebep oldu. Sırtlarından büyük bir yük kalktı ve yaşama sevincine kavuştular.

Mağaranın yukarısında ki Küçük Kavaklı'da, ağaçların gölgelediği yerde, oldukça iri ve yassı bir kaya vardı. Kaya granittendi ve kaya, güneş ışığında parlıyordu. Yassı koca kaya üzerine serili, iri bir yılan insanları seyrediyordu. Mağara ağzında kalabalığın çıkarttığı şamataı, sevinç naralarını, konuşmaları dinliyordu. O yılan sanki insanların sevincine ortak gibi

görünüyordu. İnsanları ve yılanları yok etmeye meraklı Hacı'nın ölümü, onu da memnun etmiş gibiydi. Bu yılan sanki yılanların şahıydı. Kalın ve uzun gövdesini yassı ve sıcak kayaya sermişti. Çizgi haline getirdiği gözleri, her şeyi görüyor, her şeyi anlıyordu. Sanki yılanlarda ortak bir bilinç vardı ve Hacı'nın ölümü için emri veren bu yilandı. Yılanlardan nefret eden, yılanları ve insanları öldüren Hacı, nihayet ölmüştü. İnsanların kaderine yılanlar ortak olmuştu ve yılan dokunmayan insana yılanlar da dokunmuyordu.

Kalabalık işini bitirdi, mağarayı taş ile doldurdu. Girişi de taş ile kapatıp gizledikten sonra, geldikleri gibi cılga yoldan evlerine döndüler. Sıcak dağın yamaçlarından ovaya yansıyor ve o sıcakta insanlar güçsüz hale geliyordu. Fakat insanlar sıcağa alışkındı ve özgürlüğe de alıştılar. İlk işleri yine evlerine su taşımak oldu. Testilerle, güğümlele Boncuk Kuyu'ya koştular. Orada ite kaka, birbirinden hızlı ve öfkeli, suları paylaştılar. Döke saça kaplarına doldurdular. Çığlıklar, şamatalar, konuşmalar etrafı şenlendirdi. Hacı korkusundan derin bir sessizliğin hüküm sürdüğü niyette, yalnız kartalların ve kekliklerin sesi duyulurken, insan sesleri dalgalandı ve şamataları dağların zirvelerine ulaştı.

Çiloğlu'nun Ahmet ise sekinin ucunda yastık taşından, insanların telaş ve heyecanla yaptıkları su kavgasını seyrediyor, evlerin sekisinden bir diğerine daveti, bağırانları tef ve dümbelek çalanları seyrediyordu. Tüm bunlarda kendisine ayırdığı bir mutluluk payı vardı. Ahmet hemen yanı başında oturan Şükrü'ye döndü ve gözlerini yarı yarıya kapatarak konuştu.

“ Yolun iyi ki buralara düştü. Bizim düşünüp de yapamadığımız şeyi sen nerede ise başarıyordun. Yokluk ve sıkıntı insanları ne hale getiriyor, biliyorum.

Bu ev senin evin. Ben de sana en yakın biriyim. Bana her türlü sıkıntılarını ve sırlarını açmalısın. Sakladığın şeylerin sonu yoktur. Ben sana hayranım ve bana güvenmelisin. “ dedi.

Ahmet'in söze böyle girişı Şükrü'yü şaşırttı. Zihninde şimşekler çaktı. Ahmet bir şeyler biliyordu anlaşılan. Huzursuzca kımıldadı. Bir anda ter tüm vücudunu kapladı ve kıpkırmızı bir yüz ile cevap verdi.

“ Ne sırrı dedin? Benim sırrım falan yok ki! Bir parça ekmek için uğraşıp duruyorum. Ekmek parasını sırtından kazandığım eşeğim öldü. Şimdi ne yapacağımı bilemiyorum? Eşeğim öldü. Beni ateşleyen intikam duygusu idi. Öcümü yılanlar aldı. Pis bir eşkıya yüzünden hayatım söndü. Artık yapacak işim de yok. Benim işsiz kalmam, aç kalmam önemli değil. Önemli olan kardeşlerimin ve diğer yakınlarımla aılığı. Hep onları düşünüyorum. “

“ Gün doğmadan neler doğar! Allah kerim! Ben var iken senin sıkıntılar içinde kıvranmana göz yumamam. Bir çaresine mutlaka bakacağız!”

Ahmet'in böyle konuşması Şükrü'yü daha çok telaşlandırdı. Ahmet'e yan yan bakıyor ve neden böyle konuştuğunu çözmeye çalışıyordu.

“ Nasıl bakacaksın. Ben hakkım olmayan şeyi almam. Bana kimse yardım edemez “

Böyle derken, sesi ağlamaklı çıkıyordu. Halini belli etmemek için büyük gayret sarf ediyor, yüzünü saklamaya çalışıyordu. Belli ki Şükrü çok zayıf durumda ve savunmasızdı. Ahmet ise üsteliyordu.

“ Hiç bir şey saklı kalmaz. Seni çok iyi anlıyorum. Sana yardım etmek istiyorum. Babam, anam da bunu seve seve yapar. Ne var ki biz insanlara gerçek yüzümüzü gösterelim “

Ahmet bu sözlerle artık gerçeği bildiğini ima ediyordu. Bu durum Şükrü'yü derinden sarstı. Şimdi çaresiz kalmıştı, ne yapacağını bilemiyordu. Yüzü renkten renge girdi. Derken bir üşüme geldi. Elleri titriyor, dişleri birbirine vuruyordu. Herkesten sakladığı, hayatı pahasına koruduğu sırrını Ahmet çözmüştü. Ahmet'e sırtını döndü ve gözleri uzaklarda, ufukta takılı kaldı. Ahmet ise onu daha fazla üzmemek istemiyordu. Şükrü'nün boynu içeri çökmüş, sanki kamburu çıkmıştı. O yürekli, gözleri alev alev yanan delikanlı gitmiş, onun yerine çaresiz, ince boyunlu, dünyasından geçmiş bir kadın gelmişti. Ahmet onun derinden sarsıldığını ve gizlice ağladığını, belli etmemek için de büyük güç sarf ettiğini gördü. Daha fazla dayanamadı. Şükrü'yü omuzlarından tuttuğu gibi kendine çekti. Onun artık dayanacak ve karşı koyacak hali kalmamıştı. Sessiz hıçkırıklarla sarsılıyor, zayıflığının açığa çıkmasına yanıyordu. Daha da sessiz kalamadı. Fısıltı ile kelimeler dudaklarından döküldü.

“ Sen açlığın ne olduğunu bilemezsin. İnsanın karnı guruldamaya ve en olmadık şeyleri hayal etmeye başlar. Bu halde karın doyurmaktan önemli hiçbir şey yoktur. Onurunu bir yere kadar korur, fakat ondan sonra onuru da gururu da kaybolur ve bir lokma yiyecek için her şeyi göze alır. Aç kalan insanlar, her türlü değerleri gözden çıkarır. Komşularımızdan bazıları kış vakti, açlıktan kıvranarak öldüler. Herkesten yardım istediler. Olanlar, biraz verdi, ama yine de yeterli olmadı, öldüler. İşte ben, kardeşlerim, yengem ve çocukları aynı duruma düşmek istemiyorduk. Ölen ihtiyarlar çalışacak durumda değillerdi. Benim çalışabileceğim aklıma geldi. “

Ahmet dikkatle dinliyor, elini de kızın omuzlarından çekmiyordu. Bu arada cevap verdi.

“ Çalışmakta kolay değildir. Kadın başına nerede nasıl çalışacaksın? Açlığa kimse dayanamaz. Bir yol bulup açlığı gidermek kolay değil. Bunu başardığın için, seni ne kadar övsem azdır! “ dedi.

Şükriye bu sefer derin bir nefes aldı. Sonra her türlü engeli kaldırdı ve kelimeler bir sel gibi dökülmeye başladı. İçinde sakladıklarını artık zaptedemiyordu.

“ Bağa bahçeye bakacak kimse yoktu. Halı dokuyalım dedik, ip verecek esnaf bulamadık. İneğimiz yoktu, süt, yoğurt yapıp satamıyorduk. Zaten alıcı kimse bulunmuyordu. Yalnız üzüm mevsiminde üzümümüz oluyordu. Pekmez yapmak için dört gözle zamanını bekliyorduk. Üzümün fazlasını satmak istiyorduk. Bizim oralarda herkesin üzümü vardı. Fakat başka köylerde üzüm yetiştirenler azdı. Oralara üzümü taşımayı, karşılığında elma, armut, ne bulursam almayı düşündüm. Sorun oralara nasıl gidecek, nasıl dönecektim. Buna bir çare bulmam gerekiyordu. Zaten komşularımızdan birkaç kadın benzeri işleri yaptılar. Fakat Gülhanım'ın gelinini, yolda öldürdüler. Eşkıyalar kadın olduğunun farkına varmışlar. ”

Bir an durdu ve derin bir nefes aldı. Şimdi gözlerinden yaşlar akıyor, dalıyor ve o zorlukları yeniden yaşıyordu. Sonra aynı tonda konuşmaya devam etti.

“ Yollarda asker kaçakları, eşkıyalar ve kıtlıkla boğuşan insanlar vardı. Bunlardan kurtulmak için, çare olarak kılık değiştirmek, bıyık yapıştırmak, pis kokular sürünmek, iğrenç kıyafetler içinde kalmak aklıma geldi. Ala gözlü sevgili eşeğim de vardı. Nazlı eşeğimden yararlanmalıydım. Ahırda boşu boşuna duruyordu. Hayatta dert ortağım, iş arkadaşım, eşeğim her şeyimdi. Ona anlatır, ondan dinlerdim. Artık ona kıyacaktım. Küfeler buldum. Gayrete geldik ve

kardeşlerim, yengem ve çocukları üzümle kestik. Bizim oralarda üzüm erken olur ve turfanda üzümü küfelere yükledik. Yengem keçi kılından bir güzel bıyık yaptı. Mahsus kir ve pis kokular sürünüp yola çıktım. İnsanların uzağından geçiyor, kimseyi yanıma yaklaştırmıyordum. Böyle böyle köyleri dolaştım. Her yerde kadın vardı. Kocaları, evlatları, kardeşleri askerdi. Üzümle çok sevdiler. Paraları yoktu, güzel sulu elmalar ile değiştim. Beni yeni yitme bir çocuk gibi görüyor, bıyıklarının yeni terlediğini düşünüyorlardı.

Şükriye'nin gözünden yaşlar hala akıyordu. Fakat artık sesi titremiyor, olacıklara sabırla katlanacağını belli ediyordu. Yeniden konuşmaya başladı,

“Dönüş için yola çıktım ama karanlığa kaldım. Yolu da şaşırdım. Buralara düştüm. İşte bu sırada yağmur bastırdı. Keşke gelmeseydim. O namussuz eşkıya orada bekliyormuş. Benim kara gözlü eşeğimin kimseye zararı yoktu. Üstelik benim, kardeşlerimin ve amca çocuklarının, yani koca bir ailenin ümidi ve tek geçim kaynağı idi. Elleri kırılсын, neden tüfek sıktı, durup dururken eşeğimi neden vurdu, hala anlamış değilim. Korkak herif, anlaşılan gece karanlığında bizi başka bir şey sandı. Acımadan ateş etti. O zavallı hayvan, gidilecek yolu, köyü bilir ve tozlu yollarda can yoldaşım olurdu. Tanrı, eşeğimin intikamını aldırmadı. Fakat seni ve aileni tanıdım. Eşeğim ölme, yine buralarda sizleri bilemeyecek, göremeyecektim. “

Böyle derken Ahmet'e döndü. Artık akan yaşların gözlerinde parlamasına aldırmadan konuşuyordu.

“ Dayanamıyorum. Yaban illerde, aç susuz, hayatın tehlikede, merak ve korku ile gez, bir lokma ekmek ara, bana çok güç gelmeye başladı. Hatta ölmek bile istedim. Yalnızlık ve açlık çok kötü bir şey. Kimsesiz, dayanaksız, kıtlık ile boğuşmak çok zordu. Eşeğim de

ölünce, benim için hayatın hiç değeri kalmadı. Köyümde insanlar, açlıktan, hastalıktan, yalnızlıktan, ölüyorlar. Bende onlar gibi öte dünyaya göçüp gitmeyi çok istedim. Acı, felaket, yokluk bizi yutuyordu. Eşeğin ölümü en acı bir darbe oldu. Yaşamamanın bir anlamı kalmadı. Neden, niçin yaşayacaktım ki? Fakat ölümüm bir işe yarasın diyordum. O eşkiyayı öldürüp, pislği ortadan kaldırmak istedim. Şayet aksi olurda o beni öldürürse, seve seve bu dünyadan ayrılacaktım. Fakat en çok korktuğum, bu yüzden senin de başına bir bela gelmesiydi. Ben seve seve öldürdüm ama sana hiç kıyamazdım.”

Şükrüye'nin sözlerini, Ahmet yüreğini açmış dinliyordu. Kızı bağına basıp acılarını dindirmek içinden geldi. O ateş gibi delikanlı gitmiş, şimdi çaresiz, meyus, sıkıntılar içinde kıvranan biriyle yan yana oturuyordu. Ahmet yavaşça doğruldu. Gökte yıldızlar belirmiş, koyu bir karanlık her yeri doldurmuştu. Emine Ana o hengamede ocaklığa çekilmiş, akşam yemeğini hazırlıyor, Hacı Mustafa Efendi Yıldız köşkünde namaz kılıyordu. Kutlama yapan kalabalık evlerine dağılmış her şey yerli yerine oturmuştu. Çevrede bir ıssızlık vardı. Ahmet, Şükrüye'nin önce ellerini tuttu. Kız ellerini kurtarmak istedi ise de başaramadı. Kirli ve yumuşak elleri Ahmet bırakmadı. Ahmet'in dudaklarından kelimeler ard arda dökölüyordu.

“ Senin kıymetini, seni tanıyanlar çok iyi bilir. Tanrı şahidim olsun ki seni çok sevdim. Senin cesaretini, yürekliliğini, kinini, intikam duygularını çok sevdim. Güzellliğini çok sevdim. Haksızlığa böyle baş kaldıranların sevgisi, sonsuz olur. Seni tanıdım, bildim. Artık ayrılamam. Hayatın pahasına, yakınlarını kurtarmak istediğini biliyorum. Bundan böyle bu savaşı birlikte vereceğiz. Seni bırakmayacağım. Seni

tanıdıktan sonra, sensiz bu hayatın tadı olmaz. Yokluk ile kötülük ile felaketler ile beraber savaşıcağız. Ömür boyu birlikte yaşayacağız. “

Ahmet durmadan konuşuyor, kelimeler dudaklarından sel gibi akıyordu. Sımsıcak duyguların dolup taşıdığı, Şükrüye'nin ellerini öpüp kokladığı sırada, mutluluk yumağı olmuşlar, artık dünya umurlarında değildi. Şükrüye bir az şaşkın, Ahmet'in ılık nefesini yüzünde, ruhunda duyuyordu. Onun kor gibi yanan gözlerini, Şükrüye'yi sımsıkı kavrayan kollarının sıcaklığını duyuyor, aslında bunun özlemi ile dolup taşıyordu. Şükrüye, Ahmet'in geniş göğsüne gömülmek istiyor, beceremiyor ve şimdiye kadar böyle güzel duyguları tatmadığını düşünüyordu.

Şükrüye en sonunda kendisini uçuran mutlululuğun sevgi gücü olduğunu anladı. Artık Ahmet'ten kopamazdı. Şimdi ona ait duygular bir bir ortaya çıkıyordu. Yüreğini sıcak duygular dolduruyor, çorak ve karanlık bir alemden, hayat veren, ılık veren sonsuz güzelliklere koşuyordu. Ölüme bile gitse, yalnız değildi. Bir dayanak, bir yoldaş bulmuş, artık onu ömür boyu bırakmayacaktı.

Kendisi ilgi, sevgi, şefkate muhtaçtı. Yaşamaktan vazgeçmek elde değildi. Yalnız başına, felaketlerle, yoklukla, açlıkla savaş nereye kadar giderdi. Bir hayat arkadaşının varlığı, kendine büyük güç verirdi. İlk defa yaşamak için heyecan duydu. Karanlıklarla, yoklukla verdiği hayatta kalma savaşında zafer için bir ışık belirdi.

Ahmet okumuş, güçlü, bir adamdı. Onun biçimli ellerini, yağız çehresini, geniş göğsünü düşündü. Anlayışlı ve sevecen hali çok etkileyici idi. Bilgeliği, insanlara yardım için uğraşı, Şükrüye'nin aklından yıldırım hızı ile geçiyordu. Artık kendini tutamıyordu.

Sakladığı duyguların önünü açıverdi. Açtı da, kendini hıçkırıklara boğuluyor buldu. Artık Ahmet in geniş göğsüne başını gömmüş, doyasıya ağılıyordu. Ağlarken çektiği sıkıntıların tümü hıçkırıklara karışıyor, sanki acıları çıkıp gidiyordu. Ahmet onun başını okşarken heyecan içinde konuştu.

“ Mutluluk bizim hakkımız. Zaman geçirmemeliyiz. Yakında asker olacağım. Askerlerin tabur tabur ölümü bitmiyor. Açlık, yokluk, hastalık hep yan yana. Bir felaket bitmeden diğeri başlıyor. Sönen ocaklar, bomboş evler, bakımsız kalan tarlalar, büyük bir yıkımın, kırimin içinde olduğumuzu gösteriyor. Osman Oğulları Çanakkale’de, Galiçya’da, Kafkaslarda her yerde çarpışıyor. İnsan kanı seller gibi akıyor. İşin sonunu iyi görmüyorum. Zamanımızı boşa harcamak, mutluluktan pay alamamak gibi bir talihsizliğe uğramayalım. Askere giden gelmiyor. Neslimizi sürdürmeliyiz. Birbirimizi tanıdık, tanıdığımız için de hayatımızı birleştirmeliyiz. Sendeki güzelliğin, inceliğin ve fedakarlığın yanında azim ve iradene hayranım. Tanrım bize az bir mutluluğu çok görmez. “ diyor ve Şükrüye’yi sımsıkı bağrına basıyordu.

Sekide ki ulu dut ağacının altında iki gencin hararetili konuşması, hayli sürdü. Sanki çevrelerinde başka bir dünya yokmuş gibi, kendilerinden gayri bir şeyi görmez oldular. Her şeye rağmen ışıklı yolları, aydınlık geleceği hayal ettiler. Fakat bir burukluk, bir yokluk yakalarını bırakmıyordu. Ahmet askere gidecekti. Mutlulukları bu yüzden gölgeleniyordu. Birbirlerine doyamadan ayrılacaklardı. Ahmet kısmetse ömür boyu beraberiz diyor ve Şükrüye’ye daha bir başka sarılıyordu.

Şükrüye’nin sessiz akan mutluluk gözyaşları, Ahmet’e ayrı bir güç verdi. Gökten bir yıldız kaydı.

Kayan yıldızın bıraktığı ışıklı çizgiyi mutlulukla seyrettiler. Yıldızın bıraktığı sonsuz aydınlıktan kendilerine pay çıkarttılar, gönülleri doldu. O aydınlık ömür boyu sürsün istediler. Ruhlarında duyduklarını göklerde seyrettiler.

Birden Yılanlı Dağı'nın eteklerinden, Tembellerin o yönden bir silah patladı. Şimdiye kadar hemen yanı başlarında ki mağarada yatıp kalkan, eşkıyanın varlığından habersiz, Tembellerin Hacı Emmi, eşkıyanın ölümü şerefine tüfeğini ateşlemişti. Ama bu sanki bir işaret oldu.

Önce Nalçacıların Süleyman emmi ağızdan dolma tüfeğini ateşledi. Ardından küçük yaştaki oğulları Mehmet ve Mustafa hazırladıkları keveni sallamaya başladı. Sallanan kevenler gökyüzüne cingılar salıyor, mavi, yeşil, kırmızı benekli cingılar havada döneniyor, merkezdeki alevli top, hışımla fır dönüyordu. Sallanan kevene başka kevenler de karıştı. Artık Boncuklardan, Gubaroğullarından, Hasekilerden, Çot Mustafalardan da kevenler sallanmaya ve silahlar atılmaya başladı. Derken tef ve dümbelek çalanlar ortaya çıktı. Bir cümbüştür başladı. Teneke çalanlar, silah atanlar, keven sallayanlar, naralar yine birbirine karıştı, Kulaklı Bağları'nda oturanlar bayram yaptı ve Yılanlı Dağı aydınlandı.

Çiloğlu'nun Hacı Mustafa Efendi'nin sekisinde, iki sevgili el ele, diz dize atılan tüfeklerin yalazlarını, sallanan kevenleri, çalınan tef ve dümbelekleri doyasıya, seyretti. Sanki insanlar el ele oturan sevgilileri kutluyordu. Ortada gerçek bir şölen vardı. Derken Emine Ana'nın karanlıktan sesi çınladı.

“ Uşaklar orada ne yapıyorsunuz. Ahali bayram ediyor. Çok şükür Gavur Hacı belasından kurtulduk. Yataklarımızı sekiye taşıyıp bundan böyle sekide

uyuyacağız. Çok şükür, Çukurun rutubetinden kurtulduk“ dedi.

Emine Ana'nın sesi gençleri daldıkları mutluluk dünyasından ayırdı. Ahmet olanları babasına ve annesine hemen anlatmak istiyordu. Şükrüye'nin ateş gibi yanan elleri acvucunda kalmıştı. Oysa kızın gözyaşları karanlıkta bile parlıyordu. Gözleri gökyüzünde, sanki Tanrı'ya şükran borcunu ödüyordu. Ümidini kestiği hayatını yeniden kazanmış, yeni ümitler, yeniden aydınlık ufuklar açılmış, gökyüzüne bakarak ruhunda yeşeren güzelliği seyrediyordu.

“Şükrüye, hayatımızı birleştirip ebediyen beraber olacağımızı yakınlarımıza anlatalım. Senin ailede, köyünde söyle, kiminle konuşmam gerekiyorsa onunla konuşurum. Kardeşlerine, yengene ve yengenin çocuklarına anlatırım.”

Ahmet böyle derken Şükrüye'nin elinden tutup ayağa kaldırdı. Ahmet elini Şükrüye'nin yarı beline dolamış halde dut ağacının gölgesinden çıktılar. Yanan alametleri ve sallanan kevenleri seyreden Emine Ana'nın önünde öylece dikildiler. Şükrüye'nin başındaki kefiye gitmiş ve kestane rengi, ince telli saçları omuzlarına iner olmuştu. Emine ana bunun çok sonra farkına vardı. Vardı da çılgılığı bastı.

“ Şükrü Efendi oğlum! Senin saçların böyle neden uzamış. Uzun saçlı erkek olmaz. Kimse görmeden makas getirip keseyim “ dedi.

Ahmet anasının bu safça sözlerine gülmek istedi. Usulünce Şükrü'nün kadın olduğunu anlatmalıydı. Temkinli bir sesle konuştu.

“ Anacığım! Şaşacaksın ama, Şükrü erkek değil. O bir kız ve ateş gibi, yürekli bir kız. Ben onunla evlenmek istiyorum “ deyiverdi.

Bu sözler sanki sekiye yıldırım düşmüş gibi oldu. Başta Emine Ana, Yıldız Köşkü'nde namazını bitirmiş ve konuşmaları dinleyen Hacı Mustafa Efendi, bağın içinden üzüm kesmeden gelen Ayşe gelin ve kızı Hayriye, elhasıl tüm ev halkı Ahmet Efendi'nin söylediğini duydu. Duydular da kulaklarına inanamadılar. Hepsi birden sekiye üşüştiler. Birlikte halka oldular ve gençleri ortalarına aldılar. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Hepsi Şükrüye'ye merak ve ilgi ile bakıyor, onu inceliyordu. Emine Ana, Şükrüye'yi defalarca aşağıdan yukarı süzüyor ve anlamaya çalışıyordu.

Onun yarı çıplak ayaklarını, bin bir yamalık içindeki şalvarını, kalın bir ip ile tutturulmuş uçkurunu, üzerindeki kirden rengini kaybetmiş beyaz gömleğini ve gömleğin altındaki kabarıklıkları bir bir gözlemledi. Sonunda Şükrüye'ye yaklaştı ve omuzlara dökülen saçlarına dokundu. Bir tutam saçı elinde evirdi, çevirdi ve nihayetinde onun bir kadın olduğuna karar verdi. Karar verdi de ev halkına tercüman olarak çıktığı bastı.

“ Vay yavrum! Biz seni evlat gibi bağrımıza bastık. Kız oğlan kız olduğunu neden sakladın bilmem ki! Sendeki yürekliliği, insanlığı görmüş çok sevmiştik. “

Ahmet Şükrüye'yi korumaya hazırlıklı duruyordu. Ona kol kanat geriyordu ve heyecan içinde konuştu.

“ Açlık bir canavardır. Babası, amcası asker olunca, iş Şükrüye'ye düşmüş. Evdeki horanta yemek ister, ilgi ister. Onun için üzüm satmaya karar vermiş. Fakat Erkilet'ten, karşıda ki köylere gitmek kolay değildi. Arada bir günlük yol vardı. Üstelik yol, eşkiya, asker kaçağı ve aç insanlar la doluydu. Bu yüzden çareyi kılık değiştirmekte bulmuş. Bıyık yapıştırmış şalvar giymiş, kendisine delikanlı süsü vermiş. Ama arslan yüreği, korkusuzluğu da buna eklenince kimse

kendisinden şüphelenmemiş. Ekmeğini taştan çıkaran birine ne denir? “

Ahmet'in konuşmasını dinleyen Hacı Mustafa Efendi hayretler içinde kıza bakıyor, etrafında döneniyor ve konuşuyordu.

“ Sen artık bize mahremsin. Fakat seni evladım olarak görüyorum. Açlığın ve yokluğun insanları ne hale soktuğunu biliyorum. Senin katlandığın fedakarlığı kolay kolay kimse gösteremez. Her halinden helal süt emdiğin belli. Senin gibi yürekli bir kişiye kolay rastlanamaz. Böyle bir şey kimsenin aklına gelmediğinden durumu anlayamadık. Oysa çelimsiz birinin kendini ölüme atarcasına ortaya çıkmasında bir gariplik olduğunu anlamalıydık. Her ne hal ise sen artık bizim kızımızsın, burası da senin evin sayılır. Korku bizi esir almışken senin gibi bir ateş parçası kendimize getirdi. “

Hacı Mustafa Efendi daha çok şeyler söylemek istiyordu. Fakat birden köpekleri Sarının havlaması sözünü kesti. Evin gediğine dikkatle baktılar. Karanlıktan biri çıkmış geliyordu. Gelen Nazmiye Nine idi. Elinden düşürmediği orağı, derisi kösele olmuş çıplak ayakları ve nasırlı elleri ile Nazmiye Nine sekideki dutun altına dikildi. Ev ahalisinin hararetle bir şeyler konuştuğunu fark etmişti. Doğrudan Ahmet'e söyledi.

“ Yavrularım! Bizi kurtarmak için hayatınızı tehlikeye attınız. Tanrı sizin elinizi kana bulamanızı istemedi. İstemedi de yılanları gönderdi. Hacı'yı yılanlara sokturup öldürttü. Öyle olmasa idi, sizin onu vuracağınızı herkes duymuş. Bu yürekliliği şu çelimsiz delikanlı göstermiş. Nerede o delikanlı. Hem bu kız da nereden çıktı? Nerede o delikanlı, alnından öpeceğim!

“

Emine ana ne diyeceğini bilemiyordu. Diğerleri sus pus duruyorlar, Nazmiye Nine ortada dikilip duran kızın, o yürekli delikanlı olduğunu nasıl anlayacak diye merak ediyorlardı. Emine ana konuştu.

“ Şükrü Efendi gitti. Onun yerine bu güzel kız, Şükrüye Hanım geldi. Nazmiye, inanmazsın ama, Şükrü Efendi aslında bir kızmış. Erkek kılığına girmiş. Ahmet en sonunda Şükrü Efendi'nin, erkek kılığına girmiş bir kız olduğunu anlamış. İşte karşında dikilip duran kız, önceden delikanlı olarak bildiğin Şükrü Efendi'nin ta kendisi !”

Emine Ana'nın sözleri üzerine Nazmiye Nine “ Deme yahu! “ diye bir çığlık attı. Karanlıkta yüzü tam olarak seçilmeyen Şükrüye'ye doğru bir kaç adım attı. Onun yüzüne dokundu, saçlarına elini doladı, göğüslerini yokladı ve sonrada yüksek ses ile konuşmaya başladı.

“ Allah Allah! Bize önder olan bizi fişekleyen Şükrü bu kız mı? Yok canım inanmam.” İnanmaz gözlerle kızı bir müddet süzdü. Sonra şaşkınlığını üzerinden atarak konuştu.

“ Kızım sen aklını mı kaçırdın da erkek kılığına girdin. Olacak şey mi? Neden icap etti de bize delikanlı havasında göründün. İnan ki hiç anlamadık “

Onun yerine Emine ana söylendi.

“ Açlık Nazmiye kadın açlık. Babası, amcası asker. Evde yedi baş nüfus var. Hepsi de ekmek istiyor. Ne yapsın, Şükrüye kız ticaret yapayım demiş. Eşeğini alıp yollara düşmüş. Gavur Hacı Eşeğini vurmasa, buralardan geçip gidecekti. Eşeği ölünce bize sığındı. Geldiğinde perişandı. Ölümü göze almış! Tanrı korudu. Gavur Hacı'ya pusu kurmuşlar. O sırada Ahmet oğlum, kadın olduğunun farkına varmış. İşte karşıdaki güzel kız, o delikanlı. “

“ Allah Allah! Kadın başına ne işler yapmış. Aferin kızım. Yerlerde sürünüp insanlara yük olarak yaşamaktansa, ölümü göze alıp yollara düştün demek. Böyle bir şeyi kolay kolay kimse yapamaz. Geldin ve hepimizi uyandırdın. “

Şükrüye sessiz duruyor, konuşulanları sadece dinliyordu. Fakat Ahmet sessizliği bozdu.

“ Nazmiye Nine! Yunus Çavuş eşkiyayı ortadan kaldıramadı. Bizler bir şey yapamadık. Fakat Şükrüye hepimize örnek oldu. Eşeğinin acısı onu ateşledi. Eşekte bir güzel hayvanmış. Ela gözlü, uysal hayvan yok yere öldü gitti. “

Sözün burasında Şükrüye duramayıp söze karıştı. Konuşurken sesi titriyordu.

“ Benim tek arkadaşımdı. Onunla konuşur, onunla dertleşirdim. Burnunu kulağını öper, okşar yalnızlığımdan kurtulurdum. Şimdi ne yapacağımı bilemiyorum. Allah razı olsun! Mustafa amca, Ahmet , Emine ana bana atalık yaptılar. Yapılan iyilikleri unutamıyorum.”

Böyle söylerken gözlerinden yaşlar iniyor ve artık yaşları gizlemeye çalışmıyordu. Ahmet'in yüreği sevgi ve şefkatle doldu. Kendini tutamayıp elini Şükrüye'nin boynuna dolayarak, kendine çekti. Şükrüye böyle bir hareketi beklemiyordu ama kendini de kurtarmaya çalışmadı. Onların bu halini gören Nazmiye Nine gençleri mutlulukla seyrediyordu. Kendi gelinliği aklına gelmişti. Hayattan murat alamamış, sevgilileri birer birer harplerde, kavgalarda kaybolup gitmişti. Kim bilir bu çocukları da feleğin hangi rüzgarı savurup götürecekti. Şimdilik az bir mutluluğu onlara çok görmemeliydi. Düşünceler içinde konuştu.

“ Kızım Tanrı'nın takdirine boyun eğeceğiz. Bak seni böyle iyi insanların arasına düşürmüş. Görüyorum ki

siz ikiniz artık birbirinizden ayrılamazsınız. Hacı Mustafa Efendi, bunları evlendirelim. Bak ne kadar birbirine yaklaşıyor. Çiloğulları'nın ne yüksek dereceli insanlar olduğunu biliyorum. Kızımızın da yüce ruhlu biri olduğunu anladım. “

Böyle diyen Nazmiye Nine konuşmasına ara verdi. Şükrüye'ye yaklaşıp onun önce gözlerinin içine baktı. Sonra sağını solunu yoklamaya başladı. Bazı yerlerine dokunuyor, sonra o yerleri ince ince süzüyordu. Birden Şükrüye'nin çenesine asıldı ve nefesini kokladı. Onun bu halinden Şükrüye müthiş ürktü. Telaşla geri çekilmesi üzerine Nazmiye Nine:

“ Kızım merak etme. Bizde adettir. Gelini önce hamama götürürler ki bir sakatlığı, bir hastalığı var mı diye. Buralarda hamam ne gezsin. Ağzın kokmuyor, dişlerin sağlam, bir hastalığında yok. Tanrı'ya şükür. Benim sözlerim doğrudur. Ahmet'in her halinden Şükriye'den vazgeçmeyeceğini anlıyorum. Bunları ayırmak günah olur. Sizi nişanlıyorum. Varın ömür boyunca bir yastıkta kocayın. İnşallah bizler gibi olmazsınız “

Nihayet Hacı Mustafa Efendi söze karıştı.

“ Ahmet yakında askere gidecek. Erken olsa bile baş göz olmasını ben de istiyorum. Osmanlı mülkü kan ve ateş içinde yanıyor. Büyük oğlum Mehmet Çanakkale de çarpışıyor. Ahmet oğlum da kim bilir nerelere gider. Tanrıdan tek dileğim akan kanın durması ve yavrularımız, Şükrüye'nin babası, amcası, benim oğullarım ve tüm ümmeti Muhammed'in oğulları, babaları sağ salim ailesine kavuşur. Ben de Şükriye kızımızı çok sevdim. Bundan daha iyi gelin bulamam “

Hacı Mustafa Efendi böyle diyor ve memnuniyetini dile getiriyordu. Nihayet bu kadar kişinin arasında sesi soluğu çıkmayan Şükriye birden söze girdi.

“ Herkes bir şey söylüyor. Ahmet ile baş göz olmayı ben de istiyorum. Fakat ailem ve kardeşlerim beni beklerken, aç ve açık halde, onları ümitsiz bırakamam. Şimdi onlar beni merak ediyor. Onlara görünüp, hatta Ahmet Efendi’yi onlarla görüştürüp konuşmadıktan sonra bu iş olmaz. Her şeyden önce, onları açlıktan kurtarmam gerek. Ondan sonra bunları konuşuruz “ dedi.

Şükrüye’nin sözleri sekidekilerin susup düşünmesine neden oldu. Yine Nazmiye Nine el kol hareketleri ile söze girdi.

“ Ah kızım! Bizim milletin hali budur işte. Sen ateşten bir yürek, demirden bir bilek sahibi olsan, sonuçta heriflerin dediği oluyor. Çok doğru konuşuyorsun. Bunlar seni dinlemeden kendi aralarında alıp veriyorlar. Tez elden Erkilet’e gidip ne gerekirse yapılmalı. Yarın hemen yola çıkmanız gerek. “

Hacı Mustafa Efendi kendisine iş düştüğünü anladı. Anladı da düşündüklerini hemen açıkladı.

“ Kızım elbette senin istediklerin ne ise yerine getiririz. Unumuz ekmeğimiz var. Yarından tezi yok Ahmet ile beraber köyünüze gidin. Bizim eşeklere un ve yiyecekleri yüklersiniz. Atımıza da beraber biner yollarırsınız. Orada Ahmet’i yakınlarıyla konuştur. Kafana göre ne gerekiyorsa yap. Bundan böyle senin ailen, benim ailem sayılır. Onları hiçbir zaman darda bırakmayız, artık onlar da bizim horantamız “ dedi.

Nişan ilan edilmiş ve yapılacak işler kararlaştırılmıştı. Nazmiye nine geldiği gibi yine karanlıkların içine dalıp gitti. Derken onun gidişi bir işaret oldu. Yeniden alametler yanmaya, tef dümbelek çalınmaya, kevenler sallanmaya başladı. Bir büyük şenlik yeniden başladı, sanki gençlerin nişanlılığı

kutlanıyordu. Tüm niyet ahalisi şenliğe katılmış, evden eve haber gidiyor, Hacı Mustafa Efendi'ler de ki delikanlının erkek kılığına girmiş bir kız olduğu ve Ahmet Efendi ile nişanlandığı ilan ediliyordu. Haberi duyan önce şaşırıyor, sonra şenliğe katılıyordu. Haberi alan silah atıyor, çocuklar ve genç kızlar tef dümbelek çalıyordu. Erkek çocuklar ise keven sallıyor, alamet yakıyordu. Gökte mehtap belirmiş, akan yıldızlar altında iki genç el ele sekinin çiçekliğinden vadiyi seyrediyordu. Sallanan kevenler, yanan ateşler, atılan tüfekler, çalınan defler dümbelekler gençlere tarifsiz bir mutluluk verdi.

Artık Şükriye'yi ahırda yatırmadılar. Emine ana çukurda yatmadı. Hacı Mustafa Efendi yıldız köşküne çıktı. Şükrüye'nin yatağını ise Emine Ana yanına serdi. Ahmet Efendi sekide yıldızlara bakarak huzur içinde gökyüzünü seyretti. Kısa zamanda neler olmuştu. Ne kadar mutlu olduğunu kendi kendine söyleyip durdu.

Şafak ile ev halkı uyandı. Güneş ovaya ışıklarını salarken, evdekilere Emine ana nefis bir yağlama yaptı. Tereyağına kıydı ve yumuşacık şebitlerin üzerine sıcak yağları döktü. Büyük bir iştah ile yediler. Ahırdan koca gözlü Karakaçan eşiği çıkardılar. Baba, oğulun zorlukla çıkarttığı iki un çuvalını eşiğin üzerine çattılar. Alabildikleri kadar sepetlere meyve kuruları, dut kuruları doldurdular. Ahmet'e babası on sarı lira verdi. Bunları Şükrüye'nin ailesine vermesini tembihledi. Arkalarından dualar ve su dökmeler ile beyaz, yağız at yola dizildi. Şükrüye atın terkinde, Ahmet'e sıkıca sarılmış ve bir taraftan da eşiğin yularını çeke çeke Ak Ev'den aşağılara, Çukur Kuyu'ya, oradan da Erkilet'e yola koyuldular.

Yola çıkışlarını niyet halkı izledi. Evlerin yanından geçerken, kimi çörek otu veriyor, kimi kovalarla su

döküyor, kimi de dualar ediyordu. Boncuk Kuyu'da ise Nazmiye Nine dualar etti ve yaşlı gözlerle onları uğurladı.

İnsanoğlunun en büyük gücü olan sevgiyi niyet halkı gençlerden esirgemedi. Mutlulukla yol aldılar ve mutluluktan uçarak Şükrüye'nin köyüne ulaştılar. Ahmet köyde büyük ilgi gördü. Olanı biteni anlattılar ve köyün büyüklerini topladılar. Hocalar okudu ve insanlar dualar etti. Akraba, eş ve dostlara karşı da nişanları ilan edildi. Dönüşü kısa zamana sığdırdılar. Şükrüye'nin kalabalık ailesi ile birlikte Kulaklı Bağları'na döndüler. Hep beraber düğün hazırlığına giriştiler. Düğünü yakınları, komşuları, tüm o niyet ahalisi şenlendirdi. Davullar, zurnalar çaldı. Yıllar içinde ilk defa Nazmiye Nine davul ve zurnaya tempo tuttu. Kendi evlatlarının evlendiğini düşünüyordu. Şerefe kevenler sallanıp silahlar atıldı. Konu komşuya o kıtlıkta yedi çeşit yemek ikram edildi. Kara İsmail dualarla nikahlarını kıydı.

Şükrüye ve Ahmet'e, Yıldız Köşkü'nde yünden iki kat yer yatağı serildi. Gerdek günü sekide koca bir ateş yakıldı. Ateşin başında yeniden dualar okundu. Yeni evlilere izin verildi ve Yıldız Köşkü'ne çekildiler. O gece gökte ay bir tepsi gibi parladı. Yılanlı Dağı'nın koca sülieti ve Damlama Kaya'nın, Kulaklı Kaya'nın, Gölge Kaya'nın çizgileri ay ışığında belli oluyordu. Çıkan tatlı meltem, yaban çiçeklerinin bin bir kokusunu taşıdı. Meltem ile yapraklar çırpınıyor, çıkan fısıltılar gençlere bir şarkı gibi geliyordu. Gerdek gecesi gençler doyuya sevişip karı koca oldular, mutluluktan yücelere uçtular. Her gece şafak vakti sevişmeye söz verdiler. Ancak sabaha karşı tatlı bir yorgunlukta uyuyup kaldılar.

Ne var ki şubeye teslim gününe pek az bir zaman kalmıştı ve o zaman hemen geçti. Düğün dağıldı ve Şükrüye'nin yakınları köylerine döndü. Davulcu ve zurnacı şehre indi. Kara İsmail, dost hayvanlarının yanına çekildi. Komşular yine asker mektubu bekledi. Ne var ki Ahmet'in ayrılık vakti de gelip çattı. Ahmet'in ayrılacağı gün kimse ağlayıp sızlamadı. Hacı Mustafa Efendi, oğlunun sırtını okşuyor, insanın vatani için savaşı en büyük şeref ve sevaptır diyordu. Nazmiye Nine, Emine Ana, Ayşe gelin gözyaşlarını göstermek istemiyor, Şükrüye ise Yıldız Köşkü'nden inmiyordu. Kara İsmail tozlu yolda yeniden görüldü. Ahmet'i kutluyor, çok eziyet çekeceksin amma, sağ salim dönüp geleceksin diyordu. Hacı Mustafa Efendi'nin yağız atını komşu Möhübe dizginlerinden tutmuş, atın boynunu, sağrısını okşuyordu. Gözleri yaşlı, “ Yunus Çavuş'umu bul, bulda selamımı söyle, sağ salim dönmesi için dualar ediyorum “ diyordu. Ahmet ise Kara İsmail'in, Nazmiye Ninenin, anasının, babasının ellerinden öptü. Yeğen Hayriye'yi kucakladı ve ardına bakmadan ata binip dizginleri kavradı.

Hayvana sıçrayıp bindiği zaman artık savaşın içinde olduğunu, kan ve ateşle yaşayacağını biliyordu. Sanki düşmandan hınç alıyor gibi atı sertçe mahmuzladı. Hayvan önce bir durakladı ve sonra ok gibi fırladı. Doludizgin Cırık Gediği'ne ulaştığında, tüm niyet halkının evlerinin, sekilerinin önünde dikildiğini, hemen herkesin el sallayıp selamladığını gördü. Gözleri yaşararak onları seyrederken, göğsünde sakladığı çevreye dokundu. Şükrüye çevreyi birkaç gecede işlemiş ve Ahmet'e okuyup üfledikten sonra vermişti. Çevrede Şükrüye'nin kokusu vardı. Sevgi ile işlenen çevrede, Ahmet'e kurşun değmemesi için dualar yazılmış ve Ahmet'e sağ salim kavuşma dilenmişti.

Ahmet o çevrede Şükrüye'nin sevgisini bulacak, ondan güç alacaktı.

Yılanlı Dağı'na, Minare Kaya'ya, Gölgele Kaya'ya, Yiğitler Kaya'sına, Kızlar Hanı'na son bir kere daha baktı. Sevgi dolu insanların, komşularını gördü. Göğsünde sakladığı çevreye bir kere daha dokundu. Dışlerinin arasından, şu güzelim ağaçlara, bağlara, bin bir anısını taşıyan dağlara, topraklara kolay sahip olunmuyor dedi. Komşularının ve insanların mutluluğu için savaş şart görünüyordu. Herkesin bir vatani vardı. Ona saygı göstermek gerekirken, haklarını hiçe saymak savaşları doğruyordu. Savaş ise kan ve ölüm demektir. Bunları düşününce ürpertiler içinde kaldı. Yaşamak için kan dökmek gerekli olmamalıydı. Ne yazık ki şimdilik insanlar bunu anlayamıyor, kan ve ölüm saçıyor. Daha insanların dostça yaşamalarına, insanlığın yüce değerlere ulaşmasına çok vardı. Ahmet'te bu kavgada yerini alacak herkes gibi o da savaşacaktı. Her türlü yokluğa ve vahşete dayanacak, sevdiklerinden güç alacaktı. Artık savaş zamanıydı ve her şeye katlanacaktı. Savaşın yanlışlığına rağmen, savaş ve ölüm gerçeği Ahmet'in gözlerini yaşarttı. Yöneticilerin dizginsiz iktisatları savaşa neden oluyordu. O da savaş kervanına katılacak, sonuna kadar savaşacaktı. Gözyaşlarını kimselere göstermek istemedi. Atını döndürdü savaşmak için yollara düştü. Onun askerliği böyle başladı.

2007-2009 Süleyman Sağlam

KİTAPTA YER ALAN, KAYSERİ AĞZINA AİT KELİMELELER;

Alaçık: Bağ evi

Aşıрма: Bakır su kovası

Ayıntap: Gaziantep'in ilk adı

Becen: Tavşan yavrusu

Cehni: Güzel kırmızı renk veren bir çalı meyvesi

Cembiye: Bir çeşit kama hançer

Cesim: Büyük, iri, kocaman

Çatıtma: Güneşe karşı siperlik

Çat: İki yolun veya iki derenin ayrıldığı yer, kavşak

Çej: Dağın en yüksek noktası. Yığma, tepe

Cengeme: Kavga, gürültü, tartışma

Çitime: Sık, birleşik.

Çot: Kolu sakat

Çögelmiş: İleri doğru yükselmek.

Danbıra: Şeffaf kanatlı kuyruğu uzun sinek.

Dönenmek: Olduğu yerde veya bir şeyin çevresinde dönmek

Gedere: Bağlarda bahçelerde engel ile bölünmüş yer

Gedik: Evlere yollara giriş yeri, aralık.

Gulguleli: Dalgalı ses

Horanta: Aile halkı

Hozan: Bakımsız doğal haldeki bağlar, bahçeler

İpildeme: Hafif esinti

Kahhâr: Kahredici, kahreden, yok edici

Karamuk: Sivri dikenli ince gövdeli bodur bir cins çalı

Kartın: Taşlık

Kavmi Sadıka: Sadık kavim

Kepuze: Kabustan gelen halkın hayalinde yarattığı kabus

Kırba: Deriden yapılmış su kabı

Komavor: Komando, Ermenilerin usta askerleri

Komita: Siyasi bir amaca ulaşmak için silah kullanan gizli topluluk

Köffer: Üzüm sırasıyla yapılan nişasta ile pişip tepsilere dökülüp kurutulan pestil.

Köşk: İki veya üç tarafı kapalı kapı ve penceresi olmayan yapılar.

Kuskun: Hayvanın kuyruğu altından geçirilerek eğere bağlanan kayış

Lepe lep: Ağzı beraber dolu.

Medar: Dönence dayanak, yardımcı

Melefe: Eski bir nevi yorgan

Meyus: Üzgün, mutsuz, karamsar

Mucuk: Bir çeşit küçük sinek

Murabba: Eski ölçü, metrekare

Mülâzımı Evvel: Yedek subay

Niyet: Belirli bir coğrafi bölge (yöresel terim)

Öksüz Duvar: Harç kullanmadan yapılan harçsız duvar

Örtme: Üstü kapalı önü açık yapılar

Seki: Evlerin önündeki boş alan. Bir nevi avlu

Sulak: İçi su dolu taşa oyulmuş yalak. İnsanlar yararlanır

Şare: Yarık. Bakımsızlıktan insanda meydana gelen yarık

Şebit: Yuvarlak açılan ince hamur. Sacda pişer

Şekavet: Haydutluk, soygunculuk

Şelek: Sırtta taşınan yük

Taka: Duvar içinde kapaksız küçük dolap

Taslamak: Gözlemek, gizlice izlemek

Yassımış: Yayvanlaşmış, düzleşmiş

Yastık Taşı: Bağ evlerinde yastık görevi yapan dört köşe taş

Yazı: Boş tarla, alan

Yepelek: Bir cins at

Yolak: Patika

Yonu: Bir cins yontulmuş taş

Zerzembî: Bodrum

